

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:

ΤΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΑΙ Η ΕΘΝΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

Πηγή: istockphoto.com

Φοιτήτρια: Γιαννακίδου Χριστίνα

Επιβλέπων: Γουργιώτης Ανέστης

Βόλος, 2021

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ

ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΤΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ
Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΑΙ Η ΕΘΝΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ**

**EN: SPATIAL PLANNING SYSTEMS
THE EUROPEAN AND NATIONAL EXPERIENCE**

Της Γιαννακίδου Χριστίνας

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΓΟΥΡΓΙΩΤΗΣ ΑΝΕΣΤΗΣ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΑΣΠΡΟΓΕΡΑΚΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ

ΣΤΑΘΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΒΟΛΟΣ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2021

Δήλωση

Βεβαιώνω ότι η παρούσα εργασία είναι δική μου, δεν έχει συγγραφεί από άλλο πρόσωπο με ή χωρίς αμοιβή, δεν έχει αντιγραφεί από δημοσιευμένη ή αδημοσίευτη εργασία άλλου και δεν έχει προηγουμένως υποβληθεί για βαθμολόγηση στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας ή αλλού. Βεβαιώνω ότι είμαι εν γνώσει των κανόνων περί λογοκλοπής του ΤΜΧΠΠΑ και ότι στο πλαίσιο αυτού έχουν τηρηθεί όλοι οι κανόνες κατά την ακαδημαϊκή δεοντολογία, σχετικά με αναφορές, βιβλιογραφία, κ.λπ., τόσο από έντυπες όσο και από ηλεκτρονικές πηγές. Σε περίπτωση λογοκλοπής αποδέχομαι όλες ανεξαιρέτως τις ποινές που προβλέπουν οι εκάστοτε Κανονισμοί του ΠΘ ή και του ΤΜΧΠΠΑ.

Ημερομηνία: Σεπτέμβριος 2021

Όνοματεπώνυμο: Γιαννακίδου Χριστίνα

Υπογραφή: Γ.Χ.

Περίληψη

Σε αυτή τη διπλωματική εργασία πραγματοποιείται η ομαδοποίηση των συστημάτων χωρικού σχεδιασμού των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε τέσσερις ιδανικούς τύπους χωρικού σχεδιασμού. Για τον προσδιορισμό των τύπων και την ομαδοποίηση χρησιμοποιήθηκε ως γνώμονας το Πρόγραμμα ESPON 2.3.2 «Διακυβέρνηση Εδαφικών και Αστικών Πολιτικών από την ΕΕ στο Τοπικό Επίπεδο». Λήφθηκε επίσης υπόψιν, η έρευνα που διεξήχθη για καθένα από τα συστήματα χωρικού σχεδιασμού ξεχωριστά. Η διπλωματική εργασία περιλαμβάνει επιπλέον τις ευρωπαϊκές χωροταξικές πολιτικές και τις χωροταξικές πολιτικές της Ελλάδας που εφαρμόστηκαν στο πέραςμα του χρόνου, καθώς και την ισχύουσα χωροταξική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συν τοις άλλοις, έγινε σχολιασμός, συγκριτική ανάλυση και διεξαγωγή συμπερασμάτων αναφορικά με τις ομάδες στις οποίες αντιστοιγήθηκαν τα συστήματα χωρικού σχεδιασμού.

Λέξεις Κλειδιά: Χωροταξία, Σύστημα Χωρικού Σχεδιασμού, Ευρωπαϊκή Ένωση, Κράτη Μέλη, Ελλάδα

Abstract

In this diploma thesis, the spatial planning systems of the Member States of the European Union are grouped into four ideal types of spatial planning. For the identification of the types and the execution of the grouping, the ESPON 2.3.2 Project "Governance of Territorial and Urban Policies from the EU to the Local Level" was used as a guide. It was also taken into consideration, the research that was carried out on each of the spatial planning systems. This diploma thesis also includes the European spatial planning policies and the spatial planning policies of Greece that have been implemented over the years, as well as the current spatial planning policy of the European Union. In addition, commentary, comparative analysis and conclusions were made regarding the groups to which the spatial planning systems corresponded.

Key words: Spatial Planning, Spatial Planning System, European Union, Member States, Greece

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	11
Κεφάλαιο 1: Χωροταξικός σχεδιασμός: εννοιολογική προσέγγιση.....	12
1.1 Οργάνωση του χώρου.....	12
1.2 Σχεδιασμός του χώρου	12
1.2.1 Εννοιολογική σημασία του σχεδιασμού.....	12
1.2.2 Διαδικασία υλοποίησης του σχεδιασμού.....	13
1.3 Χωροταξία.....	15
1.3.1 Εννοιολογική σημασία της χωροταξίας	15
1.3.2 Θεμελιώδεις αρχές της χωροταξίας.....	17
1.3.3 Κατευθυντήριες αρχές για τον χωρικό σχεδιασμό	19
Κεφάλαιο 2: Ευρωπαϊκές χωροταξικές πολιτικές	22
2.1 Ιστορική αναδρομή των ευρωπαϊκών χωροταξικών πολιτικών	22
2.1.1 Οι δεκαετίες 1950 μέχρι 1970	22
2.1.2 Η δεκαετία 1980.....	23
2.1.3 Η δεκαετία 1990.....	24
2.1.4 Η δεκαετία 2000.....	27
2.1.5 Η δεκαετία 2010.....	30
2.2 Ισχύουσα χωροταξική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	33
2.3 Ευρωπαϊκές πολιτικές για τη θαλάσσια χωροταξία	34
Κεφάλαιο 3: Η χωροταξική πολιτική στην Ελλάδα	39
3.1 Ιστορική αναδρομή της χωροταξικής πολιτικής	39
Κεφάλαιο 4: Σύστημα χωρικού σχεδιασμού	49
4.1 Επίπεδα χωρικού σχεδιασμού	49
4.2 Εργαλεία χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού	49
Κεφάλαιο 5: Τα συστήματα χωρικού σχεδιασμού των χωρών της ΕΕ.....	52
5.1 Αυστρία.....	52
5.1.1 Επίπεδα διακυβέρνησης	52
5.1.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης.....	53
5.1.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί.....	55
5.1.4 Μηχανισμοί συντονισμού.....	55
5.2 Βέλγιο.....	56
5.2.1 Επίπεδα διακυβέρνησης	56
5.2.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης.....	57
5.2.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί.....	58
5.2.4 Μηχανισμοί συντονισμού.....	58
5.3 Γαλλία.....	58
5.3.1 Επίπεδα διακυβέρνησης	58

5.3.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης.....	59
5.3.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί.....	61
5.3.4 Μηχανισμοί συντονισμού.....	61
5.4 Γερμανία.....	61
5.4.1 Επίπεδα διακυβέρνησης	61
5.4.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης.....	62
5.4.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί.....	64
5.4.4 Μηχανισμοί συντονισμού.....	64
5.5 Δανία	65
5.5.1 Επίπεδα διακυβέρνησης	65
5.5.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης.....	65
5.5.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί.....	66
5.5.4 Μηχανισμοί συντονισμού.....	67
5.6 Ελλάδα.....	67
5.6.1 Επίπεδα διακυβέρνησης	67
5.6.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης.....	68
5.6.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί.....	69
5.6.4 Μηχανισμοί συντονισμού.....	70
5.7 Εσθονία	70
5.7.1 Επίπεδα διακυβέρνησης	70
5.7.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης.....	71
5.7.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί.....	72
5.7.4 Μηχανισμοί συντονισμού.....	72
5.8 Ιρλανδία.....	73
5.8.1 Επίπεδα διακυβέρνησης	73
5.8.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης.....	74
5.8.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί.....	75
5.8.4 Μηχανισμοί συντονισμού.....	75
5.9 Ισπανία	76
5.9.1 Επίπεδα διακυβέρνησης	76
5.9.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης.....	77
5.9.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί.....	78
5.9.4 Μηχανισμοί συντονισμού.....	78
5.10 Ιταλία.....	79
5.10.1 Επίπεδα διακυβέρνησης	79
5.10.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης.....	80
5.10.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί.....	81
5.10.4 Μηχανισμοί συντονισμού.....	81
5.11 Κάτω Χώρες.....	82

5.11.1 Επίπεδα διακυβέρνησης	82
5.11.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης.....	83
5.11.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί.....	85
5.11.4 Μηχανισμοί συντονισμού.....	85
5.12 Κροατία	85
5.12.1 Επίπεδα διακυβέρνησης	85
5.12.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης.....	86
5.12.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί.....	87
5.12.4 Μηχανισμοί συντονισμού.....	88
5.13 Κύπρος.....	88
5.13.1 Επίπεδα διακυβέρνησης	88
5.13.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης.....	88
5.13.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί.....	90
5.13.4 Μηχανισμοί συντονισμού.....	90
5.14 Λουξεμβούργο.....	90
5.14.1 Επίπεδα διακυβέρνησης	90
5.14.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης.....	91
5.14.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί.....	93
5.14.4 Μηχανισμοί συντονισμού.....	93
5.15 Μάλτα.....	94
5.15.1 Επίπεδα διακυβέρνησης	94
5.15.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης.....	94
5.15.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί.....	95
5.15.4 Μηχανισμοί συντονισμού.....	95
5.16 Ουγγαρία	95
5.16.1 Επίπεδα διακυβέρνησης	95
5.16.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης.....	96
5.16.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί.....	97
5.16.4 Μηχανισμοί συντονισμού.....	98
5.17 Πολωνία.....	98
5.17.1 Επίπεδα διακυβέρνησης	98
5.17.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης.....	99
5.17.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί.....	100
5.17.4 Μηχανισμοί συντονισμού.....	100
5.18 Πορτογαλία.....	101
5.18.1 Επίπεδα διακυβέρνησης	101
5.18.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης.....	102
5.18.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί.....	103
5.18.4 Μηχανισμοί συντονισμού.....	103

5.19 Σλοβακία	104
5.19.1 Επίπεδα διακυβέρνησης	104
5.19.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης	105
5.19.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί.....	106
5.19.4 Μηχανισμοί συντονισμού.....	107
5.20 Σλοβενία	107
5.20.1 Επίπεδα διακυβέρνησης	107
5.20.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης	108
5.20.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί.....	109
5.20.4 Μηχανισμοί συντονισμού.....	109
5.21 Σουηδία.....	110
5.21.1 Επίπεδα διακυβέρνησης	110
5.21.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης	111
5.21.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί.....	112
5.21.4 Μηχανισμοί συντονισμού.....	112
5.22 Τσεχία.....	112
5.22.1 Επίπεδα διακυβέρνησης	112
5.22.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης	113
5.22.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί.....	114
5.22.4 Μηχανισμοί συντονισμού.....	115
5.23 Φινλανδία	115
5.23.1 Επίπεδα διακυβέρνησης	115
5.23.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης	116
5.23.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί.....	117
5.23.4 Μηχανισμοί συντονισμού.....	117
Κεφάλαιο 6: Συγκριτική ανάλυση.....	118
6.1 Ομαδοποίηση των χωρών της ΕΕ.....	118
6.2 Συμπέρασμα	128
Βιβλιογραφία.....	128

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1: Διασυνοριακά προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης	37
Πίνακας 2: Συγκριτική ανάλυση των ν.2742/1999 και ν.4759/2020	41
Πίνακας 3: Ταξινόμηση των χωροταξικών και πολεοδομικών εργαλείων	50
Πίνακας 4: Επίπεδα διακυβέρνησης & αρμοδιότητες χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού	118
Πίνακας 5: Επίπεδα χωρικού σχεδιασμού	120
Πίνακας 6: Μηχανισμοί συντονισμού χωρικής πολιτικής	121
Πίνακας 7: Ομαδοποίηση των κρατών μελών.....	123

*Στους γονείς μου και σε όσους συνέβαλαν στην ολοκλήρωση
της παρούσας διπλωματικής εργασίας*

Εισαγωγή

Ο χωρικός σχεδιασμός χαρακτηρίζεται από το σύνολο των κυβερνητικών δράσεων μέσω των οποίων αναπτύσσονται πολιτικές, στρατηγικές, σχέδια και έργα για έναν ή περισσότερους χώρους εφαρμογής. Πρόκειται δηλαδή για μία προσπάθεια κατά δύναμη βέλτιστης διαχείρισης της κατανομής πληθυσμού και δραστηριοτήτων σε μια περιοχή, με στόχο την καλύτερη αξιοποίηση των πόρων που διαθέτει. Η διαδικασία υλοποίησης του χωρικού σχεδιασμού έχει ιεραρχική μορφή και βάσει της κλίμακας αναφοράς αυτός κατηγοριοποιείται σε χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό.

Η μελέτη των διαφορετικών συστημάτων χωρικού σχεδιασμού που χρησιμοποιούνται στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, αποτελεί το αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Ανάμεσα στις δύο βασικές κατηγορίες του χωρικού σχεδιασμού, χωροταξία και πολεοδομία, η πρώτη είναι η λιγότερο ανεπτυγμένη στη χώρα μας. Επιπλέον απευθύνεται σε μεγαλύτερης κλίμακας περιοχές, έως και χωρικές επιφάνειες διακρατικού επιπέδου, χαρακτηριστικό που μας δίνει την ευκαιρία να προσεγγίσουμε τα συστήματα χωρικού σχεδιασμού και από ευρωπαϊκή σκοπιά, πέραν της εθνικής οπτικής κάθε κράτους μέλους. Ως εκ τούτου, η εργασία θα εστιάσει στον τρόπο με τον οποίο ασκείται ο χωροταξικός σχεδιασμός εντός αυτών των συστημάτων. Τα τρία κύρια ερευνητικά ερωτήματα που τίθενται είναι τα εξής: 1) «Ποια είναι τα κοινά και διαφορετικά στοιχεία των συστημάτων χωρικού σχεδιασμού των κρατών μελών;», 2) «Εντοπίζονται μεγάλες ή μικρές αποκλίσεις μεταξύ των συστημάτων χωρικού σχεδιασμού των κρατών μελών;» και τέλος 3) «Υπάρχει ιδανικό σύστημα χωρικού σχεδιασμού;».

Η μεθοδολογία που ακολουθείται για την ανάλυση του κεντρικού θέματος της εργασίας και όλων των επιμέρους τμημάτων του, παρουσιάζεται ως ακολούθως. Αφετηρία αποτελεί η εξέταση του θεωρητικού υποβάθρου, με την αναγνώριση και κατανόηση όλων των σχετικών εννοιών. Στη συνέχεια διερευνώνται οι ιστορικές εξελίξεις και τροποποιήσεις του χωροταξικού θεσμικού πλαισίου γενικότερα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και κατόπιν, ειδικότερα στην Ελλάδα. Έπειτα μελετώνται τα συστήματα χωρικού σχεδιασμού των χωρών της ΕΕ, και ο ρόλος που διαδραματίζει η χωροταξία σε αυτά. Κατ' επέκταση πραγματοποιείται η συγκριτική μελέτη των κρατών μελών, μέσω της δημιουργίας πινάκων οι οποίοι συγκεντρώνουν τα χαρακτηριστικά όλων των συστημάτων χωρικού σχεδιασμού μαζί. Ακολουθεί η εκτέλεση ομαδοποίησης των κρατών μελών σε τέσσερις ιδανικούς τύπους χωρικού σχεδιασμού και αξιολόγηση καθενός από αυτούς. Εν τέλει, οδηγούμαστε στην απάντηση των προαναφερθέντων ερωτημάτων και στην ανάπτυξη συμπερασμάτων.

Κεφάλαιο 1:Χωροταξικός σχεδιασμός: εννοιολογική προσέγγιση

1.1 Οργάνωση του χώρου

Ο Αριστοτέλης ήταν ο πρώτος διανοούμενος στην καταγεγραμμένη ιστορία, ο οποίος συσχέτισε το χώρο με τη δράση. Από την εποχή του έως και τη σήμερον ημέρα, είναι δημοφιλής η θέση ότι ο άνθρωπος έχοντας ευρύτερη επίγνωση του κόσμου σε συνδυασμό με τη δραστηριοποίησή του εντός αυτού, οδηγεί στη συγκρότηση του χώρου ως ιδέα που την αντιλαμβάνεται χρησιμοποιώντας τις αισθήσεις του. (Κόνσολας, 1997:20,21)

Ο σύγχρονος άνθρωπος ζει και αναπτύσσει δραστηριότητες, είτε ως μονάδα, είτε ως μέλος μιας οργανωμένης κοινωνίας, εντός ενός γεωγραφικού χώρου. Οι παράγοντες υπεύθυνοι για τη διαμόρφωση του χώρου αυτού είναι το φυσικό περιβάλλον και οι διεργασίες της φύσης, αλλά και η ατέρμονη επί αιώνες δράση των ανθρώπων και των κοινωνικών τους ομάδων. Έχει δημιουργηθεί λοιπόν ένας σύνθετος χώρος χάρη στην κοινωνία, την οικονομία και τους φυσικούς πόρους, ο οποίος υπέστη όλες τις βελτιώσεις και παραμορφώσεις που πραγματοποίησε ο άνθρωπος στην προσπάθειά του να δαμάσει τη φύση, άλλοτε για να την προσαρμόσει στις ανάγκες του και άλλοτε για να την υποτάξει στις επιθυμίες του. Επομένως, ο άνθρωπος σε κάθε δεδομένη στιγμή της ιστορίας του έχει ένα πολύμορφο γεωγραφικό περιβάλλον, το οποίο μπορεί να εκλάβει και αναλύσει με διαφορετικούς τρόπους, καθώς και να συντονίσει και αλλάξει, όπως έκαναν άλλοι προκάτοχοί του. (Βασενχόβεν, 2012:1, με αναφορά από: Βασενχόβεν, Λ.,1997. Χωροταξία: θεωρία και πράξη. Στο: Βιώσιμη ανάπτυξη με την περιβαλλοντική αγωγή. Μεσολόγγι: Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλοακαρνανίας και Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, σελ.180-201)

Βάσει των παραπάνω καταλήγουμε ότι, η οργάνωση του χώρου εξαρτάται από τη διερεύνηση και κατανόηση όλων των μορφών που μπορούν να του αποδοθούν και τέλος την παρακολούθηση των περιβαλλοντικών, κοινωνικών και οικονομικών μεταβολών, οι οποίες επί το πλείστον προκαλούνται από ανθρωπογενείς δραστηριότητες.

1.2 Σχεδιασμός του χώρου

1.2.1 Εννοιολογική σημασία του σχεδιασμού

Ο σχεδιασμός (planning) είναι μια έννοια η οποία δεν μπορεί να αποδοθεί με ακρίβεια, παρά μόνο προσεγγιστικά, λόγω του πολυσήμαντου χαρακτήρα της. Πιο συγκεκριμένα, καθοριστικό ρόλο στον προσδιορισμό του σχεδιασμού έχουν τα πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά πλαίσια, εντός των οποίων λαμβάνει μέρος, το αντικείμενο και ο χώρος στον οποίο εστιάζει, καθώς και η συνεχής εξελισσόμενη ιδιότητά του ώστε να ανταποκρίνεται στις αλλαγές των εκάστοτε κοινωνικών δρώμενων. (Χριστοφιλόπουλος, 2002:59) Συνεπώς,

γίνεται αντιληπτό πως ο σχεδιασμός καλύπτει ένα ευρύ πεδίο τομέων δραστηριότητας και στόχων.

Σύμφωνα με τον Βασενχόβεν (1984) ο ορισμός που αντιπροσωπεύει την πολυδιάστατη φύση του σχεδιασμού είναι ο ακόλουθος: «Σχεδιασμός είναι μια οργανωμένη, λογική προσπάθεια επιλογής των καλύτερων δυνατών εναλλακτικών λύσεων και μέσων για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων». (Αγγελίδης, 2000:132, με αναφορά από: Βασενχόβεν Λ., 1984, Σημειώσεις παραδόσεων Χωροταξίας – Ι.Βασικές Έννοιες και Δείκτες Ανάπτυξης, Ε.Μ.Π.)

Κατά τον Αραβαντινό (1997) ο σχεδιασμός είναι «μια ιδιαίτερα λογική διαδικασία προς την επίτευξη μιας κατάστασης που παρουσιάζει ορισμένα επιθυμητά χαρακτηριστικά» (Λαλένης & Μεταξάς, 2006:5, με αναφορά από: Αραβαντινός Α., 1997. Πολεοδομικός Σχεδιασμός για την βιώσιμη ανάπτυξη του Αστικού χώρου, Αθήνα: Εκδόσεις Συμμετρία. σ.53)

Μια άλλη ερμηνεία αποδίδει τον σχεδιασμό ως «η διαδικασία καθορισμού κατάλληλων μελλοντικών, δράσεων οι οποίες υλοποιούνται μέσα από μια σειρά επιλογών». Οι επιλογές αυτές πραγματοποιούνται σε τρία στάδια. Πρώτο είναι η επιλογή των στόχων και κριτηρίων, επόμενο είναι ο καθορισμός ενός συνόλου εναλλακτικών σεναρίων και η επιλογή του βέλτιστου από αυτά και τελευταίο στάδιο είναι ο συντονισμός για δράση προς το ευκαίιο αποτέλεσμα. Σημειώνεται ότι αναγκαίο είναι να εξεταστεί και να αξιολογηθεί η κάθε επιλογή ξεχωριστά. (Γιαουτζή & Στρατηγέα, 2011:20,21)

Οι Μπεριάτος και Παπαγεωργίου (2013) υποστηρίζουν πως ο σχεδιασμός αποτελεί «οριζόντια» δράση. Είναι δηλαδή αυτός από τον οποίο εξαρτάται η οργάνωση και εκτέλεση των τομεακών ενεργειών σε ένα γεωγραφικό χώρο, με σκοπό την ολοκλήρωσή του. Τέλος, θεωρούν ότι ο σχεδιασμός συνιστά δημόσια πολιτική, για τη σωστή εφαρμογή της οποίας είναι απαραίτητος ο κοινωνικός έλεγχος και η κοινωνική συμμετοχή. (Μπεριάτος & Παπαγεωργίου, 2013:7)

1.2.2 Διαδικασία υλοποίησης του σχεδιασμού

Ο σχεδιασμός ως παρεμβατική πρακτική στο χώρο ακολουθεί οχτώ κύρια βήματα. Πρώτο είναι η διερεύνηση του προβλήματος, για το σωστό εντοπισμό του οποίου πρέπει να καταγράφονται συστηματικά οι μεταβολές στον εξεταζόμενο χώρο ανά τακτές χρονικές περιόδους. Δεύτερο είναι ο καθορισμός της επιστημονικής μεθόδου που θα χρησιμοποιηθεί και αποσκοπεί στην εξασφάλιση μιας αποτελεσματικής σειράς ενεργειών για την αντιμετώπιση προβλημάτων, ιδίως αυτών που λόγω της πολυπλοκότητάς τους παρουσιάζουν

υψηλό βαθμό δυσκολίας για τον άνθρωπο. Επισημαίνεται ότι για την επιλογή της επιστημονικής μεθόδου, πρέπει οπωσδήποτε να ληφθούν υπ' όψιν, ο καθορισμός της απαιτούμενης πληροφορίας, των στόχων και υποστόχων για την επίλυση προβλημάτων και η αντιμετώπιση της αβεβαιότητας που επιφυλάσσουν οι προταθείσες λύσεις. Επομένως, παρόλο που η διαμόρφωση της επιστημονικής μεθόδου είναι εφικτό να γίνει από τα αρχικά κιόλας βήματα, οι αποφάσεις που θα προταθούν δεν πρέπει να είναι τελικές, αλλά να έχουμε τη δυνατότητα να ανατρέχουμε σε αυτές και να τις αναθεωρούμε. Μπορούν μόνο να θεωρούνται κατάλληλες για κάποιο δεδομένο χρονικό σημείο. (Γιαουτζή & Στρατηγέα, 2011:53-56)

Τρίτο βήμα είναι η διατύπωση των στόχων και οι παράγοντες που την καθορίζουν είναι οι εξής: α) ο πολιτικός, που μέσα από τις προτεραιότητες που θέτει, προσδιορίζει τους στόχους, β) ο σχεδιαστής, ο οποίος με τη σειρά του μεταφράζει τους στόχους αυτούς σε εναλλακτικές λύσεις, με τη βοήθεια των επιστημονικών εργαλείων που έχει στη διάθεσή του και γ) το άτομο, που είναι αποδέκτης της εκάστοτε παρέμβασης και επηρεάζεται άμεσα από τους τελικούς στόχους, ενώ ταυτόχρονα εκπροσωπείται εμμέσως από το πολιτικό σύστημα. Τέταρτο είναι η προβολή της υφιστάμενης κατάστασης και μέσω της παρουσίασης των τάσεών της, μελετάται η τρέχουσα δυναμική πρόοδος του προβλήματος υπό διερεύνηση. (Γιαουτζή & Στρατηγέα, 2011:56-59)

Το πέμπτο στάδιο αφορά τη δόμηση εναλλακτικών σεναρίων. Όλα τα στοιχεία που έχουν συγκεντρωθεί στα δύο προηγούμενα βήματα, χρήζουν αξιοποίησης ώστε να εξυπηρεθούν εναλλακτικές λύσεις, σκόπιμες για την αντιμετώπιση του προβλήματος που μελετάται. Ο σχεδιασμός ως «κυκλική διαδικασία ανάδρασης» επιτρέπει την αναπροσαρμογή ή προσθήκη ορισμένων κατευθύνσεων για την όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματική απόδοση των σεναρίων ως προς την επιθυμητή λύση, δυνατότητα η οποία άγει στην επανεξέταση του προβλήματος. Στο έκτο γίνεται η αξιολόγηση των εναλλακτικών σεναρίων και είναι σημαντικό να λαμβάνει υπόψη για καθένα από αυτά ξεχωριστά, τον βαθμό στον οποίο εξυπηρετεί τους θεθέντες στόχους, την αξία βεβαιότητας που παρέχει και τις επιπτώσεις που μπορεί να προκαλέσει. Έβδομο είναι η διαδικασία της λήψης αποφάσεων, η οποία αποκτά πολιτική διάσταση και χωρίζεται σε τρεις φάσεις: α) μελέτη όλων των εναλλακτικών σεναρίων, β) καταγραφή και εκτίμηση καθενός από αυτά και γ) επιλογή του ιδανικότερου σεναρίου. (Γιαουτζή & Στρατηγέα, 2011:59-62)

Στο όγδοο και τελευταίο βήμα εφαρμόζεται το σχέδιο, δηλαδή το επιλεγθέν σενάριο, πραγματοποιώντας τις επόμενες ενέργειες: οργάνωση και συντονισμός των εργασιών, έλεγχος (monitoring), προώθηση του σχεδίου και τέλος παρακολούθηση της εξελικτικής πορείας του. (Γιαουτζή & Στρατηγέα, 2011:62)

1.3 Χωροταξία

1.3.1 Εννοιολογική σημασία της χωροταξίας

Η χωροταξία είναι έννοια με γερμανικές καταβολές, η οποία στην ελληνική γλώσσα έχει τη σημασία του χωρικού προγραμματισμού και σχεδιασμού. Η ορολογική προσέγγιση της χωροταξίας δεν είναι επαρκώς ανεπτυγμένη στη χώρα μας, καθώς εμφανίζεται ως επιστημονικός κλάδος στη μεταπολεμική περίοδο, αμέσως μετά το 1950 και επομένως το χρονικό περιθώριο διερεύνησής της είναι σχετικά μικρό, εν αντιθέσει με τα δυτικά ευρωπαϊκά και τα βόρεια αμερικανικά κράτη στα οποία ξεκίνησε να αναπτύσσεται στην αρχή του 20^{ου} αιώνα. (Κυβέλλου, 2010:27, με αναφορά από: Μπεριάτος, Ηλ. και Πουζουκίδου, Γ., 2007. «Σημειώσεις Χωροταξίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξία, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης»)

Για τον προσδιορισμό της χωροταξίας έχουν εκφραστεί ποικίλες απόψεις. Παράλληλα επικρατεί ως σκέψη ότι δεν είναι εφικτό να υπάρξει μία μόνο κοινώς αποδεκτή θεώρηση, αλλά πολλές και διαφορετικές προτάσεις μέσω των οποίων η χωροταξία μπορεί να γίνει κατανοητή.

Μία γενική ερμηνεία που θα μπορούσε να της αποδοθεί είναι ότι συνιστά τον τομέα στον οποίο γίνεται η καταγραφή και ανάλυση κάποιων προβλημάτων ευρέος φάσματος που σχετίζονται με το χώρο. (Λουκάκης, 2017:87, με αναφορά από: Λουκάκης Π., 1983. «Χωροταξία και Περιφερειακή Ανάπτυξη: Σκέψεις γύρω από το Ελληνικό Πρόβλημα», 7^ο Σεμινάριο οικονομικής ανάπτυξης που οργάνωσε η Συντονιστική Επιτροπή Προώθησης Ελληνικής Οικονομίας (Σ.Ε.Π.Ε.Ο) τον Μάρτη του 1982 για στελέχη επιχειρήσεων)

Στα μέσα της δεκαετίας του '50, ο Eugène Claudius-Petit, ο οποίος υπηρέτησε ως υπουργός Ανοικοδόμησης και Πολεοδομίας της Γαλλίας, αποσαφήνισε τη χωροταξία με την εξής διατύπωση: «είναι η αναζήτηση, μέσα στο γεωγραφικό πλαίσιο μιας χώρας ή περιφέρειας, μιας καλύτερης κατανομής των ανθρώπων, σε συνάρτηση με τους φυσικούς πόρους και τις οικονομικές δραστηριότητες». (Βασενχόβεν, 2004:5 και 38, με αναφορά από: Claudius Petit, στο Delmas, C., (1963), L'Aménagement du Territoire, Collection: Que Sais-je?, Presses Universitaires de France, Paris).

Κατά τον Friedmann (1964) η χωροταξία έχει ως αντικείμενο «τη διάταξη των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στον περιφερειακό χώρο, πάνω από το επίπεδο των οικισμών και των πόλεων». (Βασενχόβεν, 2004:5, με αναφορά από: Friedmann, J. & Alonso, W., 1964. Regional Development and Planning: A Reader. M.I.T. Press, Cambridge. An Urban Affairs Library Selection)

Ο Λουκάκης (1983) προσεγγίζει τη χωροταξία ως «την οργάνωση, τη διάρθρωση, και τις αλληλεπιδράσεις των διαφόρων κοινωνικοοικονομικών δραστηριοτήτων και λειτουργιών σε ένα δοσμένο χώρο, σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο και μέσα από μια ιστορικά εξελικτική διαδικασία». (Λουκάκης, 2017:88, με αναφορά από: Λουκάκης Π., 1983. «Χωροταξία και Περιφερειακή Ανάπτυξη: Σκέψεις γύρω από το Ελληνικό Πρόβλημα», 7^ο Σεμινάριο οικονομικής ανάπτυξης που οργάνωσε η Συντονιστική Επιτροπή Προώθησης Ελληνικής Οικονομίας (Σ.Ε.Π.Ε.Ο) τον Μάρτη του 1982 για στελέχη επιχειρήσεων)

Ο Sibieude (1996) ορίζει τη χωροταξία ως «το σύνολο των ενεργειών που συμβάλλουν στην οργάνωση, στον σχεδιασμό και τον προσανατολισμό των ανθρώπινων δραστηριοτήτων που ασκούνται πάνω σε αυτόν». (Βασενχόβεν, 2004:5, με αναφορά από: Sibieude, Th., (1996), De l' aménagement du territoire, στο Paquot, Th., ed. (1996), *Le Monde des Villes*, Editions Complexe, σ.393)

Για τον Βασενχόβεν (1997) η χωροταξία αφορά «τον προσχεδιασμένο μετασχηματισμό του κοινωνικο – οικονομικού γεωγραφικού χώρου, ο οποίος υπηρετεί τις προθέσεις μιας οργανωμένης κοινωνίας". (Βασενχόβεν, 2012:2, με αναφορά από: Βασενχόβεν, Λ.,1997. Χωροταξία: θεωρία και πράξη. Στο: Βιώσιμη ανάπτυξη με την περιβαλλοντική αγωγή. Μεσολόγγι: Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλοακαρνανίας και Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, σελ.180-201)

Σύμφωνα με τα λεγόμενα των Merlin και Choay (2000) η χωροταξία είναι «η δράση και πρακτική της τοποθέτησης σε τάξη ανθρώπων και δραστηριοτήτων, υποδομών και μέσω των επικοινωνιών που αυτοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν, σε ένα συγκεκριμένο χώρο και με μια προοπτική θεώρηση, λαμβάνοντας υπόψη τα φυσικά, ανθρώπινα, οικονομικά και στρατηγικά εμπόδια». Συνεχίζουν αναφέροντας ότι «αυτή η τάξη επιδιώκεται προκειμένου να επιτρέψει στις λειτουργίες και τις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων να εξελίσσονται με τον πλέον αποτελεσματικό, οικονομικό και αρμονικό τρόπο». (Κυβέλλου, 2010:25,26, με αναφορά από: Merlin, Pierre και Choay, Françoise, 2000. Dictionnaire de l'Urbanisme et de l' Aménagement. Paris, PUF, PUF, 3^η έκδοση, σ.926)

Η μεταμοντέρνα θεώρηση περιγράφει τη χωροταξία ως «η ανάπτυξη του χώρου και των χωρικών ενότητων, δηλαδή τα μέσα και οι διαδικασίες που τίθενται σε εφαρμογή από τις δημόσιες αρχές και τους χωρικούς δρώντες για να καταστήσουν τη θεωρούμενη χωρική ενότητα ανταγωνιστική μέσα σε μια οικονομία όλο και περισσότερο παγκοσμιοποιημένη». Υπογραμμίζεται ότι η ιδέα της βιώσιμης ανάπτυξης άσκησε μεγάλη επιρροή τόσο στην ίδια τη χωροταξία, με αποτέλεσμα να εκφράζεται όλο και πιο συχνά με τη μορφή της διαχείρισης χωρικών ενότητων, όσο και γενικότερα το σχεδιασμό. (Κυβέλλου, 2010:26)

Η πλέον όμως κλασική προσέγγιση, η οποία ήταν αρκετά δημοφιλής κατά τον 20^ο αιώνα, εξηγεί τη χωροταξία ως «η δημόσια βούληση να οργανωθεί η οικονομική και η ανθρώπινη γεωγραφία ενός χώρου θεωρούμενου σύμφωνα με μια ισορροπημένη ευταξία, λαμβάνοντας υπόψη τα προϋπάρχοντα δεδομένα και τα ειδικά εμπόδια σε κάθε τρόπο». (Κυβέλλου, 2010:25)

Μία ακόμα έννοια που μπορεί να αποδοθεί στη χωροταξία είναι ότι αποτελεί τον επιστημονικό κλάδο που αντιμετωπίζει τον χώρο ως ένα δημιούργημα οφειλόμενο σε ένα πλήθος γεγονότων, από τις διαδικασίες του φυσικού περιβάλλοντος μέχρι την πλούσια ιστορική κληρονομιά του ανθρώπου, και από την αλληλεπίδραση των οικονομικών δραστηριοτήτων έως τις ιεραρχικές δομές της πολιτικής εξουσίας. (Βασενχόβεν, 2004:8) Στον κλάδο αυτό γίνεται απόπειρα προδιαγραφής και σχεδίασης των μελλοντικών εξελίξεων, δηλαδή τι πρέπει να συμβεί, ποιοι στόχοι είναι απαραίτητο να τεθούν και ποιά τα μέτρα που θα παρθούν από τις οργανωμένες κοινωνίες, ώστε να επέλθει, σύντομα ή καθυστερημένα, η πρόοδος. (Βασενχόβεν, 2012:1, με αναφορά από: Βασενχόβεν, Λ.,1997. Χωροταξία: θεωρία και πράξη. Στο: Βιώσιμη ανάπτυξη με την περιβαλλοντική αγωγή. Μεσολόγγι: Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλοακαρνανίας και Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, σελ.180-201)

Ένας τελευταίος ορισμός που διατυπώνεται στον νόμο 4759/2020 και ανταποκρίνεται στην ελληνική πραγματικότητα, περιγράφει τη χωροταξία ως τον στρατηγικό σχεδιασμό σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, ο οποίος συντονίζεται μέσα από τη χρήση δύο ειδών χωροταξικών πλαισίων, των Περιφερειακών και Ειδικών. Στα πλαίσια αυτά παρουσιάζονται οι κατευθυντήριες γραμμές και ρυθμίσεις για την ανάπτυξη του χερσαίου και θαλάσσιου χώρου και των περιοχών παραγωγικών και επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και την οργάνωση των οικιστικών και των προστατευόμενων περιοχών. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ.1δ, άρθρο 2, σ.11669)

1.3.2 Θεμελιώδεις αρχές της χωροταξίας

Η χωροταξία υπηρετεί πέντε θεμελιώδεις αρχές, οι οποίες ακολουθούν μία ιεραρχία, χρήζουν επεξήγησης και επεξεργασίας και χρησιμεύουν ως εργαλεία, προσαρμοσμένα ανάλογα με την κάθε περίπτωση. Επίσης, έχουν τη δυνατότητα να εφαρμόζονται σε πολλούς κλάδους και τομείς και να θέσουν σε κίνηση χωρικά συστήματα διαφορετικών δρώντων¹. (Κυβέλλου, 2010:69) Παρακάτω θα παρουσιαστεί αναλυτικά καθεμία από τις θεμελιώδεις αρχές.

---

¹ Χωρικοί δρώντες είναι τα άτομα και οι κοινωνικές ομάδες που δραστηριοποιούνται σε μια χωρική ενότητα και έχουν αρμοδιότητες νομικού, πολιτικού, χωρικού, κοινωνικού ή/και πολιτιστικού χαρακτήρα. (Κυβέλλου, 2010:74,75)

Πρώτη είναι η αρχή της αναδιανομής και ανακατανομής, σύμφωνα με την οποία υπάρχοντες πόροι, όπως οικονομικοί, θέσεις εργασίας και αποθέματα πλούτου, μπορούν να υπόκεινται σε διαμοιρασμό και χωροθέτηση. Μέσω αυτής της αρχής η χωροταξία επιδιώκει τον καλύτερο γεωγραφικό καταμερισμό των πόρων. Αυτό επιτυγχάνεται αναγνωρίζοντας ποιές είναι οι περιοχές με ελλιπή ή υπερβάλλουσα επάρκεια πλούτου και προβαίνοντας στη λήψη αποφάσεων, με σκοπό την ισοκατανομή του. (Κυβέλλου, 2010:69,70)

Δεύτερη είναι η αρχή της δημιουργίας, η οποία μπορεί να λειτουργήσει είτε συμπληρωματικά είτε αντιθετικά της προηγούμενης. Αν θεωρήσουμε το χώρο ως μία ουδέτερη γεωγραφική οντότητα όπου λαμβάνουν μέρος διάφορες ρυθμίσεις, τότε μέσα από αυτή ενδογενείς και εσωτερικοί μηχανισμοί θα εγγυηθούν εκ των πραγμάτων τη δημιουργία ανάπτυξης ενός ειδικού χώρου, σε ένα συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο. (Κυβέλλου, 2010:70,71)

Η αρχή της αποκατάστασης ακολουθεί τρίτη κατά σειρά και βασίζεται στη θεώρηση ότι προκύπτουν αποκλίσεις με αρνητικό αντίκτυπο σε διάφορους χώρους, τομείς και κλάδους της εθνικής οικονομίας και των επί μέρους περιφερειακών και τοπικών ενοτήτων της. Οι ανισορροπίες αυτές αποτελούν συνέπεια δυσμενών καταστάσεων μιας δεδομένης χρονικής στιγμής και χρήζουν αντιμετώπισης. Για την εφαρμογή της προκείμενης αρχής, πρέπει πρώτα να προσδιοριστούν οι κανόνες σύμφωνα με τους οποίους θα γίνει η ορθή μέτρηση των αποκλίσεων και ύστερα να καθιερωθούν οι πολιτικές που θα οδηγήσουν στην αποκατάσταση. Εν τέλει, επιλέγονται τα κατάλληλα μέσα που πρέπει να δράσουν. (Κυβέλλου, 2010:71,72)

Τέταρτη είναι η αρχή της προστασίας. Μέσω αυτής προωθείται η διαφύλαξη τόπων, των οποίων ο πλούτος κινδυνεύει να υποβαθμιστεί ή σε ακραία περίπτωση να εξαλειφθεί πλήρως, αν αφεθούν παραμελημένοι. Ανά καιρούς έχουν υπάρξει ενέργειες πρόνοιας και προάσπισης κάποιων περιοχών, παραδείγματος χάρι δράσεις μέριμνας για τις παράκτιες και ορεινές ζώνες ή για τα εθνικά και περιφερειακά πάρκα. Παρά ταύτα, η συγκεκριμένη αρχή αποτελεί, έως σήμερα, πρόκληση για την εγκαθίδρυση πολιτικών που να διευκολύνουν τη συνεργασία της χωροταξίας και της βιώσιμης ανάπτυξης. (Κυβέλλου, 2010:72)

Η αρχή της διαπραγμάτευσης και της αποζημίωσης είναι πέμπτη και τελευταία στην ιεραρχία. Η Γεράρδη (1979) θεωρεί πως η χωροταξία απασχολεί συνεχώς ως πολιτικό ζήτημα, καθώς συνιστά υπόθεση συμβιβασμών. (Κυβέλλου, 2010:73, με αναφορά από: Γεράρδη, Κ., 1979. Εισαγωγή στη χωροταξία και στην αναπτυξιακή πολιτική. Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Αθήνα) Επομένως, οι αποφάσεις που θα παρθούν για ένα χωροταξικό θέμα, προκύπτουν ύστερα από περίπλοκες διαπραγματεύσεις, στις οποίες εμπλέκονται πολλά και διαφορετικά πρόσωπα και συνήθως καταλήγουν στη δημιουργία εφήμερων ισορροπιών μεταξύ τους. Αν οι διαπραγματεύσεις αυτές αφορούν προγραμματικές

συμβάσεις, τότε μπορεί να δρομολογηθεί η διαδικασία των αποζημιώσεων. Τέλος, μπορεί να ειπωθεί ότι σε γενικές γραμμές η χωροταξία αποτελεί μία υπό διαπραγμάτευση αποζημίωση, με χωρική, πολιτική και κοινωνική αποδοχή. (Κυβέλλου, 2010:73)

1.3.3 Κατευθυντήριες αρχές για τον χωρικό σχεδιασμό

Στη 12^η Σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου των Υπουργών Περιφερειακού Σχεδιασμού (CEMAT) που πραγματοποιήθηκε στις 7 και 8 Σεπτεμβρίου 2000 στο Ανόβερο της Γερμανίας, εγκρίθηκε το έγγραφο με τίτλο «Κατευθυντήριες αρχές για τη βιώσιμη χωρική ανάπτυξη στην ευρωπαϊκή ήπειρο». Υιοθετήθηκαν λοιπόν ορισμένες αρχές που πρέπει να ακολουθεί ο χωρικός σχεδιασμός, με στόχο την ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη στην ευρωπαϊκή επικράτεια. (Guiding Principles for Sustainable Spatial Development of the European Continent, 2000:9-12) Οι κατευθυντήριες αρχές είναι οι εξής:

- Προώθηση της εδαφικής συνοχής μέσω μιας πιο ισορροπημένης κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης των περιφερειών και βελτιωμένης ανταγωνιστικότητας. Οι χωρικές αποφάσεις που θα παρθούν πρέπει να βασίζονται σε ένα μοντέλο πολυκεντρικής ανάπτυξης σε ευρωπαϊκό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Συνεπάγεται ότι η ελκυστικότητα των ευρωπαϊκών μητροπολιτικών περιοχών και των πόλεων πυλών (gateway cities) πρέπει να αναπτυχθεί περαιτέρω, καθώς και των διαρθρωτικά αδύναμων περιοχών για οικονομικές επενδύσεις, να ενισχυθεί.
- Ενθάρρυνση της ανάπτυξης που δημιουργείται από αστικές λειτουργίες και βελτίωση των σχέσεων μεταξύ πόλης και υπαίθρου. Αναλυτικότερα, απαραίτητη είναι η ανάπτυξη των αστικών συστημάτων και λειτουργιών, συμπεριλαμβανομένων εκείνων των μικρών και μεσαίων περιφερειακών κέντρων, ώστε να διευκολύνεται η πρόσβαση των κατοίκων από την εξοχή σε αυτά. Επίσης, η επίτευξη αποτελεσματικής εταιρικής σχέσης μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών, παίζει σημαντικό ρόλο για την ανάπτυξη δικτύων δημόσιων μεταφορών, την αναζωογόνηση και διαφοροποίηση των αγροτικών οικονομιών, την αύξηση της παραγωγικότητας των υποδομών, την ανάπτυξη χώρων αναψυχής για κατοίκους των πόλεων και την προστασία και ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Προώθηση της ισότιμης προσβασιμότητας στα δίκτυα μεταφορών και επικοινωνιών, συνδέοντας τις πόλεις μικρής και μεσαίας έκτασης, τις αγροτικές και νησιωτικές περιοχές και βελτιώνοντας τα διευρωπαϊκά δίκτυα και τα κέντρα μεταφορών.
- Αύξηση της περιφερειακής προσβασιμότητας, μέσω της εξάλειψης των ελλειπόντων ενδοπεριφερειακών συνδέσεων, αναπτύσσοντας ολοκληρωμένες

στρατηγικές που θα υπολογίζουν τα διάφορα μέσα μεταφοράς και θα πληρούν τις απαραίτητες χωροταξικές προϋποθέσεις που θα οριστούν.

- Ανάπτυξη πρόσβασης σε πληροφορίες και γνώσεις, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή σε όλες τις περιφέρειες, ώστε να εξασφαλιστεί ότι η πρόσβαση δεν θα δεσμεύεται από φυσικούς και άλλους περιορισμούς.
- Μείωση των περιβαλλοντικών ζημιών, μέσω της συγκρότησης χωρικής πολιτικής για την προώθηση λιγότερο επιβλαβών γεωργικών ή δασικών πρακτικών, την ενθάρρυνση πιο φιλικών προς το περιβάλλον τύπων μεταφοράς και ενεργειακών συστημάτων, την ανάπλαση των ερειπωμένων αστικών περιοχών και την αποκατάσταση του περιβάλλοντός τους και την αναζωογόνηση περιοχών που έχουν υποστεί βλάβη από βιομηχανική ρύπανση και προηγούμενες στρατιωτικές δραστηριότητες.
- Ενίσχυση και προστασία των φυσικών πόρων και της φυσικής κληρονομιάς, αναπτύσσοντας μια ολοκληρωμένη χωροταξική πολιτική που θα λαμβάνει υπόψη τις απαραίτητες συμβάσεις και στρατηγικές που έχουν οριστεί για τον θέμα αυτό. Επίσης πρέπει να περιλαμβάνει την προστασία των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, την παρακολούθηση της χρήσης λιπασμάτων και άρδευσης από τους αγρότες, την επεξεργασία λυμάτων και ούτω καθεξής. Τέλος, πρέπει να ασχοληθεί και με την αποκατάσταση και διατήρηση των οικοσυστημάτων, συμπεριλαμβανομένων των οικολογικών δικτύων και υγροτόπων και με την προστασία, διαχείριση και βελτίωση των τοπίων.
- Ενίσχυση της πολιτιστικής κληρονομιάς, με τη συγκρότηση χωροταξικής πολιτικής που θα συμβάλλει στην ολοκληρωμένη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς, η οποία θα γίνεται αντιληπτή ως μία εξελικτική διαδικασία, απασχολούμενη με την προστασία και τη διατήρηση αυτής της κληρονομιάς, ανταποκρινόμενη ταυτόχρονα στις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας.
- Ανάπτυξη ενεργειακών πόρων, διατηρώντας παράλληλα την ασφάλεια, μέσω της προώθησης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας ως συνεκτικών, φιλικών προς το περιβάλλον συστημάτων και της επέκτασης των πανευρωπαϊκών δικτύων ενέργειας. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στην ανάπτυξη της μεταφοράς πετρελαίου και φυσικού αερίου στην ευρύτερη Ευρώπη. Πρέπει επίσης να δοθεί προτεραιότητα στην πιο αποδοτική χρήση της ήδη διαθέσιμης ενέργειας και του υπάρχοντος εξοπλισμού. Επιπλέον, η ενεργειακή απόδοση των συμβατικών σταθμών παραγωγής ενέργειας πρέπει να βελτιωθεί ώστε να μειωθεί η ατμοσφαιρική ρύπανση. Πρέπει ακόμα να αυξηθεί η ασφάλεια των παλαιότερων πυρηνικών σταθμών. Τέλος, υπάρχουν διάσπαρτοι σε όλη την ήπειρο πολλοί

πυρηνικοί σταθμοί που θα πρέπει να αποσυναρμολογηθούν τις επόμενες δύο δεκαετίες και οι περιοχές στις οποίες είναι χωροθετημένοι, να αποκατασταθούν.

- Ενθάρρυνση του βιώσιμου τουρισμού υψηλής ποιότητας, ιδίως στις μειονεκτούσες περιοχές, χρησιμοποιώντας τις αναπτυξιακές ευκαιρίες που προσφέρει ο συγκεκριμένος κλάδος. Προτεραιότητα πρέπει να δοθεί στην ανάπτυξη μορφών υψηλής ποιότητας και βιώσιμου τουρισμού. Απαιτείται διεξοδική μελέτη των οικοσυστημάτων και του αριθμού των επισκεπτών που μπορεί να υποστηρίξει μια περιοχή, καθώς και νέων μορφών εκτιμήσεων των περιφερειακών επιπτώσεων. Τέλος, προτείνεται να αξιοποιηθούν μελλοντικά οι εναλλακτικές μορφές ήπιου τουρισμού.
- Περιορισμός των επιπτώσεων των φυσικών καταστροφών, με τη λήψη προληπτικών μέτρων, παραδείγματος χάρη, μέτρων για τις χρήσεις γης και τα κτίρια, περιορίζοντας την έκταση της ζημίας και καθιστώντας τη δομή του οικισμού λιγότερο ευάλωτη.

Κεφάλαιο 2: Ευρωπαϊκές χωροταξικές πολιτικές

2.1 Ιστορική αναδρομή των ευρωπαϊκών χωροταξικών πολιτικών

Η συγκρότηση μιας κοινής χωροταξικής πολιτικής μεταξύ των χωρών της Ευρώπης αποτελεί μακροχρόνια προσπάθεια, που καταβάλλεται τις τελευταίες δύο δεκαετίες. Για το λόγο αυτό είναι απαραίτητο να εξετάσουμε τις σπουδαιότερες προτάσεις που τέθηκαν, με στόχο τη διακρατική συνεργασία για τη χωροταξία, από τη παλαιότερη μέχρι και την πιο πρόσφατη. Ως εκ τούτου, θα ακολουθήσει μία ιστορική επισκόπηση, διαιρεμένη σε πέντε χρονικές φάσεις.

2.1.1 Οι δεκαετίες 1950 μέχρι 1970

Η Συνθήκη της Ρώμης υπογράφηκε στις 25 Μαρτίου 1957 και αποτέλεσε εφαλτήριο για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ). Ήταν μία συμφωνία με οικονομικό και νομικό περιεχόμενο, που αποσκοπούσε στη δημιουργία μιας διεθνούς αγοραστικής σκακιέρας. Επηρεασμένη από τη φιλελεύθερη ιδεολογία της εποχής, υπέθεσε ότι οι χωρικές ανισότητες μεταξύ των μελών της ΕΟΚ θα εξομαλυνθούν μέσω των μηχανισμών της κοινής αγοράς και του ανταγωνισμού. Η φιλοσοφία του καλύτερου καταμερισμού των πόρων, ιδιαίτερα για την ενίσχυση των φτωχότερων κρατών, δεν είχε ακόμη καθιερωθεί, οπότε στη Συνθήκη δεν προβλεπόταν κάποιο πλάνο για τη διαμόρφωση κοινής χωροταξικής στρατηγικής. (Γιαννακούρου, 2008:26, με αναφορά από: Ανδρικοπούλου, Ε., 1995. Οι περιφέρειες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η εξέλιξη της περιφερειακής Πολιτικής από τη Συνθήκη της Ρώμης έως το Maastricht, Θεμέλιο, Αθήνα, σ.145)

Μονάχα δύο άρθρα της Συνθήκης, έκαναν αναφορά στη χωροταξία. Το άρθρο 92-3, το οποίο προέβλεπε τη συνέχιση της κρατικής βοήθειας σε περιοχές που παρουσίαζαν προβλήματα στο βιοτικό επίπεδο ή την απασχόληση των κατοίκων, προέτρεπε στην εφαρμογή σχεδίων μεγάλης βαρύτητας, προς το κοινό συμφέρον των κρατών – μελών και προωθούσε την ανάπτυξη συγκεκριμένων οικονομικών δραστηριοτήτων. Το άρθρο 130 έδινε στην Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων την άδεια για τη χρηματοδότηση σχεδίων αξιοποίησης των μη προνομιάχων περιοχών της ΕΟΚ, σχεδίων εκσυγχρονισμού και δημιουργίας καινούργιων επιχειρήσεων και σχεδίων κοινού ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος, με σκοπό την αποτροπή δημιουργίας μιας ασύμμετρης ευρωπαϊκής αγοράς. Παρά ταύτα, οι προαναφερθείσες κατευθυντήριες γραμμές δεν επαρκούσαν για τη σύσταση κοινής χωροταξικής πολιτικής. (Γιαννακούρου, 2008:26,27)

Το Συμβούλιο της 18^{ης} Μαρτίου 1975 αποτέλεσε κομβικό σημείο, καθώς θεσμοθετήθηκε ο Κανονισμός (ΕΟΚ) 724/75 για τη ίδρυση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), με βασικό στόχο τη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων εντός της Κοινότητας. Μεταξύ άλλων προέβλεπε την εκτίμηση των αποτελεσμάτων που επέφεραν οι κοινοτικές πολιτικές στις περιφέρειες, τη συστηματική επίβλεψη και διαχείριση των περιφερειακών πολιτικών των χωρών της ΕΟΚ και την κρατική ενίσχυση των λιγότερο ευνοημένων τους περιοχών. (Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ.724/45) Πρέπει να επισημανθεί ότι η δημιουργία του ΕΤΠΑ αν και αποσκοπούσε στην ισορροπημένη ανάπτυξη των περιφερειών, δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί απόπειρα διαμόρφωσης κοινής χωροταξικής στρατηγικής, αλλά ως μία οικονομική και πολιτική σύμβαση μεταξύ των παλαιών και νέων μελών της Κοινότητας. (Γιαννακούρου, 2008:28,29)

Τέσσερα χρόνια αργότερα, στον Κανονισμό 214/79 έγιναν χρήσιμες τροποποιήσεις του προηγούμενου κανονισμού. Συγκεκριμένα, απάλλαξε το 5% των πόρων του Ταμείου από τις χρηματοδοτήσεις, καθιστώντας ευκολότερη τη σύνθεση ενός ανεξάρτητου από τις εθνικές πολιτικές κοινοτικού πλάνου, ομαδοποίησε τα έργα μικρότερης κλίμακας, κάνοντας πρώτη φορά λόγο για τοπικά και περιφερειακά προγράμματα και τέλος επέβαλλε να ενσωματώνονται τα έργα σε προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης, δίνοντας πρωτόγνωρη βαρύτητα στη χρησιμότητα του προγραμματισμού. (Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ.214/79 ; Γιαννακούρου, 2008:29,30)

2.1.2 Η δεκαετία 1980

Το 1983 εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο η έκθεση «Gendebien», την οποία συνέθεσε η Επιτροπή Περιφερειακής Πολιτικής και Σχεδιασμού με επικεφαλή τον Paul – Henry Gendebien, εξού και η ονομασία της. Η έκθεση εξέφραζε την υποχρέωση συγκρότησης κοινοτικής πολιτικής που θα επιδίωκε την οργάνωση και συμβατότητα των ήδη υπαρχόντων κοινοτικών μέτρων και εργαλείων, την προώθηση της ισορροπημένης και ολοκληρωμένης περιφερειακής ανάπτυξης, την αντιμετώπιση των χωρικών προβλημάτων που παρουσίαζαν ορισμένες περιφέρειες της Κοινότητας και τέλος την προστασία της ευρωπαϊκής κληρονομιάς. (Gendebien, 1983:6,7)

Εξίσου σημαντικός ήταν και ο Κανονισμός 1787/84 ο οποίος έβαλε τα θεμέλια για τη σύνθεση περιφερειακής πολιτικής που θα ασπάζονταν όλες οι χώρες της ΕΟΚ, καθορίζοντας τις κατευθυντήριες γραμμές που θα ακολουθηθούν σε κλίμακα κοινότητας. Επίσης, ενέταξε Κοινοτικά Προγράμματα μέσω των οποίων δινόταν η ευκαιρία στα κράτη – μέλη να δημιουργήσουν προσδοκίες και να λαμβάνουν αποφάσεις συλλογικά ως Κοινότητα, παρά μεμονωμένα όπως συνέβαινε στο παρελθόν. Επιπλέον αποτέλεσαν αρωγοί για τη

χρηματοδότηση διάφορων χωρικών παρεμβάσεων, παραδείγματος χάριν των προγραμμάτων «Resider» και «Renaval», για τη παροχή βοήθειας σε περιοχές που προσβάλλονταν από τη βιομηχανική αναδιοργάνωση σιδήρου και χάλυβος και της ναυπηγίας αντίστοιχα. (Γιαννακούρου, 2008:30,31 ; Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ.2616/80 ; Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ.2617/80)

Η χρονιά 1984 αποτέλεσε ορόσημο, καθώς έγινε επίσημα δεκτή η Χάρτα του Τορρεμολίνος από τη Σύνοδο των Υπουργών Περιφερειακού/Χωρικού Σχεδιασμού του Συμβουλίου της Ευρώπης (CEMAT), η οποία έλαβε μέρος στην πόλη Τορρεμολίνος της Ισπανίας. Επρόκειτο για Ευρωπαϊκή Χάρτα για τον Περιφερειακό/Χωρικό Σχεδιασμό, ο οποίος όπως αναγράφεται σε αυτή, θέτοντας τις κατάλληλες κατευθύνσεις, θα συνέβαλε σε μια καλύτερη χωρική οργάνωση στην Ευρώπη και στην εύρεση λύσεων για προβλήματα που υπερέβαιναν το εθνικό επίπεδο. Ως εκ τούτου θα στόχευε στη δημιουργία μιας αίσθησης κοινής ταυτότητας, λαμβάνοντας υπόψη τις σχέσεις Βορρά – Νότου και Ανατολής – Δύσης. (Council of Europe Conference of Ministers responsible for Spatial/Regional Planning (CEMAT), 2010:22)

Το 1985 εκδόθηκε από την Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων η «Λευκή Βίβλος» και καθιερώθηκε επίσημα με τη νομιμοποίηση της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης, ένα χρόνο αργότερα. Η «Λευκή Βίβλος» προωθούσε την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς και συγκεκριμένα επιδίωκε τη δημιουργία μιας ενοποιημένης εσωτερικής αγοράς δίχως φραγμούς στην κυκλοφορία εμπορευμάτων, κεφαλαίων, προσώπων και υπηρεσιών, την εγκαθίδρυση ενός συστήματος που θα αποτρέπει τη διαστρέβλωση του ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων, την προσέγγιση των εθνικών νομοθεσιών όσο απαιτείται και την εναρμόνιση της έμμεσης φορολογίας για την ορθή λειτουργία της κοινής αγοράς. (Commission of the European Communities, 1985:4) Επίσης, προστέθηκε στην Πράξη μια συλλογή άρθρων (άρθρα 130Α – 130Ε) ονόματι «Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή», τα οποία είχαν καθοριστικό ρόλο στην εδραίωση της περιφερειακής πολιτικής ως πυρήνα των λοιπών πολιτικών της ΕΟΚ. Τα άρθρα αυτά αποσκοπούσαν στην άρση των περιορισμών που επέφερε η εσωτερική αγορά στην ισχύ των εθνικών οικονομιών, ιδίως των μεσογειακών ευρωπαϊκών κρατών της Πορτογαλίας, Ισπανίας και Ελλάδας. (Γιαννακούρου, 2008:34)

2.1.3 Η δεκαετία 1990

Μετά από μερικά χρόνια η Επιτροπή ξεκίνησε να συντάσσει την έκθεση «Ευρώπη 2000», με την οριστικοποίησή της να λαμβάνει χώρα το 1991. Σκοπός της έκθεσης ήταν να παραπέμπουν σε αυτή οι δημόσιες αρχές εθνικού, περιφερειακού και τοπικού επιπέδου για την καθοδήγηση και τη συγκρότηση χωροταξικών πολιτικών τόσο εντός εθνικών

γεωγραφικών ορίων, αλλά και εκτός αυτών. Σημαντικό βέβαια είναι να επισημανθεί ότι δεν προοριζόταν ως ένα πλάνο χωροταξικής ανάπτυξης της ΕΟΚ. (Commission of the European Communities, 1991:5&7) Αποτέλεσε όμως έναυσμα, και σε συνδυασμό με την εμφάνιση περιφερειακών διακρίσεων ως επίπτωση της εσωτερικής αγοράς την περίοδο εκείνη, για την εφαρμογή αρκετών χωροταξικών παρεμβάσεων. (Γιαννακούρου, 2008:35-37)

Παρατηρήθηκε, λοιπόν, μια έντονη χωροταξική δραστηριοποίηση από τα μέλη της Κοινότητας, με αφετηρία την προσέγγιση των εγχώριων χωροταξικών πολιτικών τους από ευρωπαϊκή σκοπιά. Επί παραδείγματι, στη Γαλλία αναπτύχθηκαν το 1987 ένα στρατηγικό σχέδιο για τις οδικές και σιδηροδρομικές μεταφορές, έχοντας τον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο κατά νου, και το 1990 ένα πρόγραμμα μελετών ευρείας κλίμακας, για τον προσδιορισμό της θέσης της χώρας στην ήπειρο σύμφωνα με τα καινούργια ευρωπαϊκά δεδομένα. Επίσης, στην Ολλανδία εκπονήθηκε το 1991 μία χωροταξική έρευνα, στην οποία προτάθηκαν διάφορες εθνικές και περιφερειακές κατευθύνσεις, δίνοντας μεγάλη βαρύτητα στις σχέσεις αλληλεπίδρασης που έχει αναπτύξει με τα γειτονικά βορειοδυτικά κράτη. (Γιαννακούρου, 2008:38)

Την ίδια εποχή, ομοίως σημαντικές ήταν και οι άτυπες συνεδριάσεις μεταξύ των χωρών της ΕΟΚ, με εκπροσώπους τους υπευθύνους υπουργούς περιφερειακής ανάπτυξης και χωροταξίας για κάθε μία από αυτές. Πραγματοποιήθηκαν συνολικά τέσσερις συσκέψεις: 1) Νάντη 1989, 2) Τορίνο 1990, 3) Χάγη 1991, 4) Λισσαβόνα 1992, και τα θέματα που συζητήθηκαν αφορούσαν κυρίως την περιφερειακή και αστική χωρική διάρθρωση και τη διασυνοριακή και διαπεριφερειακή σύμπραξη. Μάλιστα, μία εκ των συναντήσεων, της Χάγης 1991, οδήγησε στη συγκρότηση της Επιτροπής Χωρικής Ανάπτυξης (ΕΧΑ), με αρμοδιότητα την οργάνωση των εθνικών χωροταξικών δράσεων και τον σχεδιασμό ενός ευρωπαϊκού δικτύου γεωγραφικών δεδομένων. (Γιαννακούρου, 2008:39,40)

Σημείο καμπής αποτέλεσε το έτος 1992, με την υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχτ. Εδραιώθηκε επισήμως η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), βάζοντας πλώρη προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Οι σημαντικότεροι στόχοι που έθεσε η Συνθήκη ήταν η ενίσχυση της κοινωνικοοικονομικής προόδου και συνοχής, η ευελιξία των εσωτερικών συνόρων, υπό την έννοια της ελεύθερης μετακίνησης ανθρώπων και εμπορευμάτων εντός της ΕΕ, η ίδρυση οικονομικής και νομισματικής ένωσης και η δημιουργία ενός οικονομικού αντίβαρου για την εξομάλυνση των διακρατικών ανισοτήτων, που θα προκαλούνταν ως αποτέλεσμα αυτής. (Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση 1992/C 191, παρ.1, Άρθρο Β, σ.4)

Όσον αφορά το μέλλον της χωροταξίας στην ΕΕ, η Συνθήκη εισήγαγε ορισμένες πολιτικές που σχετίζονταν με αυτή είτε άμεσα είτε έμμεσα. Αναλυτικότερα, στα Άρθρα 129

Β, Γ και Δ προσδιορίζονταν οι κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη των διευρωπαϊκών δικτύων, ενώ στο Άρθρο 130 Δ προβλεπόταν η δημιουργία του Ταμείου Συνοχής, το οποίο θα συνεισέφερε στη χρηματοδότηση σχεδίων περιβάλλοντος και διευρωπαϊκών δικτύων στον τομέα της υποδομής των μεταφορών. (Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση 92/C 191, Άρθρα 129 Β – 129 Δ, σ.25 ; παρ. 2, Άρθρο 130 Δ, σ.27) Τέλος, στο Άρθρο 130 Σ διατυπωνόταν η απόφαση για την εφαρμογή μέτρων, με στόχο την προστασία και διατήρηση του περιβάλλοντος, κάνοντας λόγο και για λήψη χωροταξικών μέτρων. (Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση 92/C 191, παρ. 2, Άρθρο 130 Σ, σ.29)

Το 1993 μία ακόμα άτυπη συνάντηση των αρμόδιων υπουργών περιφερειακής ανάπτυξης και χωροταξίας των κρατών – μελών έλαβε μέρος στη Λιέγη του Βελγίου. Η συγκεκριμένη, αλλά και οι υπόλοιπες συνεδριάσεις που θα ακολουθούσαν, καθιερώθηκαν από τότε και έπειτα ως το άτυπο Συμβούλιο Υπουργών Χωροταξίας. (Γιαννακούρου, 2008:45) Μία πολύ σημαντική απόφαση που πάρθηκε από αυτή τη συζήτηση μεταξύ των εκπροσώπων ήταν η συμφωνία για τη συγκρότηση του Σχεδίου Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ). Πράγματι, ύστερα από αρκετές συσκέψεις διεξήχθη το τελικό σχέδιο, το οποίο έγινε δεκτό από το Συμβούλιο το 1999 στο Πότσδαμ της Γερμανίας. Το ΣΑΚΧ έχοντας ως πυξίδα την ισόρροπη και βιώσιμη χωροταξική ανάπτυξη της επικράτειας της ΕΕ, έθετε τρεις βασικούς στόχους: 1) επίτευξη οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, 2) διατήρηση και διαχείριση των φυσικών πόρων και της πολιτιστικής κληρονομιάς και 3) πιο ισορροπημένη οικονομική ανταγωνιστικότητα που θα υπακούει στις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης. Τέλος, χαρακτηρίστηκε ως κατάλληλο έγγραφο αναφοράς για την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών – μελών και μεταξύ των περιφερειών και των τοπικών αρχών τους. (Committee on Spatial Development, 1999)

Παράλληλα με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ και τη σύσκεψη στη Λιέγη, βρισκόταν εν εξελίξει η διαδικασία σύνταξης μίας νέας έκθεσης, με εντολή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Προέβη σε αυτή την απόφαση ως αποτέλεσμα της εντονότερης αλληλεξάρτησης των εδαφών της ΕΕ, αλλά και της σύναψης σχέσεων με άλλες ευρωπαϊκές περιοχές εκτός αυτής, δημιουργώντας έτσι την ανάγκη για την ενίσχυση της χωροταξικής αλληλεγγύης στην ήπειρο γενικότερα. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1994:3) Όταν είχε πλέον ολοκληρωθεί η διεργασία, η Επιτροπή παρουσίασε το τελικό έγγραφο με τίτλο «Ευρώπη 2000+» στο Συμβούλιο των Υπουργών στη Λειψία της Γερμανίας, το 1994. Η έκθεση αυτή ήταν συνέχεια της «Ευρώπη 2000» και συγκέντρωνε όλες τις ευρωπαϊκές χωρικές εξελίξεις από την έκδοση της προηγούμενης έως και τη δική της. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1994:9) Το καινούργιο έγγραφο εξέταζε τα χωρικά προβλήματα που εμφανίστηκαν στο διάστημα που μεσολάβησε, πρότεινε δράσεις για την αντιμετώπισή τους και διατύπωνε τις προοπτικές της χωροταξικής

συνεργασίας ανάμεσα στις κοινότητες, καθώς και ανάμεσα σε αυτές και άλλες χώρες πέραν της ΕΕ. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1994:5&9) Τέλος, η έκθεση «Ευρώπη 2000+» προοριζόταν ως μέσο τροφοδότησης του διακυβερνητικού διαλόγου για χωροταξικά θέματα, παρά ως όργανο διαμόρφωσης μιας κοινής χωροταξικής πολιτικής. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1994:4)

2.1.4 Η δεκαετία 2000

Το 2002 καταρτίστηκε το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Παρακολούθησης για την εδαφική ανάπτυξη και συνοχή (European Spatial Planning Observation Network / ESPON), με σκοπό τη συστηματική αναθεώρηση του ΣΑΚΧ έτσι ώστε να προσαρμόζεται κάθε φορά στα τρέχοντα ευρωπαϊκά χωρικά γεγονότα. Το ESPON συνέθεσε μεταξύ της τετραετίας 2002 – 2006 μία αλληλουχία 34 ερευνητικών προγραμμάτων σε υπερεθνικό επίπεδο που αφορούσαν τις χωρικές εξελίξεις, τις επιδράσεις των χωρικών παρεμβάσεων στα ευρωπαϊκά εδάφη εντός και εκτός της ΕΕ, τις προοπτικές και τις σχέσεις που αναπτύσσονταν στην ευρύτερη επικράτεια της ηπείρου. (ESPON, 2006) Επιπλέον, η μεταστροφή από το χωροταξικό μοντέλο διακρατικής συνεργασίας στο ESPON και σε συνδυασμό με το υπό την εποπτεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής συμβούλιο «Χωρική και Αστική Ανάπτυξη» (Spatial and Urban Development / SUD), που είχε ήδη δημιουργηθεί από το 2000 βάσει των κανονισμών για τα Διαρθρωτικά Ταμεία 2000 – 2006, συνέβαλαν στην ολοκληρωτική εγκατάλειψη του μηχανισμού διακυβερνητικής σύμπραξης για τη χωροταξία και συνεπώς και του ΣΑΚΧ. (Faludi, 2006:5)

Στο ίδιο πνεύμα συνέχισε και ο ευρωπαϊκός διάλογος για τη χωροταξία, με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να προσανατολίζει το ενδιαφέρον προς την εδαφική συνοχή², από το 2000 και έπειτα. Μάλιστα μερικά χρόνια αργότερα, το 2004, υπεγράφη η Συνθήκη για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης στη Ρώμη και το σχέδιο αυτής ενέντασε την εδαφική, καθώς και την οικονομική και κοινωνική συνοχή στους τιθέμενους στόχους της ΕΕ (Συνθήκη για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης 2004/C 310, παρ. 3, Άρθρο I-3, σ.11) και στους βασικούς τομείς συντρεχουσών αρμοδιοτήτων της Ένωσης και των κρατών – μελών (Συνθήκη για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης 2004/C 310, παρ. 2, Άρθρο I-14, σ.16). Επιπλέον, το Τμήμα 3 του Κεφαλαίου III – Πολιτικές σε άλλους τομείς ήταν αφιερωμένο στην «Οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή». (Συνθήκη για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης 2004/C 310, παρ. 2, Άρθρα III-220 – III-224, σ.98,99) Εν τέλει όμως η Συνθήκη δεν τέθηκε σε εφαρμογή, καθώς απορρίφθηκε το 2005 από τη Γαλλία και την Ολλανδία, αν και είχε προηγουμένως εγκριθεί από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο)

---

² Η εδαφική συνοχή εκφράζεται ως, η μείωση των ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών της ΕΕ για την ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Αποτελεί σημαντικό στόχο της ΕΕ για μια πιο ισόρροπη και βιώσιμη ανάπτυξη. (Επίσημος ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, https://ec.europa.eu/regional_policy/el/policy/what/glossary/t/territorial-cohesion)

Ένα επιπλέον γεγονός προώθησης της Εδαφικής Ατζέντας ήταν το άτυπο Συμβούλιο Υπουργών Χωροταξίας στο Λουξεμβούργο τον Μάιο του 2005, όπου συζητήθηκε το έγγραφο «Χωρικό καθεστώς και προοπτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης – προς μια ισχυρότερη ευρωπαϊκή εδαφική συνοχή υπό το φως των φιλοδοξιών της Λισσαβώνας και του Γκέτεμποργκ». Μέσω αυτού, το Συμβούλιο επιδίωκε τη συγκρότηση χωροταξικής πολιτικής για τις μητροπολιτικές περιφέρειες και πόλεις και τις αστικές περιοχές, με οδηγό το πολυκεντρικό πρότυπο, στόχευε στην περαιτέρω υποστήριξη των αστικών – αγροτικών χωρικών σχέσεων και των διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών, τεχνολογίας πληροφοριών και ενέργειας και τέλος προωθούσε τη δημιουργία υπερεθνικών συμπλεγμάτων ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων και καινοτομίας, τη διαχείριση των φυσικών κινδύνων και την ενίσχυση των κύριων διευρωπαϊκών οικολογικών δομών και πολιτιστικών πόρων. (The territorial state and perspectives of the European Union, 2005:4)

Τα επόμενα δύο χρόνια, πραγματοποιήθηκε μία διαδικασία επεξεργασίας και ανάπτυξης των άνω παρατιθέμενων στόχων στα Συμβούλια που ακολούθησαν. Αποτέλεσμα ήταν η κατάρτιση του στρατηγικού κειμένου «Εδαφική Ατζέντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης – προς μια πιο ανταγωνιστική και βιώσιμη Ευρώπη διαφορετικών περιφερειών», το οποίο παρουσιάστηκε στην άτυπη Σύνοδο Υπουργών Χωροταξίας στη Λειψία της Γερμανίας, τον Μάιο του 2007. Σε αυτό περιλαμβάνονταν οι κατευθυντήριες γραμμές του προαναφερθέντος εγγράφου, οι οποίες συνοδεύονταν από εξειδικευμένες πολιτικές που καλούνταν να φέρουν εις πέρας, είτε ξεχωριστά, είτε συνεργατικά, οι Ευρωπαϊκοί Θεσμοί και οι εθνικές και περιφερειακές ηγεσίες των κρατών – μελών. Διατυπώθηκαν επίσης, τα αιτήματά του Συμβουλίου Υπουργών προς τα κοινοτικά όργανα για αξιολόγηση και συντονισμό των χωροταξικών πολιτικών. Τέλος, ζητήθηκε από το πρόγραμμα ESPON 2013, σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, να προβεί σε μια πιο εμπειριστατωμένη ανάλυση των επιπτώσεων των πολιτικών της ΕΕ στην εδαφική συνοχή και να αναπτύξει επιχειρησιακούς δείκτες για συστηματική ενημέρωση επί χωροταξικών θεμάτων. (Territorial Agenda of the European Union, 2007:6)

Σε παράλληλο χρόνο, τα κράτη της Ένωσης δρομολόγησαν τη διεργασία σύνταξης μιας Ευρωπαϊκής Μεταρρυθμιστικής Συνθήκης. Υπογράφηκε στις 13 Δεκεμβρίου 2007 από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στη Λισσαβόνα και τέθηκε σε ισχύ σχεδόν δύο χρόνια αργότερα. (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο) Η συγκεκριμένη συνδύαζε και τροποποιούσε τις Συνθήκες της Ρώμης, του Μάαστριχτ και του Συντάγματος της Ευρώπης, με την εδαφική συνοχή να συμπεριλαμβάνεται στις αλλαγές αυτές (Συνθήκη της Λισσαβώνας για την τροποποίηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας 2007/C 306, παρ. 3, Άρθρο 2, σ.11 ; παρ. 2, Άρθρο 2Γ, Τίτλος I, σ.47 ;

τροποποιήσεις 130-132, Άρθρο 136α, Κεφάλαιο 3α, σ.84,85 ; πρωτόκολλο 23, Άρθρο 9, Πρωτόκολλο αριθ.1, σ.192)

Το πρόγραμμα ESPON 2013, εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή την 7^η Νοεμβρίου 2007 και προοριζόταν ως αρωγός υποστήριξης της συγκρότησης πολιτικής με γνώμονα την εδαφική συνοχή και την αρμονική ανάπτυξη της ευρωπαϊκής επικράτειας. Παρείχε λοιπόν συγκρίσιμες πληροφορίες, στοιχεία, αναλύσεις και σενάρια σχετικά με την εδαφική δυναμική για την ανάπτυξη των περιφερειών, καθώς και μεγαλύτερων γεωγραφικών χώρων. Με τον τρόπο αυτό, προσπαθούσε να διευκολύνει την κινητοποίηση του εδαφικού κεφαλαίου και τη δημιουργία προοπτικών, συμβάλλοντας στη βελτίωση της ευρωπαϊκής ανταγωνιστικότητας, στη διεύρυνση και εμβάθυνση της ευρωπαϊκής εδαφικής συνεργασίας και στην ενίσχυση της αειφόρου και ισόρροπης ανάπτυξης. (European Commission, 2007:1)

Ο Κανονισμός (ΕΚ) 1080/2006 θέτοντας ως στόχο την ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία, προέβλεπε τη χορήγηση ενισχύσεων από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης για την περίοδο 2007 – 2013. Η συνδρομή του ΕΤΠΑ επικεντρωνόταν σε τρία πεδία. Πρώτο ήταν η ανάπτυξη διασυνοριακών οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών δραστηριοτήτων με την εφαρμογή κοινών στρατηγικών, για τη βιώσιμη εδαφική ανάπτυξη. Το δεύτερο αφορούσε τη σύσταση και ανάπτυξη διακρατικής συνεργασίας, συγκαταλεγόμενης και της διμερούς συνεργασίας μεταξύ θαλάσσιων περιφερειών, με τη χρηματοδότηση δικτύων και δράσεων που συνέβαλλαν στην ολοκληρωμένη εδαφική ανάπτυξη. Οι δράσεις αυτές εστίαζαν στις εξής θεματικές προτεραιότητες: καινοτομία, περιβάλλον, προσβασιμότητα και βιώσιμη αστική ανάπτυξη. Τελευταίο πεδίο ήταν η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της περιφερειακής πολιτικής, με σκοπό να ενθαρρύνει τη δικτύωση και την ανταλλαγή εμπειριών ανάμεσα στις αρχές της περιφερειακής και τοπικής αυτοδιοίκησης. (Κανονισμός (ΕΚ) αριθ.1080/2006, Άρθρο 6, σ.5)

Η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων εξέδωσε το 2008 τη Πράσινη Βίβλο για την εδαφική συνοχή, γεγονός που πυροδότησε την πραγματοποίηση μιας σειράς συνεδριάσεων ανά τακτά χρονικά διαστήματα, στις οποίες παρευρέθησαν εμπειρογνώμονες από ολόκληρη την ήπειρο. Αυτή η διαδικασία διαβούλευσης συνεχίζεται έως και σήμερα. Η προκείμενη βίβλος είχε σκοπό να σηματοδοτήσει το ξεκίνημα ενός διαλόγου για την εδαφική συνοχή, ώστε να γίνει περισσότερο αντιληπτή ως έννοια, να εξεταστεί το αντίκτυπό της στην πολιτική και τη συνεργασία και να προωθήσει την ισόρροπη και αρμονική ανάπτυξη. Επιπλέον, έθεσε τα ακόλουθα προβλήματα προς επίλυση: 1) συγκέντρωση: αντιμετώπιση των διαφορών σε σχέση με την πυκνότητα, 2) διασύνδεση των εδαφών: αντιμετώπιση της απόστασης, 3) συνεργασία: αντιμετώπιση των διαφορών και 4) περιοχές με συγκεκριμένα γεωγραφικά χαρακτηριστικά. Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι από το 2013 η εδαφική συνοχή αποτέλεσε

αναπόσπαστο τμήμα της Πολιτικής Συνοχής. (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2008:4-9)

2.1.5 Η δεκαετία 2010

Η πραγματοποίηση ενός ακόμα άτυπου Συμβουλίου Υπουργών Χωροταξίας, τη 19^η Μαΐου 2011 στο Γκόντολο της Ουγγαρίας, οδήγησε στην έγκριση της Εδαφικής Ατζέντας της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2020. Στόχος της ήταν να παρέχει στρατηγικούς προσανατολισμούς για την εδαφική ανάπτυξη, προωθώντας την ενσωμάτωση της εδαφικής διάστασης σε διαφορετικές πολιτικές σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης και να διασφαλίσει την εφαρμογή της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» σύμφωνα με τις αρχές της εδαφικής συνοχής. (Territorial Agenda of the European Union 2020, 2011:3)

Στην ατζέντα παρουσιάζονταν οι ακόλουθες προκλήσεις και προοπτικές εδαφικής ανάπτυξης: 1) αυξημένη έκθεση στην παγκοσμιοποίηση: διαρθρωτικές αλλαγές μετά την παγκόσμια οικονομική κρίση, 2) προκλήσεις της ολοκλήρωσης της ΕΕ και της αυξανόμενης αλληλεξάρτησης των περιφερειών, 3) εδαφικά διαφορετικές δημογραφικές και κοινωνικές προκλήσεις, διαχωρισμός ευάλωτων ομάδων, 4) κλιματική αλλαγή και περιβαλλοντικοί κίνδυνοι: γεωγραφικά διαφορετικές επιπτώσεις, 5) ενεργειακές προκλήσεις έρχονται στο προσκήνιο και απειλούν την περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και τέλος 6) απώλεια βιοποικιλότητας, ευάλωτο φυσικό, τοπίο και πολιτιστική κληρονομιά. (Territorial Agenda of the European Union 2020, 2011:4,5)

Επιπλέον, θέτονταν έξι εδαφικές προτεραιότητες για την ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτές ήταν, 1) προώθηση της πολυκεντρικής και ισορροπημένης εδαφικής ανάπτυξης, 2) ενθάρρυνση της ολοκληρωμένης ανάπτυξης σε πόλεις, αγροτικές και συγκεκριμένες περιοχές, 3) εδαφική ολοκλήρωση σε διασυνοριακές και διακρατικές λειτουργικές περιοχές, 4) διασφάλιση της παγκόσμιας ανταγωνιστικότητας των περιφερειών βάσει ισχυρών τοπικών οικονομιών, 5) βελτίωση της εδαφικής συνδεσιμότητας για άτομα, κοινότητες και επιχειρήσεις και τέλος 6) διαχείριση και σύνδεση οικολογικών τοπίων και πολιτιστικών αξιών των περιοχών. (Territorial Agenda of the European Union 2020, 2011:6-8)

Η αναθεωρημένη έκδοση του ESPON 2020 είναι το πιο πρόσφατο πρόγραμμα συνεργασίας που υιοθετήθηκε στις 26 Μαΐου 2016, από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Στόχος του είναι να προάγει μια ευρωπαϊκή εδαφική διάσταση στην ανάπτυξη και τη συνεργασία, παρέχοντας στοιχεία, μεταλαμπάδευση γνώσεων και εκμάθηση πολιτικής σε δημόσιες αρχές και άλλους φορείς πολιτικής σε όλα τα επίπεδα. Επιπρόσθετα, σκοπεύει να υποστηρίξει την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της Πολιτικής Συνοχής της ΕΕ και άλλων τομεακών

πολιτικών και προγραμμάτων στο πλαίσιο των κονδυλίων της Ευρωπαϊκής Διαρθρωτικής Επένδυσης (European Structural Investment / ESI), καθώς και των εθνικών και περιφερειακών πολιτικών εδαφικής ανάπτυξης, μέσω της παραγωγής, γνωστοποίησης και προώθησης εδαφικών δεδομένων που καλύπτουν ολόκληρη την επικράτεια των 28 χωρών της ΕΕ και των τεσσάρων κρατών εταίρων της Ισλανδίας, του Λιχτενστάιν, της Νορβηγίας και της Ελβετίας. (ESPON 2020 Cooperation Programme, 2015:2)

Η στρατηγική του προγράμματος ESPON 2020 εκφράζεται μέσα από πέντε κατευθυντήριες γραμμές. Αυτές είναι οι ακόλουθες:

- Συμβολή στην ενίσχυση της χρήσης εδαφικών δεδομένων στην ανάπτυξη πολιτικής και σε προγράμματα που σχετίζονται με την Πολιτική Συνοχής της ΕΕ (οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή) σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, εθνικό και περιφερειακό, σε σχετικές ευρωπαϊκές και εθνικές τομεακές πολιτικές και σε σχετικές διαδικασίες πολιτικής, όπως ως η Εδαφική Ατζέντα 2020.
- Υλοποίηση εφαρμοσμένης έρευνας και αναλύσεων επιφέροντας νέα στοιχεία και διευκόλυνση της μεταλαμπάδευσης γνώσεων και ανταλλαγής διαδικασιών πολιτικής παρέχοντας εδαφικά δεδομένα, για την υποστήριξη ανάπτυξης πολιτικής σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό, καθώς και σε διεθνικό και διασυνοριακό πλαίσιο.
- Παρακολούθηση σημαντικών ευρωπαϊκών εδαφικών τάσεων, δυνατοτήτων και προκλήσεων και παροχή αναλυτικών εργαλείων, προκειμένου να συμβάλουν ενεργά με εδαφικά δεδομένα και εμπειρία σε επίπεδο επικράτειας της ΕΕ, στις σχετικές διαδικασίες πολιτικής και πολιτικές συζητήσεις, καθώς και στην ανάπτυξη εδαφικών στρατηγικών.
- Εξασφάλιση αποτελεσματικής, έγκαιρης και ταχείας επικοινωνίας, μεγιστοποίησης της εμπέλειας και χρήσης από πιθανούς ενδιαφερόμενους, καθώς και διευκόλυνση του συνεχιζόμενου συντονισμού και συνεργασίας με ένα ευρύ φάσμα φορέων – στόχων σε κοινοτικό, εθνικό, περιφερειακό και αστικό επίπεδο και προγράμματα ESI, ιδίως σε διεθνικό και διασυνοριακό πλαίσιο.

Τέλος, οι δράσεις του ESPON 2020 προωθούν, ιδίως, την εδαφική διάσταση της ΕΕ 2020, την Πολιτική Συνοχής 2014 – 2020, καθώς και άλλες εδαφικές, τομεακές πολιτικές και προγράμματα, σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης. (ESPON 2020 Cooperation Programme, 2015:7, 8)

Την 1^η Δεκεμβρίου 2020 πραγματοποιήθηκε διαδικτυακά το άτυπο Συμβούλιο Υπουργών Χωροταξίας, υπό τη γερμανική προεδρία της ΕΕ, στο οποίο εγκρίθηκε η Εδαφική Ατζέντα 2030. Σε αυτό το σημείο είναι απαραίτητο να επισημανθεί ότι κατά την αναθεώρηση

της ατζέντας, η πανδημία του COVID-19 άλλαξε τη χάραξη πολιτικής και τις μελλοντικές προοπτικές ανάπτυξης. Καθώς οι επιπτώσεις και οι πολιτικές – αποκρίσεις διαφέρουν σε κάθε περιοχή λόγω διαφορετικών συνθηκών, η έξαρση της νόσου δείχνει ότι τα εδάφη έχουν σημασία και είναι εξαιρετικά αλληλεξαρτώμενα. Επίσης, απειλεί να εντείνει περαιτέρω τις χωρικές και κοινωνικές ανισότητες στην Ευρώπη και να αναστείλει σημαντικά μέτρα για τη βιώσιμη χωρική ανάπτυξη. Η Εδαφική Ατζέντα 2030 μπορεί να δώσει σημαντική ώθηση για μια επανεκκίνηση προσανατολισμένη στο μέλλον. Οι στόχοι της, μια δίκαιη Ευρώπη και μια πράσινη Ευρώπη, πρέπει να καθοδηγήσουν τη διαδικασία ανάκαμψης μετά την πανδημία και να διαμορφώσουν τη μετάβαση σε μια βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς Ευρώπη. (Territorial Agenda 2030, 2020:2)

Στην Εδαφική Ατζέντα 2030 διατυπώνονται τα πεδία που εμφανίζουν αυξανόμενες ανισορροπίες και ανισότητες και συνεπώς χρήζουν προσοχής. Διακρίνονται σε, 1) ποιότητα ζωής, 2) υπηρεσίες γενικού ενδιαφέροντος, 3) δημογραφικές και κοινωνικές ανισορροπίες, 4) ψηφιοποίηση και 4^η βιομηχανική επανάσταση, 5) απασχόληση και οικονομική ανάπτυξη, 6) αλληλεξαρτήσεις μεταξύ τόπων και 7) παγκόσμια ενσωμάτωση. Επιπλέον, παρουσιάζονται και τα πεδία αυξανόμενης πίεσης σχετικά με την αειφόρο ανάπτυξη και κλιματική αλλαγή. Χωρίζονται σε, 1) κλιματική αλλαγή, 2) απώλεια βιοποικιλότητας και κατανάλωση γης, 3) ποιότητα αέρα, εδάφους και νερού, 4) ασφάλης, προσιτή και βιώσιμη ενέργεια, 5) δίκαιη μετάβαση, 6) κυκλικές αλυσίδες τιμών και τέλος 7) φύση, τοπίο και πολιτιστική κληρονομιά. (Territorial Agenda 2030, 2020:3)

Η ατζέντα, επίσης, ορίζει δύο θεματικούς στόχους και παραθέτει τις επιμέρους προτεραιότητες που αντιστοιχούν στον καθένα. Ο πρώτος χαρακτηρίζεται ως «μια δίκαιη Ευρώπη που προσφέρει μελλοντικές προοπτικές για όλα τα μέρη και τους ανθρώπους» και οι επιμέρους προτεραιότητες του είναι 1) η καλύτερη ισορροπημένη εδαφική ανάπτυξη που χρησιμοποιεί την ευρωπαϊκή πολυμορφία, 2) η σύγκλιση τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης, λιγότερη ανισότητα μεταξύ τόπων και 3) η ευκολότερη διαβίωση και εργασία πέρα από τα εθνικά σύνορα. Ο δεύτερος εκφράζεται ως «μια πράσινη Ευρώπη που προστατεύει τα κοινά μέσα διαβίωσης και διαμορφώνει την κοινωνική μετάβαση» και έχει ως επιμέρους προτεραιότητες 1) τα καλύτερα οικολογικά μέσα διαβίωσης, τις κλιματικά ουδέτερες και ανθεκτικές πόλεις, πόλεις και περιοχές, 2) τις ισχυρές και βιώσιμες τοπικές οικονομίες σε έναν παγκοσμιοποιημένο κόσμο και τέλος 3) τη βιώσιμη ψηφιακή και φυσική συνδεσιμότητα των τόπων. (Territorial Agenda 2030, 2020:4,5)

Οι προτεραιότητες που αναφέρθηκαν παραπάνω πρέπει σαφώς να υποστηρίζονται από δράσεις. Μόνο έτσι μπορούν αυτές, αλλά και οι ανησυχίες της Εδαφικής Ατζέντας 2030 για τις χωρικές ανισότητες και η μετάβαση προς μια οικονομία άνθρακα / κλιματικά ουδέτερη,

να αντιμετωπιστούν κατάλληλα. Είναι επίσης σημαντικό οι δράσεις που θα υλοποιηθούν να ενισχύσουν την πολυεπίπεδη διακυβέρνηση, τις προσεγγίσεις βασισμένες στον τόπο, τη συντονισμένη τομεακή πολιτική, τις εδαφικές επιπτώσεις και τη συνοχή, τη συνεργασία μεταξύ εδαφών, την εδαφική συνοχή σε ευρωπαϊκό, διασυνοριακό, διεθνικό, διαπεριφερειακό και ενδοπεριφερειακό επίπεδο και τέλος τις συνεισφορές των κρατών – μελών και των γειτονικών χωρών στην εδαφική συνοχή. (Territorial Agenda 2030, 2020:6)

Όπως προαναφέρθηκε, ειδικά σε περίοδο παγκόσμιας εξάπλωσης του κορωνοϊού, η εδαφική συνοχή πρέπει να διαδραματίσει σπουδαίο ρόλο στη διαδικασία ανάκαμψης, αφού οι στόχοι και οι προτεραιότητες της Εδαφικής Ατζέντας 2030 έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα και είναι πιο επίκαιρες από ποτέ. Τέλος, οι πολιτικές εδαφικής ανάπτυξης και η συνεργασία για κοινούς στόχους είναι ουσιαστικής σημασίας για την αύξηση της ανθεκτικότητας των δήμων, των περιφερειών και των χωρών, ενισχύοντας ταυτόχρονα τις διεργασίες αποκατάστασης. (Territorial Agenda 2030, 2020:2)

2.2 Ισχύουσα χωροταξική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει συγκροτήσει μέχρι σήμερα μία κοινή χωροταξική πολιτική. Αυτό οφείλεται στην αρχή της επικουρικότητας, βάσει της οποίας οι εθνικές, περιφερειακές και τοπικές αρχές είναι αρμόδιες για τον χωροταξικό σχεδιασμό σε κάθε κράτος – μέλος. (Αγγελίδης, 2000:328) Έχει όμως αναπτύξει μία ενιαία χωροταξική θεώρηση που απευθύνεται σε όλες τις χώρες που ανήκουν στην Ένωση. Η θεώρηση αυτή είναι η εδαφική συνοχή, συμπεριλαμβανομένων όλων των επιμέρους στόχων της, όπως η ισόρροπη και βιώσιμη ανάπτυξη του ευρωπαϊκού χώρου, η εξάλειψη των περιφερειακών ανισοτήτων και η διακρατική συνεργασία. Έχει, επίσης, καθιερώσει ως «αρχή» τον κοινό διάλογο για χωροταξικά θέματα, στον οποίο συμμετέχουν ενεργά όλα τα μέλη της.

Μολονότι λοιπόν η ΕΕ δεν είναι εφικτό να συντάξει ένα κοινό χωροταξικό σχέδιο, έχει δημιουργήσει προγράμματα όπως το ESPON 2020 και την Εδαφική Ατζέντα 2030. Για την κατάρτισή τους διεξάγονται εξονυχιστικές έρευνες που ακολουθούν τις τελευταίες χωρικές τάσεις, εξετάζονται οι επιπτώσεις προηγούμενων πολιτικών, προτείνονται λύσεις για υφιστάμενα ζητήματα και μέτρα αποφυγής μελλοντικών προβλημάτων και κινδύνων, καθώς και παρουσιάζονται οι προοπτικές και ευκαιρίες για περαιτέρω βελτίωση. Τέλος, τα κράτη μέλη συμβουλευονται τα προγράμματα αυτά, καθώς λειτουργούν ως αρωγοί για τη χάραξη των χωροταξικών πολιτικών τους και την υλοποίηση χωροταξικών παρεμβάσεων, οι οποίες χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

2.3 Ευρωπαϊκές πολιτικές για τη θαλάσσια χωροταξία

Τα ευρωπαϊκά θαλάσσια οικοσυστήματα δέχονται σοβαρές πιέσεις ως απόρροια της κλιματικής αλλαγής, των έντονων ανθρωπίνων δραστηριοτήτων, των φυσικών καταστροφών, και της διεκδίκησης θαλάσσιου χώρου, συνοδευόμενη από φιλοδοξίες για ανάπτυξη, με ενδεχόμενες οικονομικές επιπτώσεις και ανησυχητική υποβάθμιση του περιβάλλοντος για τα κράτη μέλη της ΕΕ. Ως συνέπεια, έχει δημιουργηθεί η ανάγκη για καλύτερο συντονισμό και βιωσιμότερη διαχείριση των ευρωπαϊκών υδάτινων πόρων. Αναπόφευκτη λοιπόν κατέστη η απαίτηση επιστάμενης προσοχής στον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό (ΘΧΣ).

Η Ευρώπη διαχρονικά έχει καταβάλει αξιόλογες προσπάθειες για την ανάπτυξη της θαλάσσιας χωροταξίας. Αρχή αποτέλεσε η Σύμβαση του Ελσίνκι, η οποία υπογράφηκε το 1974 από όλες τις παράκτιες χώρες της Βαλτικής Θάλασσας. Είχε ως σκοπό την αντιμετώπιση των αυξανόμενων περιβαλλοντικών προκλήσεων από τη βιομηχανοποίηση και άλλες ανθρώπινες δραστηριότητες με σοβαρές επιπτώσεις στο θαλάσσιο περιβάλλον. (HELCOM) Έπειτα από ένα χρόνο, το 1975, ακολούθησε η έγκριση του Μεσογειακού Σχεδίου Δράσης του ΟΗΕ (Mediterranean Action Plan of the United Nations Environment Programme (UNEP/MAP)) από τις ευρωπαϊκές χώρες της Μεσογείου. Επρόκειτο για ένα θεσμικό πλαίσιο συνεργασίας που επιδίωκε την αντιμετώπιση κοινών προκλήσεων υποβάθμισης του θαλάσσιου περιβάλλοντος στη συγκεκριμένη περιοχή. (UNEP/MAP)

Σχεδόν μια δεκαπενταετία αργότερα, στις αρχές της δεκαετίας του 1990, οι πολιτικές ανακατατάξεις που συνέβησαν, επισήμαναν την ανάγκη για μακροπρόθεσμο όραμα και διακρατικό χωροταξικό σχεδιασμό της περιοχής της Βαλτικής Θάλασσας. Έτσι, τον Αύγουστο του 1992, στο υπουργικού επιπέδου Συνέδριο στην Καρλσκόνα, ιδρύθηκε ο οργανισμός VASAB (Vision and Strategies Around the Baltic Sea) ως μία διακυβερνητική πολυμερή συνεργασία. Επίσης, στο συνέδριο πάρθηκε η απόφαση να εκπονηθεί το έγγραφο «Όραμα και στρατηγικές για την περιοχή της Βαλτικής Θάλασσας 2010», το οποίο ολοκληρώθηκε με επιτυχία δύο χρόνια αργότερα, όταν η τρίτη Υπουργική Διάσκεψη στο Ταλίν ενέκρινε την τελική έκθεση με τον τίτλο «VASAB 2010. Προς ένα πλαίσιο χωρικής ανάπτυξης στην περιοχή της Βαλτικής Θάλασσας», γνωστή και ως «Έκθεση Ταλίν». (VASAB) Οι στόχοι που έθετε ήταν η υποστήριξη της ανάπτυξης δικτύων συνεργασίας στην περιοχή της Βαλτικής Θάλασσας, η παροχή ενός πρακτικού φόρουμ για τη μεταφορά αρμοδιοτήτων στις χώρες που βρίσκονται σε μεταβατικό στάδιο σε δημοκρατικές οικονομίες της αγοράς, η βελτίωση του επιπέδου πληροφόρησης στις χώρες της Βαλτικής Θάλασσας σχετικά με τις τρέχουσες τάσεις και τα προβλήματα σε άλλες χώρες της περιοχής, η αξιολόγηση σημαντικών έργων υποδομής για τη λήψη διεθνών χρηματοδοτικών

συνεισφορών και τέλος η προώθηση του χωροταξικού σχεδιασμού στις συμμετέχουσες χώρες και περιφέρειες. (VASAB, 1996:5)

Την ίδια περίοδο, πραγματοποιήθηκε στο Παρίσι τον Σεπτέμβριο του 1992 μια σύνοδος των επιτροπών του Όσλο και του Παρισιού, υπεύθυνες για την πρόληψη της θαλάσσιας ρύπανσης. Σε αυτή συμμετείχαν οι αρμόδιοι υπουργοί για το θαλάσσιο περιβάλλον δεκατριών κρατών, μαζί με εκπροσώπους του Λουξεμβούργου, της Ελβετίας και των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Το πιο σημαντικό αποτέλεσμα της συνάντησης αυτής ήταν η έγκριση της νέας σύμβασης για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος του βορειοανατολικού Ατλαντικού, η οποία ονομάστηκε Σύμβαση OSPAR. (OSPAR Commission)

Το 1995 υιοθετήθηκε η αναθεωρημένη έκδοση του Μεσογειακού Σχεδίου Δράσης, το οποίο επαναπροωθήθηκε ως MAP Phase II «Σχέδιο δράσης για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και τη βιώσιμη ανάπτυξη των παράκτιων περιοχών της Μεσογείου». Το περιβαλλοντικό αυτό πρόγραμμα ενσωμάτωνε τις βασικές αρχές της βιώσιμης χρήσης θαλάσσιων και παράκτιων πόρων και της βιώσιμης ανάπτυξης, οι οποίες καθιερώθηκαν στη διάσκεψη του Ρίο του 1992. (UNEP/MAP)

Υστερα από το πέρασμα μιας δεκαετίας, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε την Πράσινη Βίβλο για μια μελλοντική θαλάσσια πολιτική, τον Ιούνιο του 2006. Μέσω αυτής εκφραζόταν η φιλοδοξία να κατέχει η Ευρώπη ηγετικό ρόλο στην ανάπτυξη θαλάσσιων δραστηριοτήτων, επωμιζόμενη σαφώς και τις ανάλογες ευθύνες σχετικά με τη διακύβευση του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Επίσης, διατυπωνόταν η επιθυμία για συγκρότηση μιας πολιτικής που θα αξιοποιούσε τον θαλάσσιο χώρο με πρωτοποριακό τρόπο, εξασφαλίζοντας παράλληλα την προστασία και βιωσιμότητά του. Τέλος, το έγγραφο τόνιζε και τη σπουδαιότητα της βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης των ανθρώπων που κατοικούσαν σε παράκτιες περιοχές. (EUR-Lex)

Πράγματι οι παραπάνω προσδοκίες απέφεραν καρπούς, καθώς τον Οκτώβριο του 2007 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσιοποίησε την Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική (ΟΘΠ) ή αλλιώς Γαλάζια Βίβλο. Σε αυτή παρετίθεντο τα μέσα υλοποίησής της, συγκεκριμένα, η δημιουργία ενός ευρωπαϊκού δικτύου επίβλεψης των θαλάσσιων δράσεων, η θαλάσσια χωροταξία και ο συντονισμός του παράκτιου χώρου και ο σχεδιασμός ενός εύρηστου συστήματος συλλογής και επεξεργασίας θαλάσσιων δεδομένων. Επίσης, παρουσιάζονταν οι κυριότερες διατομεακές πολιτικές, όπως η αειφόρος χρήση και η αξιοποίηση της τεχνολογίας για την ανάπτυξη βιώσιμων θαλάσσιων δραστηριοτήτων, η αναβάθμιση της ποιότητας ζωής στις παράκτιες ζώνες, η ενδυνάμωση της θέσης ισχύος της Ευρώπης σε διεθνές θαλάσσιο

πλαίσιο και τέλος η ανάδειξη της ευρωπαϊκής θαλάσσιας ταυτότητας. (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 10.10.2007:6-8 & 13-16)

Ένα ακόμη σημαντικό βήμα έγινε στις 17 Ιουνίου 2008, όταν το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της ΕΕ ανακοίνωσαν την Οδηγία 2008/56/ΕΚ, μία στρατηγική για το θαλάσσιο περιβάλλον. Συνοπτικά, η έκθεση απαριθμούσε όλες τις θαλάσσιες περιοχές δράσης, παρείχε κατευθύνσεις για τη διακρατική και περιφερειακή συνεργασία, ανέθετε στα κράτη μέλη να αναπτύξουν προγράμματα για τη συστηματική αξιολόγηση και προστασία των θαλάσσιων οικοσυστημάτων και τέλος παρέθετε μια ενδεικτική λίστα χαρακτηριστικών, την οποία έπρεπε να συμβουλευονται οι ευρωπαϊκές χώρες κατά τη διαδικασία καθορισμού των περιβαλλοντικών τους στόχων. (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 17.7.2008, Άρθρα 4 – 11, σ.25-28 ; Πίνακας 1, Παράρτημα ΙΙΙ, σ.36)

Μερικούς μήνες μετά από το προαναφερθέν γεγονός, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε έναν οδικό χάρτη για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό στις 25 Οκτωβρίου 2008, ο οποίος θα χρησιμοποιούταν ως βασικό εργαλείο εφαρμογής της ΟΘΠ. Ο οδικός αυτός χάρτης αποσκοπούσε στην υιοθέτηση κοινής στάσης σ' ό, τι αφορά τη θαλάσσια χωροταξία και στην προώθηση της διαδικασίας ανάπτυξης και εκτέλεσής της σε εθνικό και ευρωπαϊκό πλαίσιο. Συνεπώς, προσδιόριζε ποιες είναι οι κύριες αρχές που θα πρέπει να υπακούει ο ΘΧΣ και παρείχε κατευθύνσεις για την ενίσχυση του διακρατικού διαλόγου. (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 25.11.2008:2)

Σημείο σταθμός αποτέλεσε η 23η Ιουλίου 2014, όταν εκδόθηκε η Οδηγία 2014/89/ΕΕ για τη θαλάσσια χωροταξία. Στόχος αυτής ήταν το πάντρεμα του ΘΧΣ με τη βιωσιμότητα του θαλάσσιου χώρου. Ως εκ τούτου προέβλεπε για τα κράτη μέλη, να αναλογιστούν τη διαδραστική σχέση ξηράς – θάλασσας, να εξετάσουν τα κοινωνικοοικονομικά και περιβαλλοντικά ζητήματα, καθώς και τα θέματα ασφάλειας κατά τη διαδικασία του ΘΧΣ. Επιπλέον, καθιστούσε απαραίτητο οι ευρωπαϊκές χώρες να αναπτύξουν έναν συντονιστικό δεσμό μεταξύ του ΘΧΣ και των επιμέρους θαλάσσιων χωροταξικών σχεδίων και να εγγυηθούν ότι οι ενδιαφερόμενοι φορείς θα έχουν ενεργό ρόλο κατά την κατάρτιση αυτών. Η Οδηγία ανέθετε επίσης στα κράτη μέλη τον προγραμματισμό της χρήσης και ανταλλαγής πληροφοριών, αναγκαίων για την ανάπτυξη των θαλάσσιων χωροταξικών σχεδίων. Τέλος, θεωρούσε υποχρέωση των μελών να ισχυροποιήσουν τη διασυνοριακή σύμπραξη ανάμεσά τους, αλλά και με τρίτες χώρες. (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 23.8.2014, παρ.1, Άρθρο 1, σ.139 ; Άρθρο 6, σ.141)

Το 2016 τέθηκε σε λειτουργία ο ιστότοπος «European MSP Platform», ένα κεντρικό φόρουμ επικοινωνίας και ανταλλαγής γνώσεων και πληροφοριών για τα κράτη μέλη. Σχεδιάστηκε ώστε να τους προσφέρει υποστήριξη και να διευκολύνει τη διαδικασία εφαρμογής της Οδηγίας 2014/89/ΕΕ σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, καθώς και να παρέχει βοήθεια σε όλες τις παράκτιες χώρες της ΕΕ κατά την υποχρεωτική προετοιμασία των διατομεακών θαλάσσιων χωροταξικών σχεδίων, με προθεσμία διεκπαιρέωσης έως τις 31 Μαρτίου 2021. (European MSP Platform)

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι, τα τελευταία 10 χρόνια η Ευρωπαϊκή Ένωση χρηματοδοτεί διάφορα διασυνοριακά προγράμματα στο εγχείρημά της να ενισχύσει τη διακρατική συνεργασία εντός της επικράτειάς της και να εξασφαλίσει τη μεταφορά της Οδηγίας 2014/89/ΕΕ στο εθνικό δίκαιο των μελών της. Πολλά από τα προγράμματα έχουν διεκπεραιωθεί, ενώ υπάρχουν και μερικά που βρίσκονται σε εξέλιξη. Τα έργα αυτά παρουσιάζονται ονομαστικά στον ακόλουθο πίνακα 1.

Πίνακας 1: Διασυνοριακά προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ολοκληρωμένα	Εν εξελίξει
BaltSeaPlan (2009-12) → Βαλτική Θάλασσα	Pan Baltic Scope (2018-2019) → Βαλτική Θάλασσα
TPEA (2012-14) → Ευρωπαϊκός Ατλαντικός Ωκεανός, συμπεριλαμβανομένων της Κελτικής Θάλασσας και του Βισκαϊκού Κόλπου	SEANSE (2018-2020) → Βόρεια Θάλασσα
ADRIPLAN (2013-15) → Αδριατική Θάλασσα και Ιόνιο Πέλαγος	MarSP (2018-2020) → Μακαρονησία στον Βόρειο Ατλαντικό
SIMCELT (2015-17) → Κελτική Θάλασσα	MSP GLOBAL WEST MED PILOT (2019) → Δυτική Μεσόγειος
Baltic SCOPE (2015-17) → Βαλτική Θάλασσα	
MARSPLAN (2015-17) → Μαύρη Θάλασσα	
SIMNORAT (2017-18) → Βόρειος Ατλαντικός	
SIMWESTMED (2017-18) → Δυτική Μεσόγειος	
SUPREME (2017-18) → Ανατολική Μεσόγειος, συμπεριλαμβανομένης της Αδριατικής, του Ιονίου και του Αιγαίου	
OCEAN (2017-2019) → Ρεϊνιόν, υπερπόντιο διαμέρισμα της Γαλλίας στον Ινδικό Ωκεανό	

Πηγή: Ίδια επεξεργασία με προσαρμογή από Ευρωπαϊκή Επιτροπή, επίσημος ιστότοπος – Europa EU

Συμπερασματικά, η Ευρωπαϊκή Ένωση δημιούργησε ένα πλαίσιο θαλάσσιων χωροταξικών πολιτικών με γνώμονα την ολοκληρωμένη διαχείριση του θαλάσσιου χώρου. Σκοπός είναι να αναδειχθούν τα συγκριτικά θαλάσσια πλεονεκτήματα των κρατών μελών, μέσω της ανάπτυξης δραστηριοτήτων στη θαλάσσια και παράκτια ζώνη. Αποτέλεσμα αυτών προβλέπεται να είναι η ενίσχυση των ευρωπαϊκών χωρών σε οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό επίπεδο, καθώς και η ισχυροποίηση της ανταγωνιστικότητάς τους στην παγκόσμια οικονομία. Επιπλέον, η ευρωπαϊκή θαλάσσια στρατηγική προάγει τον διεθνή διάλογο και τη σύμπραξη διακρατικών σχέσεων «δούνα και λαβείν», ιδίως για την ανταλλαγή γνώσεων, την ανάπτυξη καινοτομιών, τον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό αλλά και την αλληλοϋποστήριξη. Τέλος, κοινός παρονομαστής όλων των παραπάνω είναι η προστασία και η αειφορική αξιοποίηση των θαλάσσιων πόρων.

Κεφάλαιο 3: Η χωροταξική πολιτική στην Ελλάδα

3.1 Ιστορική αναδρομή της χωροταξικής πολιτικής

Αφετηρία για τον σχηματισμό του εθνικού συστήματος χωρικού σχεδιασμού αποτέλεσε η δεκαετία του 1920. Καταλυτικός παράγοντας ήταν ο μεγάλος αριθμός Μικρασιατών προσφύγων που χρειάστηκε να καταφύγει στην Ελλάδα, γεγονός που προκάλεσε σπουδαίες μεταβολές στον κοινωνικό ιστό της χώρας. Δημιουργήθηκε λοιπόν η ανάγκη για αναδιοργάνωση της υπαίθρου και της πόλης, η οποία συνδυάστηκε με τη μεταστροφή του κράτους προς μία εθνική οικονομία με γερές βάσεις στον αγροτικό και βιομηχανικό κλάδο. Παρομοίως, τη δεκαετία του 1950 κρίθηκε απαραίτητο να αλλάξει ριζικά η τότε υφιστάμενη κοινωνική σύνθεση, η οποία είχε πληγεί βαθύτατα από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ιδίως λόγω της Κατοχής και του Εμφυλίου. (Γιαννακούρου & Καυκαλάς, 2014:514)

Η χωροταξία ήρθε στο προσκήνιο για πρώτη φορά τη δεκαετία του 1960, όταν το κράτος βρέθηκε αντιμέτωπο με τα φαινόμενα της αστυφιλίας, της αστικής εξάπλωσης και της εμφάνισης ανισοτήτων μεταξύ της πρωτεύουσας και της υπόλοιπης ελληνικής επικράτειας. Ωστόσο, την περίοδο εκείνη μεσολάβησε η Χούντα των Συνταγματαρχών, με αποτέλεσμα να μην επέλθει οποιαδήποτε χωροταξική εξέλιξη. Ύστερα όμως από την πτώση της δικτατορίας το 1974, το κράτος προέβη σε ορισμένες ενέργειες για τη βελτίωση του εθνικού συστήματος χωρικού σχεδιασμού. Μάλιστα, στο Σύνταγμα του 1975 συμπεριλήφθηκε η αρχή της χωροταξίας, καθώς και της πολεοδομίας, γεγονός άνευ προηγουμένου. Τον επόμενο χρόνο, το 1976, δημοσιοποιήθηκε ο πρώτος νόμος για τον χωροταξικό σχεδιασμό, ο Ν.360/1976 που έθετε ως στόχους την ανάπτυξη εθνικού χωροταξικού σχεδίου και περιφερειακών και ειδικών χωροταξικών σχεδίων. Αν και ο νόμος δεν τέθηκε ποτέ σε πράξη, οδήγησε στη συγκρότηση του Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξίας και Περιβάλλοντος και του Υπουργείου Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος. (Γιαννακούρου & Καυκαλάς, 2014:514 ; Η Καθημερινή, 2008)

Τη δεκαετία του 1980 η χώρα εστίασε κυρίως στον πολεοδομικό σχεδιασμό, με τη χωροταξία να μη σημειώνει ιδιαίτερη πρόοδο. Λίγο πριν όμως την αλλαγή της χιλιετίας, το 1999, θεσμοθετήθηκε ο πρώτος επίσημος χωροταξικός νόμος, ο Ν.2742/1999 «Χωροταξικός σχεδιασμός, αειφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις». Παρείχε κυρίως κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη τριών τύπων χωροταξικών πλαισίων, του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΓΠΧΣΑΑ), των Περιφερειακών και των Ειδικών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΠΠΧΣΑΑ και ΕΠΧΣΑΑ) και επιμέρους οδηγίες σχετικά με αυτά. (Η Καθημερινή, 2008) Ιεραρχικά, το ΓΠΧΣΑΑ, αφιερωμένο στη χωρική οργάνωση εθνικής κλίμακας, κατείχε την υψηλότερη θέση, ακολουθούσαν τα ΕΠΧΣΑΑ για την εξέλιξη και τον συντονισμό των παραγωγικών

τομέων και κλάδων και τέλος τα ΠΠΧΣΑΑ για την περιφερειακή ανάπτυξη. (Γουργιώτης & Τσιλιμίγκας, 2016:108)

Κατά τη δεκαετία του 2000, πραγματοποιήθηκε η έκδοση και καθιέρωση των ΠΠΧΣΑΑ για κάθε ελληνική περιφέρεια (2003-2004), των ΕΠΧΣΑΑ των σφραγιστικών καταστημάτων (2001), των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (2008), της βιομηχανίας (2009), του τουρισμού (2009) και των υδατοκαλλιεργειών (2011), καθώς και του ΓΠΧΣΑΑ (2008). (Γουργιώτης & Τσιλιμίγκας, 2016:107) Αντιστοίχως, η περίοδος της οικονομικής κρίσης με την άφιξη των μνημονίων δεν άφησαν ανεπηρέαστη τη χωροταξική πολιτική της Ελλάδας. Συγκεκριμένα, επικυρώθηκε το Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής από τον ν.4024/2012, το οποίο μεταξύ άλλων ζητούσε την επαναξιολόγηση και τροποποίηση των ΠΠΧΣΑΑ. (Γιαννακούρου & Καυκαλάς, 2014:518) Επίσης, πέρα του ν.2742/1999, θεσμοθετήθηκαν τρεις επιπλέον νόμοι για τον χωρικό σχεδιασμό κατά τα έτη 2014, 2016 και 2020, με τον αμέσως επόμενο να εκσυγχρονίζει τις διατάξεις του προηγούμενου. Με χρονολογική σειρά πρώτος ήταν ο ν.4269/2014 «Χωροταξική και πολεοδομική μεταρρύθμιση – Βιώσιμη ανάπτυξη», ακολούθησε ο ν.4447/2016 «Χωρικός σχεδιασμός – Βιώσιμη ανάπτυξη και άλλες διατάξεις» και τέλος ο πιο πρόσφατος είναι ο ν.4759/2020 «Εκσυγχρονισμός της Χωροταξικής και Πολεοδομικής Νομοθεσίας και άλλες διατάξεις».

Καθίσταται λοιπόν προφανές ότι η πολιτική για τον χωροταξικό σχεδιασμό στην Ελλάδα έχει διανύσει διάφορα στάδια εξέλιξης. Κοινός σκοπός των συνεχών αναθεωρήσεων της χωροταξικής νομοθεσίας είναι η προσαρμογή στα εκάστοτε νέα δεδομένα που προκύπτουν τόσο σε εθνικό, όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η μέθοδος με την οποία θα εξεταστεί η πρόοδος που έχουν σημειώσει διαχρονικά οι χωροταξικοί νόμοι στη χώρα μας, είναι η συγκριτική ανάλυση μεταξύ των περιεχομένων του πρώτου και του τελευταίου νόμου που θεσπίστηκαν. Στον παρακάτω πίνακα 2 παρουσιάζονται οι σημαντικότερες αλλαγές και προσθήκες που έγιναν στον υπερκείμενο και υποκείμενο χωρικό σχεδιασμό από την περίοδο που θεσμοθετήθηκε ο ν.2742/1999 μέχρι και την έκδοση του ν.4759/2020.

Πίνακας 2: Συγκριτική ανάλυση των ν.2742/1999 και ν.4759/2020

Νόμοι	Ν.2742/1999	Ν.4759/2020
Σκοπός	Καθιέρωση βασικών αξιών και αξόνων και κατάλληλων εργαλείων άσκησης του χωροταξικού σχεδιασμού, για την επίτευξη της αειφόρου και ισόρροπης ανάπτυξης του χώρου, τον συντονισμό των παραγωγικών δραστηριοτήτων, ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και της προστασίας του περιβάλλοντος και την ενδυνάμωση του στρατηγικού ρόλου της χώρας στην ευρύτερη Ευρώπη. (ν.2742/1999, ΦΕΚ Α 207, άρθρο 1, σ.4159)	Βελτίωση και εκσυγχρονισμός των χωροταξικών πλαισίων και των πολεοδομικών σχεδίων μέσω αρμοστών τροποποιήσεων και καθορισμός της σχέσης μεταξύ υπερκείμενου και υποκείμενου σχεδιασμού. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, άρθρο 1, σ.11669)
Υπερκείμενος Σχεδιασμός	Το Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης εκφέρει άποψη επί του Γενικού και των Ειδικών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης. (ν.2742/1999, ΦΕΚ Α 207, παρ. 3, άρθρο 4, σ.4161,4162)	Το Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξίας γνωμοδοτεί για την Εθνική Χωρική Στρατηγική και τα Ειδικά και Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ. 6, άρθρο 4, σ.11671)
	Το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΓΠΧΣΑΑ) είναι μη δεσμευτικό έγγραφο, με τις βασικές κατευθύνσεις για ολοκληρωμένη και αειφόρο ανάπτυξη του εθνικού χώρου και την εκτίμηση των συνεπειών προηγούμενων χωρικών παρεμβάσεων. (ν.2742/1999, ΦΕΚ Α 207, παρ. 1, άρθρο 6, σ.4162)	Η Εθνική Χωρική Στρατηγική αποτελεί ενδεικτικό κείμενο, με τους κύριους άξονες πολιτικής για ανάπτυξη και σχεδιασμό του χερσαίου και θαλάσσιου χώρου και συντονισμού όλων των πολιτικών με χωρικές απόρροιες. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ. 1, άρθρο 3, σ. 11670) Τέλος, στην Εθνική Χωρική Στρατηγική συμπεριλαμβάνεται και το ΓΠΧΣΑΑ, το οποίο καταργείται ως ξεχωριστό έγγραφο. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ. 3, άρθρο 16, σ. 11683)
		Συγκρότηση Κεντρικού Συμβουλίου Χωροταξικών Θεμάτων και Αμφισβητήσεων (ΚΕ.ΣΥ.ΧΩ.Θ.Α.), με εντολή του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας, για τη γνωμοδότηση σε περίπτωση ασύμβατων χωρικών διατάξεων μεταξύ ίδιων ή διαφορετικών επιπέδων σχεδιασμού. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ. 2, 3, άρθρο 5, σ. 11672)

	<p>Τα Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΕΠΧΣΑΑ) έχουν διευκρινιστικό και συμπληρωματικό ρόλο ως προς τις κατευθύνσεις ενίσχυσης του εθνικού χώρου που διατυπώνονται στο ΓΠΧΣΑΑ. (ν.2742/1999, ΦΕΚ Α 207, παρ. 1, άρθρο 7, σ.41643) Επίσης, ανά 2ετία συντάσσονται εκθέσεις αξιολόγησης για το καθένα, από το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων (ΥΠΕΧΩΔΕ). (ν.2742/1999, ΦΕΚ Α 207, παρ. 6, άρθρο 7, σ.4164)</p>	<p>Τα Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια (ΕΧΠ) προσδιορίζουν τις κατευθύνσεις σε εθνικό επίπεδο και, αν κρίνεται απαραίτητο, τις ρυθμίσεις στα κατώτερα πεδία χωρικού σχεδιασμού. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ. 1, άρθρο 7, σ.11672). Επίσης, συντάσσονται για καθένα από αυτά Στρατηγικές Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) και ανά 5ετία εκθέσεις αποτίμησης από το Υπουργείο Ενέργειας και Περιβάλλοντος (ΥΠΕΝ). (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ. 3α, 4, άρθρο 7, σ.11673)</p>
	<p>Τα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΠΠΧΣΑΑ) συντάσσονται για όλες τις ελληνικές περιφέρειες και εναρμονίζονται με τις κατευθύνσεις του Γενικού και των Ειδικών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης και τις εξειδικεύουν. (ν.2742/1999, ΦΕΚ Α 207, παρ. 1, άρθρο 8, σ.4164). Για την κατάρτισή τους, απαιτείται γνωμοδότηση εντός 3 μηνών από το αντίστοιχο Περιφερειακό Συμβούλιο, ενώ για τις Περιφέρειες της Αττικής και της Κεντρικής Μακεδονίας απαιτείται και η γνώμη της εκτελεστικής επιτροπής των Οργανισμών Αθήνας και Θεσσαλονίκης. (ν.2742/1999, ΦΕΚ Α 207, παρ. 3β, άρθρο 8, σ.4165). Ακόμα, ανά 2ετία συντάσσονται εκθέσεις παρακολούθησης για το καθένα, από το ΥΠΕΧΩΔΕ. (ν.2742/1999, ΦΕΚ Α 207, παρ. 6, άρθρο 8, σ.4165)</p>	<p>Τα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια (ΠΧΠ) υπακούν στις κατευθύνσεις των ΕΧΠ και τις συμπληρώνουν. Η Εθνική Χωρική Στρατηγική, καθώς και άλλα ενδεικτικά σχέδια και προγράμματα λαμβάνονται υπόψη, αλλά δεν είναι δεσμευτικά. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ. 5, άρθρο 8, σ.11674) Για την έγκρισή τους, απαιτείται γνωμοδότηση εντός 2 μηνών από το αρμόδιο Περιφερειακό Συμβούλιο και εντός 1 μηνός από το Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξίας, ενώ για τη χωρική οργάνωση των παραγωγικών τομέων ή κλάδων και περιφερειακών δικτύων μεταφορών και λοιπής τεχνικής υποδομής απαιτείται και η γνώμη των αντίστοιχων υπεύθυνων υπουργείων. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ. 7β, γ, άρθρο 8, σ.11674, 11675) Επίσης, συντάσσονται για το καθένα ΣΜΠΕ και ανά 5ετία εκθέσεις αξιολόγησης από το ΥΠΕΝ. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ. 7γ, 8, άρθρο 8, σ.11675) Όλα τα παραπάνω δεν ισχύουν για την Περιφέρεια της Αττικής, στην οποία αντιστοιχεί το Ρυθμιστικό Σχέδιο της Αθήνας. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ. 11α, άρθρο 8, σ.11675) Τέλος, στο ΠΧΠ Κεντρικής Μακεδονίας εντάσσεται και ειδικό Παράρτημα για τον στρατηγικό σχεδιασμό της Μητροπολιτικής Περιοχής Θεσσαλονίκης. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ.11γ, άρθρο 8, σ.11675)</p>

<p>Υποκείμενος Σχεδιασμός</p>	<p>Τα Ρυθμιστικά Σχέδια, τα Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια (ΓΠΣ), τα Σχέδια Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτών Πόλεων (ΣΧΟΟΑΠ), οι Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ), τα σχέδια ανάπτυξης περιοχών δεύτερης κατοικίας ή άλλα σχέδια χρήσεων γης πρέπει να συμβαδίζουν με το περιεχόμενο των πλαισίων του υπερκείμενου σχεδιασμού. (ν.2742/1999, ΦΕΚ Α 207, παρ. 1, άρθρο 9, σ.4165)</p>	<p>Τα Τοπικά Πολεοδομικά Σχέδια (ΤΠΣ) ανταποκρίνονται σε επίπεδο δήμου και συγκεκριμένα εστιάζουν στη χωρική επιφάνεια μιας ή περισσότερων δημοτικών ενότητων εντός αυτού. Δύνανται να περιλαμβάνουν και τις δημοτικές ενότητες όμορων δήμων, ύστερα από συναφείς αποφάσεις των αρμόδιων δημοτικών συμβουλίων. Επιπλέον, υπακούν και εξειδικεύουν τους κατευθυντήριους άξονες των ΕΧΠ και ΠΧΠ. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ.2, άρθρο 10, σ.11676) Ορίζουν για κάθε δημοτική ενότητα τις Οικιστικές Περιοχές, τις Περιοχές παραγωγικών και επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, τις Περιοχές Προστασίας, τις Περιοχές με ειδικό νομικό καθεστώς και τις Περιοχές ελέγχου χρήσεων γης, καθώς και όλες τις επιμέρους κατηγορίες τους. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ.3, άρθρο 10, σ.11676) Ακόμη, ενσωματώνουν στο περιεχόμενό τους τις ΖΟΕ, τα ΓΠΣ και τα ΣΧΟΟΑΠ. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ.8, άρθρο 10, σ.11677 ; παρ.13, άρθρο 10, σ.11678) Τέλος, η επαναξιολόγησή τους γίνεται κάθε δέκα χρόνια. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ.11στ, άρθρο 10, σ.11678)</p>
--	--	--

		<p>Τα Ειδικά Πολεοδομικά Σχέδια (ΕΠΣ) συντάσσονται για ορισμένες εκτάσεις, που χαρακτηρίζονται ως περιοχές παρέμβασης. Κάθε περιοχή παρέμβασης μπορεί να αποτελεί μέρος ή να συμπίπτει με τα διοικητικά όρια μιας ή περισσότερων δημοτικών ενοτήτων. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ.1α, άρθρο 11, σ.11678) Τα ΕΠΣ εναρμονίζονται και συμπληρώνουν το περιεχόμενο των ΕΧΠ και ΠΧΠ. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ.1γ, άρθρο 11, σ.11678) Επίσης, ανήκουν στο ίδιο επίπεδο σχεδιασμού με τα ΤΠΣ και είναι δεσμευτικά ως προς αυτά, καθώς και μπορούν να τροποποιούν τις ρυθμίσεις τους. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ.1δ, άρθρο 11, σ.11679 ; παρ.6, άρθρο 11, σ.11680) Μόνο σε ειδικές περιπτώσεις τα ΤΠΣ δύναται να τροποποιούν τα ΕΠΣ. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ.6, άρθρο 11, σ.11680) Στα ΕΧΠ εντάσσονται οι Περιοχές Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης, Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων, τα Τοπικά Ρυμοτομικά Σχέδια, οι Οργανωμένοι Υποδοχείς Μεταποιητικών και Επιχειρηματικών Δραστηριοτήτων, τα Ειδικά Σχέδια Χωρικής Ανάπτυξης Δημοσίων Ακινήτων και τα Ειδικά Σχέδια Χωρικής Ανάπτυξης Στρατηγικών Επενδύσεων. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ.7, άρθρο 11, σ.11680) Τέλος, η επαναξιολόγησή τους πραγματοποιείται ανά δεκαετία. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ.5β, άρθρο 11, σ.11680)</p>
		<p>Περιορισμός της εκτός σχεδίου δόμησης για την πλειονότητα των δραστηριοτήτων και χρήσεων, με τον συντελεστή δόμησης, το ποσοστό κάλυψης και τον αριθμό ορόφων να μην υπερβαίνουν τα 0,18, 10% και 2 αντιστοίχως. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ.1, άρθρο 33, σ.11691)</p>
		<p>Για να θεωρηθεί ένα εκτός σχεδίου δόμησης γήπεδο ως άρτιο και οικοδομήσιμο, πρέπει να έχει ελάχιστο κατά κανόνα εμβαδόν τα 4000 τ.μ.. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ.3δγ, άρθρο 33, σ.11692)</p>

		<p>Προβλέπεται για τις τουριστικές εγκαταστάσεις σε περιοχές εκτός σχεδίου, μέγιστη επιφάνεια δόμησης τα 8.000 τ.μ., ενώ μόνο υπό αυστηρές προϋποθέσεις επιτρέπεται να υπερβεί το σχετικό περιοριστικό εμβαδόν. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ.3, άρθρο 34, σ.11693) Επιπλέον, η μέγιστη επιφάνεια κάλυψης των κτιρίων ανέρχεται σε 20% του γηπέδου. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ.2, άρθρο 34, σ.11692)</p>
		<p>Σχετικά με τα σύνθετα τουριστικά καταλύματα και τα μικτά τουριστικά καταλύματα μικρής κλίμακας, ο μέγιστος συντελεστής δόμησης είναι 0,2, ιδίως για τις κατοικημένες νήσους και κατ' εξαίρεση 0,12 για την Κρήτη, την Κέρκυρα, την Εύβοια και τη Ρόδο. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ.3α, άρθρο 35, σ.11694 ; παρ.4, άρθρο 37, σ.11697)</p>
	<p>Η χωροθέτηση των καθορισμένων εγκαταστάσεων της Ζώνης Δ προϋποθέτει την εκπόνηση ειδικής μελέτης, η έγκριση της οποίας δίνεται από τον Οργανισμό Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας (ΟΡΣΑ) αφού προηγηθεί γνωμοδότηση από την αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Γεωργίας. (ν.2742/1999, ΦΕΚ Α 207, παρ.2, άρθρο 21, σ.4177)</p>	<p>Οι διευκρινισμένες εγκαταστάσεις της Ζώνης Δ για να χωροθετηθούν, απαιτούν την κατάρτιση ειδικής μελέτης, η έγκριση της οποίας παρέχεται από το Τμήμα Μητροπολιτικού Σχεδιασμού Αθήνας – Αττικής του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, ύστερα από γνωμοδότηση της αρμόδιας υπηρεσίας του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Προστίθεται επιπλέον ότι, στο συνημμένο τοπογραφικό διάγραμμα προσδιορίζεται ο χώρος του δημαρχείου με τα στοιχεία 1, 2, 3, 4, 5...16, 17, 18, 1 και οι ανατεθείσες λειτουργίες του δημοτικού καταστήματος χωροθετούνται στα εν ανενεργεία υπάρχοντα κτίρια του Βοτανικού Κήπου. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ.1, άρθρο 132, σ.11770)</p>

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Οι δύο νόμοι διαφοροποιούνται αισθητά ως προς τον χαρακτήρα και το περιεχόμενό τους. Συγκεκριμένα, ο Ν.2742/1999 επικεντρώνεται κυρίως στην χωροταξία, με ορισμένες αναφορές στην πολεοδομία. Επισημαίνεται ότι παράλληλα με τον Ν.2742/1999 υπήρχε και ο Ν.2508/1997 «Βιώσιμη Οικιστική Ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας και άλλες διατάξεις», ο οποίος ήταν αφιερωμένος αποκλειστικά στον πολεοδομικό σχεδιασμό. Αντίθετα, ο Ν.4759/2020 είναι πιο εξειδικευμένος, καλύπτοντας πλήρως τον χωρικό

σχεδιασμό στο σύνολό του, καθώς ασχολείται εξονυχιστικά τόσο με τον υπερκείμενο όσο και με τον υποκείμενο σχεδιασμό.

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα εντοπίζονται ορισμένες διαφορές μεταξύ των δύο νόμων. Ως προς τον σκοπό, ο Ν.2742/1999 στοχεύει στην καθιέρωση αρχών και εργαλείων του χωροταξικού σχεδιασμού, ενώ ο Ν.4759/2020 προχωράει ένα βήμα παραπέρα επιδιώκοντας τον χωροταξικό και πολεοδομικό εκσυγχρονισμό της χώρας. Επίσης, το προβλεπόμενο Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης του Ν.2742/1999, μετατρέπεται σε Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξίας στο Ν.4759/2020. Το ίδιο συμβαίνει και με το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, που στον Ν.4759/2020 ενσωματώνεται στην Εθνική Χωρική Στρατηγική η οποία περιλαμβάνει και τη Θαλάσσια Στρατηγική της χώρας. Τα Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης του Ν.2742/1999 τροποποιούνται και μετονομάζονται σε Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια στο Ν.4759/2020, όπως και τα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης σε Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια. Σχετικά με τις καθορισμένες εγκαταστάσεις της Ζώνης Δ, βάσει του Ν.2742/1999 η έγκριση ειδικής μελέτης για τη χωροθέτησή τους παρέχεται από τον Οργανισμό Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας, ενώ στον Ν.4759/2020 δίνεται από το Τμήμα Μητροπολιτικού Σχεδιασμού Αθήνας – Αττικής του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας.

Επιπλέον, ο Ν.4759/2020 περιλαμβάνει κάποια επιπρόσθετα στοιχεία, τα οποία δεν υπήρχαν στον Ν.2742/1999. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Ν.4759/2020 συγκροτείται Κεντρικό Συμβούλιο Χωροταξικών Θεμάτων και Αμφισβητήσεων (ΚΕ.ΣΥ.ΧΩ.Θ.Α.). Στο νόμο περιέχονται επίσης τα Τοπικά Πολεοδομικά Σχέδια που καλύπτουν μία ή περισσότερες δημοτικές ενότητες και τα Ειδικά Πολεοδομικά Σχέδια για τις λεγόμενες «περιοχές παρέμβασης». Τα δύο αυτά είδη σχεδίων εμπίπτουν στο ίδιο επίπεδο σχεδιασμού και συμπεριλαμβάνουν τομεακά σχέδια, που προβλέπονταν και από τον Ν.2742/1999. Επισημαίνεται ότι τα ΕΠΣ είναι δεσμευτικά ως προς τα ΤΠΣ και το αντίστροφο συμβαίνει μόνο σε ειδικές περιπτώσεις. Ο Ν.4759/2020 παρέχει ακόμη κατευθύνσεις για τον περιορισμό της εκτός σχεδίου δόμησης για την πλειονότητα των δραστηριοτήτων και χρήσεων. Τέλος, ορίζει ποιες προϋποθέσεις πρέπει να πληρούνται ως προς την αρτιότητα και οικοδομησιμότητα του εκτός σχεδίου δόμησης γηπέδου, των τουριστικών εγκαταστάσεων σε περιοχές εκτός σχεδίου και των σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων και των μικτών τουριστικών καταλυμάτων μικρής κλίμακας.

Επιπρόσθετα, στον Ν.4759/2020 εντοπίζονται κάποιες ακόμη σημαντικές αλλαγές. Μία από αυτές είναι η περαιτέρω αποσαφήνιση και ο ορισμός βασικών εννοιών που στοιχειοθετούν τις ρυθμιστικές διατάξεις του χωρικού σχεδιασμού, προς αποτελεσματικότερη

εφαρμογή αυτών. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, άρθρο 2, σ.11669,11670) Άξια αναφοράς είναι και η τροποποίηση της διαδικασίας κατάρτισης και αναθεώρησης των ΕΧΠ και των ΠΧΠ, καθώς και ο προσδιορισμός της ιεραρχικής τους σχέσης και συνεπώς της δεσμευτικότητάς μεταξύ τους. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ.2-6, άρθρο 7, σ.11672,11673 ; παρ.5,7-11, άρθρο 8, σ.11674,11675) Σπουδαία είναι επίσης η προσπάθεια σύνδεσης του αναπτυξιακού σχεδιασμού με τα ΠΧΠ. Συγκεκριμένα, ο αναπτυξιακός σχεδιασμός κάθε Περιφέρειας περιέχει έργα και δράσεις που προωθούν την εφαρμογή των ΠΧΠ. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ.6, άρθρο 8, σ.11674) Η βελτίωση της διαδικασίας εκπόνησης, έγκρισης, αξιολόγησης και αναθεώρησης των ΤΠΣ και των ΕΠΣ είναι εξίσου σημαντική. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ.6-11, άρθρο 10, σ.11677 ; παρ.3-6, άρθρο 11, σ.11679,11680) Το ίδιο ισχύει και για την μετονομασία των Πολεοδομικών Σχεδίων Εφαρμογής σε Ρυμοτομικά Σχέδια Εφαρμογής, για να αποτυπώνεται με μεγαλύτερη ακρίβεια το περιεχόμενό τους. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, άρθρο 13, σ.11681) Τέλος, δεν γίνεται να παραληφθεί η προσπάθεια εναρμόνισης των χωροταξικών και πολεοδομικών διατάξεων προς το νέο σύστημα χωρικού σχεδιασμού και μάλιστα η επιβολή ρύθμισης των επιμέρους μεταβατικών θεμάτων προκειμένου να επιτευχθεί η επιδιωκόμενη χωροταξική ομοιογένεια. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, άρθρο 15, σ.11683)

Μία επιπλέον διάκριση ανάμεσα στις δύο αυτές νομοθετικές φάσεις είναι ο τρόπος προσέγγισης της θαλάσσιας χωροταξίας. Στον παλαιότερο νόμο, γίνεται μια σύντομη αναφορά σε αυτή, χωρίς να διατυπώνονται περαιτέρω διευκρινήσεις. Τουναντίον στον τελευταίο νόμο, αναλύεται λεπτομερώς ο θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός. Ειδικότερα, το Κεφάλαιο Β' με τίτλο «Διατάξεις για τη Θαλάσσια Χωροταξία» αποτελείται από τα άρθρα 17 έως 30, στα οποία παρατίθενται ορισμοί, κατευθυντήριες γραμμές, προσθήκες, αντικαταστάσεις και τροποποιήσεις προηγούμενων νόμων, ιδίως του Ν.4546/2018 για το θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, άρθρα 17-30, σ.11683-11698) Σχηματίζεται ένα ευκρινές νομοθετικό πλαίσιο για τον συντονισμό και τη διαφύλαξη του θαλάσσιου περιβάλλοντος, καθώς και την ενσωμάτωση όσων προβλέπει η Οδηγία 2014/89/ΕΕ. Υπογραμμίζεται ότι διαχωρίζεται ο χωροταξικός σχεδιασμός του θαλάσσιου χώρου από αυτόν της χερσαίας παράκτιας ζώνης, δίχως όμως να παραβλέπονται οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των δύο. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, άρθρο 17, σ.11683)

Είναι επίσης πολύ σημαντικό να αναφερθεί ότι ο Ν.2742/1999 προέβλεπε τη συγκρότηση ενός συστήματος υποστήριξης των διαδικασιών ανάπτυξης, επιτήρησης και εκτίμησης των καθορισμένων από το νόμο πλαισίων χωροταξικού σχεδιασμού και των επιμέρους χωροταξικών μελετών και σχεδίων, ονόματι Εθνικό Δίκτυο Πληροφοριών. Αποτέλεσε απόπειρα του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, η οποία απεδείχθη ανεπιτυχής, καθώς το έργο δεν υλοποιήθηκε ποτέ. (ν.2742/1999, ΦΕΚ Α 207, παρ.1, άρθρο 14, σ.4170)

Παρά τις διαφορές, εντοπίζονται και ορισμένα κοινά σημεία μεταξύ των δύο νόμων. Αναλυτικότερα, οι διατάξεις για τα Σχέδια Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτών Πόλεων (ΣΧΟΟΑΠ), τα Σχέδια Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων (ΣΟΑΠ), τις Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων (ΠΟΑΠΔ), τις Περιοχές Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ), τις Περιοχές Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων (ΠΕΧΠ) και τις Βιομηχανικές και Επιχειρηματικές Περιοχές (ΒΕΠΕ) έχουν διατηρηθεί ίδιες στο πέρασμα του χρόνου. Ο Ν.4759/2020 ενσωματώνει απaráλλαχτες τις κατευθύνσεις που όριζε ή κληρονόμησε από προηγούμενες νομοθεσίες, ο Ν.2742/1999 για τα παραπάνω.

Ολοκληρώνοντας, μπορεί να ειπωθεί ότι κατά την πάροδο του χρόνου η χωροταξία στην Ελλάδα αποκτάει όλο και περισσότερο σημαντικό ρόλο. Κατά συνέπεια, η νομοθεσία διαρκώς εξελίσσεται και εμπλουτίζεται με νέες πληροφορίες, σεβόμενη τον ευρύτερο χωρικό σχεδιασμό και τις σχέσεις αλληλεπίδρασης μεταξύ των υπερκείμενων και υποκείμενων επιπέδων χωρικού σχεδιασμού. Τέλος, μεριμνά για τη συστηματική ενημέρωση και παρακολούθηση των ευρωπαϊκών και εθνικών εξελίξεων που δύνανται να επηρεάσουν το χώρο.

Κεφάλαιο 4: Σύστημα χωρικού σχεδιασμού

4.1 Επίπεδα χωρικού σχεδιασμού

Ο σχεδιασμός του χώρου, ανάλογα τη χωρική επιφάνεια που τον αφορά, χωρίζεται σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό. Με αφορμή την προώθηση της διακρατικής συνεργασίας στην Ευρώπη, το πρώτο επίπεδο θα μπορούσε να διευρυνθεί σε «εθνικό – διακρατικό». Συνιστάται να θεωρηθεί ως ένα ενιαίο διεσταλαμένο επίπεδο, καθώς συγκροτούνται μόνο πολιτικές, που εγκρίνονται μέσω συμβουλίων, όπως παραδείγματος χάρη συμβαίνει στις άτυπες Συνόδους Υπουργών Χωροταξίας, παρά εργαλεία παρέμβασης. Συνεπώς, αν το προσεγγίσουμε ως ένα επίπεδο εθνικού και διακρατικού διευρυμένου πλαισίου, τότε ακολουθεί περισσότερο τη λογική του προγραμματισμού, παρά του χωροταξικού σχεδιασμού. Δηλαδή είναι κυρίως ένα πεδίο στο οποίο λαμβάνει χώρα μία διαδικασία έρευνας και μελέτης των γεωπολιτικών και γεωοικονομικών ενεργειών, απ' ό,τι ένα επίπεδο πραγματικής παρέμβασης. (Σιόλας, et al., 2015:68)

Το εθνικό επίπεδο, λοιπόν, ορίζει το πλαίσιο του χωροταξικού σχεδιασμού που χρησιμοποιείται ως κεντρική αναφορά για τον σχηματισμό των εργαλείων των υποκείμενων επιπέδων και τον συντονισμό των διαπεριφερειακών προτύπων χωροταξικής ανάπτυξης που αφορούν ζητήματα εθνικής και διεθνούς κλίμακας. Συνεχίζοντας προς τα κάτω στην ιεράρχηση των πεδίων, στο περιφερειακό επίπεδο συγκροτείται πολιτική χωροταξικής ανάπτυξης, η οποία οργανώνει και διαχειρίζεται τα διαπεριφερειακά πρότυπα χωροταξικής ανάπτυξης και λειτουργεί ως μία αναφορά στρατηγικής για τα χαμηλότερα επίπεδα. Στο τελευταίο επίπεδο, το τοπικό, αν και εφαρμόζεται ο πολεοδομικός σχεδιασμός, ο χωροταξικός επεμβαίνει έμμεσα με την έννοια ότι ο υποκείμενος σχεδιασμός (πολεοδομικός) πρέπει να εναρμονίζεται με τον υπερκείμενο (χωροταξικός). Στο πεδίο αυτό συντάσσονται τα χωρικά κείμενα που καθορίζουν τα γενικά κριτήρια για την ρύθμιση αλλαγής των χρήσεων γης. Επίσης, γίνεται η προετοιμασία των εργαλείων χρήσεων γης που καθορίζουν το είδος της δραστηριότητας που θα επιτρέπεται να χωροθετηθεί σε ιδιαίτερες θέσεις. Τέλος, πραγματοποιούνται οι διαδικασίες μέσω των οποίων εξετάζονται οι προτάσεις ανάπτυξης ή αλλαγής των χρήσεων γης και των ιδιοκτησιών. (Μπαϊμπά, et al., 2005:10, 11)

4.2 Εργαλεία χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού

Ο χωρικός σχεδιασμός θα ήταν αδύνατο να υλοποιηθεί δίχως τη βοήθεια ορισμένων χρήσιμων εργαλείων. Αυτά τα εργαλεία συνίστανται από το σύνολο των κειμένων και των σχεδίων, τα οποία χρησιμοποιούνται ώστε να εκφράσουν την πολιτική χωρικού σχεδιασμού στις χώρες της Ευρώπης, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας. Στον παρακάτω πίνακα 3 κατηγοριοποιούνται τα χωροταξικά και πολεοδομικά εργαλεία ανάλογα το είδος που

ανήκουν, συνοδευόμενο από τις υποκατηγορίες και τα χαρακτηριστικά του, καθώς και την περιοχή στην οποία ανταποκρίνεται. (Μπαϊμπά, et al., 2005:15)

Πίνακας 3: Ταξινόμηση των χωροταξικών και πολεοδομικών εργαλείων

Είδος	Υποκατηγορίες	Χαρακτηριστικά	Απευθυνόμενη χωρική επιφάνεια
Εθνική Πολιτική	Εθνικές δυνατότητες ανάπτυξης Οδηγίες χωρικής πολιτικής Τομεακά σχέδια	Προσδιορισμός της πολιτικής χωρικού σχεδιασμού του κράτους, μέσω κειμένων γενικών οδηγιών, κριτηρίων ανάπτυξης και εθνικών σχεδίων.	Ολόκληρη η χώρα ή μεγάλο τμήμα της ή ειδικές περιοχές.
Στρατηγικό	Εργαλεία γενικής στρατηγικής Δευτέρου επιπέδου στρατηγικό εργαλείο για τμήμα περιοχής Τομεακά εργαλεία Σχέδια αστικών περιφερειών	Σύνθεση των προτύπων γενικής χωρικής ανάπτυξης μιας περιοχής και συντονισμός με την κοινωνικοοικονομική της πολιτική. Τα στρατηγικά σχέδια δύνανται να έχουν ενδεικτικό χαρακτήρα με προϋποθέσεις προτύπων γενικής ανάπτυξης ή προγραμματικό με καθορισμένα μεγέθη ανάπτυξης για μια περιοχή. Τα εργαλεία στρατηγικού τύπου εφαρμόζονται από άλλα σχέδια κατώτερου επιπέδου.	Περιφέρεια, επαρχία, κομητεία ή λειτουργική ζώνη σχεδιασμού π.χ. παράκτια ζώνη. Κάποια κράτη δεν έχουν στρατηγικά εργαλεία μόνο σε ένα επίπεδο, αλλά σε περισσότερα.
Πλαίσιο (Masterplan)		Καθορισμός ενός γενικού χωρικού πλαισίου και των κριτηρίων διαχείρισης χρήσεων γης σε μία συγκεκριμένη περιοχή. Το masterplan δύνανται να είναι δεσμευτικό ή μη, ωστόσο γενικά εφαρμόζεται από κατώτερου επιπέδου σχέδια.	Δήμος ή κοινότητα ή ένα σύνολο μικρών τοπικών αυτοδιοικήσεων, καλύπτοντας ενδεχομένως μία λειτουργική περιοχή σχεδιασμού π.χ. πόλη.
Κανονιστικό	Εργαλεία ρύθμισης ζωνών ελέγχου Εργαλεία τοπικού οικοδομικού ελέγχου Εργαλεία εφαρμογής	Ρύθμιση της ανάπτυξης και προστασίας συγκεκριμένων τμημάτων εδάφους. Τα κανονιστικά εργαλεία σχετίζονται με σχέδια ρύθμισης ζωνών, εργαλεία εφαρμογής ή ειδικά εργαλεία για την εξασφάλιση ειδικού τύπου ανάπτυξης.	Περιοχές μεγέθους ιδιοκτησίας, γειτονιάς, δήμου, κοινότητας ή περισσότερων. Τα εργαλεία καθορισμού χρήσης ζωνών γίνεται να αφορούν και μεγαλύτερες διοικητικές περιφέρειες.

Πηγή: Ίδια επεξεργασία με προσαρμογή από Μπαϊμπά, et al., 2005:16

Κάθε ευρωπαϊκή χώρα προσεγγίζει με διαφορετικούς τρόπους όλους τους προαναφερθέντες τύπους χωροταξικών και πολεοδομικών εργαλείων. Οι αποκλίσεις που παρουσιάζουν μεταξύ τους οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στην καλυπτόμενη περιοχή, τον σκοπό που εξυπηρετούν και τις νομοθετικές διαδικασίες σύνταξης, επικύρωσης και αξιολόγησής τους. Στο επόμενο κεφάλαιο θα μελετηθεί εις βάθος η ποικιλομορφία των ευρωπαϊκών συστημάτων χωρικού σχεδιασμού, ιδίως η θέση της χωροταξίας στην ανάπτυξη αυτών, συμπεριλαμβανομένων και των εργαλείων που χρησιμοποιεί.

Κεφάλαιο 5: Τα συστήματα χωρικού σχεδιασμού των χωρών της ΕΕ

Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, δεν έχει διαμορφωθεί μέχρι σήμερα στην Ευρώπη, μία κοινή στρατηγική χωροταξικού σχεδιασμού. Βέβαια, η πλειοψηφία των κρατών μελών ανέπτυξε χωροταξικές πολιτικές και θεσμούς, που όμως εμφανίζουν διαφορές ως προς τη φιλοσοφία, τα επίπεδα, τα όργανα, τη θεσμική οργάνωση και τα μέσα άσκησης του χωροταξικού σχεδιασμού. Αυτές οφείλονται στο ιστορικό και πολιτιστικό υπόβαθρο, το πολιτικό και νομικό καθεστώς, την οικονομική κατάσταση της κάθε χώρας, καθώς και στα γεωγραφικά χαρακτηριστικά της. (Αγγελίδης, 2000:147) Ως εκ τούτου θα εξεταστούν διεξοδικά τα συστήματα χωρικού σχεδιασμού όλων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εστιάζοντας κατά κύριο λόγο στον τρόπο που εκδηλώνεται και εφαρμόζεται η χωροταξία σε καθένα από αυτά.

Σε αυτό το σημείο είναι απαραίτητο να επισημανθεί ότι τα συστήματα χωρικού σχεδιασμού της Βουλγαρίας, Λετονίας, Λιθουανίας και Ρουμανίας έχουν παραλειφθεί, καθώς δεν υπήρχε επαρκής αγγλόφωνη βιβλιογραφία. Το σύστημα χωρικού σχεδιασμού του Ηνωμένου Βασιλείου έχει επίσης παρακαμφθεί, αφού η χώρα δεν έχει πλέον καθεστώς κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

5.1 Αυστρία

5.1.1 Επίπεδα διακυβέρνησης

Η Αυστρία είναι ένα ομοσπονδιακό κράτος με τρία επίπεδα διακυβέρνησης: 1) εθνικό επίπεδο, 2) εννέα ομόσπονδα κρατίδια και 3) 2.100 δήμοι. Και τα τρία επίπεδα συνεργάζονται στην Αυστριακή Σύνοδο Χωροταξίας, η οποία είναι ένας ειδικός φορέας πολυεπίπεδης διακυβέρνησης για το συντονισμό των χωρικών πολιτικών μεταξύ εθνικού περιφερειακού και τοπικού επιπέδου. Το αυστριακό ομοσπονδιακό Σύνταγμα αναθέτει την ευθύνη για τον ρυθμιστικό σχεδιασμό στους δήμους. Δεδομένου ότι το Σύνταγμα δεν αναφέρει άλλες πτυχές του σχεδιασμού, αυτές παραμένουν αρμοδιότητα των ομόσπονδων κρατιδίων. (OECD, 2017:55)

Η εθνική κυβέρνηση διαθέτει σημαντικά εργαλεία για να επηρεάσει τη χωρική δομή της χώρας. Σχεδιάζει και χρηματοδοτεί σημαντικά έργα υποδομής, όπως οι εθνικές οδικές, σιδηροδρομικές και κύριες γραμμές μεταφοράς ενέργειας. Επιπλέον, νομοθετεί για την προστασία του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς που περιορίζει και κατευθύνει τις δυνατότητες ανάπτυξης γης. Η εθνική κυβέρνηση είναι επίσης σημαντικός παράγοντας στην Αυστριακή Σύνοδο Χωροταξίας, καθώς και φιλοξενεί τη γραμματεία της. (OECD, 2017:55)

Τα ομόσπονδα κρατίδια κατέχουν τις περισσότερες εξουσίες που σχετίζονται με τον σχεδιασμό και εγκρίνουν το δικό τους νομοθετικό πλαίσιο για την οργάνωση του χωροταξικού σχεδιασμού και του σχεδιασμού χρήσεων γης. Εντούτοις, τα περισσότερα από αυτά έχουν διαρθρώσει τα συστήματα σχεδιασμού τους με συγκρίσιμους τρόπους. Η πλειοψηφία των ομόσπονδων κρατιδίων σχεδιάζει σε περιφερειακή κλίμακα και όλα εκτός από ένα, το Φόραρλμπεργκ, έχουν κρατιδιακά χωρικά σχέδια. Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ τους. Αυτές αφορούν την επίσημη διαδικασία και πρακτική του περιφερειακού και διακοινοτικού σχεδιασμού, τις πρακτικές αδειοδότησης που σχετίζονται με τις εξελίξεις στο λιανικό εμπόριο, την κουλτούρα της άτυπης συνεργασίας μεταξύ των δήμων, τη χρήση χρηματοδοτικών μέσων για την ενεργό επιρροή των εξελίξεων και την ένταση με την οποία οι κρατιδιακές κυβερνήσεις προσπαθούν να επηρεάσουν τις πολιτικές χρήσεων γης των τοπικών κυβερνήσεων. Εκτός από τις άμεσες αρμοδιότητες που τους αντιστοιχούν για τον σχεδιασμό, τα ομόσπονδα κρατίδια μπορούν ακόμη να διαμορφώσουν τη χωρική δομή τους μέσω της ευθύνης τους για την περιβαλλοντική νομοθεσία, τη στέγαση, την οικονομική ανάπτυξη και τις υποδομές κρατιδιακής σημασίας. (OECD, 2017:55)

Οι δήμοι της Αυστρίας, μολονότι έχουν σχετικά μικρό μέσο πληθυσμό της τάξης 4.000 κατοίκων, επωμίζονται σημαντικές ευθύνες για τον στρατηγικό χωροταξικό σχεδιασμό εντός της επικράτειάς τους, καθώς και για την κατάρτιση σχεδίων χρήσεων γης. Ορισμένα κρατίδια όπως το Σάλτσμπουργκ ενθαρρύνουν ή υποχρεώνουν τους δήμους να συγκροτούν διαδημοτικές ενώσεις που καταρτίζουν περιφερειακά χωροταξικά σχέδια. (OECD, 2017:55)

5.1.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης

Σε εθνικό επίπεδο, το Αυστριακό Πλαίσιο Χωροταξικής Ανάπτυξης (Österreichisches Raumentwicklungskonzept) είναι το σημαντικότερο έγγραφο στρατηγικού σχεδιασμού. Περιλαμβάνει ευρείς στόχους πολιτικής για τη χωροταξική ανάπτυξη και προτείνει πολιτικές και τον τρόπο επίτευξής τους. Αναφέρει επίσης τους σχετικούς παράγοντες που θα πρέπει να συμμετέχουν στην εφαρμογή των προτεινόμενων πολιτικών. (OECD, 2017:56,57) Ακόμη, δίνει μεγάλη έμφαση στην εφαρμογή σχεδίων μέσω θεματικών εταιρικών σχέσεων (εταιρικές σχέσεις ÖROK), περιφερειακής διακυβέρνησης και ολοκληρωμένου σχεδιασμού για αστικούς οικισμούς. (OECD, 2017:58)

Ακολουθούν τα Κρατιδιακής Ανάπτυξης Πλαίσια (Landesentwicklungsprogramm, Landesentwicklungskonzept & Landes-Raumordnungsprogramm), τα οποία υπάρχουν σε οκτώ από τα εννέα ομόσπονδα κρατίδια. Πρόκειται για μεσοπρόθεσμα έως μακροπρόθεσμα στρατηγικά έγγραφα που ανανεώνονται περίπου κάθε 10 έως 20 χρόνια. Περιγράφουν τους

κύριους στόχους που σχετίζονται με τη χωροταξική ανάπτυξη και παρέχουν καθοδήγηση σχετικά με τις διαδικασίες σχεδιασμού και τη συμμετοχή διαφορετικών τομεακών πολιτικών και περιφερειακών και τοπικών παραγόντων. Δεν αποτελούν πρωτίστως σχέδια χρήσεως γης, αλλά μπορεί να περιέχουν χάρτες χρήσεων γης μικρής κλίμακας συγκεκριμένων περιοχών. Επιπλέον, η εθνική κυβέρνηση καταρτίζει διάφορα τομεακά σχέδια για τους τομείς πολιτικής υπό την εποπτεία της, τα οποία μπορεί να έχουν ή όχι σημαντικές χωροταξικές επιπτώσεις. (OECD, 2017:57)

Έπονται τα Περιφερειακής Ανάπτυξης Πλαίσια (Regionales Entwicklungsprogramm, Regionales Raumordnungsprogramm, Regionales Entwicklungskonzept & Regionales Leitbild) τα οποία υπάρχουν στα περισσότερα κρατίδια, αλλά προετοιμάζονται συχνά μόνο για τμήματα ενός κρατιδίου. Η φύση του περιφερειακού σχεδιασμού σε επίπεδο κατώτερου του κρατιδίου είναι ένα από τα χαρακτηριστικά που ποικίλλει περισσότερο μεταξύ των ομόσπονδων κρατιδίων. Κατά συνέπεια, το περιεχόμενο των Περιφερειακής Ανάπτυξης Πλαισίων διαφέρει σημαντικά. Σε ορισμένα κρατίδια προετοιμάζονται μόνο για ειδικούς χώρους, όπως αλπικά χιονοδρομικά κέντρα. Σε άλλα περιέχουν μακροπρόθεσμα οράματα, ενώ κάποια περιλαμβάνουν λεπτομερή σχέδια χρήσεων γης που είναι δεσμευτικά για τα δευτερεύοντα σχέδια. Πολλά Περιφερειακής Ανάπτυξης Πλαίσια έχουν κοινό στοιχείο ότι επικεντρώνονται στις πτυχές διακυβέρνησης και περιγράφουν ζητήματα όπως ο διακοινοτικός συντονισμός και η συμμετοχή των πολιτών. Επιπλέον, χρησιμοποιούνται ως εργαλεία επικοινωνίας και απευθύνονται σε όλους τους σχετικούς χωροταξικά παράγοντες. (OECD, 2017:57)

Τα Τοπικής Ανάπτυξης Πλαίσια (Örtliches Entwicklungskonzept/ÖEK, Räumliches Entwicklungskonzept/REK & Örtliches Raumordnungsprogramm) είναι τα κύρια στρατηγικά σχέδια των δήμων και περιγράφουν τους στόχους χωροταξικής ανάπτυξης βραχυπρόθεσμα, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Υπάρχουν σχεδόν σε κάθε δήμο της Αυστρίας και μερικές φορές προετοιμάζονται σε συνεργασία με γειτονικούς δήμους. Επίσης, είναι δεσμευτικά για τα δευτερεύοντα σχέδια. Όπως όλα τα άλλα τοπικά σχέδια, εγκρίνονται με ψηφοφορία του δημοτικού συμβουλίου και επικυρώνονται από την κυβέρνηση του αρμόδιου ομόσπονδου κρατιδίου. (OECD, 2017:57)

Συνεχίζοντας, σε κατώτερο επίπεδο υπάρχουν δύο διαφορετικά τοπικά σχέδια που είναι νομικά δεσμευτικά για τους ιδιοκτήτες γης. Όλοι οι δήμοι προετοιμάζουν Σχέδια Χρήσεων Γης (Flächenwidmungsplan), τα οποία περιέχουν γενική ρύθμιση ζωνών που δείχνει τους επιτρεπόμενους τύπους χρήσεων γης συνήθως σε κλίμακα 1:5.000. Δεδομένου ότι δεν υπάρχουν εργαλεία δέσμευσης αξίας, οι αποφάσεις καθορισμού ζωνών στα δημοτικά σχέδια χρήσεων γης έχουν ισχυρές οικονομικές συνέπειες για τους ιδιοκτήτες γης. Ο

δεύτερος τύπος δεσμευτικών σχεδίων για τους ιδιοκτήτες γης είναι τα Ρυθμιστικά Σχέδια (Bebauungsplan/BP, Gesamtbebauungsplan/GBP & Teilbebauungsplan/TBP) που καθορίζουν λεπτομέρειες για τις επιτρεπόμενες εξελίξεις, όπως τα ύψη των κτιρίων και τα αρχιτεκτονικά στοιχεία. Έχουν κλίμακες μεταξύ 1:1.000 και 1:500 και υπάρχουν σε δύο διαφορετικές εκδόσεις που είτε καλύπτουν έναν ολόκληρο δήμο, είτε τμήματα του. Προετοιμάζονται μόνο από ορισμένους δήμους και συνήθως μόνο για περιοχές που είναι είτε σημαντικές, είτε υπόκεινται σε αναπτυξιακά έργα μεγάλης κλίμακας. Κατ' εξαίρεση, το Ρυθμιστικό Σχέδιο και το Σχέδιο Χρήσεων Γης συνδυάζονται σε ένα ενιαίο έγγραφο στην πρωτεύουσα Βιέννη. Τέλος, οι δήμοι εκπονούν συχνά σχέδια που ονομάζονται Concept Plans (Strukturkonzept) για σημαντικά αναπτυξιακά έργα. Τα σχέδια αυτά δεν είναι δεσμευτικά, αλλά αναμένεται ότι ενημερώνουν το κοινό και δοκιμάζουν τις προοπτικές στο πρώιμο στάδιο της διαδικασίας σχεδιασμού. (OECD, 2017:57)

5.1.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί

Οι σημαντικότεροι νόμοι και κανονισμοί που σχετίζονται με τις χρήσεις γης είναι οι κρατιδιακοί νόμοι, συμπεριλαμβανομένου του νομοθετικού πλαισίου που περιγράφει τα συστήματα σχεδιασμού. Συνήθως, ένας Χωροταξικός και ένας Οικοδομικός Νόμος διαρθρώνουν το σύστημα σχεδιασμού χρήσεων γης. Συμπληρώνονται από νόμους και κανονισμούς για το περιβάλλον, τους κρατιδιακούς δρόμους, τη γεωργία, την οικονομική ανάπτυξη, τη στέγαση και τις επιδοτήσεις στέγασης. (OECD, 2017:57)

5.1.4 Μηχανισμοί συντονισμού

Η Αυστριακή Σύνοδος Χωροταξίας είναι μια συλλογική προσπάθεια της εθνικής κυβέρνησης, των κρατιδιακών κυβερνήσεων, των τοπικών κυβερνήσεων, των επιχειρηματικών ενώσεων και των ενώσεων της κοινωνίας των πολιτών. Αποσκοπεί στην παροχή υψηλού επιπέδου συντονισμού των χωροταξικών συναφών πολιτικών σε ολόκληρη τη χώρα και στη συγκέντρωση των σχετικών ενδιαφερόμενων μερών από το πολιτικό και διοικητικό επίπεδο. Επιπλέον, υπάρχουν δύο τύποι τυποποιημένων κάθετων μηχανισμών συντονισμού μεταξύ κρατιδιακών και τοπικών κυβερνήσεων. Οι κρατιδιακές κυβερνήσεις και οι δήμοι συνάπτουν μεταξύ τους συμφωνίες συνεργασίας σχετικά με συγκεκριμένες πτυχές των χωροταξικών πολιτικών τους σε εθελοντική βάση. Επιπλέον, οι κρατιδιακές κυβερνήσεις ενεργούν ως εποπτικές αρχές που παρακολουθούν τη συμβατότητα των τοπικών σχεδίων με τα κρατιδιακά σχέδια. (OECD, 2017:57, 58)

5.2 Βέλγιο

5.2.1 Επίπεδα διακυβέρνησης

Το Βέλγιο είναι μια ομοσπονδιακή χώρα με τέσσερα επίπεδα διακυβέρνησης ·1) εθνικό επίπεδο, 2) τρεις περιφέρειες (Φλάνδρα, Βρυξέλλες και Βαλλωνία), δέκα επαρχίες και 589 δήμοι. Η κατανομή των καθηκόντων όσον αφορά τις πολιτικές χρήσεων γης καθορίζεται από το σύνταγμα και οι περιφέρειες έχουν σχεδόν πλήρη αυτονομία στη λήψη αποφάσεων για τις χρήσεις γης. Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση ασκεί επιρροή στις χρήσεις γης μόνο μέσω της εθνικής νομοθεσίας, όπως ο Αστικός Κώδικας που περιέχει στοιχεία σχετικά με τις οικοδομικές δραστηριότητες. Ωστόσο, η αυστηρή αποκέντρωση του χωροταξικού σχεδιασμού στις περιφέρειες σημειώθηκε μόνο τις τελευταίες δύο δεκαετίες του 20ού αιώνα. Τα περιφερειακά σχέδια χρήσεων γης που καταρτίστηκαν βάσει της εθνικής νομοθεσίας του Νόμου του 1962, ενσωματώθηκαν στην ισχύουσα περιφερειακή νομοθεσία και στις τρεις περιφέρειες και συνεχίζουν να ρυθμίζουν τις χρήσεις γης σε μεγάλα τμήματα της χώρας. (OECD, 2017:61)

Οι περιφέρειες θεσπίζουν το νομοθετικό πλαίσιο που διαρθρώνει το σχεδιασμό, αλλά αναθέτουν πολλά καθήκοντα σε χαμηλότερα επίπεδα διακυβέρνησης. Άμεσα, επηρεάζουν τις χρήσεις γης προετοιμάζοντας τα Περιφερειακά Σχέδια Χωροταξικής Ανάπτυξης. Ακόμη, είναι υπεύθυνες για σημαντικούς συναφείς τομείς πολιτικής, όπως η περιβαλλοντική νομοθεσία, οι κανονισμοί για την ενέργεια και τον οικοδομικό κώδικα. Στη Φλάνδρα, η περιφερειακή κυβέρνηση μπορεί επίσης να καταρτίσει Σχέδια Εφαρμογής (Ruimtelijke uitvoeringsplannen), δηλαδή σχέδια ζωνών για συγκεκριμένους τομείς ή αναπτυξιακά έργα. (OECD, 2017:61)

Οι επαρχίες είναι το ενδιάμεσο επίπεδο διακυβέρνησης στη Φλάνδρα και τη Βαλλωνία και δραστηριοποιούνται σε τομείς πολιτικής που απαιτούν διακοινοτικό συντονισμό. Στη Φλάνδρα, οι επαρχίες είναι υπεύθυνες για την προετοιμασία του Επαρχιακού Σχεδίου Δομών και του Επαρχιακού Σχεδίου Εφαρμογής, ενώ στη Βαλλωνία δεν υπάρχουν σχέδια σε επαρχιακό επίπεδο. Εκεί, οι επαρχίες μπορούν να επηρεάσουν τις χρήσεις γης μόνο έμμεσα, για παράδειγμα μέσω της ευθύνης τους για τις επαρχιακές υποδομές και τη στέγαση. (OECD, 2017:61)

Όλες οι περιφέρειες αναθέτουν σημαντική εξουσία στους δήμους. Σε όλο το Βέλγιο, οι δήμοι μπορούν να καταρτίσουν Δημοτικά Σχέδια Δομών και λεπτομερή Δημοτικά Σχέδια Εφαρμογής. Ειδικά στην περιοχή της Φλάνδρας, η τοπική ευθύνη για τη λήψη αποφάσεων για τις χρήσεις γης έχει ενισχυθεί τα τελευταία χρόνια. Αντίθετα, στην περιοχή της

Βαλλωνίας, δίνεται λιγότερη έμφαση στην τοπική αυτονομία. Αντ' αυτού, ο ολοκληρωμένος σχεδιασμός για λειτουργικές περιοχές διαδραματίζει σημαντικότερο ρόλο. (OECD, 2017:61)

5.2.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης

Δεν υπάρχει χωροταξικό σχέδιο σε εθνικό επίπεδο στο Βέλγιο. Σε υπο-περιφερειακό επίπεδο, τα Περιφερειακά Σχέδια Ζωνών Χρήσεων Γης (Gewestplan (Φλάνδρα), Plan de secteur (Βαλλωνία) & Gewestelijk Bestemmingsplan (Βρυξέλλες)) προβλέπουν δεσμευτικούς κανονισμούς για τις χρήσεις γης σε κλίμακα 1:10.000 για το μεγαλύτερο μέρος των εδαφών και στις τρεις περιφέρειες. Δημιουργήθηκαν τις δεκαετίες του 1970 και του 1980 με βάση την εθνική πράξη του 1962. Όταν οι αρμοδιότητες για τον χωροταξικό σχεδιασμό μεταβιβάστηκαν στις περιφέρειες, τα υφιστάμενα σχέδια ενσωματώθηκαν στα νέα περιφερειακά συστήματα σχεδιασμού. Σε περιοχές που έχουν καταστεί παρωχημένες, οι κανονισμοί τους για τις χρήσεις γης αντικαθίστανται από άλλα σχέδια. Ωστόσο, τα Περιφερειακά Σχέδια Ζωνών Χρήσεων Γης εξακολουθούν να ρυθμίζουν τις χρήσεις γης περίπου του 80% της βελγικής επικράτειας. (OECD, 2017:63)

Εκτός από τα παλαιά Περιφερειακά Σχέδια Ζωνών Χρήσεων Γης, και οι τρεις περιφέρειες χρησιμοποιούν Περιφερειακά Σχέδια Χωροταξικής Ανάπτυξης (Structuurplan Vlaanderen (Φλάνδρα), Schéma de Développement de l'Espace Régional (Βαλλωνία) & Duurzame Gewestelijk Ontwikkelingsplan (Βρυξέλλες)). Περιέχουν στρατηγικές για τη χωροταξική ανάπτυξη των περιφερειών και δίνουν στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές για τις πολιτικές χρήσεων γης. Όλα τα Περιφερειακά Σχέδια Χωροταξικής Ανάπτυξης παρέχουν ένα πλαίσιο με το οποίο πρέπει να συμμορφώνονται τα σχέδια χαμηλότερων επιπέδων. Στην περιοχή της Φλάνδρας, το τρέχον σχέδιο καταρτίστηκε το 1997, ενώ στη Βαλλωνία και στις Βρυξέλλες, το πιο πρόσφατο σχέδιο χρονολογείται από το 2013. (OECD, 2017:63)

Στη Φλάνδρα, τα Περιφερειακά Σχέδια Χωροταξικής Ανάπτυξης συμπληρώνονται από παρόμοια σχέδια σε επαρχιακό επίπεδο (Provinciaal Structuurplan). Επιπλέον, οι επαρχίες και οι δήμοι της περιοχής έχουν τη δυνατότητα να εγκρίνουν Σχέδια Εφαρμογής (Provinciaal Uitvoeringsplan). Πρόκειται για σχέδια χρήσεων γης που μπορούν να παρακάμψουν τους κανονισμούς χρήσεων γης του παλαιού Περιφερειακού Σχεδίου Ζωνών Χρήσεων Γης. Τα σχέδια αυτά δεν είναι ιεραρχικά υπό την έννοια ότι δεν προορίζονται πρωτίστως να καθοδηγήσουν τις δράσεις χαμηλότερων επιπέδων διακυβέρνησης, αλλά να εφαρμόσουν αλλαγές ζωνών που ορίζονται από τα Σχέδια Δομών. Το Περιφερειακό Σχέδιο Δομών καθορίζει επίσης ποιο επίπεδο διακυβέρνησης είναι υπεύθυνο για ποιο καθήκον, παραδείγματος χάριν η φλαμανδική κυβέρνηση είναι υπεύθυνη για τα Σχέδια Εφαρμογής που

αφορούν τους αερολιμένες και τους λιμένες, ενώ οι δήμοι είναι υπεύθυνοι για τα Σχέδια εφαρμογής των επιχειρηματικών πάρκων. (OECD, 2017:63)

Σε τοπικό επίπεδο, το σύστημα των σχεδίων είναι συγκρίσιμο σε όλες τις βελγικές περιφέρειες. Οι δήμοι μπορούν να καταρτίσουν Δημοτικό Σχέδιο Δομών (Gemeentelijk Structuurplan (Φλάνδρα), Schéma de Structure communale (Βαλλωνία) & Gemeentelijk Ontwikkelingsplan (Βρυξέλλες)). Επιπλέον, συνθέτουν λεπτομερή Δημοτικά Σχέδια Εφαρμογής (Gemeentelijk Uitvoeringsplan (Φλάνδρα), Plan Communal d'Aménagement (Βαλλωνία) & Bijzondere Bestemmingsplan (Βρυξέλλες)) συνήθως σε κλίμακες μεταξύ 1:1.000 και 1:500. Αυτά τα σχέδια υπερισχύουν των παλαιών Περιφερειακών Σχεδίων Ζωνών ή των Δημοτικών Σχεδίων Ζωνών. (OECD, 2017:63)

5.2.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί

Το μόνο σημαντικό εθνικό δίκαιο που επηρεάζει άμεσα τις χρήσεις γης είναι ο Αστικός Κώδικας, ο οποίος ρυθμίζει συγκεκριμένες πτυχές της οικοδομικής δραστηριότητας, για παράδειγμα σε σχέση με κοινούς τοίχους. Στη Φλάνδρα, το νομοθετικό πλαίσιο για το σύστημα χρήσεων γης περιλαμβάνεται στο Διάταγμα για την Πολιτική Γης, στη Βαλλωνία προβλέπεται από τον Κώδικα Χωροταξίας, Στέγασης, Κληρονομιάς και Ενέργειας και στις Βρυξέλλες περιλαμβάνεται στο Νόμο των Βρυξελλών για τον Χωροταξικό Σχεδιασμό. Επιπλέον, όλες οι περιφέρειες παρέχουν περιβαλλοντικές ρυθμίσεις που έχουν άμεσες συνέπειες στα πρότυπα χρήσεων γης. (OECD, 2017:63)

5.2.4 Μηχανισμοί συντονισμού

Οι διαδικασίες σχεδιασμού απαιτούν γενικά τη διαβούλευση με άλλα επίπεδα διακυβέρνησης, προκειμένου να διασφαλιστεί ο κάθετος συντονισμός. Ανάλογα τη φύση ενός σχεδίου, μερικές φορές απαιτείται επίσης διαβούλευση με τις τοπικές κυβερνήσεις γειτονικών δικαιοδοσιών. Ωστόσο, ο συντονισμός που συμβαίνει και στις τρεις διαφορετικές βελγικές περιφέρειες είναι αμελητέος. Ο συντονισμός μεταξύ τομέων παρέχεται από παρόμοιες διαδικασίες διαβούλευσης μεταξύ των εμπλεκόμενων αρχών. Σε ορισμένες περιπτώσεις, απαιτείται η συγκατάθεση παραγόντων από άλλους τομείς για την έγκριση ενός σχεδίου. (OECD, 2017:63)

5.3 Γαλλία

5.3.1 Επίπεδα διακυβέρνησης

Η Γαλλία έχει τέσσερα επίπεδα διακυβέρνησης: εθνική κυβέρνηση, 18 περιφέρειες, 101 νομοί και 35.885 δήμοι. Η εθνική κυβέρνηση δραστηριοποιείται στη διακυβέρνηση των

χρήσεων γης κυρίως μέσω της ευθύνης της για το νομικό πλαίσιο που αφορά τον χωροταξικό σχεδιασμό, την περιβαλλοντική πολιτική και άλλους τομείς πολιτικής. Επιπλέον, σχεδιάζει και χρηματοδοτεί έργα υποδομής εθνικής σημασίας, όπως αυτοκινητοδρόμους και σιδηροδρόμους, καθώς και εγκαταστάσεις όπως πανεπιστήμια. Επισημαίνεται ότι στη Γαλλία δεν υπάρχει χωροταξικός σχεδιασμός σε εθνικό επίπεδο. (OECD, 2017:99)

Η επιρροή των περιφερειών στις χρήσεις γης εξαρτάται κυρίως από τη συμμετοχή τους στον σχεδιασμό και τη χρηματοδότηση έργων υποδομής μεγάλης κλίμακας. Επιπρόσθετα, οι περιφέρειες καταρτίζουν ένα γενικό στρατηγικό σχέδιο που περιγράφει τις προτεραιότητες πολιτικής τους και αναπτύσσει ένα χωρικό όραμα για την περιοχή. (OECD, 2017:99)

Το ενδιάμεσο επίπεδο διακυβέρνησης μεταξύ περιφερειών και δήμων, δηλαδή οι νομοί, δεν έχει επίσημες αρμοδιότητες στον τομέα της χωροταξίας. Έχει περιορισμένη επιρροή στις χρήσεις γης μέσω των αρμοδιοτήτων της για άλλους τομείς πολιτικής, όπως η κατασκευή σχολείων και περιφερειακών οδών. (OECD, 2017:99)

Στη Γαλλία υπάρχουν διάφοροι τύποι διαδημοτικών αρχών, ανάλογα με το μέγεθος του πληθυσμού των αστικών περιοχών. Μάλιστα, οι διαδημοτικές ενώσεις σε μεγαλύτερες αστικές περιοχές διαδραματίζουν σπουδαίο ρόλο στο γαλλικό σύστημα σχεδιασμού. Είναι υπεύθυνες για τη δημιουργία στρατηγικών σχεδίων που επικεντρώνονται στην παροχή μιας συνεκτικής στρατηγικής για ολόκληρη την αστική περιοχή. Τα σχέδια αυτά είναι νομικώς δεσμευτικά για τα τοπικά σχέδια χρήσεων γης. (OECD, 2017:99)

Οι δήμοι έχουν μέσο πληθυσμό 1.735 κατοίκους και είναι υπεύθυνοι για τη δημιουργία τοπικών σχεδίων χρήσεων γης και για την έκδοση οικοδομικών αδειών. Ενώ μπορούν να σχηματίσουν διαδημοτικές ενώσεις για τη δημιουργία τοπικών σχεδίων χρήσεων γης, η ευθύνη για την έκδοση οικοδομικών αδειών έγκειται πάντα σε έναν μεμονωμένο δήμο. Με την επιφύλαξη της έγκρισης της εθνικής κυβέρνησης, οι δήμοι μπορούν επίσης να δημιουργήσουν ειδικούς πολεοδομικούς οργανισμούς που παρέχουν συμβουλές σε θέματα πολεοδομίας και διαχείρισης γης και συντάσσουν τοπικά και διαδημοτικά σχέδια. Επί του παρόντος, 51 από αυτούς τους οργανισμούς υπάρχουν στη Γαλλία. (OECD, 2017:99)

5.3.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης

Η Γαλλία έχει τρία επίπεδα χωρικών σχεδίων. Σχετικά με το περιφερειακό επίπεδο, το άρθρο 10 του Νόμου για τη νέα εδαφική οργάνωση της Δημοκρατίας (Loi portant nouvelle organisation territoriale de la République / NOTRe) τροποποιεί τις διατάξεις του Γενικού Κώδικα Εδαφικών Συλλογών (Code Général des Collectivités Territoriales / CGCT) και εισάγει την ανάπτυξη Περιφερειακών Σχεδίων Χωροταξικού Σχεδιασμού, Βιώσιμης

Ανάπτυξης και Ισότητας (Schéma régional d'aménagement, de développement durable et d'égalité des territoires / SRADDET) μεταξύ των ευθύνων της περιφέρειας όσον αφορά τον χωροταξικό σχεδιασμό. Τα σχέδια αυτά αποτελούν κατευθυντήρια πλαίσια για τις περιφερειακές χωρικές πολιτικές και είναι δεσμευτικά για τα σχέδια χαμηλότερου επιπέδου. Ενσωματώνουν επίσης το Περιφερειακό Σχέδιο για το Κλίμα, τον Αέρα και την Ενέργεια (Schéma Régional Climat Air Énergie/SRCAE), το Περιφερειακό Σχέδιο Οικολογικής Συνοχής (Schéma Régional de Cohérence Écologique/SRCE) και το Περιφερειακό Σχέδιο Υποδομών, Μεταφορών και Διατροφικότητας (Schéma Régional des Infrastructures et des Transports/SRIT), τα οποία μέχρι πρότινος ήταν ξεχωριστά σχέδια. Οι προαναφερθείσες διατάξεις δεν ισχύουν για το Ιλ ντε Φρανς, δηλαδή την ευρύτερη περιοχή του Παρισιού, την Κορσική και τα γαλλικά υπερπόντια εδάφη, τα οποία έχουν ελαφρώς διαφορετικά περιφερειακά σχέδια. Τα σχέδια αυτά είναι λεπτομερέστερα, περιέχουν περιορισμένους κανονισμούς ζωνών και παρέχουν δεσμευτικά πλαίσια για σχέδια χαμηλότερου επιπέδου. (OECD, 2017:99 ; Ministère de la Cohésion des territoires et des Relations avec les collectivités territoriales, 2019)

Σε ενδιάμεσο επίπεδο, το Σχέδιο Εδαφικής Συνοχής (Schéma de Cohérence Territoriale/SCoT) είναι ένα είδος σχεδίου που καταλαμβάνει ιεραρχική θέση μεταξύ των περιφερειακών σχεδίων και των τοπικών σχεδίων χρήσεων γης. Τα SCoT προετοιμάζονται από διαδημοτικές ενώσεις και έχουν ως στόχο να καθοδηγήσουν τα τοπικά σχέδια χρήσεων γης. Παρέχουν στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές χωροταξικής ανάπτυξης που συνδέουν τα θέματα στέγασης, μεταφορών και πολεοδομικού σχεδιασμού. Περιλαμβάνουν ακόμη μικρής κλίμακας σχέδια χρήσεων γης, συχνά σε κλίμακα 1:100.000, για την καθοδήγηση των τοπικών σχεδίων. Επιπλέον, είναι νομικώς δεσμευτικά για τα τοπικά σχέδια. Αν και δεν είναι υποχρεωτικό για τους δήμους να υιοθετήσουν SCoT, χωρίς αυτό δεν επιτρέπεται να εγκρίνουν οποιαδήποτε αναπτυξιακή προσπάθεια σε μη ανεπτυγμένες περιοχές. Επομένως, ιδίως οι δήμοι σε μεγάλες αστικές περιοχές έχουν ισχυρά κίνητρα για να υιοθετήσουν ένα SCoT και οι περισσότεροι το έχουν πράξει. (OECD, 2017:101)

Σε τοπικό επίπεδο, το Τοπικό Αστικό Σχέδιο (Plan Local d'Urbanisme/PLU) και το Τοπικό Διαδημοτικό Αστικό Σχέδιο (Plan Local d'Urbanisme Intercommunal/PLUI) πρόκειται για τοπικά σχέδια χρήσεων γης, που παρέχουν λεπτομερείς κανονισμούς ζωνών σε κλίμακες που συνήθως κυμαίνονται από 1:5.000 έως 1:2.000. Προετοιμάζονται είτε από έναν μόνο δήμο, είτε από κοινού μέσω διαδημοτικών ενώσεων. Από το 2017, ένας νέος νόμος ορίζει την προετοιμασία διαδημοτικών σχεδίων αντί σχεδίων για μεμονωμένους δήμους, εκτός εάν πάνω από το 25% των δήμων αντιπροσωπεύουν τουλάχιστον το 20% του πληθυσμού μιας διαδημοτικής ένωσης ασκήσουν βέτο στην προετοιμασία κοινού σχεδίου.

Ενώ η μεγάλη πλειονότητα των δήμων στη Γαλλία καλύπτεται από ένα τοπικό σχέδιο χρήσεων γης, μερικοί κυρίως μικρότεροι δήμοι σε αγροτικές περιοχές δεν καλύπτονται. Οι δήμοι αυτοί παραπέμπουν στους εθνικούς πολεοδομικούς κανονισμούς για τις αποφάσεις χρήσεων γης. (OECD, 2017:101)

5.3.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί

Στη Γαλλία υπάρχουν τέσσερις ιδιαίτερα σημαντικοί νόμοι σχετικά με τις χρήσεις γης. Ο νόμος για την αλληλεγγύη και την αστική ανάπτυξη (Loi Solidarité et renouvellement urbain/SRU) θεσπίζει μητροπολιτικά σχέδια (SCoT) και τοπικά σχέδια χρήσεων γης (PLU). Αποσκοπεί στο συντονισμό των πολιτικών πολεοδομίας, στέγασης και μεταφορών και θέτει ως στόχο οι πόλεις άνω των 50.000 κατοίκων να έχουν τουλάχιστον 20% κοινωνική στέγαση. Το 2014, ένας νέος νόμος εισήγαγε ευέλικτα ανώτατα όρια ενοικίου και κατήργησε προηγούμενη νομοθεσία που απέτρεπε την κατασκευή μικρών οικιστικών μονάδων. Δύο νόμοι αφορούν ορεινές και παράκτιες περιοχές, αντίστοιχα. Καθορίζουν ειδικά πρότυπα περιβαλλοντικής προστασίας για τις καλυπτόμενες περιοχές και μέτρα για την τόνωση του τουρισμού και άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τα συγκεκριμένα τοπία. (OECD, 2017:101)

5.3.4 Μηχανισμοί συντονισμού

Οι επίσημοι μηχανισμοί κάθετου συντονισμού μεταξύ των επιπέδων διακυβέρνησης είναι περιορισμένοι και σχετίζονται κυρίως με την ιεραρχική δομή του συστήματος σχεδιασμού, στο οποίο τα χαμηλότερα επίπεδα διακυβέρνησης πρέπει να εναρμονίζουν τα σχέδιά τους με σχέδια υψηλότερου επιπέδου. Τα σχέδια στο ίδιο ιεραρχικό επίπεδο πρέπει να λαμβάνουν υπόψη το ένα το άλλο, πράγμα που είναι λιγότερο απαιτητικό και συνεπάγεται μόνο ότι ένα σχέδιο δεν εμποδίζει τα μέτρα που προβλέπονται σε ένα άλλο σχέδιο. Ο οριζόντιος συντονισμός παρέχεται από τις νεοσυσταθείσες Εδαφικές Συνόδους Δημόσιας Δράσης. Οι συνεδριάσεις αυτές συγκεντρώνουν όλες τις περιφερειακές και τοπικές αρχές υπό την προεδρία του προέδρου του περιφερειακού συμβουλίου, με σκοπό να διευκολύνουν μια ολοκληρωμένη και διεπιστημονική διαδικασία σχεδιασμού. (OECD, 2017:101)

5.4 Γερμανία

5.4.1 Επίπεδα διακυβέρνησης

Η Γερμανία είναι μια ομοσπονδιακή χώρα με τέσσερα επίπεδα διακυβέρνησης. Κάτω από την εθνική κυβέρνηση, υπάρχουν 16 ομόσπονδα κρατίδια. Σε ενδιάμεσο επίπεδο, υπάρχουν 402 διοικητικές επαρχίες και σε τοπικό επίπεδο 11.092 δήμοι. Για ιστορικούς λόγους τρία από τα ομόσπονδα κρατίδια, το Βερολίνο, το Αμβούργο και η Βρέμη, καλύπτουν

μόνο το έδαφος μεμονωμένων μεγάλων πόλεων και συνδυάζουν τις λειτουργίες των κρατιδίων και του δημοτικού επιπέδου. Ενώ οι μικρότεροι δήμοι ανήκουν συνήθως σε μια επαρχία, οι μεγαλύτεροι με περίπου 100.000 ή περισσότερους κατοίκους είναι ανεξάρτητοι από τις επαρχίες και συνδυάζουν τις λειτουργίες της δημοτικής και επαρχιακής διοίκησης. (OECD, 2017:105)

Σύμφωνα με το σύνταγμα, οι ομοσπονδιακές και κρατιδιακές κυβερνήσεις έχουν επικαλυπτόμενη νομοθετική εξουσία σε θέματα χωροταξικού σχεδιασμού. Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση μπορεί να ψηφίσει νόμους που σχετίζονται με τη χωροταξία (Raumordnung), όπως επίσης μπορούν και τα κρατίδια. Εάν και τα δύο επίπεδα κυβέρνησης υιοθετήσουν νόμους χωροταξικού σχεδιασμού, ο τελευταίος νόμος, είτε ομοσπονδιακός, είτε κρατιδιακός, έχει προτεραιότητα. (OECD, 2017:105)

Τα κρατίδια ακολουθούν σε μεγάλο βαθμό την ομοσπονδιακή νομοθεσία, αλλά συχνά ψηφίζουν νόμους που παρεκκλίνουν σε ορισμένα σημεία. Αυτό οδηγεί σε ένα σύστημα που είναι σε γενικές γραμμές συγκρίσιμο σε όλα τα γερμανικά κρατίδια, αλλά εμφανίζει πολλές διαφορές στις λεπτομέρειες. Το σύστημα ακολουθεί τη λεγόμενη «ανάδραση», όπου οι μηχανισμοί λήψης αποφάσεων περιέχουν ένα μείγμα στοιχείων «από πάνω προς τα κάτω» και «από κάτω προς τα πάνω». Εν γένει, τα κρατίδια αναπτύσσουν σχέδια χωροταξικής ανάπτυξης για την επικράτειά τους τα οποία, ανάλογα με το κρατίδιο, επιβάλλουν περισσότερο ή λιγότερο περιοριστικές κατευθυντήριες γραμμές σε χαμηλότερα επίπεδα διακυβέρνησης. Συχνά, αποκεντρωμένα τμήματα της κρατιδιακής διοίκησης δημιουργούν επίσης περιφερειακά σχέδια τα οποία είναι δεσμευτικά για τα τοπικά σχέδια χρήσεων γης. (OECD, 2017:105)

Στα περισσότερα ομόσπονδα κρατίδια, οι διοικητικές επαρχίες έχουν περιορισμένες μόνο εξουσίες που σχετίζονται με τον χωροταξικό σχεδιασμό, με εξαίρεση την Κάτω Σαξονία, όπου είναι υπεύθυνες για την προετοιμασία των περιφερειακών σχεδίων. Επιπλέον, το σύνταγμα κατανέμει σημαντικές εξουσίες που σχετίζονται με αποφάσεις για τις χρήσεις γης στους δήμους. Σε όλα τα κρατίδια, οι δήμοι είναι υπεύθυνοι για την κατάρτιση τοπικών σχεδίων χρήσεων γης και άλλων λεπτομερών εργαλείων πολεοδομίας. (OECD, 2017:105)

5.4.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης

Στη Γερμανία δεν υπάρχει ολοκληρωμένο χωροταξικό σχέδιο σε εθνικό επίπεδο, αλλά η Μόνιμη Σύνοδος Υπουργών που είναι αρμόδια για τη χωροταξική ανάπτυξη συνέταξε ένα κείμενο πολιτικής (Leitbilder und Handlungsstrategien für die Raumentwicklung in Deutschland). Εγκρίθηκε το 2016 και επισημαίνει τέσσερις στρατηγικές έννοιες: 1) ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, 2) διασφάλιση της παροχής δημόσιων υπηρεσιών, 3) έλεγχος και

ανάπτυξη της χρήσης γης με βιώσιμο τρόπο και προσαρμογή των χωρικών δομών στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και 4) αυξανόμενη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Επιπλέον, υπάρχει η ειδική περίπτωση των χωροταξικών σχεδίων για την αποκλειστική θαλάσσια οικονομική ζώνη, τα οποία εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της ομοσπονδιακής κυβέρνησης. Σε υποεθνικό επίπεδο, υπάρχουν κοινοί τύποι σχεδίων σε όλα τα ομόσπονδα κρατίδια, αλλά μπορεί να διαφέρουν σε σημαντικές λεπτομέρειες μεταξύ τους. Τα κρατίδια καταρτίζουν τα Κρατιδιακά Σχέδια Χωροταξικής Ανάπτυξης (Landesentwicklungsplan) που διαμορφώνουν τους χωροταξικούς στόχους και στρατηγικές για την επικράτειά τους. Χρησιμοποιούνται για το συντονισμό χωροταξικών συναφών πτυχών του τομειακού σχεδιασμού σε κρατιδιακό επίπεδο και για την παροχή νομικώς δεσμευτικών κατευθυντήριων γραμμών για τη χωροταξική ανάπτυξη σε χαμηλότερα επίπεδα διακυβέρνησης. (OECD, 2017:105)

Πιο λεπτομερή Περιφερειακά Σχέδια (Regionalplan) δημιουργούνται για τις λεγόμενες περιφέρειες σχεδιασμού, καθεμία από τις οποίες καλύπτει συνήθως μεταξύ 10% και 30% ενός κρατιδίου. Είναι το κεντρικό εργαλείο συντονισμού μεταξύ του σχεδιασμού «από πάνω προς τα κάτω» του ομοσπονδιακού και του κρατιδιακού επιπέδου και του σχεδιασμού «από κάτω προς τα πάνω» από το τοπικό επίπεδο. Ο βαθμός λεπτομέρειας που περιέχεται στα Περιφερειακά Σχέδια και η περιοριστικότητά τους μπορεί να διαφέρουν σημαντικά. Σύμφωνα με τον Ομοσπονδιακό Νόμο Χωροταξίας (Raumordnungsgesetz), τα Περιφερειακά Σχέδια θα πρέπει να περιλαμβάνουν προδιαγραφές σχετικά με τη χωροταξική δομή οικισμών και ανοιχτών χώρων. Μπορούν να ορίζουν περιοχές ανάπτυξης, να υποδεικνύουν σημαντικές λειτουργίες της κοινότητας και να διασφαλίζουν την εξόρυξη πρώτων υλών συγκεκριμένης τοποθεσίας. Επίσης, μπορούν να παρουσιάσουν προγραμματισμένες υποδομές, όπως μεταφορές και δημόσιες υπηρεσίες κοινής ωφέλειας. Τέλος, τα Περιφερειακά Σχέδια καταρτίζονται συνήθως σε κλίμακα 1:100.000 ή 1:50.000 και αναλόγως το κρατίδιο, συντίθενται από αποκεντρωμένα τμήματα κρατιδιακών διοικήσεων, από επαρχίες ή από περιφερειακές ενώσεις τοπικών κυβερνήσεων ή από ειδικά δημιουργημένους οργανισμούς όπως οι μητροπολιτικές αρχές. (OECD, 2017:107)

Οι δήμοι ασκούν το συνταγματικό τους δικαίωμα σχεδιασμού μέσω της κατάρτισης ενός συστήματος σχεδίων χρήσεων γης δύο επιπέδων. Το Προπαρασκευαστικό Σχέδιο Χρήσεων Γης (Flächennutzungsplan) καλύπτει την επιφάνεια ολόκληρου του δήμου και περιγράφει το είδος των χρήσεων γης από την προβλεπόμενη αστική ανάπτυξη. Συνήθως σχεδιάζεται σε κλίμακα μεταξύ 1:25.000 και 1:10.000 και παρέχει νομικώς δεσμευτικές κατευθυντήριες γραμμές για την κατάρτιση του Δεσμευτικού Σχεδίου Χρήσεων Γης (Bebauungsplan). Το σχέδιο αυτό καθορίζει ποιες αναπτυξιακές παρεμβάσεις επιτρέπονται σε

μια συγκεκριμένη τοποθεσία. Συνήθως σχεδιάζεται σε κλίμακα 1:1.000. Η ύπαρξη του σχεδίου δεν είναι υποχρεωτική και συχνά καλύπτονται μόνο τμήματα ενός δήμου. Επιπλέον, είναι το μόνο σχέδιο που παρέχει στους ιδιοκτήτες γης το δικαίωμα ανάπτυξης· κατασκευή ή αλλοίωση των χρήσεων γης. Τα σχέδια υψηλότερου επιπέδου παρέχουν νομικώς δεσμευτική καθοδήγηση στον δήμο κατά τη θέσπιση αυτού του σχεδίου. Εάν δεν υπάρχει Δεσμευτικό Σχέδιο Χρήσεων Γης, οι νέες πρωτοβουλίες πρέπει να εγκριθούν από τις τοπικές αρχές εάν εντάσσονται στο άμεσο περιβάλλον τους. (OECD, 2017:107)

Εκτός από τα σχέδια που αναφέρθηκαν παραπάνω, υπάρχουν και ορισμένα τομεακά σχέδια. Ειδικότερα, τα Σχέδια Τοπίου αντικατοπτρίζουν τη δομή των γενικών χωροταξικών σχεδίων και επικεντρώνονται στην προστασία και τη διατήρηση του περιβάλλοντος. Επιπλέον, κάποια κρατίδια δημιουργούν περαιτέρω τομεακά σχέδια, όπως απαιτείται. (OECD, 2017:107)

5.4.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί

Δύο ομοσπονδιακοί νόμοι παρέχουν το κύριο πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού. Ο Ομοσπονδιακός Νόμος Χωροταξίας και ο Ομοσπονδιακός Οικοδομικός Κώδικας. Περαιτέρω σημαντικές λεπτομέρειες παρέχονται στο Ομοσπονδιακό Διάταγμα Αξιοποίησης Γης, το οποίο καθορίζει και ρυθμίζει τους διάφορους τύπους χρήσεων γης, για παράδειγμα όσον αφορά τις μέγιστες πυκνότητες. Εκτός από αυτούς τους νόμους και κανονισμούς, ειδικά οι νόμοι για το ομοσπονδιακό οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο και ο Ομοσπονδιακός Νόμος για την Προστασία της Φύσης έχουν ισχυρές επιπτώσεις στις χρήσεις γης. (OECD, 2017:107)

5.4.4 Μηχανισμοί συντονισμού

Ο συντονισμός μεταξύ των επιπέδων διακυβέρνησης πραγματοποιείται μέσω της προαναφερθείσας «αρχής της αντίθετης ροής», στην οποία τα χαμηλότερα επίπεδα διακυβέρνησης πρέπει να προσαρμόσουν τα σχέδιά τους στα σχέδια ανωτέρων επιπέδων, παρέχοντας ταυτόχρονα στοιχεία και διαμορφώνοντας τα υψηλόβαθμα αυτά σχέδια. Ένα ειδικό μέσο για το συντονισμό σημαντικών αναπτυξιακών έργων είναι η Διαδικασία Χωροταξίας. Πρόκειται για μια δομημένη διαδικασία στο πρώιμο στάδιο της διαδικασίας σχεδιασμού που αξιολογεί τις διάφορες περιφερειακές και τοπικές επιπτώσεις μιας προγραμματισμένης ανάπτυξης. Περιλαμβάνει περιφερειακούς και τοπικούς φορείς και αποσκοπεί στον εντοπισμό και τη μεσολάβηση πιθανών συγκρούσεων σχετικά με τις χρήσεις γης. Μολονότι το αποτέλεσμα της διαδικασίας χωροταξίας δεν έχει άμεση νομική ισχύ, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη σε μεταγενέστερες αποφάσεις σχεδιασμού από τις δημόσιες αρχές. (OECD, 2017:107)

5.5 Δανία

5.5.1 Επίπεδα διακυβέρνησης

Η Δανία έχει τρία επίπεδα διακυβέρνησης, την εθνική κυβέρνηση, 5 περιφερειακές και 98 τοπικές κυβερνήσεις. Σε εθνικό επίπεδο, το Υπουργείο Επιχειρήσεων και Ανάπτυξης συντάσσει εθνική έκθεση σχεδιασμού μετά από κάθε κοινοβουλευτική εκλογή. Η έκθεση παρουσιάζει τις μακροπρόθεσμες εκτιμήσεις της κυβέρνησης σχετικά με τη χωροταξική ανάπτυξη στη Δανία και παρέχει γενικές κατευθυντήριες γραμμές για τον χωροταξικό σχεδιασμό. Το υπουργείο είναι επίσης υπεύθυνο για τη διαφύλαξη των εθνικών συμφερόντων στον φυσικό σχεδιασμό και δημοσιεύει έκθεση για τα Εθνικά Συμφέροντα στο Δημοτικό Σχεδιασμό κάθε τέσσερα χρόνια. Επιπλέον, παρέχει εθνική οδηγία σχεδιασμού για τον συνολικό σχεδιασμό στην ευρύτερη μητροπολιτική περιοχή της Κοπεγχάγης. Γενικότερα, έχει την εξουσία να εκδίδει εθνικές οδηγίες σχεδιασμού που σχετίζονται με τομείς σημαντικούς για την ευρύτερη κοινωνία, όπως η κατασκευή υποδομών. Τέλος, το υπουργείο μπορεί να θεσπίσει ειδικούς κανόνες για τον σχεδιασμό ορισμένων δραστηριοτήτων, όπως η κατασκευή ανεμογεννητριών. (OECD, 2017:81)

Οι περιφερειακές κυβερνήσεις είναι κατά κύριο λόγο υπεύθυνες για τον στρατηγικό αναπτυξιακό σχεδιασμό, με έμφαση στην περιφερειακή οικονομική ανάπτυξη. Δημιουργούν Στρατηγικές Περιφερειακής Ανάπτυξης που αποσκοπούν στην ευθυγράμμιση διαφορετικών ενδιαφερόμενων φορέων πίσω από ένα κοινό όραμα μιας περιοχής. Μία ακόμη αρμοδιότητα των περιφερειακών κυβερνήσεων είναι η προετοιμασία του Περιφερειακού Σχεδίου Πρώτων Υλών. (OECD, 2017:81)

Οι δήμοι είναι οι σημαντικότεροι παράγοντες στον χωροταξικό σχεδιασμό. Διεξάγουν εκτεταμένο μελλοντοστραφή στρατηγικό σχεδιασμό για την επικράτειά τους και καταρτίζουν λεπτομερή δημοτικά και τοπικά σχέδια που κατευθύνουν τις χρήσεις γης, εκτός εάν παρακαμφθεί από μία εθνική οδηγία σχεδιασμού. (OECD, 2017:81)

5.5.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης

Η Δανία χρησιμοποιεί ένα ιεραρχικό πλαίσιο χωροταξίας που μπορεί να χαρακτηριστεί ως ένα σύστημα αναπτυξιακών σχεδίων και στρατηγικών τριών επιπέδων και ένα σύστημα σχεδίων χρήσεων γης δύο βαθμίδων. Κάθε επίπεδο κυβέρνησης καταρτίζει ένα στρατηγικό σχέδιο. Η Εθνική Έκθεση Σχεδιασμού (Landsplanredegørelse) παρέχει ένα όραμα για τη χωροταξική ανάπτυξη στη Δανία. Οι Στρατηγικές Περιφερειακής Ανάπτυξης (Regionale Vækst- og Udviklingsstrategi/ReVUS) επικεντρώνονται στην οικονομική ανάπτυξη με έμφαση στην ένταξη των σχετικών ενδιαφερόμενων μερών. Οι Δημοτικές Στρατηγικές

Σχεδιασμού (Planstrategi) ποικίλλουν ως προς τα χαρακτηριστικά τους. Ορισμένοι επικεντρώνονται αυστηρά στις χρήσεις γης, αλλά όλο και περισσότεροι δήμοι τις χρησιμοποιούν για να προετοιμάσουν ευρύτερες στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης. (OECD, 2017:81)

Δύο τύποι σχεδίων χρήσεων γης καταρτίζονται από το δημοτικό επίπεδο. Το Δημοτικό Σχέδιο (Kommunerplan) είναι το πιο σύνθετο σχέδιο στο δανικό σύστημα σχεδιασμού. Έχει το ρόλο της ενσωμάτωσης των διαφόρων στόχων των στρατηγικών σχεδίων υψηλότερου επιπέδου σε ένα ολοκληρωμένο έγγραφο πολιτικής που καθορίζει τους γενικούς στόχους για την ανάπτυξη, περιλαμβάνει κατευθυντήριες γραμμές για τις χρήσεις γης και ορίζει ένα γενικό πλαίσιο χρήσεων γης για τον δήμο. Τα τοπικά σχέδια είναι ο δεύτερος τύπος σχεδίων χρήσεων γης στη Δανία. Παρέχουν λεπτομερείς κανονισμούς χρήσεων γης για διάφορα θέματα σε κλίμακες από 1:10.000 έως 1:1.000. Τέλος, απαραίτητη είναι η δημιουργία τοπικών σχεδίων για κάθε μεγάλο αναπτυξιακό έργο. (OECD, 2017:81)

Τρεις κύριοι τύποι τομεακών σχεδίων υπάρχουν πέρα από τα προαναφερθέντα σχέδια. Το Σχέδιο για τους Υδάτινους Πόρους, το Σχέδιο Natura 2000 και τα Περιφερειακά Σχέδια Πρώτων Υλών. Κάθε ένας από τους τύπους σχεδίων περιέχει στρατηγικούς στόχους, αλλά και πολεοδομικούς κανονισμούς για επιλεγμένες περιοχές. (OECD, 2017:83)

Μια σημαντική προσθήκη στο σύστημα των σχεδίων είναι το Σχέδιο Δακτύλων (Fingerplanen) 2007 και 2013. Πρόκειται για μια νομικώς δεσμευτική Εθνική Οδηγία Σχεδιασμού για την ευρύτερη Κοπεγχάγη, η οποία περιλαμβάνει μια στρατηγική για την αστική ανάπτυξη της μητροπολιτικής περιοχής. Ο σχεδιασμός στην ευρύτερη περιοχή της Κοπεγχάγης δεν πρέπει να έρχεται σε αντίθεση με το Σχέδιο Δακτύλων ή άλλες εθνικές οδηγίες σχεδιασμού για την περιοχή. Ο δημοτικός σχεδιασμός στην περιοχή του Σχεδίου Δακτύλων πρέπει να διασφαλίζει ότι σχεδιάζεται η αστική ανάπτυξη σε σχέση με μια βασική αστική περιοχή (η παλάμη του χεριού), την περιφερειακή αστική περιοχή (τα πέντε δάχτυλα), τις πράσινες σφήνες (μεταξύ των δακτύλων) και την υπόλοιπη ευρύτερη περιοχή της Κοπεγχάγης. Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στις ευκαιρίες για την ενίσχυση των υπηρεσιών δημόσιων μεταφορών και την αποφυγή της αστικής ανάπτυξης στις πράσινες σφήνες. (OECD, 2017:83)

5.5.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί

Το νομοθετικό πλαίσιο που καθορίζει το σύστημα σχεδιασμού στη Δανία περιλαμβάνεται στο Νόμο περί Σχεδιασμού. Περαιτέρω σημαντικές λεπτομέρειες σχετικά με τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη περιέχονται στον Οικοδομικό Νόμο που καθορίζει τις απαιτήσεις για τις οικοδομικές άδειες. Άλλα νομοσχέδια σπουδαίας σημασίας είναι ο Νόμος

για την Προστασία της Φύσης και ο Νόμος για το Κτηματολόγιο που διατυπώνει κανονισμούς σχετικά με την ιδιοκτησία και την καταχώριση ακινήτων και ορίζει επίσης ότι ένα τοπικό σχέδιο πρέπει να καταχωρείται στο κτηματολόγιο για κάθε μεμονωμένο ακίνητο. Από φορολογική σκοπιά, ο Νόμος περί Αποτίμησης είναι σημαντικός για τις χρήσεις γης, διότι καθορίζει τον τρόπο αποτίμησης και φορολόγησης των ακινήτων. (OECD, 2017:83)

5.5.4 Μηχανισμοί συντονισμού

Ο κάθετος συντονισμός πραγματοποιείται μέσω της νομικής απαίτησης ότι τα σχέδια χαμηλότερου επιπέδου ακολουθούν τις κατευθυντήριες γραμμές των σχεδίων υψηλότερου επιπέδου. Ειδικότερα, οι δήμοι υποχρεούνται να εναρμονίσουν τα έγγραφα σχεδιασμού τους με τις προαναφερθείσες εθνικές οδηγίες σχεδιασμού, τον σχεδιασμό των υδάτινων πόρων, τον σχεδιασμό Natura 2000 και τον σχεδιασμό πρώτων υλών. Επίσης, τα δημοτικά σχέδια ενδέχεται να μην έρχονται σε αντίθεση με το όραμα για χωροταξική ανάπτυξη στις Στρατηγικές Περιφερειακής Ανάπτυξης. Ωστόσο, η επιβολή της συγκεκριμένης ευθυγράμμισης είναι περιορισμένη λόγω έλλειψης εκτελεστικής ρύθμισης ειδικής για τις χρήσεις γης στα έγγραφα περιφερειακού στρατηγικού σχεδιασμού. (OECD, 2017:83)

Αναφορικά με τον οριζόντιο συντονισμό, αυτός απαιτείται ρητά από τον Πολεοδομικό Νόμο. Τα δημοτικά σχέδια πρέπει να λαμβάνουν υπόψη ορισμένα θέματα και τομείς πολιτικής με ολοκληρωμένο τρόπο. Παρά ταύτα, δεν υπάρχουν επίσημες διατάξεις για το πώς επιτυγχάνεται αυτό στη διαδικασία σχεδιασμού. (OECD, 2017:83)

5.6 Ελλάδα

5.6.1 Επίπεδα διακυβέρνησης

Η Ελλάδα, εκτός από την εθνική κυβέρνηση, έχει και δύο υπο-εθνικά επίπεδα διακυβέρνησης. Συγκεκριμένα, συγκροτείται από 13 περιφέρειες και 325 δήμους. Υπάρχουν ακόμη επτά αποκεντρωμένες διοικήσεις, οι οποίες αποτελούν αποκεντρωμένο τμήμα της εθνικής κυβέρνησης. (OECD, 2017:111)

Στο πολύπλοκο σύστημα χωρικού σχεδιασμού της χώρας, η εθνική κυβέρνηση έχει μακράν τις σημαντικότερες ευθύνες. Είναι υπεύθυνη για τα νομοθετικά πλαίσια για τον περιφερειακό και πολεοδομικό σχεδιασμό, την προστασία του περιβάλλοντος και την περιφερειακή ανάπτυξη. Εκτός από όλους τους νόμους που αφορούν αυτούς τους τομείς, θεσπίζει και όλους τους νόμους σχετικά με τη διαδικασία σχεδιασμού. Η εθνική κυβέρνηση και συγκεκριμένα το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας εγκρίνει επίσης σχεδόν όλο τον μεγάλο αριθμό χωρικών σχεδίων στη χώρα και συνήθως από κοινού με τις αποκεντρωμένες διοικήσεις. (OECD, 2017:111)

Οι περιφέρειες έχουν πολύ λίγες ευθύνες σχετικά με τις χρήσεις γης. Κυρίως, αφορούν συμβουλευτικούς ρόλους στη δημιουργία ορισμένων χωρικών σχεδίων. Οι αποκεντρωμένες διοικήσεις είναι υπεύθυνες για την έγκριση ενός λεπτομερούς σχεδίου χρήσεων γης και εγκρίνουν από κοινού τέσσερα άλλα σχέδια μαζί με την εθνική κυβέρνηση. Οι δήμοι διαδραματίζουν συμβουλευτικό ρόλο στην έγκριση ορισμένων τοπικών σχεδίων χρήσεων γης. (OECD, 2017:111)

Ιδιαίτερο ρόλο διαδραματίζει η Enterprise Greece (Ελληνική Εταιρία Επενδύσεων & Εξωτερικού Εμπορίου Α.Ε.), ένας οργανισμός προώθησης επιχειρήσεων που έχει την εξουσία να επιταχύνει στρατηγικά επενδυτικά σχέδια. Συμμετέχει στην εκπόνηση και έγκριση Ειδικών Σχεδίων Χωρικής Ανάπτυξης Δημοσίων Ακινήτων (ΕΣΧΑΔΑ) και Ειδικών Σχεδίων Χωρικής Ανάπτυξης Στρατηγικών Επενδύσεων (ΕΣΧΑΣΕ). Και τα δύο σχέδια μπορούν να παρακάμψουν τα κανονικά σχέδια και μπορούν επίσης να επιταχύνουν την περιβαλλοντική αδειοδότηση. Λόγω αυτών των λειτουργιών, η Enterprise Greece είναι αναμφισβήτητα πιο σημαντική για τις αποφάσεις περί χρήσεων γης από οποιοδήποτε επίπεδο υποεθνικής κυβέρνησης στην Ελλάδα. (OECD, 2017:111)

Ένα σημαντικό ζήτημα στην ελληνική διακυβέρνηση των χρήσεων γης είναι το θέμα της επιβολής. Γενικά, στην Ελλάδα υπάρχει μεγάλος αριθμός παράνομα κατασκευασμένων κτιρίων. Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι φορείς που ασχολούνται με την ανάπτυξη δεν αντιμετωπίζουν καθόλου ή επωμίζονται μόνο ήπια πρόστιμα και είναι ασυνήθιστο να επιβάλλεται η κατεδάφιση παράνομα κατασκευασμένων δομών. Εν μέρει, ο λόγος για αυτό είναι η απουσία οποιασδήποτε διοικητικής διαδικασίας αδειοδότησης που επιβεβαιώνει ότι μια νέα κατασκευή είναι σύμφωνη με τα υπάρχοντα σχέδια χρήσεων γης. (OECD, 2017:111)

5.6.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης

Η Ελλάδα έχει 25 διαφορετικούς τύπους χωρικών σχεδίων. Ο πολύ μεγάλος αριθμός χωρικών σχεδίων έχει διάφορες προελεύσεις. Σε πολλές περιπτώσεις, υπάρχουν ειδικοί τύποι σχεδίων για συγκεκριμένους σκοπούς, όπως ειδικά σχέδια για διαφορετικούς τύπους αστικής ανάπτυξης. Υπάρχει επίσης σημαντική αλληλοεπικάλυψη μεταξύ των σχεδίων. Μία περιοχή μπορεί να καλύπτεται από τέσσερις διαφορετικούς τύπους σχεδίων χωροταξίας. (OECD, 2017:114)

Σε εθνικό επίπεδο, ισχύει η Εθνική Χωρική Στρατηγική. Πρόκειται για ένα ενδεικτικό κείμενο το οποίο περιέχει τον καθορισμό αρχών και στόχων χωρικής ανάπτυξης. Υπάρχουν επίσης τομεακά σχέδια, δηλαδή τα Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια (ΕΧΠ) για τη βιομηχανία, τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, τον τουρισμό, τις ορυκτές πρώτες ύλες, τις υδατοκαλλιέργειες και τα καταστήματα κράτησης. Παρέχουν οδηγίες για συγκεκριμένους οικονομικούς τομείς,

δίκτυα υποδομών ή περιοχές και είναι δεσμευτικά για τα σχέδια χαμηλότερων επιπέδων. (OECD, 2017:113)

Σε καθεμία από τις 13 ελληνικές περιφέρειες αντιστοιχεί κι ένα Περιφερειακό Χωροταξικό Πλαίσιο (ΠΧΠ). Καθορίζει τις βασικές προτεραιότητες χωροταξικού σχεδιασμού για 12 χρόνια, περιέχει οδηγίες για τη χωρική οργάνωση και τα σχέδιά του αποτυπώνονται σε κλίμακα μεταξύ 1:100.000 και 1:25.000. Επιπλέον, υποχρεούται να εναρμονίζεται με τις κατευθυντήριες γραμμές των Ειδικών Χωροταξικών Πλαισίων. (OECD, 2017:113) Στο περιφερειακό επίπεδο υπάρχει επίσης και το Σχέδιο Διαχείρισης ενός Υδατικού Διαμερίσματος. Περιλαμβάνει πληροφορίες και λειτουργικές οδηγίες, αναγκαίες για την επίτευξη της ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδάτων εντός μιας λεκάνης απορροής ποταμού. Καταρτίζεται σε κλίμακα 1:1.000.000 και αναθεωρείται κάθε 6 χρόνια σύμφωνα με την Οδηγία 2000/60/ΕΚ. (OECD, 2017:113 ; Σχέδια Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών)

Αν και βάσει του νέου Ν.4759/2020 μειώνονται τα επίπεδα σχεδιασμού, στο τοπικό επίπεδο συναντιόνταν μέχρι πρότινος πέντε τύποι σχεδίων. Το Σχέδιο Ολοκληρωμένης Αστικής Ανάπτυξης ασχολείται με θέματα οικονομικής ανάπτυξης, κοινωνικής συνοχής, περιβαλλοντικής υποβάθμισης και ποιότητας ζωής, ενώ η Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου ρυθμίζει τις χρήσεις γης σε αγροτικές περιοχές. Και τα δύο σχέδια διεξάγονται σε κλίμακες 1:25.00 και 1:10.000. Το Τοπικό Χωρικό Σχέδιο (ΤΧΣ) ρυθμίζει τις χρήσεις γης σε ένα δήμο και καταρτίζεται σε κλίμακες 1:25.00, 1:10.000 και 1:5.000. Στο Ειδικό Χωρικό Σχέδιο (ΕΧΣ) δημιουργήθηκε ad hoc για τομείς στρατηγικής σημασίας και η κλίμακα που του αντιστοιχεί είναι μεταξύ 1:25.00 και 1:5.000. Επίσης, έχει το ίδιο νομικό καθεστώς με το Τοπικό Χωρικό Σχέδιο και μπορεί να το παρακάμψει. Το Ρυμοτομικό Σχέδιο Εφαρμογής περιλαμβάνει τους λεπτομερείς κανονισμούς ζωνών ενός δήμου, διεξάγεται σε κλίμακες 1:2.000 και 1:1.000 και οφείλει να εναρμονίζεται με το Τοπικό Χωρικό Σχέδιο. Όλα τα σχέδια τοπικού επιπέδου υπακούν στα προαναφερθέντα σχέδια των δύο υψηλότερων βαθμίδων. Τέλος, καταρτίζονται και Ειδικές Περιβαλλοντικές Μελέτες σε κλίμακες 1:50.000 και 1:25.000. (OECD, 2017:113)

5.6.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί

Όπως και στις περισσότερες χώρες, ο οικοδομικός κώδικας είναι ένας σημαντικός νόμος που ρυθμίζει διάφορες πτυχές της κατασκευαστικής δραστηριότητας. Είναι γενικά σημαντικό για όλα τα είδη των αναπτυξιακών δράσεων, εκτός εάν έχουν θεσπιστεί πιο ειδικοί κανόνες από ένα συγκεκριμένο σχέδιο που καλύπτει μια περιοχή. Δύο σημαντικά διατάγματα ρυθμίζουν την ανάπτυξη σε περιοχές εκτός σχεδίου πόλεων και περιοχών εντός οικισμών χωρίς σχέδιο πόλης. Θεσπίζονται από την εθνική κυβέρνηση, αλλά ερμηνεύονται και

επιβάλλονται από τους δήμους. Δεδομένου ότι οι περιοχές αυτές αντιστοιχούν σε σημαντικό τμήμα της εθνικής επικράτειας, τα διατάγματα αυτά έχουν σημαντικό αντίκτυπο, αν και μερικές φορές εφαρμόζονται ασθενώς. Ένα άλλο σημαντικό διάταγμα καθορίζει τις κατηγορίες χρήσεων γης που θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν στα διάφορα σχέδια χρήσεων γης. Αν και το διάταγμα αυτό καταργήθηκε, παραμένει σε ισχύ για όλα τα παλιά σχέδια χρήσεων γης μέχρι την αντικατάστασή τους. (OECD, 2017:114)

5.6.4 Μηχανισμοί συντονισμού

Δεδομένου ότι ο σχεδιασμός χρήσεων γης είναι σχεδόν αποκλειστικά τομέας της εθνικής κυβέρνησης, υπάρχουν ελάχιστα περιθώρια συντονισμού μεταξύ των επιπέδων διακυβέρνησης και οι δήμοι έχουν λίγα κίνητρα για να εναρμονίσουν τις πολιτικές τους με εκείνες της εθνικής κυβέρνησης πέρα από αυτό που απαιτείται νομικά. Για να επιτευχθεί οριζόντιος συντονισμός μεταξύ διαφορετικών κλάδων της εθνικής κυβέρνησης, ένα υπουργείο έχει συνολική ευθύνη για τις πολιτικές χρήσεων γης και παράγει στρατηγικά σχέδια τα οποία πρέπει να καθοδηγούν ολόκληρη την κυβέρνηση. (OECD, 2017:114) Το Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξίας έχει βοηθητικό ρόλο, γνωμοδοτώντας για την Εθνική Χωρική Στρατηγική, τα ΕΧΠ και ΠΧΠ. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ. 6, άρθρο 4, σ.11671) Το ίδιο ισχύει και για το Κεντρικό Συμβούλιο Χωροταξικών Θεμάτων και Αμφισβητήσεων (ΚΕ.ΣΥ.ΧΩ.Θ.Α.), αρμοδιότητα του οποίου είναι να διατυπώνει γνώμη σε περίπτωση ασύμβατων χωρικών διατάξεων μεταξύ ίδιων ή διαφορετικών επιπέδων σχεδιασμού. (ν.4759/2020 ΦΕΚ Α 245, παρ.3, άρθρο 5, σ. 11672)

5.7 Εσθονία

5.7.1 Επίπεδα διακυβέρνησης

Η Εσθονία έχει δύο επίπεδα διακυβέρνησης, την εθνική κυβέρνηση και 213 δήμους. Ενδιάμεσα, υπάρχουν οι κομητείες που μπορούν να χαρακτηριστούν ως αποκεντρωμένα παρακλάδια της εθνικής διοίκησης. Ασκούν σπουδαία επιρροή σχετικά με τον συντονισμό των πολιτικών σε περιφερειακό επίπεδο. (OECD, 2017:87)

Η εθνική κυβέρνηση επηρεάζει τις χωροταξικές πολιτικές και τις πολιτικές χρήσεων γης απευθείας μέσω του Εθνικού Χωροταξικού Σχεδίου (Üleriigiline planeering) και έμμεσα μέσω διαφόρων τομεακών οργανισμών, όπως η Διοίκηση Οδοποιίας, το Περιβαλλοντικό Συμβούλιο, το Συμβούλιο Γης, υπεύθυνο για το 42% της κρατικής γης και το Συμβούλιο Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Καθένας από τους οργανισμούς πρέπει να εγκρίνει σχέδια εντός της περιοχής αρμοδιότητάς του, για παράδειγμα, οποιαδήποτε κατασκευή εντός 50 μέτρων

από έναν κεντρικό δρόμο και 30 μέτρων από έναν μικρό δρόμο, στην περίπτωση της Διοίκησης Οδοποιίας. (OECD, 2017:87)

Οι κομητείες, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, διαδραματίζουν συντονιστικό ρόλο στον χωροταξικό σχεδιασμό σε περιφερειακό επίπεδο. Έχουν δύο κύριες εξουσίες. Πρώτον, υιοθετούν τα Κομητειακά Χωροταξικά Σχέδια (Maakonnaplaneering), τα οποία είτε τα προετοιμάζουν οι ίδιες, είτε τα προμηθεύονται από τους ιδιωτικούς συμβούλους. Δεύτερον, επικυρώνουν τα Ολοκληρωμένα Σχέδια (Üldplaneering) και εκείνα τα Λεπτομερή Σχέδια (Detailplaneering) που έρχονται σε σύγκρουση με τα υφιστάμενα Ολοκληρωμένα Σχέδια. (OECD, 2017:87)

Οι αστικοί και αγροτικοί δήμοι είναι οι κύριοι παράγοντες στον σχεδιασμό χρήσεων γης στην Εσθονία. Η επιρροή τους απορρέει από την ευθύνη τους για το Ολοκληρωμένο Σχέδιο, τα συναφή Θεματικά Σχέδια (Üldplaneeringu teemaplaneering) και τα Λεπτομερή Σχέδια, τα οποία αποτελούν τα κύρια νομικά μέσα του σχεδιασμού χρήσεων γης. Ενώ οι δήμοι είναι πολιτικά και νομικά υπεύθυνοι για το περιεχόμενο αυτών των σχεδίων, η πραγματική προετοιμασία τους συνήθως ανατίθεται σε ιδιωτικούς συμβούλους. Επιπλέον, οι δήμοι μπορούν να συμπληρώνουν τον Εθνικό Οικοδομικό Κώδικα εκδίδοντας τοπικές Οικοδομικές Διατάξεις και Οικοδομικές Άδειες σε ενδιαφερόμενους φορείς. (OECD, 2017:87)

5.7.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης

Σε εθνικό επίπεδο, το Εθνικό Χωροταξικό Σχέδιο παρέχει τις γενικές γραμμές της χωροταξικής πολιτικής. Αυτές αποτελούν τη βάση για τα Κομητειακά Χωροταξικά Σχέδια, τα οποία αποτελούν στρατηγικά χωροταξικά σχέδια και περιέχουν σχέδια χρήσεων γης σε κλίμακα 1:100.000. Καλύπτουν μία μόνο κομητεία με μέσο μέγεθος 3.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα και ενσωματώνουν ένα ευρύ φάσμα τομέων πολιτικής. Επίσης, ενδέχεται να συμπληρώνονται από Κομητειακά Θεματικά Χωροταξικά Σχέδια (Maakonnaplaneeringu teemaplaneering), τα οποία επικεντρώνονται σε έναν συγκεκριμένο τομέα πολιτικής. Συνηθέστερα, τα Κομητειακά Θεματικά Χωροταξικά Σχέδια υπάρχουν στους τομείς της πολιτικής μεταφορών, της περιβαλλοντικής πολιτικής και της κατανομής των κοινωνικών υποδομών. (OECD, 2017:87)

Το κύριο μέσο χωροταξίας στην Εσθονία είναι το Ολοκληρωμένο Σχέδιο, ένα λεπτομερές σχέδιο χρήσεων γης σε κλίμακα από 1:2.000 έως 1:20.000. Υπάρχει σε 209 από τους 213 δήμους της χώρας, ενώ οι υπόλοιποι τέσσερις δήμοι δεν έχουν καταρτίσει Ολοκληρωμένο Σχέδιο, αλλά είναι νομικώς υποχρεωμένοι να το πράξουν. Παρομοίως με τα Κομητειακά Χωροταξικά Σχέδια, τα Ολοκληρωμένα Σχέδια μπορούν να συμπληρωθούν από

Θεματικά Σχέδια, τα οποία συνήθως έχουν κλίμακα από 1:2.000 έως 1:20.000. Τέλος, δημιουργούνται Λεπτομερή Σχέδια για νέα κτίρια ή σημαντικές εγκαταστάσεις κυρίως σε αστικές περιοχές, σε κλίμακα από 1:500 έως 1:5.000. Δεν χρειάζεται να προετοιμαστούν για νέα κτίρια που ταιριάζουν στο υπάρχον περιβάλλον τους και τα οποία είναι σύμφωνα με τη χρήση που ορίζεται στο οικόπεδο στο Ολοκληρωμένο Σχέδιο. Όλα τα δημοτικά σχέδια είναι νομικώς δεσμευτικά για τους ιδιοκτήτες γης. (OECD, 2017:88, 89)

5.7.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί

Οι σημαντικότεροι νόμοι που σχετίζονται με την αστική ανάπτυξη είναι ο Νόμος περί Σχεδιασμού, ο οποίος περιγράφει τη διαδικασία σχεδιασμού και το περιεχόμενο των σχεδίων, και ο Οικοδομικός Κώδικας, που περιέχεται σε διάφορα νομοσχέδια και παρέχει οικοδομικούς κανονισμούς και καθορίζει κανόνες για την κατασκευή κοντά σε δρόμους και τεχνικές υποδομές. Ο Οικοδομικός Κώδικας ενδέχεται να συμπληρώνεται από Οικοδομικές Διατάξεις που μπορούν να ρυθμίζουν περαιτέρω τις διαδικασίες οικοδόμησης σε τοπικό επίπεδο σύμφωνα με τον εθνικό κανονισμό. Ένας άλλος σημαντικός νόμος είναι ο Νόμος για την Προστασία της Φύσης, ο οποίος ρυθμίζει την κατασκευή ζωνών προστασίας της φύσης, περιοχών κοντά σε ποτάμια και λίμνες και στην ακτή. Ο Νόμος περί Πολιτιστικής Κληρονομιάς ρυθμίζει την οικοδομική δραστηριότητα σε προστατευόμενους χώρους. (OECD, 2017:89)

5.7.4 Μηχανισμοί συντονισμού

Ο οριζόντιος συντονισμός πραγματοποιείται κυρίως μέσω της συμμετοχής των διαφόρων εθνικών τομεακών υπηρεσιών στη διαδικασία σχεδιασμού σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης. Ένα τμήμα του Υπουργείου Οικονομικών είναι υπεύθυνο για την εφαρμογή του Πολεοδομικού Νόμου και για την προετοιμασία και εφαρμογή του Εθνικού Χωροταξικού Σχεδίου. Ο κάθετος συντονισμός είναι καθήκον των κομητειακών διοικήσεων, οι οποίες εφαρμόζουν εθνικές χωρικές στρατηγικές σε περιφερειακό επίπεδο και εξασφαλίζουν ότι τα δημοτικά σχέδια τηρούν τους εθνικούς στόχους όπως περιγράφονται στα Κομητειακά Χωροταξικά Σχέδια. Ο συντονισμός πραγματοποιείται γενικά σε ad hoc βάση. Κανένας κυβερνητικός φορέας δεν είναι ρητά αφιερωμένος ούτε στον οριζόντιο ούτε στον κάθετο συντονισμό, αν και το Υπουργείο Οικονομικών μπορεί να μεσολαβήσει σε περίπτωση συγκρούσεων σχεδιασμού μεταξύ κομητειών ή σε περίπτωση αντικρουόμενων εθνικών συμφερόντων. (OECD, 2017:89)

5.8 Ιρλανδία

5.8.1 Επίπεδα διακυβέρνησης

Η Ιρλανδία έχει δύο βαθμίδες διακυβέρνησης. Πρώτη βαθμίδα είναι η εθνική κυβέρνηση και δεύτερη, οι 31 τοπικές κυβερνήσεις σε επίπεδο κομητείας ή δήμου. Μεταξύ των δύο βαθμίδων, υπάρχουν τρεις έμμεσα εκλεγμένες Περιφερειακές Συνελεύσεις. (OECD, 2017:124)

Σε εθνικό επίπεδο, δύο κύριοι οργανισμοί είναι υπεύθυνοι για τον σχεδιασμό: το Τμήμα Στέγασης, Σχεδιασμού, Κοινότητας και Τοπικής Αυτοδιοίκησης και την Επιτροπή Σχεδιασμού. Το Τμήμα είναι υπεύθυνο για την κατάρτιση της πολεοδομικής νομοθεσίας, για την εκπόνηση του Εθνικού Πλαισίου Σχεδιασμού (National Planning Framework/NPF) και για την έκδοση καθοδηγητικών εγγράφων για θέματα εθνικού σχεδιασμού όπως η αγροτική στέγαση, η αιολική ενέργεια, το λιανικό εμπόριο κ.λπ. Η Επιτροπή Σχεδιασμού ιδρύθηκε το 1977 και παρέχει ένα «φόρουμ διαιτησίας» στο οποίο κάθε απόφαση που λαμβάνεται από μια πολεοδομική αρχή σχετικά με μια αίτηση σχεδιασμού, μπορεί να επανεξεταστεί κατόπιν αιτήματος του αιτούντος ή άλλου ενδιαφερόμενου μέρους. Είναι επίσης υπεύθυνη για τον καθορισμό των αιτήσεων για την ανάπτυξη στρατηγικών υποδομών και για την εξέταση προτάσεων απαλλοτρίωσης της γης. (OECD, 2017:124)

Μετά τη θέσπιση του Νόμου περί Μεταρρύθμισης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης του 2014, επέλθει η διάλυση των τότε οκτώ υφιστάμενων Περιφερειακών Συνελεύσεων. Στη θέση τους, τρεις νέες Περιφερειακές Συνελεύσεις τέθηκαν σε ισχύ το 2015. Στόχος αυτών είναι ο συντονισμός, η προώθηση και η υποστήριξη του στρατηγικού σχεδιασμού και της βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς και η προώθηση της αποτελεσματικότητας στην τοπική αυτοδιοίκηση και τις δημόσιες υπηρεσίες. (OECD, 2017:124)

Το σύστημα φυσικού σχεδιασμού στην Ιρλανδία λειτουργεί μέσω των 31 τοπικών αρχών. Τα εκλεγμένα συμβούλια, που λειτουργούν σε επίπεδο τοπικής αρχής ή δημοτικού διαμερίσματος, προετοιμάζουν τα Αναπτυξιακά Σχέδια, τα Τοπικά Σχέδια και τις Αξιολογήσεις Χαρακτήρα του Τοπίου (Landscape Character Assessments). Επιπλέον, ορίζουν προστατευόμενες δομές και περιοχές και παρέχουν μη θεσμοθετημένες οδηγίες, για παράδειγμα σχετικά με τον σχεδιασμό νέων αναπτυξιακών δράσεων. Κάθε αναπτυξιακό έργο απαιτεί πολεοδομική άδεια από την τοπική αρχή, εκτός εάν έχει οριστεί στρατηγική υποδομή σε εθνικό επίπεδο. Το 2014 συστάθηκαν Επιτροπές Ανάπτυξης της Τοπικής Κοινότητας (Local Community Development Committees/LCDCs) σε κάθε τοπική αρχή. Προετοιμάζουν τοπικά σχέδια οικονομικής ανάπτυξης και συνεργάζονται με άλλους παράγοντες για την

εφαρμογή τους. Τέλος, διασφαλίζουν ότι ο τοπικός σχεδιασμός είναι συνεπής με άλλα σχέδια. (OECD, 2017:124)

5.8.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης

Το Εθνικό Πλαίσιο Σχεδιασμού προβλέπεται από το γενικό πλαίσιο πολιτικής και σχεδιασμού για την κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη της Ιρλανδίας, ονόματι Project Ireland 2040. Το Εθνικό Πλαίσιο Σχεδιασμού πρόκειται για ένα υψηλού επιπέδου στρατηγικό σχέδιο της κυβέρνησης, με όραμα τη διαχείριση της μελλοντικής αύξησης πληθυσμού της χώρας και την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης μέχρι το 2040. Συνοδεύεται από το δεκαετές Εθνικό Σχέδιο Ανάπτυξης (National Development Plan/NDP) που παρέχει τη δυνατότητα στις επενδύσεις να εφαρμόσουν τη στρατηγική. Ο συνδυασμός αυτών των δύο δημιουργεί ένα ενιαίο πλάνο για την καθοδήγηση της στρατηγικής ανάπτυξης και των επενδύσεων σε υποδομές σε εθνικό επίπεδο. Επίσης, καθορίζει το πλαίσιο για καθεμία από τις τρεις Περιφερειακές Συνελεύσεις της Ιρλανδίας για την ανάπτυξη των Περιφερειακών Χωροταξικών και Οικονομικών Στρατηγικών (Regional Spatial and Economic Strategy/RSES) τους, λαμβάνοντας υπόψη και συντονίζοντας τα Σχέδια Ανάπτυξης για τις Κομητείες και τις Πόλεις των τοπικών αρχών, κατά τρόπο που θα διασφαλίζει την εναρμόνιση των εθνικών, περιφερειακών και τοπικών σχεδίων. (National Planning Framework: Ireland 2040 Our Plan)

Η Περιφερειακή Χωροταξική και Οικονομική Στρατηγική είναι ένας σύνδεσμος μεταξύ του Εθνικού Πλαισίου Σχεδιασμού, των Σχεδίων Ανάπτυξης Κομητειών και Πόλεων και των Τοπικών Οικονομικών και Κοινοτικών Σχεδίων. Πρωταρχικός στόχος της είναι να εφαρμόσει και να υποστηρίξει την πολιτική του Εθνικού Πλαισίου Σχεδιασμού, στην περιφερειακή βαθμίδα της κυβέρνησης. Οι Περιφερειακές Συνελεύσεις είναι υπεύθυνες για την προετοιμασία και εφαρμογή των Περιφερειακών Χωροταξικών και Οικονομικών Στρατηγικών, έχοντας ενεργό ρόλο στη διαμόρφωση πολιτικών που αποσκοπούν στην επίτευξη ισορροπημένης περιφερειακής ανάπτυξης και μεγαλύτερης διασποράς της οικονομικής ανάπτυξης για κάθε ιρλανδική περιφέρεια. (European Commission ; Southern Regional Assembly)

Τα τοπικά συμβούλια είναι υπεύθυνα για τη δημιουργία θεσμοθετημένων σχεδίων χρήσεων γης (Σχέδια Ανάπτυξης Κομητείας ή Πόλης). Τα Αναπτυξιακά Σχέδια περιγράφουν λεπτομερώς τη συνολική στρατηγική του συμβουλίου για τον σχεδιασμό και τη βιώσιμη ανάπτυξη μιας περιοχής και γενικά αποτελούνται από γραπτή δήλωση και χάρτες που σχεδιάζονται σε σχετικά μικρές κλίμακες μεταξύ 1:50.000 και 1:5.000. Ιεραρχικά, κάτω από τα Αναπτυξιακά Σχέδια, τα Τοπικά Σχέδια υπάρχουν ως δεύτερη βαθμίδα σχεδίων χρήσεων

γης και συγκεκριμένα είναι λεπτομερή σχέδια χρήσεων γης σε κλίμακες συνήθως μεταξύ 1:1.000 και 1:500. Τα Τοπικά Σχέδια προετοιμάζονται για καθορισμένες πόλεις με πληθυσμό άνω των 5.000 κατοίκων. (OECD, 2017:126)

Τα εξαετή Τοπικά Οικονομικά και Κοινοτικά Σχέδια (Local Economic and Community Plans/LECP) προωθούν την ανάπτυξη της σχετικής περιοχής μέσω μιας πιο συντονισμένης και συνεργατικής προσέγγισης στον σχεδιασμό και την παροχή υπηρεσιών. Επιπλέον, προετοιμάζονται από τα τοπικά συμβούλια και πρέπει να είναι συνεπή με τα Αναπτυξιακά Σχέδια, τις Περιφερειακές Χωροταξικές και Οικονομικές Στρατηγικές και τα Περιφερειακά Σχέδια Δράσης για την Απασχόληση. (OECD, 2017:126)

Η Στρατηγική Μεταφορών της ευρύτερης περιοχής του Δουβλίνου 2016 – 2035 καταρτίζεται από την Εθνική Αρχή Μεταφορών. Το σχέδιο ορίζει ένα πλαίσιο για τον σχεδιασμό και την παροχή υποδομών και υπηρεσιών μεταφορών στην ευρύτερη περιοχή του Δουβλίνου για μια περίοδο 20 ετών. Παρέχει επίσης μια πολιτική σχεδιασμού μεταφορών για άλλους οργανισμούς που ασχολούνται με τον χωροταξικό σχεδιασμό, την προστασία του περιβάλλοντος και την παροχή άλλων υποδομών. (OECD, 2017:126)

5.8.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί

Ο κώδικας σχεδιασμού αποτελείται τόσο από πρωτογενές όσο και από παράγωγο δίκαιο, δηλαδή νομοσχέδια και κανονισμούς. Το πλαίσιο ορίζεται στον Νόμο περί Σχεδιασμού και Ανάπτυξης του 2000 και στις τροποποιήσεις του και οι λεπτομέρειες καθορίζονται στους Κανονισμούς Σχεδιασμού και Ανάπτυξης. Το Τμήμα Στέγασης, Σχεδιασμού, Κοινότητας και Τοπικής Αυτοδιοίκησης εκπονεί μια σειρά κατευθυντήριων γραμμών που έχουν σχεδιαστεί για να βοηθήσουν τις αρχές σχεδιασμού. Μετά από πρόταση του Υπουργού Περιβάλλοντος και Τοπικής Αυτοδιοίκησης, η κυβέρνηση μπορεί να ορίσει ένα συγκεκριμένο χώρο ή χώρους για τη δημιουργία μιας Ζώνης Στρατηγικής Ανάπτυξης (Strategic Development Zone/SDZ) που θα περιέχει πρωτοβουλίες οικονομικής ή κοινωνικής σημασίας. Τέλος, οι κανονισμοί περιβαλλοντικής αξιολόγησης έχουν σημαντικό αντίκτυπο στη διαδικασία σχεδιασμού. (OECD, 2017:126)

5.8.4 Μηχανισμοί συντονισμού

Ο κάθετος συντονισμός πραγματοποιείται κυρίως με ένα σχέδιο καθορισμού στόχων για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης των τοπικών σχεδίων χρήσεων γης με τις εθνικές στρατηγικές. Οι Περιφερειακές Συνελεύσεις διαδραματίζουν σπουδαίο ρόλο στη διασφάλιση της συμμόρφωσης των αναπτυξιακών σχεδίων και των τοπικών σχεδίων με τις Περιφερειακές Χωροταξικές και Οικονομικές Στρατηγικές. (OECD, 2017:126)

Σε εθνικό επίπεδο, ο Υπουργός Στέγασης, Σχεδιασμού, Κοινότητας και Τοπικής Αυτοδιοίκησης έχει την εξουσία να διευθύνει μια πολεοδομική αρχή να λάβει μέτρα σε σχέση με ένα αναπτυξιακό σχέδιο ή ένα τοπικό σχέδιο. Η δυνατότητα αυτή χρησιμοποιείται εάν μια πολεοδομική αρχή έχει αγνοήσει ή δεν έχει λάβει επαρκώς υπόψη τις καταστατικές παρατηρήσεις του Υπουργού, εάν ένα σχέδιο δεν καθορίζει μια συνολική στρατηγική για τον κατάλληλο σχεδιασμό και τη βιώσιμη ανάπτυξη, εάν ένα σχέδιο δεν συμμορφώνεται με τους Νόμους περί Σχεδιασμού ή εάν ένα σχέδιο στην ευρύτερη περιοχή του Δουβλίνου δεν συνάδει με τη στρατηγική μεταφορών. (OECD, 2017:126,127)

5.9 Ισπανία

5.9.1 Επίπεδα διακυβέρνησης

Η Ισπανία ορίζεται ως οιονεί ομοσπονδιακό κράτος με 4 επίπεδα διακυβέρνησης: εθνική κυβέρνηση, 17 αυτόνομες κοινότητες, 50 επαρχίες και 8.119 δήμοι. Η κατανομή των εξουσιών όσον αφορά την πολιτική χρήσεων γης καθορίζεται στο σύνταγμα και σε άλλες εθνικές νομοθεσίες. Το σύνταγμα αναθέτει την ευθύνη για τον χωροταξικό σχεδιασμό στις αυτόνομες κοινότητες, αλλά η εθνική κυβέρνηση προετοιμάζει το νομοθετικό πλαίσιο που καθοδηγεί τους περιφερειακούς νόμους. Επιπλέον, η εθνική κυβέρνηση έχει σημαντικές εξουσίες στους τομείς πολιτικής για την χωροταξία. Μπορεί να επιβάλει περιβαλλοντική και σχετική νομοθεσία που επηρεάζει τις δυνατότητες ανάπτυξης γης. Καταρτίζει επίσης ένα τομεακό σχέδιο για τις εθνικές υποδομές, για παράδειγμα σε σχέση με τις μεταφορές και την ενέργεια. Ωστόσο, σύμφωνα με απόφαση του συνταγματικού δικαστηρίου, δεν έχει αρμοδιότητα να προετοιμάσει γενικό εθνικό χωροταξικό σχέδιο. (OECD, 2017:191)

Οι αυτόνομες κοινότητες αναπτύσσουν και συμπληρώνουν το βασικό εθνικό νομοθετικό πλαίσιο για τις χρήσεις γης με τη θέσπιση του δικού τους νομοθετικού πλαισίου για τον σχεδιασμό χρήσεων γης. Εντός των ορίων που θέτει το εθνικό πλαίσιο, τους επιτρέπει να δημιουργήσουν τα δικά τους ολοκληρωμένα συστήματα σχεδιασμού. Αυτό περιλαμβάνει, παραδείγματος χάρη, τον καθορισμό των απαιτήσεων του δημοτικού σχεδίου για την οριοθέτηση της γης ως «κατάλληλη για αστική ανάπτυξη», ως «μη κατάλληλη» ή ως «προστατευόμενη σύμφωνα με την περιβαλλοντική, φυσική πολιτιστική της αξία κ.λπ.» και τον προσδιορισμό και το περιεχόμενο των διαφόρων εργαλείων σχεδιασμού. Οι περισσότερες περιφέρειες έχουν υιοθετήσει ένα ιεραρχικό σύστημα, στο οποίο η περιφερειακή κυβέρνηση είναι υπεύθυνη για την προετοιμασία ενός περιφερειακού χωροταξικού σχεδίου που θα είναι δεσμευτικό για τις δημοτικές κυβερνήσεις. Ανάλογα με την περιοχή, οι περιφερειακές κυβερνήσεις είναι επίσης υπεύθυνες για την έκδοση οικοδομικών αδειών για συγκεκριμένα

αναπτυξιακά έργα, όπως έργα μεγάλης κλίμακας ή ιδιαίτερα ευαίσθητα έργα. (OECD, 2017:191)

Τα ενδιάμεσα επίπεδα κυβερνήσεων σε ορισμένες αυτόνομες κοινότητες προετοιμάζουν σχέδια χρήσεων γης με διαφορετικό περιεχόμενο. Συχνά, θεσπίζουν επίσης Επαρχιακούς Επικουρικούς Κανονισμούς (Normas Subsidiarias Provinciales) των οποίων πρωταρχικός ρόλος είναι να κατευθύνουν την ανάπτυξη σε δήμους ή περιοχές μιας επαρχίας που δεν έχουν ακόμη εγκρίνει Δημοτικό Αστικό Σχέδιο. Αποτελούν λεπτομερείς κανονισμοί που καθορίζουν υπό ποιες συνθήκες επιτρέπεται η ανάπτυξη εάν δεν υπάρχει Δημοτικό Αστικό Σχέδιο. Επιπλέον, οι Επικουρικοί Κανονισμοί μπορούν να περιέχουν κατευθυντήριες γραμμές για τους δήμους σχετικά με την κατάρτιση τοπικών σχεδίων. (OECD, 2017:191)

Οι δήμοι είναι οι κύριοι παράγοντες στον σχεδιασμό χρήσεων γης. Προετοιμάζουν και θεσπίζουν τοπικά σχέδια, τα οποία ποικίλλουν στις λεπτομέρειές τους μεταξύ των περιφερειών. Γενικά, οι μεσαίου και μικρού μεγέθους δήμοι υιοθετούν μια απλοποιημένη εκδοχή του Δημοτικού Αστικού Σχεδίου, με πολύ παρόμοιο περιεχόμενο. Μόνο οι πολύ μικροί δήμοι δεν έχουν σχέδια χρήσεων γης. Σε αυτό το ενδεχόμενο, οι όροι και οι περιορισμοί στην αστική ανάπτυξη καθορίζονται συνήθως από τους Επαρχιακούς Επικουρικούς Κανονισμούς. Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι δήμοι είναι επίσης υπεύθυνοι για την αξιολόγηση των αιτήσεων για οικοδομικές άδειες. (OECD, 2017:191)

5.9.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης

Σύμφωνα με απόφαση του Συνταγματικού Δικαστηρίου, η εθνική κυβέρνηση δεν επιτρέπεται να καταρτίσει χωροταξικό σχέδιο σε εθνικό επίπεδο για την Ισπανία. Ωστόσο, μπορεί να εκπονεί τομεακά σχέδια για διάφορους τομείς πολιτικής, όπως το Υδρολογικό Σχέδιο, το Σχέδιο για τα Στερεά Απόβλητα, το Περιβαλλοντικό Σχέδιο, το Σχέδιο Υποδομής κ.λπ. (OECD, 2017:193)

Σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, το σύστημα των σχεδίων διαφέρει μεταξύ των αυτόνομων κοινοτήτων. Συνήθως, υπάρχει ένα Περιφερειακό Σχέδιο (Planes/Directrices de Ordenación Territorial) στο επίπεδο της αυτόνομης κοινότητας που καθοδηγεί και συντονίζει το σχεδιασμό σε τοπικό επίπεδο. Επιπλέον, όλες οι παράκτιες περιοχές έχουν καταρτίσει ένα Παράκτιο Σχέδιο για την αντιμετώπιση των ιδιαίτερων αναπτυξιακών πιέσεων και των περιβαλλοντικών ευαισθησιών κατά μήκος των ακτών. (OECD, 2017:193)

Ιεραρχικά, κάτω από το περιφερειακό επίπεδο, τα υπο-περιφερειακά Εδαφικά Σχέδια καταρτίζονται από ενδιάμεσα επίπεδα διακυβέρνησης, παραδείγματος χάριν οι κομάρκες³, σε ορισμένες αυτόνομες κοινότητες. Το περιεχόμενο και το γεωγραφικό τους πεδίο ποικίλλουν μεταξύ των αυτόνομων κοινοτήτων. Σε ορισμένες περιπτώσεις, επικεντρώνονται μόνο σε επιλεγμένες περιοχές υψηλής σημασίας ή σε περιοχές για τις οποίες δεν υπάρχουν τοπικά σχέδια χρήσεων γης, ενώ σε άλλες καλύπτουν ολόκληρη την επικράτεια της υπο-εθνικής κυβέρνησης. (OECD, 2017:193)

Τα κύρια σχέδια χρήσεων γης σε τοπικό επίπεδο συνήθως είναι τα Δημοτικά Αστικά Σχέδια (Plan General de Ordenación Urbana/PGOU, Plan Director Urbanístico/PDU), ολοκληρωμένα σχέδια για τους δήμους. Σε όλες τις αυτόνομες κοινότητες, τα σχέδια αυτά ενδέχεται να περιέχουν νομικώς δεσμευτικούς κανονισμούς για τους ιδιοκτήτες γης. Σε γεωγραφικούς τομείς που έχουν χαρακτηριστεί κατάλληλοι για ανάπτυξη από τα Δημοτικά Αστικά Σχέδια, οι προϋποθέσεις ανάπτυξης αναλύονται περαιτέρω σε δεύτερο στάδιο από το Αναπτυξιακό Σχέδιο (Plan Parcial) του τομέα, ένα λεπτομερές σχέδιο που δείχνει την επιτρεπόμενη χρήση γης και ρυθμίζει τις συνθήκες δόμησης για κάθε μεμονωμένο οικόπεδο που περιλαμβάνεται στον τομέα. (OECD, 2017:193)

5.9.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί

Σε εθνικό επίπεδο, ο Νόμος για τη Γη και την Αστική Ανάπτυξη περιέχει τα κύρια νομοθετικά στοιχεία που σχετίζονται με τον χωροταξικό σχεδιασμό και εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της εθνικής κυβέρνησης. Συμπληρώνεται από διαφορετικό νομοθετικό πλαίσιο που θεσπίζεται από τις αυτόνομες κοινότητες. (OECD, 2017:193)

5.9.4 Μηχανισμοί συντονισμού

Μηδενός εξαιρουμένης, και οι 17 ισπανικές περιφέρειες χρησιμοποιούν ένα ιεραρχικό μοντέλο σχεδιασμού, στο οποίο τα σχέδια χαμηλότερου επιπέδου πρέπει να συμβαδίζουν με τα υψηλότερα επίπεδα. Έτσι, ο συντονισμός μεταξύ των επιπέδων διακυβέρνησης με στενή έννοια παρέχεται από την απαίτηση ότι ο τοπικός σχεδιασμός ακολουθεί τα σχέδια που έχουν καταρτιστεί σε περιφερειακό επίπεδο. Ο συντονισμός πραγματοποιείται επίσης μέσω διοικητικών απαιτήσεων διαβούλευσης μεταξύ των επιπέδων διακυβέρνησης. Το ιεραρχικό σύστημα σχεδιασμού εγγυάται ότι τα σχέδια χαμηλότερου επιπέδου είναι σύμφωνα με σχέδια υψηλότερου επιπέδου. Ταυτόχρονα, τα σχέδια υψηλότερου επιπέδου μπορούν σκοπίμως να

---

³ Διοικητικές περιοχές αποτελούμενες από ομαδοποιήσεις δήμων που δημιουργούνται από κάθε αυτόνομη κοινότητα, για τη διαχείριση των υπηρεσιών που τους αποδίδονται. (Biblioteca Nacional de España, 2019:178)

περιλαμβάνουν διαφορούμενα στοιχεία για τη διασφάλιση επαρκούς ευελιξίας σε τοπικό επίπεδο. (OECD, 2017:194)

5.10 Ιταλία

5.10.1 Επίπεδα διακυβέρνησης

Η Ιταλία έχει 4 επίπεδα διακυβέρνησης: εθνική, περιφερειακή (19 περιφέρειες και 2 αυτόνομες επαρχίες με περιφερειακές εξουσίες), επαρχιακή (110 επαρχίες, εκ των οποίων οι 10 απέκτησαν το καθεστώς της μητροπολιτικής πόλης το 2015) και τοπική (8.047 δήμοι). Η Ιταλία είναι ένα ενιαίο κράτος, αλλά το σύστημα χωρικού σχεδιασμού της ακολουθεί ένα μοντέλο που παρατηρείται γενικά στις ομοσπονδιακές χώρες, με τους περιφερειακούς νόμους και κανονισμούς ως την κύρια πηγή νομικών διατάξεων που περιγράφουν τη διαδικασία σχεδιασμού. Ωστόσο, παρά τον υψηλό βαθμό περιφερειακής αυτονομίας, τα συστήματα σχεδιασμού είναι παρόμοια σε ολόκληρη τη χώρα. (OECD, 2017:134)

Η εθνική κυβέρνηση παρέχει κατευθυντήριες γραμμές για την εδαφική ανάπτυξη με ιδιαίτερη έμφαση στη Νότια Ιταλία και σε άλλες οικονομικά υστερούσες περιοχές. Είναι επίσης υπεύθυνη για την κατασκευή και διαχείριση υποδομών εθνικής σημασίας, καθώς και για την προστασία των χώρων πολιτιστικής κληρονομιάς και του φυσικού τοπίου. Αν και το σύνταγμα ορίζει ότι η εθνική κυβέρνηση πρέπει να προετοιμάσει ένα νομοθετικό πλαίσιο για το σχεδιασμό, κανένας τέτοιος νόμος δεν έχει εγκριθεί από το κοινοβούλιο. (OECD, 2017:134)

Οι περιφερειακοί νόμοι και οι πολεοδομικές πράξεις καθορίζουν τη δομή και τις διαδικασίες που ακολουθούν οι τοπικές αρχές κατά την κατάρτιση θεσμοθετημένων σχεδίων χρήσεων γης. Δεδομένης της απουσίας εθνικού νομοθετικού πλαισίου, οι περιφερειακές διατάξεις μπορεί να διαφέρουν μεταξύ τους. Οι περιφέρειες προετοιμάζουν Περιφερειακά Σχέδια Τοπίου (Piano Paesaggistico Regionale/PPR) μαζί με το Εθνικό Υπουργείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς και Δραστηριοτήτων και Τουρισμού. Παράγουν επίσης Περιφερειακά Εδαφικά Σχέδια (Piano Territoriale Regionale PTR) των οποίων το περιεχόμενο ποικίλλει από περιοχή σε περιοχή. Το δεύτερο επίπεδο υπο-εθνικής κυβέρνησης, οι επαρχίες, εκπονεί το Επαρχιακό Εδαφικό Σχέδιο Συντονισμού (Piani Territoriali di Coordinamento Provinciale/PTCP) για το συντονισμό των αποφάσεων χρήσεων γης μεταξύ δήμων και το σχεδιασμό σημαντικών έργων υποδομής. Το 2015, δέκα επαρχίες αντικαταστάθηκαν από μητροπολιτικές πόλεις και τα χρόνια που ακολούθησαν υιοθέτησαν Μητροπολιτικό Στρατηγικό Σχέδιο (Piano Strategico Metropolitano/PSM) το οποίο αντικατέστησε το επαρχιακό σχέδιο. (OECD, 2017:134)

Οι αποφάσεις χρήσεων γης λαμβάνονται κυρίως σε τοπικό επίπεδο από τους δήμους μέσω του Σχεδίου Τοπικής Ανάπτυξης (Piano Regolatore Generale/PRG). Οι δήμοι με λιγότερους από 5.000 κατοίκους πρέπει να σχηματίσουν διαδημοτικές συνεργασίες για τη διεξαγωγή του σχεδιασμού χρήσεων γης τους. Τέλος, η ακριβής φύση της διαδικασίας σχεδιασμού και η ευθύνη των δήμων διαφέρει από περιοχή σε περιοχή. (OECD, 2017:134)

5.10.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης

Η Ιταλία διαθέτει ένα ιεραρχικό σύστημα σχεδιασμού τριών βαθμίδων. Σε περιφερειακό επίπεδο, το Περιφερειακό Σχέδιο Τοπίου παρέχει στρατηγικές για τη διατήρηση και την ενίσχυση του τοπίου που μπορεί να περιλαμβάνουν περιορισμούς στο είδος και το πεδίο ανάπτυξης που επιτρέπονται σε περιοχές φυσικής, πολιτιστικής ή ιστορικής αξίας. Τα έγγραφα αυτά μπορούν είτε να εκδίδονται χωριστά, είτε στο πλαίσιο Περιφερειακών Εδαφικών Σχεδίων που προσδιορίζουν γενικές προτεραιότητες και στόχους πολιτικής σε περιφερειακό επίπεδο. (OECD, 2017:134)

Τα Επαρχιακά Εδαφικά Σχέδια Συντονισμού αποσκοπούν στο συντονισμό των δημοτικών αποφάσεων χρήσεων γης εντός μίας επαρχίας. Περιλαμβάνουν επίσης τη διαχείριση των υποπεριφερειακών υποδομών, των λεκανών απορροής, των σχολικών κτημάτων (high-school estates) και των επαρχιακών οδών. Σχετικά με τα Στρατηγικά Σχέδια καταρτίστηκαν από τις μητροπολιτικές πόλεις, αυτά πλέον κατευθύνουν τον σχεδιασμό από τις τοπικές αρχές στη μητροπολιτική περιοχή ύστερα από την υλοποίησή τους. (OECD, 2017:136)

Τα Σχέδια Τοπικής Ανάπτυξης είναι τα κύρια θεσμοθετημένα σχέδια χρήσεων γης που αναπτύχθηκαν από δήμους σε κλίμακες μεταξύ 1:2.000 και 1:1.000. Μετά τη Συνταγματική Μεταρρύθμιση του 2001, ορισμένες περιφέρειες επέλεξαν να διατηρήσουν ένα σύστημα επικεντρωμένο σε ένα ενιαίο ρυθμιστικό σχέδιο που περιέχει μια σειρά από ένθετα σχέδια που προβλέπονται για την καθοδήγηση της εφαρμογής του. Μεταξύ αυτών είναι τα Λεπτομερή Σχέδια, τα Σχέδια Κοινωνικής Στέγασης, τα Σχέδια Παραγωγικών Οικισμών, τα Σχέδια Κατανομής, τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Παρέμβασης και τα Σχέδια Αναγέννησης. Άλλες περιφέρειες εισήγαγαν ένα μοντέλο που συνδυάζει ένα στρατηγικό Σχέδιο Δομών με ένα Επιχειρησιακό Σχέδιο που περιλαμβάνει κατανομές χρήσεων γης και καλύπτει τις ανάγκες συγκεκριμένων περιοχών αναγέννησης – μετασχηματισμού. Τα Επιχειρησιακά Σχέδια προετοιμάζονται για πενταετείς περιόδους που συμπίπτουν με τη δημογραφική θητεία. Όλες οι οικοδομικές δραστηριότητες εντός ενοποιημένων κατοικημένων περιοχών ελέγχονται μέσω των κανονισμών σχεδιασμού και του Οικοδομικού Κώδικα. (OECD, 2017:136)

Ως μοναδική περίπτωση, η περιφέρεια της Λομβαρδίας έχει υιοθετήσει ένα σύστημα στο οποίο οι δήμοι παράγουν τρία σχέδια. Ένα Κεντρικό Έγγραφο καθορίζει βασικούς στρατηγικούς στόχους, επαληθεύει την περιβαλλοντική βιωσιμότητα και συνέπεια με τα σχέδια των γειτονικών δήμων. Το Σχέδιο Παροχής Υπηρεσιών αξιολογεί τις ανάγκες που σχετίζονται με την παροχή φυσικής, πράσινης και κοινωνικής υποδομής. Το Σχέδιο Ζωνών καλύπτει τον αστικό ιστό και καθορίζει κριτήρια για επανανάπτυξη, με ειδικούς κανόνες που ισχύουν για κτίρια πολιτιστικής ή ιστορικής αξίας. (OECD, 2017:136)

5.10.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί

Αρκετοί νόμοι και κανονισμοί περιέχουν στοιχεία που διαρθρώνουν το πολεοδομικό σύστημα (N.1150/1942, N.765/1967, N.1187/1968, N.1444/1968, N.10/1977 και Διυπουργικό διάταγμα 1444/1968). Περαιτέρω σημαντικοί κανονισμοί παρέχονται από πολλαπλές περιβαλλοντικές πράξεις που αναφέρονται σε διάφορες πτυχές της προστασίας του περιβάλλοντος και από διατάγματα που ρυθμίζουν την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σύμφωνα με τους κανονισμούς της ΕΕ. Το μεγαλύτερο μέρος του νομοθετικού πλαισίου θεσπίζεται σε περιφερειακό επίπεδο. Επιπλέον, οι περιφερειακοί νόμοι και κανονισμοί παρέχουν λεπτομέρειες σχετικά με την επιτρεπόμενη κατασκευή σε διάφορα αστικά περιβάλλοντα. (OECD, 2017:136)

5.10.4 Μηχανισμοί συντονισμού

Στην Ιταλία υπάρχουν διάφοροι μηχανισμοί συντονισμού. Συνδυάζουν στοιχεία κάθετου συντονισμού και στοιχεία οριζόντιου συντονισμού. Το Συνέδριο Κράτους – Περιφερειών είναι ένα φόρουμ για το συντονισμό θεμάτων υψηλού επιπέδου, σχετικά με τον χωροταξικό σχεδιασμό και τους περιβαλλοντικούς κανονισμούς μεταξύ των εθνικών και περιφερειακών κυβερνήσεων. Κατά κύριο λόγο, σε τοπικό επίπεδο, τα Συνέδρια Υπηρεσιών συντονίζουν τη λήψη αποφάσεων σχετικά με ρυθμιστικές αποφάσεις που απαιτούν έγκριση από διάφορους οργανισμούς και παρόχους υπηρεσιών. Χρησιμοποιούνται συχνά για τη διευκόλυνση του σχεδιασμού της παροχής τοπικών υπηρεσιών και της παροχής υποδομών. Εάν είναι απαραίτητο, μπορούν ακόμη να περιλαμβάνουν υψηλότερα επίπεδα διακυβέρνησης. Τα ειδικά αναπτυξιακά έργα μπορούν να συντονιστούν μεταξύ των επιπέδων διακυβέρνησης μέσω Συμφωνιών Προγράμματος (Programme Agreements) οι οποίες επιτρέπουν επίσης στους δήμους να εκδίδουν κοινά σχέδια χρήσεων γης. (OECD, 2017:136)

5.11 Κάτω Χώρες

5.11.1 Επίπεδα διακυβέρνησης

Οι Κάτω Χώρες είναι ένα αποκεντρωμένο ενιαίο κράτος στο οποίο υπάρχουν 12 επαρχίες και 355 δήμοι με εκτεταμένες εξουσίες στις εσωτερικές τους υποθέσεις. Οι εξουσίες αυτές βασίζονται στα άρθρα 123 έως 133 του Συντάγματος των Κάτω Χωρών (Grondwet voor het Koninkrijk der Nederlanden). Το άρθρο 124 παράγραφος 1 του Συντάγματος παρέχει στις επαρχίες και τους δήμους την αυτονομία να εκδίδουν τους δικούς τους νόμους για τις αντίστοιχες επικράτειές τους. Μέσω του άρθρου 124 παράγραφος 2 του Συντάγματος, η κεντρική κυβέρνηση μπορεί να απαιτήσει συνεργασία από τις τοπικές και περιφερειακές αρχές για την εφαρμογή των εθνικών πολιτικών. Επιπλέον, οι Κάτω Χώρες ανήκουν στο Βασίλειο των Κάτω Χωρών, το οποίο περιλαμβάνει και 6 υπερπόντιες νήσους (Aruba, Bonaire, Curaçao, Sint Maarten, Sint Eustatius and Saba), που βρίσκονται στην Καραϊβική. Το Βασίλειο διέπεται από τον Χάρτη για το Βασίλειο των Κάτω Χωρών (Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden). Ωστόσο, κάθε χώρα εντός του Βασιλείου έχει το δικό της σύνταγμα, στο πλαίσιο του Χάρτη, και απολαμβάνει εκτεταμένη αυτονομία. (Division of Powers)

Τα επίπεδα διακυβέρνησης των Κάτω Χωρών κατηγοριοποιούνται σε εθνικό, επαρχιακό και τοπικό επίπεδο. Πρώτον, η κεντρική κυβέρνηση είναι υπεύθυνη για εθνικά ζητήματα, ενώ παράλληλα η νομοθετική εξουσία σε όλους τους τομείς εναπόκειται σε αυτή. Η διοικητική εξουσία ανήκει στην κυβέρνηση, στο βαθμό που δεν ασκείται από τις επαρχιακές και τις δημοτικές αρχές, οι οποίες συμπληρώνουν έτσι το έργο του εθνικού επιπέδου. Μάλιστα, οι επαρχίες και οι δήμοι μπορούν να εκδίδουν επαρχιακούς και δημοτικούς κανονισμούς, εφόσον συμμορφώνονται με το εθνικό δίκαιο. Δεύτερον, οι επαρχίες θεωρούνται εδαφικές, δημόσιες νομικές οντότητες, που ενεργούν μέσω των δικών τους οργάνων. Το αντιπροσωπευτικό διοικητικό όργανο σε επαρχιακό επίπεδο είναι το Επαρχιακό Συμβούλιο (Provinciale Staten), ενώ ταυτόχρονα η εθνική κυβέρνηση είναι υπεύθυνη για την εποπτεία της επαρχιακής αρχής. Μια απόφαση της επαρχιακής αρχής μπορεί να ακυρωθεί ή να ανασταλεί από την κυβέρνηση όταν οι αποφάσεις είναι αντίθετες με το νόμο ή τα δημόσια συμφέροντα. Τρίτον, οι δήμοι έχουν μια γενική αρμοδιότητα που ονομάζεται «ανοιχτό νοικοκυριό» (open household) η οποία προστατεύεται συνταγματικά. Ως εκ τούτου, εντός των συνόρων τους, οι δήμοι μπορούν να κάνουν τους δικούς τους νόμους, να επιβάλλουν φόρους και να αναπτύσσουν τις δικές τους πολιτικές σε οποιονδήποτε τομέα πολιτικής, εφόσον δεν έρχεται σε αντίθεση με τον υπερκείμενο νόμο. Το Δημοτικό Συμβούλιο (Gemeenteraad ή Raad) είναι το αντιπροσωπευτικό όργανο σε δημοτικό επίπεδο. (Division of Powers)

5.11.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης

Οι αποφάσεις χωροταξικού σχεδιασμού λαμβάνονται σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Οι βασικές χρήσεις γης στις Κάτω Χώρες είναι οικιστικές, βιομηχανικές και εμπορικές δραστηριότητες, γεωργική παραγωγή, μεταφορές και υποδομές, καθώς και δραστηριότητες που σχετίζονται με τη φύση και τη βιοποικιλότητα. Τα χωρικά οράματα (Ruimtelijke Structuurvisies) της κυβέρνησης, των επαρχιών και των δήμων περιγράφουν τις χωρικές εξελίξεις που αναμένουν καθώς και τον τρόπο με τον οποίο θα κατευθυνθούν ή θα εφαρμοστούν αυτές. Τα χωρικά οράματα είναι κείμενα πολιτικής που έχουν αντικαταστήσει τις βασικές αποφάσεις σχεδιασμού της κυβέρνησης, τα περιφερειακά σχέδια των επαρχιών και τα σχέδια δομής των δήμων. Επιπλέον, οι επαρχίες και οι δήμοι έχουν μεγαλύτερη εξουσία. Μπορούν να αποφασίσουν ποια τοποθεσία είναι η καλύτερη για ένα νέο επιχειρηματικό πάρκο, για παράδειγμα. Κατά τη λήψη τέτοιων αποφάσεων, θα εξετάσουν όλες τις πτυχές του χωροταξικού σχεδιασμού, συμπεριλαμβανομένης της προσβασιμότητας, της ζωτικότητας και της ασφάλειας. (Government of the Netherlands)

Στο εθνικό επίπεδο υπάρχει η Εθνική Στρατηγική Πολιτική για τις Υποδομές και την Χωροταξία (National Policy Strategy), η οποία καταρτίστηκε από το Υπουργείο Υποδομών και Περιβάλλοντος. Σύμφωνα με αυτή, η κεντρική κυβέρνηση έχει ένα όραμα για τις Κάτω Χώρες του 2040, με σαφείς φιλοδοξίες, με βάση τις εθνικές και διεθνείς εξελίξεις, που θα καθορίσουν τις προκλήσεις για τον χωροταξικό σχεδιασμό και την κινητικότητα ενόψει αυτής της ημερομηνίας. Στόχος της κεντρικής κυβέρνησης είναι να διασφαλίσει ότι η χώρα θα παραμείνει ασφαλής, ανταγωνιστική και προσβάσιμη και βιώσιμη. Περιλαμβάνει επίσης την Εθνική Χωροταξική Δομή (National Spatial Structure) σε μορφή χάρτη που παρουσιάζει γεωγραφικά τα θέματα εθνικού ενδιαφέροντος για τα οποία είναι υπεύθυνη η κεντρική κυβέρνηση. Ο χάρτης καθορίζει κατά προσέγγιση ποιες περιοχές και δομές είναι εθνικής σημασίας βάσει των στόχων της κεντρικής κυβέρνησης όσον αφορά την ανταγωνιστικότητα, την προσβασιμότητα, τη βιωσιμότητα και την ασφάλεια, δίνοντας έτσι μια οπτική αποτύπωση μιας συνεκτικής χωρικής δομής. (Ministry of Infrastructure and the Environment, 2011:5&15)

Ένα επιπλέον σημαντικό κείμενο είναι η Χωροταξική Ατζέντα για τη Βόρεια Θάλασσα του 2050 (North Sea 2050 Spatial Agenda). Η δυναμική της Ατζέντας εκφράζεται μέσω της ιδιότητάς της ως κοινό πλαίσιο, το οποίο επεξεργάζεται μια μελλοντική ισχυρή χρήση της θάλασσας. Αυτό περιλαμβάνει επίσης απόλυτη εστίαση στις συνέπειες από τις επιδράσεις στην ξηρά. Η κοινή μακροπρόθεσμη ανάλυση, η συνοχή μεταξύ των οικολογικών και οικονομικών συστημάτων και η σχέση μεταξύ του εφικτού σε παγκόσμιο επίπεδο, σε κλίμακα Βόρειας Θάλασσας, παρέχει πολύτιμες γνώσεις για την πλήρη αξιοποίηση των

δυνατών σημείων της θάλασσας. Η Ατζέντα παρέχει ένα πιο λεπτομερές όραμα για τη θάλασσα και προσδιορίζει πέντε βασικά θέματα: 1) οικοδόμηση με τη φύση της Βόρειας Θάλασσας, 2) ενεργειακή μετάβαση στη θάλασσα, 3) πολυλειτουργική χρήση του χώρου, 4) σύνδεση μεταξύ ξηράς και θάλασσας και τέλος 5) προσβασιμότητα/ναυτιλία. (Ministry of Infrastructure and Environment, 2014)

Το εθνικό επίπεδο περιλαμβάνει ακόμη το Κείμενο Πολιτικής για τη Βόρεια Θάλασσα 2016 – 2021 (Policy Document on the North Sea 2016 – 2021) στο οποίο ενσωματώνεται ένας «χάρτης – οράμα», που αποτελεί το Θαλάσσιο Χωροταξικό Σχέδιο των Κάτω Χωρών (Netherlands' Maritime Spatial Plan). Ο χάρτης απεικονίζει το θαλάσσιο οικοσύστημα και τις καθορισμένες χρήσεις που αναπτύσσονται σε αυτό. (Government of the Netherlands, 2015:2) Τέλος, δεν γίνεται να παραλειφθεί το Εθνικό Σχέδιο Υδάτων 2016 – 2021 (National Water Plan 2016 – 2021) προς έναν ισχυρό και μελλοντικό σχεδιασμό του υδάτινου συστήματός των Κάτω Χωρών, με στόχο την αποτελεσματική προστασία από τις πλημμύρες, την πρόληψη των πλημμυρών και της ξηρασίας και την επίτευξη καλής ποιότητας των υδάτων και ενός υγιούς οικοσυστήματος ως βάσης για την ευημερία. (Government of the Netherlands, 2015:5)

Σε επαρχιακό και τοπικό επίπεδο υπάρχουν τα Επαρχιακά Χωρικά Οράματα (Provinciale Structuurvisies) και τα Δημοτικά Χωρικά Οράματα (Gemeentelijke Structuurvisies) αντίστοιχα. Τα πρώτα καθορίζουν τα επαρχιακά συμφέροντα που επικεντρώνονται οι επαρχίες, ενώ τα δεύτερα τα δημοτικά συμφέροντα που εστιάζουν οι δήμοι. Παραδείγματος χάρη δύνανται να παρέχουν κατευθυντήριες γραμμές ως προς τη διαχείριση του τοπίου, την αστικοποίηση και τη διατήρηση των χώρων πρασίνου. Τέλος, όπως και όλα τα προαναφερθέντα χωροταξικά σχέδια του εθνικού επιπέδου, τα Επαρχιακά Χωρικά Οράματα και τα Δημοτικά Χωρικά Οράματα δεν είναι δεσμευτικά για τα σχέδια κατωτέρου επιπέδου. (Government of the Netherlands)

Το εθνικό, επαρχιακό και τοπικό επίπεδο περιλαμβάνουν επίσης σχέδια χρήσεων γης, τα οποία είναι δύο ειδών. Συγκεκριμένα, η κεντρική κυβέρνηση και οι επαρχίες καταρτίζουν τα λεγόμενα Σχέδια Ένταξης (Inpassingsplannen), ενώ οι δήμοι τα Σχέδια Ζωνών Χρήσεων Γης (Bestemmingsplannen). Τα σχέδια αυτά είναι το σημαντικότερο εργαλείο του χωρικού σχεδιασμού των Κάτω Χωρών. Καθορίζουν πού μπορεί να πραγματοποιηθεί μία κατασκευή, τι μπορεί να κατασκευαστεί, το μέγεθος της δομής και για ποιο λόγο μπορεί να χρησιμοποιηθεί. Τα σταθερά στοιχεία ενός σχεδίου χρήσεων γης είναι οι κανόνες και οι κανονισμοί για την εν λόγω περιοχή και μια απεικόνιση (χάρτης σχεδιασμού) που υποδεικνύει και εξηγεί τις διάφορες ζώνες. Τέλος, τα εθνικά, τα επαρχιακά και τα δημοτικά

σχέδια χρήσεων γης ακολουθούν μία δεσμευτική ιεραρχική διάταξη. (Government of the Netherlands ; Kenniscentrum InfoMil)

5.11.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί

Ο Νόμος για τον Χωρικό Σχεδιασμό (Wet ruimtelijke ordening / WRO) είναι μείζονος σημασίας, καθώς καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο θα υλοποιηθούν τα χωρικά σχέδια του κράτους, των επαρχιών και των δήμων. Σημαντικός είναι επίσης και ο Νόμος Περιβάλλοντος και Σχεδιασμού (Omgevingswet). Αποσκοπεί στον εκσυγχρονισμό, την εναρμόνιση και την απλούστευση των ισχυόντων κανόνων για τον σχεδιασμό των χρήσεων γης, την προστασία του περιβάλλοντος, τη διατήρηση της φύσης, την κατασκευή κτιρίων, την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, τη διαχείριση των υδάτων, την αστική και αγροτική ανάπτυξη, την ανάπτυξη μεγάλων δημόσιων και ιδιωτικών έργων και την εξόρυξη και απομάκρυνση της γης και την ενσωμάτωση των κανόνων αυτών σε ένα νομικό πλαίσιο. (Government of the Netherlands)

5.11.4 Μηχανισμοί συντονισμού

Ο μηχανισμός συντονισμού στις Κάτω Χώρες πραγματοποιείται ως εξής: οι διάφορες διαδικασίες χωρικού σχεδιασμού που διεξάγονται σε καθένα από τα τρία επίπεδα (εθνικό, επαρχιακό, τοπικό) δεν συνδέονται σε σειρά αλλά παράλληλα και μπορούν να προετοιμαστούν και να αντιμετωπιστούν από κοινού, γεγονός που επιφέρει σημαντική διαδικαστική επιτάχυνση. Επομένως, οι συνεκτικές αποφάσεις που είναι απαραίτητες για μια συγκεκριμένη δραστηριότητα μπορούν να λαμβάνονται με συντονισμένο τρόπο. (Kenniscentrum InfoMil)

5.12 Κροατία

5.12.1 Επίπεδα διακυβέρνησης

Η Δημοκρατία της Κροατίας έχει τρία επίπεδα διακυβέρνησης. Το πρώτο επίπεδο περιλαμβάνει την εθνική κυβέρνηση. Το δεύτερο επίπεδο αποτελείται από 21 κομητείες. Αναλυτικότερα, υπάρχουν 20 κομητείες και η πόλη Ζάγκρεμπ, πρωτεύουσα της χώρας, η οποία έχει το νομικό καθεστώς τόσο μιας πόλης όσο και μιας κομητείας. Οι 428 δήμοι και οι 128 πόλεις της Κροατίας συνιστούν το τρίτο και τελευταίο επίπεδο διακυβέρνησης. (Stamenkov et al., 2019:358 ; Cotella & Berisha, 2016:48 ; Zakon o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj, Članci 2 & 3)

Επιπρόσθετα, σε εθνικό, κομητειακό και τοπικό επίπεδο πραγματοποιείται χωρικός σχεδιασμός. Μάλιστα, το Υπουργείο Φυσικού Σχεδιασμού, Κατασκευών και Κρατικών

Περιουσιακών Στοιχείων, το Εθνικό Ινστιτούτο Χωροταξικής Ανάπτυξης, καθώς και τα Δημοτικά Συμβούλια της Κροατίας είναι οι υπεύθυνοι φορείς που καθορίζουν την εξέλιξη του κροατικού χωρικού συστήματος σχεδιασμού. (Stamenkon et al., 2019:358)

5.12.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης

Τα στρατηγικά σχέδια παρέχουν κατευθυντήριες γραμμές, ενώ τα σχέδια εφαρμογής παρέχουν συγκεκριμένο σκοπό και προϋποθέσεις δόμησης και χρησιμεύουν ως βάση για την έκδοση αδειών. Σύμφωνα με τον κροατικό Νόμο για τον Φυσικό Σχεδιασμό, τα χωρικά σχέδια ταξινομούνται ιεραρχικά σε κρατικά σχέδια (Στρατηγική Φυσικού Σχεδιασμού της Δημοκρατίας της Κροατίας, Κρατικό Σχέδιο Χωροταξικής Ανάπτυξης, Χωρικά Σχέδια Περιοχών με Ειδικά Χαρακτηριστικά (εθνικό πάρκο, φυσικό πάρκο) και σχέδιο αστικής ανάπτυξης κρατικής σημασίας), σε σχέδια περιφερειακού επιπέδου (κομητειακά χωροταξικά σχέδια, Χωροταξικό Σχέδιο της πόλης του Ζάγκρεμπ και σχέδιο αστικής ανάπτυξης κομητείας) και σε τοπικά σχέδια (σχέδιο χωρικής ανάπτυξης πόλης ή δήμου, γενικό πολεοδομικό σχέδιο και σχέδιο αστικής ανάπτυξης). Τα σχέδια κατωτέρου επιπέδου ευθυγραμμίζονται αμοιβαία και εναρμονίζονται με τα σχέδια υψηλότερου επιπέδου. Τα υφιστάμενα αλλά και τα πρώην χωρικά σχέδια αρχειοθετούνται όχι μόνο για να είναι σε θέση αρμόδιοι φορείς για τον σχεδιασμό να δουν πώς μια συγκεκριμένη περιοχή έχει αναπτυχθεί με την πάροδο του χρόνου, αλλά και για να ανατρέχουν σε αυτά κατά τη διάρκεια συγκεκριμένων εργασιών. (Scharmann & Cibilić, 2020:4)

Την ευθύνη για τον χωρικό σχεδιασμό εθνικού επιπέδου φέρει το Υπουργείο Φυσικού Σχεδιασμού, Κατασκευών και Κρατικών Περιουσιακών Στοιχείων, το οποίο ήταν αρμόδιο για την εκπόνηση της Εθνικής Αναπτυξιακής Στρατηγικής της Δημοκρατίας της Κροατίας έως το 2030 (Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030 godine / NDS). Η NDS περιλαμβάνει 4 κύριες ομάδες στρατηγικής προτεραιότητας: 1) βιώσιμη οικονομία και κοινωνία, 2) ενίσχυση της ανθεκτικότητας της χώρας στις παγκόσμιες κρίσεις, 3) πράσινη και ψηφιακή μετάβαση και 4) ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη. Η NDS αποτελεί κείμενο ενδεικτικού χαρακτήρα, ενώ μέχρι στιγμής δεν υπάρχουν δεσμευτικά εργαλεία σχεδιασμού για το εθνικό επίπεδο. Πρακτικά, όλες οι αρμοδιότητες ανατίθενται στις πόλεις και τους δήμους από τη μία πλευρά και στις 21 κομητείες από την άλλη. (Scharmann & Cibilić, 2020:5 ; Hrvatska 2030)

Το Κομητειακό Χωροταξικό Σχέδιο (Prostorni Plan Županije) αποτελεί θεμελιώδες κείμενο για τον φυσικό σχεδιασμό των περιφερειακών αυτοδιοικούμενων μονάδων. Επεξεργάζεται τους στόχους του φυσικού σχεδιασμού και καθορίζει την ορθολογική χρήση του χώρου, στον μέγιστο δυνατό βαθμό, σύμφωνα με τις γειτονικές κομητείες, τη χωρική

ανάπτυξη και την προστασία του χώρου. Επίσης, καταρτίζεται από την κομητεία συνήθως σε κλίμακα 1:100.000. Αναπόσπαστο μέρος του χωροταξικού σχεδίου μιας κομητείας ή της πόλης του Ζάγκρεμπ μπορεί επίσης να είναι το Χωρικό Σχέδιο Περιοχών με Ειδικά Χαρακτηριστικά (Prostorni Plan Područja Posebnih Obilježja / PPPPO) για περιοχές με φυσικές αξίες σε κομητειακό ή δημοτικό επίπεδο. (Scharmann & Cibilić, 2020:5)

Τα Χωρικά Σχέδια Δήμων ή Πόλεων (Prostorni Planovi Grada) είναι μείζονος σημασίας για τον φυσικό σχεδιασμό κάθε τοπικής μονάδας αυτοδιοίκησης στην Κροατία. Τα σχέδια εγκρίνονται από αντιπροσωπευτικούς φορείς των τοπικών μονάδων αυτοδιοίκησης, δηλαδή από το δημοτικό συμβούλιο. Αυτός ο τύπος σχεδίου καθορίζει τους στόχους και τις προϋποθέσεις χωρικής ανάπτυξης, κατανέμει τις λειτουργίες στην επικράτεια ενός δήμου ή μιας πόλης και προσδιορίζει τις περιοχές που πρόκειται να ανοικοδομηθούν, να αποκατασταθούν ή να προστατευθούν λόγω ιδιόμορφης περιβαλλοντικής ή πολιτιστικής αξίας. Επιπλέον, προσδιορίζει τις περιοχές για τις οποίες πρόκειται να εκτυπωθούν Σχέδια Αστικής Ανάπτυξης (Urbanistički Planovi Uređenja). Η χωρική ανάπτυξη οικισμών ή τμημάτων οικισμών ρυθμίζεται λεπτομερέστερα από τα εν λόγω σχέδια, τα οποία, σύμφωνα με το Χωρικό Σχέδιο Δήμου ή Πόλης, εγκρίνονται επίσης από το αντιπροσωπευτικό όργανο τοπικής αυτοδιοίκησης. (Scharmann & Cibilić, 2020:5 ; Cotella & Berisha, 2016:48)

5.12.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί

Ο χωρικός σχεδιασμός στην Κροατία πλαισιώνεται από δύο βασικούς νόμους. Πρώτος είναι ο Νόμος για την Προστασία της Φύσης (OG 80/2013), ο οποίος εφαρμόστηκε το 2013. Προβλέπει όλους τους αναγκαίους κανόνες, απαιτήσεις, διοικητικά ζητήματα, συγκεκριμένα περιβαλλοντικά μέτρα και διάφορες άλλες τεχνικές και διαδικαστικές διατάξεις που στοχεύουν στη ρύθμιση της προστασίας και της διατήρησης της φύσης που υπάρχει στην επικράτεια της Κροατίας. (ECOLEX, 2013)

Ακολουθεί ο Νόμος για τον Φυσικό Σχεδιασμό (OG 153/13), ο οποίος υιοθετήθηκε αφού πρώτα η Κροατία απέκτησε το καθεστώς κράτους μέλους της ΕΕ το 2013. Ο νόμος τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2014 και αντικατοπτρίζει ορισμένες αρχές που ορίζονται και προωθούνται από τα θεσμικά όργανα της ΕΕ. Καταρχάς, επικεντρώνεται στην ολοκληρωμένη προσέγγιση του χωροταξικού σχεδιασμού (στρατηγικές, σχέδια και προγράμματα) που στοχεύει στη βιώσιμη χωροταξική ανάπτυξη της εθνικής επικράτειας, η οποία θα επιτευχθεί μέσω οριζόντιου και κάθετου συντονισμού. Ο νόμος τονίζει επίσης την ανάγκη ελεύθερης πρόσβασης στα έγγραφα χωροταξίας, η οποία θα εγγυάται το μέγιστο επίπεδο διαφάνειας. Απονέμει σημαντική σημασία στην παρακολούθηση και την αξιολόγηση των σχεδίων και των στρατηγικών που πρέπει να εφαρμόζονται σύμφωνα με τα πρότυπα της

ΕΕ. Τέλος, ο νόμος προσδιορίζει τη Στρατηγική Χωροταξικής Ανάπτυξης της Κροατίας ως βασικό μέσο εδαφικής ανάπτυξης και υποστηρίζει την ενσωμάτωση των φυσικών, οικονομικών, κοινωνικών, πολιτιστικών και περιβαλλοντικών συνθηκών σε αυτή. (Cotella & Berisha, 2016:48,49)

5.12.4 Μηχανισμοί συντονισμού

Το Εθνικό Ινστιτούτο Χωροταξικής Ανάπτυξης που λειτουργεί υπό το Υπουργείο Φυσικού Σχεδιασμού, Κατασκευών και Κρατικών Περιουσιακών Στοιχείων, αποτελεί κύριο μηχανισμό συντονισμού για την ανάπτυξη και εφαρμογή της Εθνικής Στρατηγικής Φυσικού Σχεδιασμού και άλλων σχεδίων που υιοθετούνται από το Κοινοβούλιο και την Κυβέρνηση, για τη διαχείριση του συστήματος πληροφοριών φυσικού σχεδιασμού, για την εκτέλεση των καθηκόντων από τους εμπειρογνώμονες και τέλος για τη βοήθεια σχετικά με την ανάπτυξη χωρικών σχεδίων σε συνεργασία με διάφορους φορείς κρατικής διοίκησης. Εκτός από το Ινστιτούτο, στα χαμηλότερα επίπεδα, δηλαδή στις κομητείες, τους δήμους και τις πόλεις υπάρχουν γραφεία που συμβάλλουν στον συντονισμό των σχεδίων. (Scharmman & Cibilić, 2020:4)

5.13 Κύπρος

5.13.1 Επίπεδα διακυβέρνησης

Η Δημοκρατία της Κύπρου αποτελείται από τρία επίπεδα διακυβέρνησης. Υπάρχει η κεντρική κυβέρνηση και έπειτα ακολουθούν έξι επαρχίες, η Λευκωσία, η Λεμεσός, η Πάφος, η Λάρνακα, η Αμμόχωστος και η Κερύνεια, η οποία λόγω της διχοτόμησης της κυπριακής επικράτειας βρίσκεται στο κατεχόμενο τμήμα της και ελέγχεται από τα τουρκικά στρατεύματα κατοχής. Οι επαρχίες διαιρούνται σε δήμους και κοινότητες, αποτελώντας την τοπική αυτοδιοίκηση, με τα Δημοτικά και Κοινοτικά Συμβούλια αντίστοιχα να αναλαμβάνουν τις αρμοδιότητες διοίκησης. (Υπουργείο Εσωτερικών)

Το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως του Υπουργείου Εσωτερικών είναι το βασικό όργανο υλοποίησης του χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού στη χώρα. Είναι απαραίτητο να επισημανθεί ότι το κυπριακό σύστημα χωρικού σχεδιασμού παρουσιάζει ανεπάρκεια ως προς το εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, καθώς μόνο σε τοπικό επίπεδο πραγματοποιείται σχεδιασμός. (Υπουργείο Εσωτερικών)

5.13.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης

Η τουρκική κατοχή της Κύπρου καθιστά αδύνατο για την εθνική κυβέρνηση να έχει υπό την εποπτεία της ολόκληρη την επικράτειά της. Αυτός είναι ο λόγος, που ενώ σε εθνικό

επίπεδο υπάρχει το Σχέδιο της Νήσου, δεν μπορεί να εφαρμοστεί μέχρι σήμερα. Πρόκειται για ένα σχέδιο στρατηγικού χαρακτήρα που εκπονήθηκε από το Υπουργείο Οικονομικών και υιοθετήθηκε από το Υπουργικό Συμβούλιο στις 9 Μαΐου 1974, μόλις δύο μήνες πριν την τουρκική εισβολή. Η κατάρτισή του έγινε με σκοπό τον καθορισμό της γενικής χωροταξικής πολιτικής, ώστε να προωθείται και να ελέγχεται η ανάπτυξη και την παροχή ένδειξης των προθέσεων της κυβέρνησης ως προς τις χρήσεις γης, την κατανομή πληθυσμού, την απασχόληση, τον εντοπισμό της τουριστικής ανάπτυξης, των υπηρεσιών, των περιοχών προστασίας και διατήρησης κλπ. (Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως)

Σε τοπικό επίπεδο υπάρχουν συναντώνται τρεις τύποι σχεδίων. Τα Τοπικά Σχέδια απευθύνονται σε ευρείες γεωγραφικές περιοχές που λειτουργούν ως ενιαία σύνολα στο χώρο, και οι οποίες ορίζονται με αναφορά σε χάρτη. Εμπεριέχουν επίσης ένα ευρύ φάσμα προνοιών που ασχολείται με μεγάλη ποικιλία τύπων ανάπτυξης, δικτύων υποδομής, προτύπων, επιτρεπόμενων μεγεθών και έντασης της ανάπτυξης. Ακόμη, το γραπτό κείμενο των Τοπικών Σχεδίων συνοδεύεται από χάρτες Χρήσεων Γης και Πολεοδομικών Ζωνών, σε κλίμακα 1:10.000. (Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως)

Τα Σχέδια Περιοχής είναι το δεύτερο είδος σχεδίου τοπικού επιπέδου και καλύπτουν γεωγραφικές περιοχές μικρότερες σε έκταση από εκείνες στις οποίες αναφέρονται τα Τοπικά Σχέδια. Επιπλέον, περιλαμβάνουν μέτρα πολιτικής και πρόνοιες, κατά πολύ λεπτομερέστερα από εκείνα που περιέχονται στα Τοπικά Σχέδια. (Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως)

Τα Τοπικά Σχέδια και τα Σχέδια Περιοχής εγκρίνονται από το Υπουργείο Εσωτερικών, αλλά εκπονούνται, αναθεωρούνται και τροποποιούνται από το Προεδρικό Συμβούλιο. Οι τροποποιήσεις είναι επιτρεπτό να πραγματοποιούνται το ελάχιστο κάθε πενταετία από την ημερομηνία έγκρισης των σχεδίων και κάθε επταετία από την ημερομηνία αναθεώρησής τους. (Προεδρικό Συμβούλιο)

Ο τελευταίος τύπος σχεδίου είναι η Δήλωση Πολιτικής, η οποία εφαρμόζεται σε όλες τις ελεγχόμενες από την Κυπριακή Δημοκρατία περιοχές που δεν καλύπτονται από Τοπικά Σχέδια. Σκοπό της είναι η δημιουργία ενιαίου και ολοκληρωμένου πλαισίου, βάσει του οποίου προωθείται, ρυθμίζεται, ελέγχεται και υλοποιείται η ανάπτυξη στην ύπαιθρο, διασφαλίζοντας τη βέλτιστη αξιοποίηση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων κάθε περιφέρειας ή περιοχής καθώς και την προστασία του περιβάλλοντος. Τέλος, το Υπουργείο Εσωτερικών είναι αρμόδιο για την εκπόνηση, έγκριση και τροποποίηση εντός πενταετούς διαστήματος της Δήλωσης Πολιτικής. (Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως)

5.13.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί

Ο περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας Νόμος του 1972 (Ν. 90/1972) καθορίζει όλες τις εκφάνσεις του χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού στην Κύπρο. Εφαρμόστηκε για πρώτη φορά το 1990 και έχει δεχτεί πολυάριθμες τροποποιήσεις, με την τελευταία να πραγματοποιείται το 2021. Σημειώνεται ότι το μεγαλύτερο μέρος του περιεχομένου του νόμου είναι αφιερωμένο κυρίως στην πολεοδομία και λιγότερο στη χωροταξία. (ν.90/1972) Τέλος, σημαντικός είναι και ο περί της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για το Τοπίο (Κυρωτικός) Νόμος του 2006, ο οποίος αποτελεί θεσμικό εργαλείο για την προστασία, τη διαχείριση και τον σχεδιασμό όλων των τοπίων στην Ευρώπη. (ν.4(III)/2006, σ.40)

5.13.4 Μηχανισμοί συντονισμού

Το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως (Τ.Π.Ο.) χρησιμοποιεί ως συντονιστικό όργανο τις Πολεοδομικές Αρχές. Συγκεκριμένα, αυτές αποτελούνται από τον Διευθυντή του Τ.Π.Ο, τους Επαρχιακούς Λειτουργούς Λευκωσίας, Λεμεσού, Λάρνακας, Πάφου και Αμμοχώστου και τα Δημοτικά Συμβούλια Λευκωσίας, Λεμεσού, Λάρνακας και Πάφου. Τέλος, οι Πολεοδομικές αρχές είναι υπεύθυνες για τον Πολεοδομικό Έλεγχο και την Εφαρμογή όλων των Σχεδίων Ανάπτυξης της Κύπρου. (Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως)

5.14 Λουξεμβούργο

5.14.1 Επίπεδα διακυβέρνησης

Το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου είναι μια αντιπροσωπευτική δημοκρατία, με τη μορφή συνταγματικής μοναρχίας. Το Λουξεμβούργο είναι ένα ενιαίο κράτος με δύο επίπεδα διακυβέρνησης: την κεντρική κυβέρνηση και τη τοπική αυτοδιοίκηση που αποτελείται από δήμους (communes). Η χώρα έχει κυρίως μικρούς δήμους. Συνολικά υπάρχουν 102 δήμοι, αλλά ο αριθμός μειώνεται σταθερά λόγω των δημοτικών συγχωνεύσεων. Ωστόσο, 72 από τους 102 είχαν λιγότερους από 5.000 κατοίκους και μόνο 10 είχαν περισσότερους από 10.000 κατοίκους. Το Σύνταγμα του 1868 (Κεφάλαιο ΙΧ για τους δήμους) και ο Νόμος περί Δημοτικής Οργάνωσης του 1988 «Loi communale» που τροποποιήθηκε το 2013, αποτελούν τους θεμελιώδεις νόμους της κατανομής των εξουσιών μεταξύ του κράτους και των δήμων. Ορίζουν τους δήμους ως αυτόνομες αρχές με εδαφική βάση και νομική προσωπικότητα με αρμοδιότητα τη διαχείριση των περιουσιακών στοιχείων και των συμφερόντων τους υπό την εποπτεία της κεντρικής κυβέρνησης. Δεδομένου του μικρού εδαφικού μεγέθους της χώρας, η αποκέντρωση των ευθυνών για τις δαπάνες και τους δημοσιονομικούς πόρους παραμένει περιορισμένη. Κάθε δήμος διοικείται από ένα δημοτικό συμβούλιο, με συμβούλους που εκλέγονται απευθείας από τους κατοίκους του δήμου για

εξαετή θητεία. (SNGWOFI World Observatory on Subnational Government Finance and Investment, 2019 ; Hans & Böhme, 2018:59)

Οι δήμοι επωμίζονται τις περισσότερες ευθύνες για το τρέχον σύστημα χωρικού σχεδιασμού και διακυβέρνησης του Λουξεμβούργου. Το υφιστάμενο πλαίσιο για τη διάρθρωση της χώρας θεσπίστηκε σταδιακά από το 2003. Έκτοτε, το σύστημα έχει επανειλημμένα αναβαθμιστεί και βελτιωθεί. Ο λουξεμβουργιανός χωρικός σχεδιασμός έχει έναν διττό στόχο· 1) τη διάρθρωση των υφιστάμενων εδαφικών στοιχείων και 2) τη διαχείριση και την ενεργό διαμόρφωση της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης της χώρας. Υπάρχουν δύο κύρια επίπεδα χωρικού σχεδιασμού. Αυτά περιλαμβάνουν τα κρατικά υπουργεία σε εθνικό επίπεδο με εθνικά στρατηγικά εργαλεία και τους δήμους σε τοπικό επίπεδο με δημοτικά σχέδια χρήσεων γης. Υπάρχει περίπτωση τα πολιτικά κόμματα να έχουν διαφορετικές φιλοδοξίες για το χωρικό σχεδιασμό. Πρόκειται για μια γνωστή σύγκρουση τοπικής ανάπτυξης σε σχέση με την προσδοκία του εθνικού σχεδιασμού. Ως εκ τούτου, το κράτος έχει υιοθετήσει άμεσο ρόλο στο σχεδιασμό και μερικές φορές στην υλοποίηση εθνικών έργων, υπερβαίνοντας τα τοπικά συμφέροντα. (Hans & Böhme, 2018:58,59)

5.14.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης

Το εθνικό επίπεδο χρησιμοποιεί στρατηγικά και κανονιστικά εργαλεία. Σκοπός αυτών είναι ο καθορισμός αναπτυξιακών στόχων για τη μελλοντική εδαφική δομή της χώρας. Αντιμετωπίζουν επίσης θεμελιώδη ζητήματα, όπως «ποιός ο τρόπος χειρισμού της ανάπτυξης;» και «ποιά θα είναι η δομή της επικράτειας;». Το Πρόγραμμα για τον Χωροταξικό Σχεδιασμό (Programme directeur d'aménagement du territoire / PDAT) δημοσιεύθηκε το 2003 και αποτελεί το κύριο εργαλείο στρατηγικού χωροταξικού σχεδιασμού. Πρόκειται για ένα γενικό στρατηγικό πλαίσιο χωροταξίας το οποίο καθορίζει τους στόχους και το όραμα για την εδαφική ανάπτυξη της χώρας. Συγκεκριμένα, συνοψίζει τους αναπτυξιακούς στόχους για διαφορετικούς τομείς πολιτικής και εξετάζει τις προοπτικές ανάπτυξης της χώρας, καθώς και τις πολιτικές για τη διαχείριση της ανάπτυξης. Αρμόδιος φορέας εφαρμογής του PDAT είναι το Υπουργείο Βιώσιμης Ανάπτυξης και Υποδομών. (Hans & Böhme, 2018:59&61 ; OECD, 2017:89)

Το εθνικό επίπεδο διαθέτει ακόμη μια σειρά ρυθμιστικών εργαλείων. Τα Κατευθυντήρια Τομεακά Σχέδια (Plans directeur sectorial / PDS) είναι σχέδια οδηγιών σε εθνικό επίπεδο. Στόχος τους είναι η εφαρμογή του PDAT μέσω τεσσάρων τομεακών προσεγγίσεων, των μεταφορών, της στέγασης, των ζωνών οικονομικής δραστηριότητας και των τοπίων. Τα προκείμενα τομεακά σχέδια αναπτύχθηκαν για να συμπεριλάβουν τα αρμόδια υπουργεία στον χωροταξικό σχεδιασμό, αλλά είχαν ελάχιστη διασταύρωση μεταξύ των

τομέων. Αυτό έχει οδηγήσει σε ασυμβατότητες μεταξύ των σχεδίων, κυρίως σε αντικρουόμενους αναπτυξιακούς στόχους. Η εφαρμογή τους διακόπηκε το 2014, καθώς θα έβλαπταν τα θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών και θα παρεμπόδιζαν τη δημοτική αυτονομία. Αυτό σημαίνει επίσης ότι το PDAT έχασε τη νομική επιρροή που ασκούσε στα δημοτικά σχέδια χρήσεων γης. Κατά συνέπεια, το PDS αναθεωρήθηκε και βρίσκεται ξανά στο τελικό στάδιο εφαρμογής (αναμένεται να εγκριθεί από το κοινοβούλιο στο εγγύς μέλλον), μόνο όμως ως τομεακό μέσο για την ιδιοποίηση ή τη διατήρηση της γης. (Hans & Böhme, 2018:59&61)

Σημειώνεται ότι τα ρυθμιστικά εργαλεία είναι κυρίως κατάλληλα για μελλοντικά εθνικά αναπτυξιακά έργα, όπως έργα στέγασης μεγάλης κλίμακας. Τέλος, θα πρέπει να συνδέονται με τα στρατηγικά εργαλεία και να υποστηρίζουν την εφαρμογή τους. (Hans & Böhme, 2018:59)

Το εθνικό επίπεδο περιλαμβάνει κάποια επιπλέον σχέδια. Το Ολοκληρωμένο Σχέδιο Κυκλοφοριακής και Εδαφικής Ανάπτυξης (Integratives Verkehrs-und Landesentwicklungskonzept / IVL) είναι ένα εθνικό στρατηγικό έγγραφο που αντιμετωπίζει σε βάθος τις προκλήσεις που σχετίζονται με την ανάπτυξη στον χωροταξικό σχεδιασμό. Το Σχέδιο Εδαφικής Ανάπτυξης για την Ευρύτερη Περιοχή (Schéma de Développement Territorial de la Grande Région / SDTGR) είναι ένα διασυνοριακό πολύπλευρο σχέδιο ανάπτυξης που επί του παρόντος βρίσκεται υπό επεξεργασία. Στόχος του είναι η υλοποίηση μιας διασυνοριακής πολυκεντρικής μητροπολιτικής περιοχής στο επίπεδο της Ευρύτερης Περιοχής. Το Σχέδιο Διασυνοριακής Ανάπτυξης της κοιλάδας της Άνω Μοζέλας Upper Moselle Valley (Grenzüberschreitendes Entwicklungskonzept Oberes Moseltal / EOM) είναι μια στρατηγική διασυνοριακής ανάπτυξης για τη βιώσιμη ανάπτυξη της συγκεκριμένης περιοχής. Τα Σχέδια Χρήσεων Γης (Plans d'occupation du sol / POS) περιλαμβάνουν λεπτομερείς διατάξεις για τομείς εθνικής σημασίας, όπως αερολιμένες και στρατιωτικές τοποθεσίες. Τέλος, το Σχέδιο Μερικής Ανάπτυξης (plan d'aménagement partiel) είναι ένα σχέδιο που περιλαμβάνει αστικές απαιτήσεις για περιοχές που συχνά πλημμυρίζουν. (Hans & Böhme, 2018:61)

Σε τοπικό επίπεδο, τα εργαλεία διαρθρώνουν τις χρήσεις γης εντός των δήμων. Το Γενικό Σχέδιο Ανάπτυξης (Plan d'aménagement général / PAG) και το Ειδικό Αναπτυξιακό Σχέδιο (Plan d'aménagement particulier / PAP) αντιπροσωπεύουν τα μόνα αποτελεσματικά εργαλεία σχεδιασμού των χρήσεων γης. Τα PAG είναι τα τοπικά σχέδια χρήσεων γης που καταρτίζονται ξεχωριστά για κάθε δήμο. Δημιουργούνται από τους δήμους και αναθεωρούνται μόνο από το κράτος. Τα PAP είναι σχέδια για μεμονωμένα αγροτεμάχια. Αυτά αφορούν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά όπως ο τύπος κτιρίου, η διαρρύθμιση

δημόσιων χώρων, το ύψος του κτιρίου, η μορφή οροφής για οικόπεδα (roof form for plots), ζώνες ή μικρότερες περιοχές εντός ενός δημοτικού PAG. Τέλος, επισημαίνεται ότι να διασφαλιστεί η σημασία των άλλων εργαλείων, οι δήμοι που αναπτύσσουν σχέδια χρήσεων γης θα πρέπει να σέβονται τα υψηλόβαθμα μέσα σχεδιασμού. (Hans & Böhme, 2018:59&62)

Υπάρχουν επίσης «συμβάσεις» (conventions), οι οποίες αποτελούν ένα ενδιάμεσο εργαλείο που φέρνει σε επαφή τους δήμους, ενδεχομένως με το κράτος. Σκοπός τους ήταν αρχικά η επίτευξη στρατηγικών στόχων που καθορίζονται στο PDAT, αλλά μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν για στρατηγική συνεργασία μεταξύ των δήμων. Αναλυτικότερα, ως αποτέλεσμα του κατακερματισμού, πολλοί δήμοι στο Λουξεμβούργο έχουν μικρές διοικήσεις και συχνά είναι αρκετά υποστελεχωμένες για να ασχοληθούν με ζητήματα πέρα από τις καθημερινές τους δραστηριότητες. Οι τομείς των συμβάσεων (convention areas) είναι απλές συμβατικές συμφωνίες μεταξύ διαφόρων δήμων ή/και του κράτους που συνεργάζονται υπό το «εργαλείο σύμβασης». Η προσέγγιση αυτή επιτρέπει στους φορείς να συμμετέχουν σε ήπια εδαφική συνεργασία σε θέματα πολιτικής και σε επίπεδα διακυβέρνησης. Οι εταίροι μιας σύμβασης αποφασίζουν για όλες τις πτυχές, συμπεριλαμβανομένης της δομής διακυβέρνησης, των θεμάτων συνεργασίας, των μέσων που πρέπει να χρησιμοποιούνται και των διαδικασιών παρακολούθησης. Τέλος, οι συμβάσεις υλοποιούν τους εθνικούς στόχους του PDAT όταν οι δράσεις των μεμονωμένων δήμων δεν επαρκούν. (Hans & Böhme, 2018:59&62)

5.14.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί

Ο Νόμος της 19ης Ιουλίου 2004 για τον Δημοτικό Σχεδιασμό και την Αστική Ανάπτυξη (Loi du 19 juillet 2004 concernant l'aménagement communal et le développement urbain) και ο Νόμος της 17ης Απριλίου 2018 για τον Περιφερειακό Σχεδιασμό (Loi du 17 avril 2018 concernant l'aménagement du territoire) αποτελούν το κύριο νομοθετικό πλαίσιο του συστήματος χωρικού σχεδιασμού του Λουξεμβούργου. Μεταξύ άλλων, παρέχουν τις κατευθυντήριες γραμμές για τα χωροταξικά και πολεοδομικά εργαλεία της χώρας.

5.14.4 Μηχανισμοί συντονισμού

Το Τμήμα Χωρικού Σχεδιασμού του Υπουργείου Ενέργειας και Χωρικού Σχεδιασμού διασφαλίζει το συντονισμό των δημοτικών, διακοινοτικών, εθνικών, διασυνοριακών και διεθνών τομεακών πολιτικών που έχουν αντίκτυπο στην εδαφική ανάπτυξη. Η πολιτική χωρικού σχεδιασμού αποσκοπεί στη διαφύλαξη του σεβασμού ως προς το γενικό συμφέρον, εξασφαλίζοντας τις βέλτιστες συνθήκες διαβίωσης για ολόκληρο τον πληθυσμό μέσω της βιώσιμης ανάπτυξης όλων των τμημάτων της εθνικής επικράτειας. Στο πλαίσιο αυτό,

εγγυάται την ορθολογική χρήση της γης και την ομόκεντρη και συνεκτική αστική ανάπτυξη.
(The government of the Grand Duchy of Luxembourg, 2019)

5.15 Μάλτα

5.15.1 Επίπεδα διακυβέρνησης

Η Μάλτα είναι ένα δημοκρατικό κράτος με δύο επίπεδα διακυβέρνησης. Ιεραρχικά, την υψηλότερη θέση κατέχει σαφώς η εθνική κυβέρνηση και ακολουθούν τα 68 τοπικά συμβούλια, 54 από τα οποία βρίσκονται στη Μάλτα, ενώ τα υπόλοιπα 14 στη νήσο Γκόζο. Το σύστημα τοπικής αυτοδιοίκησης της χώρας περιλαμβάνει επίσης πέντε περιφερειακές επιτροπές. Κάθε περιφερειακή επιτροπή απαρτίζεται από εκπροσώπους των τοπικών συμβουλίων από την εκάστοτε περιοχή και λειτουργεί ως μηχανισμός συνεργασίας μεταξύ των συμβουλίων. Οι περιφερειακές επιτροπές συμβάλλουν ακόμη στην επιβολή των νόμων και των κανονισμών. (Government of Malta)

5.15.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης

Το κύριο εργαλείο σχεδιασμού είναι η Χωρική Στρατηγική για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (Spatial Strategy for the Environment and Development / SSED). Σημειώνεται ότι η SSED ονομάζεται επί του παρόντος Στρατηγικό Σχέδιο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (the Strategic Plan for the Environment and Development / SPED) και δημοσιεύθηκε το 2015. Είναι το υψηλότερο μέσο στην ιεραρχία και έχει την πρωταρχική λειτουργία της «ρύθμισης της βιώσιμης διαχείρισης των χερσαίων και θαλάσσιων πόρων» σύμφωνα με το άρθρο 44 του Νόμου περί Αναπτυξιακού Σχεδιασμού. Ο επίσημος δηλωθείς στόχος του SPED είναι η εφαρμογή ενός χωροταξικού, ολοκληρωμένου σχεδιασμού σε σχέση με τους χερσαίους και θαλάσσιους πόρους και στη συνέχεια, η επίτευξη ισορροπίας μεταξύ κοινωνικοοικονομικών και περιβαλλοντικών παραγόντων. Το SPED αποσκοπεί επίσης στην ενσωμάτωση των απαιτήσεων των διαφόρων χρηστών γης στο πλαίσιο άλλων τομεακών πολιτικών. (Mifsud, 2019:107,108)

Θυγατρικά σχέδια της SSED είναι τα Θεματικά Σχέδια (Subject Plans) που αποτελούν τεχνικές εκτιμήσεις, ειδικές για την πολιτική και τα Τοπικά Σχέδια (Local Plans), τα οποία χαρακτηρίζονται από ένα σύνολο πολιτικών που περιγράφουν λεπτομερώς την εφαρμογή της SSED. Επίσης, τα Σχέδια Δράσης ή αλλιώς Σχέδια Διαχείρισης (Action or Management Plans) που αποτελούν τεχνικές εκτιμήσεις για συγκεκριμένες περιοχές και τέλος, τα Αναπτυξιακά Δελτία (Development Briefs), τα οποία προσφέρουν μια λεπτομερή, επιτόπια καθοδήγηση για τον σχεδιασμό. (Mifsud, 2019:107)

5.15.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί

Επί του παρόντος, ο σχεδιασμός χρήσεων γης στη Μάλτα ρυθμίζεται βάσει του Νόμου περί Αναπτυξιακού Σχεδιασμού του 2016⁴ και η προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος βάσει του Νόμου για την Προστασία του Περιβάλλοντος του 2016⁵ και της Δικαστικής Πράξης Αναθεώρησης του Περιβάλλοντος και του Σχεδιασμού του 2016⁶. Τέλος, επισημαίνεται ότι η ισχύουσα νομοθεσία δίνει μεγαλύτερη έμφαση στον σχεδιασμό των χρήσεων γης με σκοπό την επίτευξη των στόχων για διατήρηση, αξιοποίηση και ανάπτυξη της ξηράς και της θάλασσας. (Mifsud, 2019:106,107)

5.15.4 Μηχανισμοί συντονισμού

Η Αρχή Σχεδιασμού είναι υπεύθυνη για τον χωροταξικό σχεδιασμό, τον έλεγχο κτιρίων και τη χαρτογράφηση, ενώ η Αρχή Περιβάλλοντος και Πόρων είναι αρμόδια για την προστασία και τη διαχείριση του περιβάλλοντος. (Mifsud, 2019:106)

Στο πλαίσιο της Αρχής Σχεδιασμού, ο σχεδιασμός και ο έλεγχος της ανάπτυξης εξετάζονται χωριστά. Το Εκτελεστικό Συμβούλιο είναι μια κεντρική οντότητα υπεύθυνη για τη διαμόρφωση, την εφαρμογή και την επικαιροποίηση των σχεδίων, καθώς και για την επιβολή του ελέγχου της ανάπτυξης, τη διενέργεια εθνικής χαρτογράφησης και τον συντονισμό της έρευνας, της παρακολούθησης και της τεχνικής βοήθειας. Το Συμβούλιο Χωροταξίας έχει ως πρωταρχικό καθήκον την έκδοση άδειας ανάπτυξης κατόπιν προηγούμενης αίτησης για την ανάπτυξη σε ξηρά ή θάλασσα. Άλλες λειτουργίες αφορούν τη ρύθμιση των κτιρίων και τη χορήγηση αδειών που σχετίζονται με τον οικοδομικό κλάδο. (Mifsud, 2019:106,107)

5.16 Ουγγαρία

5.16.1 Επίπεδα διακυβέρνησης

Η Ουγγαρία είναι ένα ενιαίο κράτος με δύο επίπεδα υπο-εθνικής κυβέρνησης: 19 κομητείες και η πρωτεύουσα της Βουδαπέστης απαρτίζουν το περιφερειακό επίπεδο και 3.178 δήμοι αποτελούν το τοπικό επίπεδο. Η εθνική κυβέρνηση έχει διάφορες αρμοδιότητες που σχετίζονται με τον χωροταξικό σχεδιασμό. Πρώτον, προετοιμάζει την εθνικό νομοθετικό πλαίσιο που διαρθρώνει τον σχεδιασμό σε εθνικό και υποεθνικό επίπεδο. Δεύτερον, θεσπίζει το Εθνικό Χωροταξικό Σχέδιο (Országos Területrendezési Terv), τα δύο υφιστάμενα Χωροταξικά Σχέδια για Ειδικές Περιοχές (Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Területrendezési

⁴ Development Planning Act, 2016 (Cap 552)

⁵ Environment Protection Act, 2016 (Cap 549)

⁶ Environment and Planning Review Tribunal Act, 2016 (Cap 551)

Tervének & Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről) και τα Διασυνοριακά Χωροταξικά Σχέδια. Τρίτον, χρησιμοποιεί χρηματοδοτικά μέσα και διαθέτει τον προϋπολογισμό της για να διαμορφώσει τη χωρική δομή της Ουγγαρίας. Τέταρτον, γνωμοδοτεί σχετικά με τα περιφερειακά και τοπικά χωροταξικά σχέδια και δίνει την έγκρισή της ως προς τη συμβατότητά τους με χωροταξικά σχέδια υψηλότερου επιπέδου. Το έργο αυτό ανατίθεται στους αρχιτέκτονες του κράτους εντός των περιφερειακών Κυβερνητικών Γραφείων, δηλαδή στα αποκεντρωμένα τμήματα της εθνικής διοίκησης. (OECD, 2017:118)

Αναφορικά με τις κομητειακές κυβερνήσεις, αυτές είναι πρωτίστως αρμόδιες για την προετοιμασία και τη θέσπιση των Χωροταξικών Σχεδίων για τις Κομητείες (Megyei Területrendezési Terv). Γνωμοδοτούν επίσης για το Εθνικό Χωροταξικό Σχέδιο και τα Χωροταξικά Σχέδια Ειδικών Περιφερειών που αφορούν την επικράτειά τους. (OECD, 2017:118)

Οι τοπικές κυβερνήσεις θεσπίζουν Διαρθρωτικά Σχέδια Διακανονισμού (Településszerkezeti terv) και σχετικούς οικοδομικούς κανονισμούς (Településrendezési eszközök & Helyi Értései Szabályzat) που τα συμπληρώνουν. Αποτελούν επιπλέον το κύριο σημείο επαφής για τη συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία σχεδιασμού. Τέλος, έχουν στη διάθεσή τους διάφορα ειδικά νομικά μέσα τα οποία μπορούν να χρησιμοποιήσουν για να διαμορφώσουν τη χωρική δομή στην επικράτειά τους, όπως ειδικές διαδικασίες, απαγορεύσεις και αναπροσαρμογές οικοπέδων. (OECD, 2017:118)

5.16.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης

Η Ουγγαρία έχει ένα ιεραρχικό σύστημα σχεδιασμού με τρία ή τέσσερα επίπεδα χωρικών σχεδίων ανάλογα με την περιοχή. Στο υψηλότερο επίπεδο, το Εθνικό Χωροταξικό Σχέδιο περιλαμβάνει ένα συνδυασμό γενικών κατευθυντήριων γραμμών, στρατηγικών σχεδίων και σχεδίων χρήσεων γης σε μικρή κλίμακα 1:500.000. Πρόκειται για ένα νομικώς δεσμευτικό κείμενο που εγκρίνεται με ψηφοφορία του κοινοβουλίου και αντικαθίσταται κάθε επτά χρόνια. (OECD, 2017:118)

Κάτω από το Εθνικό Χωροταξικό Σχέδιο υπάρχουν δύο Χωροταξικά Σχέδια για Ειδικές Περιοχές. Αυτά καλύπτουν την πρωτεύουσα της Βουδαπέστης και τον γύρω αστικό οικισμό και την τουριστική περιοχή γύρω από τη Λίμνη Μπάλατον, αντίστοιχα. Και τα δύο σχέδια είναι ολοκληρωμένα σχέδια που αποσκοπούν στην ενίσχυση του οικονομικού δυναμικού της περιοχής, στηρίζοντας παράλληλα τη βιώσιμη ανάπτυξη και την προστασία της φύσης και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ακριβώς όπως τα εθνικά σχέδια, συνδυάζουν γενικές κατευθυντήριες γραμμές και στρατηγικά σχέδια με σχέδια χρήσεων γης σε κλίμακα 1:100.000 στην περίπτωση του σχεδίου Μπάλατον και 1:50.000 στην περίπτωση του σχεδίου

της Βουδαπέστης. Και τα δύο σχέδια εγκρίνονται με ψηφοφορία του κοινοβουλίου, είναι δεσμευτικά για σχέδια χαμηλότερου επιπέδου και ανανεώνονται κάθε δέκα χρόνια στην περίπτωση του σχεδίου Μπάλατον και κάθε επτά χρόνια σε περίπτωση σχεδίου της Βουδαπέστης. (OECD, 2017:118)

Κάθε επτά χρόνια, κάθε κομητεία προετοιμάζει ένα χωροταξικό σχέδιο για την επικράτειά της. Αυτό παρέχει τον δεσμό μεταξύ του Εθνικού Χωροταξικού Σχεδίου και του τοπικού σχεδίου, περιγράφοντας λεπτομερώς τους κανονισμούς που προβλέπονται στο εθνικό σχέδιο. Τα Κομητειακά Χωροταξικά Σχέδια έχουν ιδιαίτερη σημασία για τον έλεγχο της ανάπτυξης, καθώς περιγράφουν τομείς για τη μελλοντική ανάπτυξη και την προστασία της φύσης και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Επιπλέον, καθορίζουν τις επιτρεπόμενες χρήσεις των περιοχών που έχουν μείνει απροσδιόριστες από το εθνικό σχέδιο. Τα σχέδια χρήσεων γης στο πλαίσιο των Χωροταξικών Σχεδίων για τις Κομητείες σχεδιάζονται γενικά σε κλίμακα 1:100.000. (OECD, 2017:120)

Σε τοπικό επίπεδο, το Διαρθρωτικό Σχέδιο Διακανονισμού είναι ένα ολοκληρωμένο σχέδιο που συνδυάζει τη χωροθέτηση χρήσεων γης με τον στρατηγικό σχεδιασμό και είναι δεσμευτικό για τους ιδιοκτήτες γης. Συμπληρώνεται από τοπικούς οικοδομικούς κανονισμούς που παρέχουν περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τους εγκεκριμένους τύπους χρήσεων και τις πιθανές εξελίξεις. Έχει κλίμακα 1:10.000 στους μεγαλύτερους δήμους και μεγαλύτερες κλίμακες σε μικρότερους δήμους. Όπως τα περισσότερα σχέδια στην Ουγγαρία, ανανεώνεται και αυτό κάθε επτά χρόνια. (OECD, 2017:120)

Τα χωρικά σχέδια και στα τρία επίπεδα διακυβέρνησης συνοδεύονται από Αναπτυξιακά Πλαίσια (Development Concepts). Αυτά καθορίζουν μακροπρόθεσμους στόχους εδαφικής ανάπτυξης στην αντίστοιχη γεωγραφική κλίμακα και επικεντρώνονται ιδίως σε κοινωνικούς και οικονομικούς στόχους. Επιπλέον, καθοδηγούν τον τομεακό σχεδιασμό. Κάθε Αναπτυξιακό Πλαίσιο καθοδηγεί την κατάρτιση των Χωροταξικών Σχεδίων στο αντίστοιχο διοικητικό επίπεδο, εντός των ορίων που προβλέπονται από τα Χωροταξικά Σχέδια υψηλότερου επιπέδου. (OECD, 2017:120)

5.16.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί

Τρεις νόμοι αποτελούν το βασικό νομοθετικό πλαίσιο που καθορίζει το συγγικό σύστημα χωροταξικού σχεδιασμού. Ο Νόμος XXI 1996 για την Περιφερειακή Ανάπτυξη και τον Χωροταξικό Σχεδιασμό περιγράφει τους ρόλους των διαφόρων επιπέδων διακυβέρνησης και των οργάνων τους για τη χωροταξική ανάπτυξη. Ο Νόμος XXVI του 2003 για το Εθνικό Χωροταξικό Σχέδιο καθορίζει τον τρόπο λειτουργίας του συστήματος χωροταξίας και ορίζει τις κύριες κατηγορίες χρήσεων γης που πρέπει να χρησιμοποιούνται στα σχέδια ζωνών

χρήσεων γης σε εθνικό και κομητειακό επίπεδο. Ο Νόμος LXXVIII του 1997 για την Ανάπτυξη και την Προστασία του Δομημένου Περιβάλλοντος περιέχει τα κύρια στοιχεία της εθνικής οικοδομικής ρύθμισης. (OECD, 2017:120)

5.16.4 Μηχανισμοί συντονισμού

Ο κάθετος συντονισμός μεταξύ των επιπέδων διακυβέρνησης λαμβάνει χώρα μέσω των Αρμόδιων Αρχιτεκτόνων (Chief Architects) στις κομητείες που υπηρετούν ως εκπρόσωποι της εθνικής κυβέρνησης. Παρέχουν βοήθεια στους δήμους για την προετοιμασία των σχεδίων τους και εξασφαλίζουν ότι ταιριάζουν με τα εθνικά σχέδια. Μπορούν επίσης να εγκρίνουν αποκλίσεις μεταξύ τοπικών και εθνικών σχεδίων. Ο συντονισμός σε οριζόντιο επίπεδο πραγματοποιείται κυρίως μέσω της διασποράς των χωροταξικών σχεδίων στο πρώιμο στάδιο της διαδικασίας σχεδιασμού σε ένα κατάλογο αρχών που ορίζεται με διάταγμα. Τέλος, οι εν λόγω αρχές μπορούν να σχολιάζουν τα σχέδια και να επηρεάζουν το περιεχόμενό τους. (OECD, 2017:120)

5.17 Πολωνία

5.17.1 Επίπεδα διακυβέρνησης

Η Πολωνία έχει 4 επίπεδα διακυβέρνησης: εθνική κυβέρνηση, 16 περιφερειακές κυβερνήσεις (βοεβοδάτα), 380 ενδιάμεσες κυβερνήσεις (πόβιατ) και 2.478 τοπικές κυβερνήσεις (γκμίνια). Όσον αφορά τις χρήσεις γης, το εθνικό, το περιφερειακό και το τοπικό επίπεδο έχουν σχετικές εξουσίες. (OECD, 2017:167)

Η εθνική κυβέρνηση έχει άμεσο ρόλο στον χωροταξικό σχεδιασμό καθώς είναι υπεύθυνη για τη δημιουργία ενός εθνικού πλαισίου χωροταξικής ανάπτυξης. Υπό την εποπτεία της βρίσκεται και ο Νόμος Χωροταξίας και Ανάπτυξης, ο οποίος αποτελεί το νομοθετικό πλαίσιο για το σύστημα σχεδιασμού, καθώς και για άλλους νόμους που επιδρούν άμεσα και έμμεσα στις χρήσεις γης. Επιπλέον, η εθνική κυβέρνηση επηρεάζει τις χρήσεις γης μέσω της ευθύνης της για μεγάλες επενδύσεις σε υποδομές. (OECD, 2017:167)

Όσον αφορά τα βοεβοδάτα, αυτά κατέχουν περιορισμένο ρόλο στον χωροταξικό σχεδιασμό μέσω της αρμοδιότητάς τους για την ανάπτυξη Περιφερειακών Χωροταξικών Σχεδίων (Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa). Παρομοίως, τα πόβιατ έχουν μόνο μικρές λειτουργίες που σχετίζονται με το σχεδιασμό. Ο επικεφαλής ενός πόβιατ εκδίδει μη δεσμευτικές γνωμοδοτήσεις για τα τοπικά σχέδια. Σε ειδικές περιπτώσεις, το πόβιατ μπορεί επίσης να συγκροτήσει μια αρχιτεκτονική επιτροπή. Επιπλέον, είναι υπεύθυνο για την έκδοση αδειών σχεδιασμού στην επικράτειά του. Ωστόσο, λόγω του εθνικού νομοθετικού πλαισίου, έχει πολύ λιγότερη διακριτική ευχέρεια να επηρεάζει τις χρήσεις γης

σε περιοχές που δεν καλύπτονται από σχέδια χρήσεων γης, παρά σε περιοχές που καλύπτονται. (OECD, 2017:167)

Οι κύριοι παράγοντες στον σχεδιασμό χρήσεων γης είναι οι τοπικές κυβερνήσεις. Έχουν την ευθύνη για τη δημιουργία και την έγκριση Τοπικών Σχεδίων Χωρικής Ανάπτυξης (Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego), τα οποία είναι τα μόνα νομικώς δεσμευτικά σχέδια ζωνών στην Πολωνία, παρόλο που μεγάλα τμήματα των πόλεων δεν καλύπτονται από αυτά. Επιπλέον, μπορούν να εκπονήσουν Χωρικές Μελέτες (Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy) που παρέχουν οράματα και μη δεσμευτικά σενάρια για περιοχές ποικίλων μεγεθών. (OECD, 2017:167)

5.17.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης

Επισημώς, η Πολωνία έχει ένα ιεραρχικό σύστημα σχεδιασμού με σχέδια σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Μεταξύ περιφερειακών και τοπικών σχεδίων, υπάρχει η νομική δυνατότητα για την προετοιμασία των μητροπολιτικών σχεδίων, αλλά δεν έχει ακόμη εγκριθεί τέτοιο σχέδιο. Στην πράξη, η επιρροή των σχεδίων υψηλότερου επιπέδου στα σχέδια κατώτερης βαθμίδας παραμένει περιορισμένη. (OECD, 2017:167)

Το Εθνικό Πλαίσιο Χωροταξικής Ανάπτυξης 2030 (Konceptja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030/ KPZK 2030) παρέχει γενικές κατευθυντήριες γραμμές πολιτικής που σχετίζονται κυρίως με πρότυπα διακανονισμού, μεταφορές και περιβαλλοντικές πτυχές. Σε ενδιάμεσο επίπεδο, τα Περιφερειακά Χωροταξικά Σχέδια ορίζουν στρατηγικές περιφερειακής ανάπτυξης και παρέχουν κατευθύνσεις για τα τοπικά σχέδια χρήσεων γης. Οριοθετούν επίσης απαγορευμένες περιοχές, όπως στρατιωτικές βάσεις, καθώς και περιοχές επιρρεπείς σε πλημμύρες και περιοχές εξόρυξης. (OECD, 2017:167)

Τα μόνα δεσμευτικά σχέδια χρήσεων γης στην Πολωνία είναι τα Τοπικά Σχέδια Χωρικής Ανάπτυξης, τα οποία συνήθως σχεδιάζονται σε μεγάλη κλίμακα 1:500 σε πυκνοκατοικημένες περιοχές και σε χαμηλότερες κλίμακες έως 1:2.000 σε λιγότερο πυκνοκατοικημένες περιοχές. Αν και τα Τοπικά Σχέδια Χωρικής Ανάπτυξης υποτίθεται ότι κατευθύνουν την ανάπτυξη και την αστικοποίηση και οι δήμοι υποχρεούνται να τα προετοιμάσουν, η διαδικασία κατάρτισης των σχεδίων δεν έχει ολοκληρωθεί και εξακολουθούν να υπάρχουν μεγάλα κενά στην κάλυψη αυτών. Οι επηρεαζόμενοι δήμοι δεν διαθέτουν νομικώς δεσμευτικό σχέδιο ζωνών για μεγάλα τμήματα της επικράτειάς τους. Νομικά, τα Τοπικά Σχέδια Χωρικής Ανάπτυξης υποχρεούνται να ακολουθούν το Περιφερειακό Σχέδιο Χωροταξικής Ανάπτυξης. Ωστόσο, δεν υπάρχουν μηχανισμοί επιβολής για να διασφαλιστεί ότι τα τοπικά σχέδια εναρμονίζονται πραγματικά με τα περιφερειακά. Κατά συνέπεια, τα Τοπικά σχέδια Χωροταξικής Ανάπτυξης στην πράξη σπάνια περιορίζονται

από το Εθνικό Πλαίσιο Χωροταξικής Ανάπτυξης 2030 ή από τα Περιφερειακά Σχέδια Χωροταξικής Ανάπτυξης. (OECD, 2017:168,169)

Οι δήμοι και οι περιφερειακές κυβερνήσεις μπορούν να προετοιμάσουν ένα δεύτερο έγγραφο σχεδιασμού, τη Χωρική Μελέτη. Πρόκειται για ένα στρατηγικό έγγραφο σε τοπικό επίπεδο που περιγράφει τους κύριους στόχους χωρικής ανάπτυξης των δήμων. Μπορεί, αλλά δεν περιλαμβάνει απαραίτητα, λεπτομερή σχέδια χρήσεων γης σε κλίμακες μεταξύ 1:5.000 και 1:25.000. Η κύρια λειτουργία της Χωρικής Μελέτης είναι η ανάπτυξη οράματος για το δήμο. Αν και δεν αποτελεί θεσμοθετημένη πράξη, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την κατάρτιση των Τοπικών Σχεδίων Χωρικής Ανάπτυξης. (OECD, 2017:169)

5.17.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί

Ο Νόμος περί Χωροταξίας και Ανάπτυξης είναι το κύριο νομοθετικό πλαίσιο που καθορίζει τις ευθύνες των τριών επιπέδων διακυβέρνησης και περιγράφει τις νομικές απαιτήσεις της διαδικασίας σχεδιασμού. Είναι σημαντικό ότι προβλέπει επίσης τους κανόνες βάσει των οποίων πρέπει να χορηγείται πολεοδομική άδεια εάν μια περιοχή δεν καλύπτεται από Σχέδιο Τοπικής Χωρικής Ανάπτυξης. Δεδομένου ότι μεγάλα τμήματα ορισμένων πόλεων δεν διαθέτουν επί του παρόντος τέτοιο σχέδιο, η διαδικασία αυτή αποτελεί σημαντικό στοιχείο του πολωνικού συστήματος χρήσεων γης. Ο Νόμος περί Διαχείρισης Ακινήτων περιέχει λεπτομερείς κανόνες για τη διαχείριση των οικοπέδων. Ο Νόμος για τις Σιδηροδρομικές Μεταφορές και ο Νόμος για τους Ειδικούς Κανόνες για την Προετοιμασία και Υλοποίηση των Επενδύσεων στους Δρόμους παραθέτουν τους κύριους κανόνες για τις επενδύσεις σε υποδομές μεταφορών. (OECD, 2017:169)

Ελλείπει ενός γενικού στρατηγικού πλαισίου που να μπορεί να κατευθύνει την ανάπτυξη, εγκρίθηκε μεγάλος αριθμός τομεακών πράξεων για την καθοδήγηση της ανάπτυξης σε συγκεκριμένα πλαίσια. Μεταξύ αυτών ήταν πράξεις για την προετοιμασία του Euro 2012 της UEFA, για επενδύσεις σε δημόσιους αερολιμένες, σε τερματικό σταθμό υγροποιημένου φυσικού αερίου, σε τηλεπικοινωνιακά δίκτυα, σε υποδομές πρόληψης πλημμυρών και σε πυρηνικούς σταθμούς. (OECD, 2017:169)

5.17.4 Μηχανισμοί συντονισμού

Ο κάθετος συντονισμός των πολιτικών χωροταξικού σχεδιασμού παρέχεται επίσημα μέσω της ιεραρχικής σχέσης μεταξύ των διαφόρων επιπέδων διακυβέρνησης. Απαιτείται τα σχέδια χαμηλότερου επιπέδου να συμβαδίζουν με τα σχέδια υψηλότερου επιπέδου. Ωστόσο, στην πράξη, το Εθνικό Πλαίσιο Χωροταξικής Ανάπτυξης 2030 και τα Περιφερειακά Σχέδια Χωροταξικής Ανάπτυξης δεν διαθέτουν τα εργαλεία για τη διαμόρφωση του τοπικού

σχεδιασμού. Τα Τοπικά Σχέδια Χωρικής Ανάπτυξης πρέπει επίσης να εγκριθούν από το περιφερειακό επίπεδο διακυβέρνησης. Ο οριζόντιος συντονισμός πραγματοποιείται κυρίως σε τοπικό επίπεδο κατά τη διάρκεια της διαδικασίας σχεδιασμού μέσω διαδικασίας διαβούλευσης η οποία απαιτεί από τις δημόσιες αρχές αρκετών τομέων να εγκρίνουν τοπικά σχέδια. Τέλος, ένας μεγάλος αριθμός φορέων μπορεί να εκδίδει γνώμες σχετικά με τα τοπικά σχέδια χωρίς να έχει την εξουσία να ασκήσει βέτο σε αυτά. (OECD, 2017:169)

5.18 Πορτογαλία

5.18.1 Επίπεδα διακυβέρνησης

Η Πορτογαλία είναι ένα ενιαίο κράτος με δύο επίπεδα διακυβέρνησης, το εθνικό επίπεδο και 308 δήμους. Επιπλέον, υπάρχουν δύο αυτόνομες περιφέρειες, τα νησιά των Αζορών και της Μαδέρας. Η εθνική κυβέρνηση έχει τέσσερις διακριτές λειτουργίες που σχετίζονται με τις πολιτικές χρήσεων γης. Πρώτον, παρέχει το νομικό πλαίσιο που ρυθμίζει τον σχεδιασμό σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Δεύτερον, καθορίζει εθνικές και τομεακές στρατηγικές πολιτικές που αποσκοπούν στην ολοκληρωμένη, συνεκτική και βιώσιμη εδαφική ανάπτυξη της χώρας. Τρίτον, διαθέτει εθνικούς πόρους και πόρους της ΕΕ σε συγκεκριμένες περιοχές και έργα. Όσον αφορά τον χωροταξικό σχεδιασμό, τα κονδύλια για τις υποδομές μεταφορών έχουν υπάρξει ιδιαίτερα σημαντικά. Τέταρτον, παρέχει τεχνική βοήθεια για τον περιφερειακό και δημοτικό σχεδιασμό. Η χωρική διάσταση αυτών των τεσσάρων λειτουργιών ορίζεται στο Εθνικό Πρόγραμμα Πολιτικών Χωροταξίας (Programa Nacional da Política de Ordenamento do Território/PNPOT) για συγκεκριμένες περιοχές. Η εθνική κυβέρνηση εποπτεύει επίσης τις Περιφερειακές Επιτροπές Συντονισμού και Ανάπτυξης. Είναι αποκεντρωμένα υποκαταστήματα του Υπουργείου Περιβάλλοντος και έχουν διοικητική και φορολογική αυτονομία. Ακόμη, συντονίζουν τις εθνικές και τοπικές πολιτικές που σχετίζονται με τον περιβαλλοντικό και χωροταξικό σχεδιασμό και προετοιμάζουν τα Περιφερειακά Προγράμματα Χωροταξικής Ανάπτυξης (Programas Regionais de Ordenamento do Território/PROT). (OECD, 2017:173)

Η άσκηση ευθύνης από τους δήμους για τις χρήσεις γης πραγματοποιείται κυρίως μέσω της κατάρτισης ενός εκ των τριών τοπικών σχεδίων χρήσεων γης. Για την προετοιμασία του σημαντικότερου τοπικού σχεδίου χρήσεων γης, του Δημοτικού Σχεδίου Σύμβουλος (Plano Director Municipal/PDM), οι δήμοι σχημάτισαν διαδημοτικές ενώσεις ώστε να σχεδιάσουν από κοινού. Πέραν της άμεσης ευθύνης τους για το σχεδιασμό χρήσεων γης, οι δήμοι επηρεάζουν επίσης τη χρήσεις γης μέσω της ιδιότητάς του ως αρμόδιοι για την κατασκευή δημόσιων κτιρίων και δημοτικών υποδομών. (OECD, 2017:173)

Μερικές επιπλέον δημόσιες αρχές και δημόσιες επιχειρήσεις επηρεάζουν τις πολιτικές χρήσεων γης στην Πορτογαλία. Οι περισσότερες από αυτές ελέγχονται από την εθνική κυβέρνηση. Μεταξύ αυτών είναι το Ινστιτούτο για τη Διατήρηση της Φύσης και τη Δασοκομία, το οποίο είναι υπεύθυνο για τη διασφάλιση ότι ο σχεδιασμός χρήσεων γης ακολουθεί τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης. Έχει συντονιστικό ρόλο μεταξύ των διαφόρων δημόσιων φορέων και εκπροσωπείται στις συμβουλευτικές επιτροπές για τα Δημοτικά Σχέδια Δημοτικών Σύμβουλοι. Για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, παρόμοιο ρόλο διαδραματίζει και το Ινστιτούτο Αρχιτεκτονικής και Αρχαιολογικής Κληρονομιάς. Άλλοι σημαντικοί δημόσιοι οργανισμοί είναι τα Περιφερειακά Υδρογραφικά Ινστιτούτα που διαχειρίζονται υδάτινους πόρους και οι Υποδομές της Πορτογαλίας που είναι υπεύθυνα για τη χρηματοδότηση, την κατασκευή και τη συντήρηση του οδικού και σιδηροδρομικού δικτύου. (OECD, 2017:173)

5.18.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης

Το Εθνικό Πρόγραμμα Πολιτικών Χωροταξίας είναι το γενικότερο σχέδιο στο πορτογαλικό σύστημα σχεδιασμού και το μόνο που εγκρίνεται απευθείας από το κοινοβούλιο αντί ρυθμιστικής απόφασης. Καλύπτει όλους τους τομείς πολιτικής που σχετίζονται χωρικά, περιλαμβάνει στόχους για τη χωροταξική ανάπτυξη της χώρας και παρέχει κατευθυντήριες γραμμές για τη διαδικασία σχεδιασμού σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Συμπληρώνεται από Ειδικά Προγράμματα (Programas Especiais/PE) που προετοιμάζονται σε εθνικό επίπεδο και στοχεύουν περιοχές με ιδιαίτερα υψηλή περιβαλλοντική ή/και πολιτιστική σημασία, όπως οι ακτές, τα φυσικά πάρκα και τα αρχαιολογικά πάρκα. Τέλος, τα Ειδικά Προγράμματα περιέχουν γενικές οδηγίες για τη διαχείριση αυτών των χώρων, αλλά και λεπτομερή σχέδια χρήσεων γης. (OECD, 2017:175)

Τα Περιφερειακά Προγράμματα Χωροταξίας καταρτίζονται από τις Περιφερειακές Επιτροπές Συντονισμού και Ανάπτυξης και εγκρίνονται σε εθνικό επίπεδο, εκτός από τις περιπτώσεις των δύο αυτόνομων περιφερειών, όπου εγκρίνονται από τις αντίστοιχες περιφερειακές κυβερνήσεις. Η κύρια αποστολή τους είναι να μεταφράζουν τις εθνικές πολιτικές χωροταξικού σχεδιασμού σε περιφερειακές, να τις συνδέουν με τις δημοτικές πολιτικές και να σχεδιάζουν σημαντικές επενδύσεις σε υποδομές σε περιφερειακό επίπεδο. (OECD, 2017:175)

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, σε τοπικό επίπεδο υπάρχουν τρεις τύποι σχεδίων χρήσεων γης. Το σπουδαιότερο από αυτά είναι το Δημοτικό (ή Διαδημοτικό) Σχέδιο Σύμβουλος. Μπορεί να προετοιμαστεί από δήμους και διαδημοτικές ενώσεις, αλλά η τελευταία περίπτωση είναι σπάνια στην πράξη. Όλοι οι δήμοι υποχρεούνται να καλύπτεται

ολόκληρη η επικράτεια τους από ένα Δημοτικό Σχέδιο Σύμβουλος. Συνήθως, περιέχει τόσο στρατηγικά στοιχεία όσο και σχέδια χρήσεων γης σε κλίμακα 1:25.000. Σύμφωνα με τη νομοθεσία, προβλέπεται ότι τα Δημοτικά Σχέδια Σύμβουλοι συμπληρώνονται από δύο πιο λεπτομερή σχέδια. Το Σχέδιο Αστικής Ανάπτυξης και το Τοπικό Λεπτομερές Σχέδιο. Δεδομένου ότι τα σχέδια αυτά συχνά δεν υπάρχουν, τα Δημοτικά Σχέδια Σύμβουλοι είναι συνήθως τα μόνα υφιστάμενα νόμιμα σχέδια χρήσεων γης και περιέχουν λεπτομερέστερους κανονισμούς από ό, τι ορίζεται από τη νομοθεσία. (OECD, 2017:175)

Τα Σχέδια Αστικής Ανάπτυξης (Planos de Urbanização/PU) υποτίθεται ότι παρέχουν ολοκληρωμένους κανονισμούς για τις ζώνες χρήσεων γης, για σημαντικό μέρος ή για το σύνολο της αστικής επικράτειας ενός δήμου. Μολονότι η πορτογαλική νομοθεσία τις θέσπισε πριν από αρκετές δεκαετίες, δεν είναι κοινές ιδίως στις μικρές και μεσαίες πόλεις και ακόμη και πολλές μεγαλύτερες πόλεις δεν καλύπτονται πλήρως από αυτές. Αντίθετα, η λειτουργία τους καλύπτεται συχνά από τα Δημοτικά Σχέδια Σύμβουλοι. (OECD, 2017:175)

Τα σχέδια χρήσεων γης χαμηλότερου επιπέδου είναι τα Τοπικά Λεπτομερή Σχέδια. Συνήθως καλύπτουν μικρές γειτονίες ιδιαίτερης σημασίας για την αστική ανάπτυξη σε κλίμακες 1:5.000 ή 1:2.000. Κατέχουν επίσης σημαντική θέση στο πορτογαλικό σύστημα σχεδιασμού, επειδή μπορούν να παρακάμψουν τους κανονισμούς των σχεδίων υψηλότερου επιπέδου. Δεδομένου ότι η διαδικασία κατάρτισης και έγκρισής τους είναι περίπλοκη και χρονοβόρα, χρησιμοποιούνται μόνο σπάνια. (OECD, 2017:175)

5.18.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί

Ο Νόμος Περί Δημόσιας Πολιτικής για το Έδαφος, το Σχεδιασμό Χρήσεων Γης και τον Πολεοδομικό Σχεδιασμό περιέχει το νομοθετικό πλαίσιο για το σύστημα σχεδιασμού. Μαζί με τους σχετικούς κανονισμούς και τους κανονισμούς οικοδομικού κώδικα, είναι το σημαντικότερο νομικό κείμενο που σχετίζεται με τον χωροταξικό σχεδιασμό. Άλλοι σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί είναι οι κανονισμοί σχετικά με την περιβαλλοντική εκτίμηση, συμπεριλαμβανομένης της Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης και της Εκτίμησης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, του Νόμου για τα Ύδατα, του Κώδικα Απαλλοτριώσεων και της εφαρμογής των κανονισμών της Natura 2000 της ΕΕ. (OECD, 2017:175)

5.18.4 Μηχανισμοί συντονισμού

Ο οριζόντιος συντονισμός πραγματοποιείται μέσω των λεγόμενων Διασκέψεων των Κυβερνητικών Υπηρεσιών που προγραμματίζονται σε συγκεκριμένα χρονικά σημεία κατά τη διάρκεια της διαδικασίας σχεδιασμού και συγκεντρώνουν τους σχετικούς δημόσιους φορείς.

Ο κάθετος συντονισμός πραγματοποιείται σε τακτική βάση από τις Περιφερειακές Επιτροπές Συντονισμού και Ανάπτυξης που έχουν ως αποστολή τη σύνδεση χωρικά συναφών εθνικών και τοπικών πολιτικών. (OECD, 2017:175,176)

5.19 Σλοβακία

5.19.1 Επίπεδα διακυβέρνησης

Η Σλοβακία είναι ένα ενιαίο κράτος με τρία επίπεδα διακυβέρνησης. Έχει την εθνική κυβέρνηση, τις 8 περιφερειακές και τις 2.926 δημοτικές κυβερνήσεις. Η εθνική κυβέρνηση συμμετέχει κυρίως στην πολιτική χρήσεων γης μέσω του Υπουργείου Μεταφορών, Κατασκευών και Περιφερειακής Ανάπτυξης. Το υπουργείο καθοδηγεί τις διαδικασίες σχεδιασμού χαμηλότερου επιπέδου και εξασφαλίζει ότι τα έγγραφα σχεδιασμού ανταποκρίνονται στις νομικές προϋποθέσεις. Επωμίζεται επίσης τη Σλοβακική Προοπτική Χωροταξικής Ανάπτυξης (Konceptcia územného rozvoja Slovenska/KURS) που αποτελεί την εθνική στρατηγική χωροταξικής ανάπτυξης και χρηματοδοτεί μεγάλα έργα υποδομής. Εκτός από το Υπουργείο Μεταφορών, Κατασκευών και Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Υπουργείο Περιβάλλοντος διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στις πολιτικές χρήσεων γης, καθώς ανακηρύσσει συγκεκριμένες περιοχές ως περιοχές περιβαλλοντικής προστασίας, εκδίδει εξαιρέσεις από τους περιβαλλοντικούς κανονισμούς και αποφασίζει για προσφυγές κατά αποφάσεων από τις περιφερειακές περιβαλλοντικές αρχές. (OECD, 2017:179)

Οι περιφέρειες έχουν ευρείες ευθύνες, όπως για την εκπαίδευση, την υγεία, τις οδικές μεταφορές και τις κοινωνικές υπηρεσίες. Το βασικό τους καθήκον σχετικά με τις χρήσεις γης είναι η προετοιμασία και έγκριση των Περιφερειακών Σχεδίων Χρήσεων Γης (Územný plán regiónu). Συνήθως, οι περιφέρειες συνεργάζονται με εξωτερικούς εμπειρογνώμονες που συντονίζουν τη συμμετοχή των δημόσιων φορέων, δηλαδή των δήμων, των εθνικών αρχών και άλλων οργανισμών του δημόσιου τομέα. Οι περιφέρειες αναθεωρούν επίσης τα τοπικά σχέδια και τους κανονισμούς σχεδιασμού. (OECD, 2017:179)

Οι δήμοι της Σλοβακίας έχουν μέσο αριθμό πληθυσμού μόλις 1.854 κατοίκους. Ωστόσο, έχουν σημαντικές ευθύνες και αρμοδιότητες. Όσον αφορά τις χρήσεις γης, διάφορες λειτουργίες είναι σημαντικές. Πιο άμεσα, οι δήμοι επηρεάζουν τις χρήσεις γης εκδίδοντας δεσμευτικά Τοπικά Σχέδια Χρήσεων Γης (Územný plán obce). Συνήθως, τα σχέδια ανατίθενται από δήμους και προετοιμάζονται από πιστοποιημένους ανεξάρτητους ειδήμονες. Έμμεσα, οι δήμοι επηρεάζουν τις χρήσεις γης μέσω φόρων επί γης και κτιρίων. Μπορούν να καθορίσουν το φορολογικό συντελεστή και να διαφοροποιήσουν τους φόρους επί γης ανάλογα με τις χρήσεις. Τέλος, οι δήμοι είναι υπεύθυνοι για την κοινωνική στέγαση και την αστική ανάπλαση. (OECD, 2017:179)

5.19.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης

Το σύστημα σχεδιασμού της Σλοβακίας είναι ιεραρχικό με τέσσερα επίπεδα σχεδίων. Το μακροπρόθεσμο στρατηγικό έγγραφο για τη χωροταξική ανάπτυξη σε εθνικό επίπεδο είναι η Σλοβακική Προοπτική Χωροταξικής Ανάπτυξης. Συνδέεται στενά με το Εθνικό Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης που αντιμετωπίζει τις περιφερειακές ανισότητες. Η Σλοβακική Προοπτική Χωροταξικής Ανάπτυξης ορίζει μια ιεραρχία οικισμών και των εθνικών και διεθνών συνδέσεων τους. Περιγράφει επίσης τους κύριους αστικούς άξονες εντός της επικράτειας της Σλοβακίας. Επιπλέον, παρέχει κατευθύνσεις που αποσκοπούν στη δημιουργία ίσων συνθηκών διαβίωσης σε ολόκληρη τη χώρα και στη διατήρηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Ακόμη, περιέχει δεσμευτικά και καθοδηγητικά μέρη. Τα σχέδια χρήσεων γης χαμηλότερου επιπέδου πρέπει να εναρμονίζονται με τα δεσμευτικά μέρη και πράγματι το απαιτούμενο αυτό δεδομένο είναι καλά εφαρμοσμένο. (OECD, 2017:179)

Σε χαμηλότερη βαθμίδα, σε καθεμία από τις οκτώ περιφέρειες υπάρχει Περιφερειακό Σχέδιο Χρήσεων Γης που συνδυάζει στρατηγικές αρχές χωροταξικής ανάπτυξης με σχέδια χρήσεων γης για την περιοχή. Καθορίζει επίσης τη θέση των μεγάλων υποδομών, των τεχνικών εγκαταστάσεων και περιέχει οδηγίες για την προστασία των τόπων φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Πρωταρχικός στόχος των Περιφερειακών Σχεδίων Χρήσεων Γης είναι να καθοδηγήσουν τον τοπικό σχεδιασμό χρήσεων γης προς τη βιώσιμη και αποτελεσματική ανάπτυξη. Τέλος, είναι νομικώς δεσμευτικά για τα δευτερεύοντα Τοπικά Σχέδια Χρήσεων Γης. (OECD, 2017:180)

Σε τοπικό επίπεδο, υπάρχουν δύο σχέδια χρήσεων γης. Ένα από αυτά είναι τα Τοπικά Σχέδια Χρήσεων Γης που πρέπει να υιοθετούνται από δήμους με περισσότερους από 2.000 κατοίκους. Περιέχουν σχέδια χρήσεων γης σε κλίμακα 1:10.000, 1:5.000 ή 1:2.880 που είναι δεσμευτικά για τους ιδιοκτήτες γης. Συνήθως οι δήμοι αναθέτουν την κατάρτιση των Τοπικών Σχεδίων Χρήσεων Γης σε πιστοποιημένους εμπειρογνώμονες από τον ιδιωτικό τομέα. Επίσης, τα τομεακά σχέδια για θέματα όπως οι μεταφορές, η γεωργία και η διαχείριση των αποβλήτων ενσωματώνονται στο Τοπικό Σχέδιο Χρήσεων Γης. Καθώς οι δήμοι τείνουν να είναι πολύ μικροί στη Σλοβακία, υπάρχει μεγάλος αριθμός δήμων με λιγότερους από 2.000 κατοίκους. Μπορούν να υιοθετήσουν ένα Τοπικό Σχέδιο Χρήσεων Γης, αλλά δεν χρειάζεται να το πράξουν εκτός εάν σχεδιάζουν εκτεταμένες δράσεις ανάπτυξης, δημόσια κτίρια ή είναι υποχρεωμένοι σύμφωνα με περιφερειακά σχέδια. Οι δήμοι μπορούν επίσης να υποχρεωθούν να υιοθετήσουν ένα Τοπικό Σχέδιο Χρήσεων Γης εάν υπάρχουν σημαντικές υποδομές ή δημόσια κτίρια στην επικράτειά τους. Οι τρέχουσες τάσεις δείχνουν ότι πολλοί δήμοι με λιγότερους από 2.000 κατοίκους που δεν υποχρεούνται να υιοθετήσουν ένα Τοπικό

Σχέδιο Χρήσης Γης, έχουν υιοθετήσει ένα ή βρίσκονται στη διαδικασία να το πράξουν. (OECD, 2017:181)

Το δεύτερο σχέδιο χρήσεων γης είναι το τοπικό Σχέδιο Ζωνών Χρήσεων Γης (Územný plán zóny). Πρόκειται για ένα εξαιρετικά λεπτομερές σχέδιο, το οποίο συνήθως σχεδιάζεται σε κλίμακα 1:1.000 ή 1:500, που περιγράφει τις επιτρεπόμενες χρήσεις γης σε οικόπεδα και περιλαμβάνει τα ίχνη μεμονωμένων κτιρίων (footprints of individual buildings). Η δημιουργία Σχεδίων Ζωνών Χρήσεων Γης είναι υποχρεωτική μόνο εάν απαιτείται από τα Τοπικά Σχέδια Χρήσεων Γης ή όταν σχεδιάζεται δημόσιο κτίριο σε μια περιοχή. Τέλος, υπάρχουν κυρίως σε μεγαλύτερες πόλεις και για περιοχές όπου συμβαίνουν μεγάλες δημόσιες δράσεις ή που είναι περιβαλλοντικά ευαίσθητες. (OECD, 2017:181)

5.19.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί

Ο Οικοδομικός Νόμος παρέχει τη νομική βάση για τον σχεδιασμό χρήσεων γης στη Σλοβακική Δημοκρατία. Είναι ένα ολοκληρωμένο νομοθετικό πλαίσιο που έχει διάφορες λειτουργίες. Καταρτίζει σχέδια χρήσεων γης και παρέχει κατευθυντήριες γραμμές για το περιεχόμενό τους. Καλύπτει θέματα όπως η χωρική κατανομή των χρήσεων γης, οι προστατευόμενες περιοχές για τον έλεγχο της ανάπτυξης, η αξιολόγηση των επιπτώσεων των προτεινόμενων εξελίξεων και η εκμετάλλευση των φυσικών πόρων. Επιπλέον, περιέχει κανονισμούς οικοδομικού κώδικα που παρέχουν αρχιτεκτονικές και τεχνικές κατευθυντήριες γραμμές για τις επιτρεπόμενες παρεμβάσεις. Μαζί με τη νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος, ο νόμος παρέχει τη βάση για αποφάσεις σχετικά με το σχεδιασμό. (OECD, 2017:181)

Ο Νόμος για την Εκτίμηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων καθορίζει την απαίτηση να πραγματοποιούν τέτοιες αξιολογήσεις οι φορείς που ασχολούνται με την ανάπτυξη. Η σημασία αυτής της διαδικασίας είναι περιορισμένη, διότι οι εκτιμήσεις περιβαλλοντικών επιπτώσεων έχουν μόνο ενδεικτικό ρόλο και δεν είναι δεσμευτικές για τη διαδικασία αδειοδότησης. (OECD, 2017:181)

Άλλοι σημαντικοί νόμοι είναι ο Νόμος για την Προστασία της Φύσης και του Τοπίου και ο Νόμος για την Προστασία των Πολιτιστικών Μνημείων. Επιπλέον, ο Νόμος για τη Στήριξη της Περιφερειακής Ανάπτυξης προβλέπει τις απαιτήσεις για το στρατηγικό τοπικό σχεδιασμό σχετικά για την οικονομική ανάπτυξη. Τέλος, δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη συνεργασία μεταξύ περιφερειακού και τοπικού επιπέδου και μεταξύ των τοπικών κυβερνήσεων. (OECD, 2017:181)

5.19.4 Μηχανισμοί συντονισμού

Ο κάθετος συντονισμός των πολιτικών που σχετίζονται με τις χρήσεις γης διασφαλίζεται από τον ιεραρχικό χαρακτήρα του συστήματος σχεδιασμού με κεντρικό όργανο το Υπουργείο Μεταφορών, Κατασκευών και Περιφερειακής Ανάπτυξης. Δεν υπάρχουν επίσημοι μηχανισμοί στρατηγικού οριζόντιου συντονισμού μεταξύ των τομέων πολιτικής, αλλά οι δημόσιοι φορείς από διαφορετικούς τομείς μπορούν να συνεισφέρουν για την κατάρτιση Τοπικών Σχεδίων Χρήσεων Γης. (OECD, 2017:181)

5.20 Σλοβενία

5.20.1 Επίπεδα διακυβέρνησης

Η Σλοβενία είναι ένα ενιαίο κράτος με δύο επίπεδα διακυβέρνησης. Το εθνικό επίπεδο και τους 212 δήμους. Η εθνική κυβέρνηση υιοθετεί το νομοθετικό πλαίσιο που δομεί το σύστημα χωροταξικού σχεδιασμού. Διεξάγει τις περισσότερες εργασίες που σχετίζονται με τις χρήσεις γης μέσω του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Χωροταξίας, το οποίο είναι υπεύθυνο για την εκπόνηση χωροταξικών σχεδίων εθνικού επιπέδου, για εκτιμήσεις περιβαλλοντικών επιπτώσεων, για τον προσδιορισμό περιοχών διατήρησης της φύσης, για έρευνες γης και για την παροχή δεδομένων γης και κτηματολογίου. Εκτός από το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Χωροταξίας, άλλα υπουργεία μπορούν επίσης να προτείνουν την εκπόνηση Εθνικών Χωροταξικών Σχεδίων (Državni prostorski načrti/DPN), εάν χρειαστεί. Επιπλέον, η εθνική κυβέρνηση επηρεάζει τις χρήσεις γης μέσω της ευθύνης της για τους εθνικούς δρόμους, τους σιδηροδρόμους και άλλες δομές εθνικής σημασίας, για τη γεωργία και για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Μέσω μιας διοικητικής υπηρεσίας, η εθνική κυβέρνηση είναι επίσης υπεύθυνη για την έκδοση οικοδομικών αδειών. (OECD, 2017:185)

Δεν υπάρχει περιφερειακό επίπεδο διακυβέρνησης στη Σλοβενία, αλλά υπάρχουν Οργανισμοί Περιφερειακής Ανάπτυξης για τη στήριξη της οικονομικής ανάπτυξης σε υποεθνικό επίπεδο. Οι οργανισμοί αυτοί μπορούν επίσης να ξεκινήσουν την εκπόνηση Περιφερειακών Χωρικών Σχεδίων (Regionalni (medobčinski) prostorski načrt/RPN) σε διαδημοτικό πλαίσιο, αν και οι τοπικές κοινότητες θα πρέπει κυρίως να ξεκινήσουν την προετοιμασία τους. (OECD, 2017:185)

Οι δήμοι έχουν το δικαίωμα να διαχειρίζονται τη χωρική ανάπτυξη στη δικαιοδοσία τους, εκτός από τις πτυχές που βρίσκονται υπό τον άμεσο έλεγχο της εθνικής κυβέρνησης. Υιοθετούν δημοτικά σχέδια χρήσεων γης σύμφωνα με τις εθνικές κατευθυντήριες γραμμές που αποσκοπούν στη δημιουργία ορθολογικών, μικτών και βιώσιμων προτύπων χρήσεων γης.

Τέλος, οι δήμοι επιτρέπεται να ιδρύουν διαδημοτικές ενώσεις για την κατάρτιση των Περιφερειακών Χωροταξικών Σχεδίων τους, αλλά αυτό είναι σπάνιο στην πράξη. (OECD, 2017:185)

5.20.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης

Η Σλοβενία εφαρμόζει ένα ιεραρχικό σύστημα σχεδίων. Το έγγραφο σχεδιασμού υψηλότερου επιπέδου είναι η Στρατηγική Χωροταξικής Ανάπτυξης της Σλοβενίας (Strategija prostorskega razvoja Slovenije), η οποία περιγράφει τους κύριους στόχους για τη χωροταξική ανάπτυξη. Επικεντρώνεται στην περιγραφή και την ανάπτυξη χωρικών συστημάτων εθνικής σημασίας και εξετάζει τους οικισμούς, τις μεταφορές, τις υποδομές και την προστασία του περιβάλλοντος και του τοπίου. (OECD, 2017:185) Η Στρατηγική Χωροταξικής Ανάπτυξης της Σλοβενίας εγκρίθηκε το 2004 και επί της παρούσης βρίσκεται υπό αναθεώρηση. Όταν ολοκληρωθεί η διαδικασία τροποποίησης, προβλέπεται να μετονομαστεί σε Στρατηγική Χωροταξικής Ανάπτυξης της Σλοβενίας 2050. (Miklavčič, 2020)

Η εθνική κυβέρνηση μπορεί επίσης να εγκρίνει Εθνικά Χωρικά Σχέδια, τα οποία αποτελούν χωρικά σχέδια για αναπτυξιακά έργα εθνικής σημασίας. Τα σχέδια αυτά καταρτίζονται σε κλίμακες μεταξύ 1:5.000 και 1:1.000 και μπορούν να παρακάμψουν τα υφιστάμενα σχέδια χρήσεων γης των δήμων, αλλά πρέπει να ακολουθήσουν τη Στρατηγική Χωροταξικής Ανάπτυξης της Σλοβενίας. Η κύρια χρήση τους είναι να εξασφαλίσουν γρήγορο και απλό σχεδιασμό για την κατασκευή και τον εκσυγχρονισμό των υποδομών και άλλων κατασκευών σε εθνικό, περιφερειακό και μερικές φορές τοπικό επίπεδο. Επιπλέον, μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν και σε άλλες ρυθμίσεις, όπως για την ανοικοδόμηση μετά από φυσικές καταστροφές, στην οποία περίπτωση ενδέχεται να έρχονται κατ' εξαίρεση σε αντίθεση με τη Στρατηγική Χωροταξικής Ανάπτυξης της Σλοβενίας. (OECD, 2017:185)

Σε δημοτικό επίπεδο, το κύριο έγγραφο σχεδιασμού είναι το Δημοτικό Χωρικό Σχέδιο (Občinski prostorski načrt/OPN). Χωρίζεται σε δύο μέρη, ένα στρατηγικό και ένα επιχειρησιακό. Το στρατηγικό μέρος περιλαμβάνει στόχους για τη χωρική ανάπτυξη ενός δήμου, κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη του δομημένου περιβάλλοντος και ένα σενάριο για την εμπορική ανάπτυξη δημοτικής σημασίας. Το επιχειρησιακό μέρος περιλαμβάνει σχέδια χρήσεων γης, συνήθως σε κλίμακα 1:5.000 και συναφείς κανονισμούς για τις ζώνες χρήσεων γης που καλύπτουν ολόκληρο το δήμο. Καθορίζει επίσης για ποιες περιοχές απαιτείται Λεπτομερές Δημοτικό Χωρικό Σχέδιο (Občinski podrobni prostorski načrt/OPPN). Οι δήμοι υποχρεούνται από τον Νόμο Χωροταξίας του 2007 να καταρτίσουν το επιχειρησιακό τμήμα ενός Δημοτικού Χωρικού Σχεδίου. Ωστόσο, λόγω της μακράς διαδικασίας σχεδιασμού, πολλοί δήμοι δεν είχαν προετοιμάσει ένα τέτοιο σχέδιο μέχρι το

2015. Σε δήμους που δεν έχουν ακόμη εγκρίνει Δημοτικό Χωρικό Σχέδιο, τα έγγραφα χωροταξίας βασίζονται σε παλαιότερη νομοθεσία του 1984. (OECD, 2017:187)

Τα Περιφερειακά Χωρικά Σχέδια είναι συγκρίσιμα με τα Δημοτικά Χωρικά Σχέδια, εκτός από το ότι συντίθενται από κοινού για αρκετούς δήμους και εγκρίνονται από διαδημοτικές ενώσεις. Οι συνεργαζόμενοι δήμοι συμφωνούν στην κατάρτισή κοινού σχεδίου και προσδιορίζουν ποιος είναι υπεύθυνος για τη σύνταξη του. Εάν περιέχει επαρκείς λεπτομέρειες, μπορεί να καταρτιστεί Περιφερειακό Χωρικό Σχέδιο αντί Δημοτικών Χωρικών Σχεδίων. Επιπλέον, οι δήμοι είναι ελεύθεροι να αποφασίσουν εάν θα δημιουργήσουν Περιφερειακό Χωρικό Σχέδιο. (OECD, 2017:187)

Τα Λεπτομερή Δημοτικά Χωρικά Σχέδια καταρτίζονται μόνο για συγκεκριμένες περιοχές. Περιέχουν λεπτομερείς κανονισμούς χρήσεων γης και καθορίζουν τις επιτρεπόμενες χρήσεις. Συνήθως σχεδιάζονται σε κλίμακα 1:1.000 ή 1:500. (OECD, 2017:187)

5.20.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί

Ο Νόμος περί Χωροταξίας του 2007 παρέχει το νομοθετικό πλαίσιο που ρυθμίζει το σύστημα χωροταξικού σχεδιασμού της Σλοβενίας. Διαθέτει επίσης τους κανονισμούς σχετικά με την παροχή υποδομών για νέες αναπτυξιακές προοπτικές και θεσπίζει ένα σύστημα χωρικών πληροφοριών. Άλλες σημαντικές πράξεις περιλαμβάνουν τον Νόμο για την Προστασία του Περιβάλλοντος, ο οποίος αφορά τις περιοχές διατήρησης της φύσης και τον Νόμο για τα Ύδατα, ο οποίος προστατεύει τους υδροφόρους ορίζοντες και περιέχει διατάξεις για την πρόληψη της διάβρωσης. Ο Γεωργικός Νόμος περιέχει ταξινομήσεις γεωργικών εκτάσεων που μπορούν να τις προστατεύσουν μόνιμα από την ανάπτυξη. Επιπλέον, οι Νόμοι για τα Δάση, την Υπηρεσία Έρευνας Γης, την Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς και τους Δημόσιους Δρόμους έχουν σημαντικό αντίκτυπο στις χρήσεις γης. (OECD, 2017:187)

5.20.4 Μηχανισμοί συντονισμού

Σε γενικό επίπεδο, η Στρατηγική Χωροταξικής Ανάπτυξης της Σλοβενίας είναι το κύριο έγγραφο πολιτικής για το συντονισμό των πολιτικών σε όλους τους τομείς. Όσον αφορά την κατάρτιση των επιμέρους χωρικών σχεδίων, υπάρχει ειδική διαδικασία διαβούλευσης για τα υπουργεία και τις εταιρείες με καταστατικές αρμοδιότητες. Κατά τη φάση σύνταξης ενός σχεδίου, είναι υποχρεωμένοι να δηλώσουν τις απαιτήσεις που θα συνεπαγόταν για τον τομέα τους. Στο τέλος της διαδικασίας σύνταξης, πρέπει να εγκρίνουν τις λύσεις που έχουν βρεθεί. Σε τοπικό επίπεδο, οι δήμοι έχουν ως αποστολή τον συντονισμό μεταξύ όλων των ενδιαφερόμενων μερών. Τέλος, οι δήμοι μπορούν να συνεργάζονται με

συγκεκριμένα υπουργεία για τις ιδιαίτερες πτυχές των προτύπων χρήσεων γης και των περιβαλλοντικών καθεστώτων. (OECD, 2017:187)

5.21 Σουηδία

5.21.1 Επίπεδα διακυβέρνησης

Η Σουηδία αποτελεί ενιαίο κράτος με τρία επίπεδα διακυβέρνηση: το εθνικό επίπεδο, τις 21 κομητείες και τους 290 δήμους. Η εθνική κυβέρνηση διαθέτει διάφορα μέσα που επηρεάζουν τον σχεδιασμό χρήσεων γης. Αναλυτικότερα, είναι υπεύθυνη για το νομοθετικό πλαίσιο που καθορίζει το σύστημα σχεδιασμού χρήσεων γης και παρέχει τις κατευθυντήριες γραμμές που πρέπει να ακολουθούν οι δήμοι κατά τη διαδικασία χάραξης του σχεδίου τους. Ορίζει επίσης τον οικοδομικό κώδικα και τις περιοχές που προστατεύονται αυστηρά από την ανάπτυξη για την προστασία της φύσης ή της κληρονομιάς. Επιπλέον, ασκεί έλεγχο στις τομεακές πολιτικές που επηρεάζουν τις χρήσεις γης μέσω των κρατικών φορέων της, όπως ο Σουηδικός Οργανισμός Μεταφορών, η Σουηδική Υπηρεσία Προστασίας του Περιβάλλοντος και ο Σουηδικός Οργανισμός Ενέργειας. (OECD, 2017:197)

Σε περιφερειακό επίπεδο, η εθνική κυβέρνηση εκπροσωπείται μέσω των Κομητειακών Διοικητικών Επιτροπών, οι οποίες εκπροσωπούν τα συμφέροντα της εθνικής κυβέρνησης στη διαδικασία σχεδιασμού, ιδίως όσον αφορά τις κατευθυντήριες γραμμές που αναφέρονται στο Νόμο περί Σχεδιασμού και Δόμησης. Επιπλέον, παρέχουν στους δήμους δεδομένα και συμβουλές και συντονίζονται σε περίπτωση συγκρούσεων μεταξύ των δήμων. Ενώ οι Κομητειακές Διοικητικές Επιτροπές είναι αποκεντρωμένα μέρη της εθνικής διοίκησης, τα Κομητειακά Συμβούλια είναι το ενδιάμεσο επίπεδο της κυβέρνησης στη Σουηδία. Το Κομητειακό Συμβούλιο είναι ένας άμεσα εκλεγμένος περιφερειακός φορέας, αρμόδιος κυρίως για την υγειονομική περίθαλψη και τις δημόσιες συγκοινωνίες. Δέκα Κομητειακά Συμβούλια από τα 21 έχουν πρόσθετες αρμοδιότητες, όπως η περιφερειακή ανάπτυξη. (OECD, 2017:197)

Η εθνική νομοθεσία καθιστά υποχρεωτικό τον περιφερειακό χωροταξικό σχεδιασμό για την περιοχή της Στοκχόλμης, αλλά όχι για άλλες σουηδικές περιφέρειες. Αν και δεν υπάρχουν περιφερειακά χωροταξικά σχέδια εκτός της περιοχής της Στοκχόλμης, η κυβέρνηση απαιτεί να υπάρχει στρατηγική περιφερειακής ανάπτυξης σε κάθε κομητεία. Η στρατηγική αυτή μπορεί να περιέχει χωρικά στοιχεία και επηρεάζει τις αποφάσεις για τις χρήσεις γης. (OECD, 2017:197)

Οι δήμοι έχουν τρεις βασικές αρμοδιότητες που σχετίζονται με τις χρήσεις γης. Πρώτον, είναι υπεύθυνοι για τον τοπικό σχεδιασμό. Προετοιμάζουν Ολοκληρωμένα Σχέδια

(Översiktsplan) και Λεπτομερή Σχέδια (Detaljplan) και εκδίδουν οικοδομικές άδειες με βάση αυτά και άλλους σχετικούς κανονισμούς. Για να καταστήσουν τα ολοκληρωμένα σχέδιά τους πιο στρατηγικά, οι δήμοι πρέπει να εξετάζουν μια περιφερειακή προοπτική. Δεύτερον, είναι υπεύθυνοι για την παροχή στέγασης μέσω δημόσιων στεγαστικών εταιρειών, οι οποίες παρέχουν σημαντικό μερίδιο όλων των ενοικιαζόμενων καταλυμάτων στη Σουηδία. Τρίτον, παρέχουν την τεχνική υποδομή που απαιτείται για την ανάπτυξη της γης, όπως οι δρόμοι και τα δίκτυα ύδρευσης και αποχέτευσης. Οι δήμοι έχουν επίσης τη δυνατότητα να ιδρύουν διαδημοτικές ενώσεις με σκοπό να αναλαμβάνουν από κοινού τις ευθύνες τους. Επιπλέον, πολλοί δήμοι έχουν σημαντικές εκτάσεις γης. Αυτό τους δίνει ένα σημαντικό εργαλείο για να διαμορφώσουν τις χρήσεις γης στην επικράτειά τους, είτε επιλέγοντας άμεσα πώς να χρησιμοποιήσουν τη γη που κατέχουν είτε αποφασίζοντας να την πουλήσουν σε ιδιώτες ή φορείς χωρικής ανάπτυξης. (OECD, 2017:197)

5.21.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης

Στη Σουηδία δεν υπάρχει επίσημο χωρικό σχέδιο σε εθνικό επίπεδο. Σε περιφερειακό επίπεδο, το νομικό πλαίσιο επιτρέπει στα Κομητειακά Συμβούλια να καταρτίζουν Περιφερειακά Σχέδια (Regionplan), αλλά αυτό δεν είναι υποχρεωτικό, εκτός από την κομητεία της Στοκχόλμης, η οποία έχει εκπονήσει περιφερειακό χωρικό σχέδιο για την ευρύτερη περιοχή της Στοκχόλμης. (OECD, 2017:198)

Οι δήμοι προετοιμάζουν δύο τύπους σχεδίων. Το Ολοκληρωμένο Σχέδιο είναι το κύριο εργαλείο στρατηγικού σχεδιασμού τους. Απαιτείται νομικά και καλύπτει ολόκληρη την επικράτεια ενός δήμου, αλλά δεν περιέχει νομικώς δεσμευτικές διατάξεις για τους ιδιοκτήτες γης. Αποτελεί τη βάση των αποφάσεων για τη χρήση των χερσαίων και υδάτινων περιοχών. Τα Ολοκληρωμένα Σχέδια πρέπει να επανεξετάζονται από το δημοτικό συμβούλιο τουλάχιστον μία φορά κατά τη διάρκεια κάθε νομοθετικής περιόδου. Η εναρμόνισή τους με τις εθνικές κατευθυντήριες γραμμές ελέγχεται από τις Κομητειακές Διοικητικές Επιτροπές, των οποίων οι δηλώσεις αποτελούν έγγραφα υποχρεωτικού σχεδιασμού στο πλαίσιο των Ολοκληρωμένων Σχεδίων. Η διαδικασία αυτή αντικατοπτρίζει κυρίως τον τρόπο ενσωμάτωσης των εθνικών συμφερόντων στον τοπικό σχεδιασμό. (OECD, 2017:198,199)

Το Λεπτομερές Σχέδιο Ανάπτυξης είναι το νομικό εργαλείο για τη ρύθμιση των χρήσεων γης σε επίπεδο δήμου. Δίνει υποχρεώσεις και δικαιώματα στους ιδιοκτήτες γης. Τα δικαιώματα αυτά προστατεύονται κατά τη διάρκεια περιόδου εφαρμογής που μπορεί να κυμαίνεται μεταξύ 5 και 15 ετών. Τα Λεπτομερή Σχέδια καταρτίζονται μόνο σε περιοχές όπου είναι απαραίτητο να ελεγχθεί η αλλαγή στις χρήσεις γης και ισχύουν έως ότου καταργηθούν ή αντικατασταθούν. Οι Κανονισμοί Ειδικών Περιοχών είναι απλούστερα μέσα

σχεδιασμού που είναι επίσης δεσμευτικά και χρησιμοποιούνται κυρίως εκτός του δομημένου χώρου. (OECD, 2017:199)

5.21.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί

Ο Νόμος περί Σχεδιασμού και Δόμησης είναι το κύριο νομοθετικό πλαίσιο που καθορίζει το σύστημα χρήσεων γης στη Σουηδία. Συμπληρώνεται από τον Περιβαλλοντικό Κώδικα, ο οποίος περιέχει τους σχετικότερους κανονισμούς για τις επιτρεπόμενες χρήσεις γης. Άλλες νομοθετικές πράξεις που αφορούν τις χρήσεις γης μπορούν να βρεθούν στους Νόμους για τους Δρόμους, για τα Δημόσια Ύδατα και Λύματα και για τον Νόμο Διαμόρφωσης Ακινήτων (Real Property Formation Act), ο οποίος παρέχει το νομικό πλαίσιο που σχετίζεται με την ιδιοκτησία γης. (OECD, 2017:199)

5.21.4 Μηχανισμοί συντονισμού

Οι κύριοι επίσημοι μηχανισμοί συντονισμού μεταξύ των επιπέδων διακυβέρνησης και άλλων σχετικών παραγόντων και ενδιαφερόμενων μερών είναι οι υποχρεωτικές διαβουλεύσεις που πραγματοποιούνται στη διαδικασία χάραξης του σχεδίου και πριν από τη χορήγηση οικοδομικών αδειών. Στην πράξη, οι διαβουλεύσεις διοχετεύονται μέσω των Κομητειακών Διοικητικών Επιτροπών, οι οποίες διαδραματίζουν συντονιστικό ρόλο. (OECD, 2017:199)

5.22 Τσεχία

5.22.1 Επίπεδα διακυβέρνησης

Η Τσεχία είναι ένα ενιαίο κράτος με τρία επίπεδα κυβέρνησης: εθνικό επίπεδο, 14 περιφέρειες και 6.258 δήμοι. Το σύστημα σχεδιασμού ενσωματώνει και άλλους σημαντικούς τομείς πολιτικής που σχετίζονται με τις χρήσεις γης, όπως η περιβαλλοντική πολιτική, η γεωργική πολιτική και οι υποδομές μεταφορών. Η εθνική κυβέρνηση, μέσω του Υπουργείου Περιφερειακής Ανάπτυξης, είναι υπεύθυνη για το νομοθετικό πλαίσιο που καθορίζει το σύστημα σχεδιασμού. Το Υπουργείο Περιφερειακής Ανάπτυξης εποπτεύει το σχεδιασμό άλλων επιπέδων διακυβέρνησης και τηρεί αρχείο των δραστηριοτήτων τους. Επιπλέον, είναι υπεύθυνη για την εκπόνηση της Πολιτικής Χωροταξικής Ανάπτυξης, η οποία καθοδηγεί τον σχεδιασμό χαμηλότερου επιπέδου. Η εθνική κυβέρνηση καταρτίζει επίσης Ρυθμιστικά Σχέδια σε περιοχές υπό στρατιωτικό έλεγχο. (OECD, 2017:75)

Τα περιφερειακά γραφεία της εθνικής κυβέρνησης, δηλαδή οι αποκεντρωμένες κρατικές διοικήσεις, προμηθεύονται τις Αρχές Περιφερειακής Ανάπτυξης (Zásady územního rozvoje), καθώς και ορισμένα Ρυθμιστικά Σχέδια για περιοχές υπερεθνικής τοπικής σημασίας

στο έδαφός τους. Εκδίδουν επίσης άδειες σχεδιασμού για αναπτυξιακές δράσεις που επηρεάζουν αρκετούς δήμους με εκτεταμένες εξουσίες ή που σχεδιάζονται βάσει ειδικών κανονισμών. Τα περιφερειακά συμβούλια, δηλαδή οι εκλεγμένες περιφερειακές συνελεύσεις, εγκρίνουν τις Αρχές Περιφερειακής Ανάπτυξης, καθώς και τα Ρυθμιστικά Σχέδια που καταρτίζονται από τα περιφερειακά γραφεία. (OECD, 2017:75)

Με μέσο όρο μόλις 1.640 κατοίκους, οι δήμοι της Τσεχία, διοικητικά, χωρίζονται σε δύο τύπους. Αυτούς με εκτεταμένες εξουσίες και εκείνους που δεν έχουν. Οι δήμοι χωρίς διευρυμένες εξουσίες ανατίθενται σε ένα δήμο με εκτεταμένη εξουσία που εκπληρώνει διάφορα διοικητικά καθήκοντα για αυτούς και ειδικότερα χρησιμεύει ως αρχή σχεδιασμού τους. Επίσης, προμηθεύονται Τοπικά Εδαφικά Σχέδια (Územní plán), Ρυθμιστικά Σχέδια (Regulační plán) και Μελέτες Σχεδιασμού (Územní studie) για τις δική τους επικράτεια και για αυτές γειτονικών δήμων χωρίς διευρυμένες εξουσίες. Ωστόσο, τα σχέδια αυτά πρέπει να εγκριθούν από το τοπικό συμβούλιο του θιγόμενου δήμου, ανεξάρτητα από το αν έχει ή όχι εκτεταμένες εξουσίες. Τα τοπικά συμβούλια μπορούν επίσης να σχολιάσουν και να αντιταχθούν στις Αρχές Περιφερειακής Ανάπτυξης και στα σχέδια των γειτονικών δήμων. Τέλος, τα Τεχνικά Γραφεία (Building Offices) που βρίσκονται σε μεγαλύτερους δήμους εκδίδουν άδειες σχεδιασμού. (OECD, 2017:75)

5.22.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης

Η Τσεχική Δημοκρατία χρησιμοποιεί ένα ιεραρχικό σύστημα σχεδίων με σχέδια σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Τα σχέδια χαμηλότερου επιπέδου πρέπει γενικά να εναρμονίζονται με τα σχέδια υψηλότερου επιπέδου. Η εθνική Πολιτική Εδαφικής Ανάπτυξης (Politika územního rozvoje) είναι ένα έγγραφο πολιτικής που περιέχει γενικές κατευθυντήριες γραμμές για τον σχεδιασμό σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Ειδικότερα, καθορίζει τις απαιτήσεις για βιώσιμη ανάπτυξη. Επιπλέον, περιγράφει τις βασικές χωρικές σχέσεις στο εσωτερικό της χώρας και τους στόχους της εθνικής κυβέρνησης που σχετίζονται με αυτές. Η Πολιτική Εδαφικής Ανάπτυξης θεσπίζεται με κανονιστική απόφαση και επικαιροποιείται ή αντικαθίσταται κάθε τέσσερα χρόνια. (OECD, 2017:75)

Σε περιφερειακό επίπεδο, οι Αναπτυξιακές Αρχές διαδραματίζουν παρόμοιο ρόλο με την Πολιτική Εδαφικής Ανάπτυξης σε εθνικό επίπεδο, αλλά παρέχουν περισσότερες λεπτομέρειες για συγκεκριμένους τομείς πολιτικής, όπως οι δρόμοι, ή για εδάφη ιδιαίτερης σημασίας. Εκτός από τον καθορισμό των προτεραιοτήτων χωροταξικής ανάπτυξης των περιφερειών, συντονίζουν επίσης τις δραστηριότητες σχεδιασμού των δήμων. (OECD, 2017:77)

Σε επίπεδο δήμων, υπάρχουν τρία είδη σχεδίων, δύο από τα οποία παρέχουν νομικώς δεσμευτικούς κανονισμούς για τους ιδιοκτήτες γης. Πρώτον, το Τοπικό Εδαφικό Σχέδιο είναι ένα σχέδιο χρήσεων γης που δείχνει τις επιτρεπόμενες χρήσεις γης σε κλίμακα από 1:10.000 έως 1:5.000 και καλύπτει ολόκληρη την επικράτεια ενός δήμου. Συνήθως επανεξετάζεται κάθε τέσσερα χρόνια, αλλά ενημερώνεται ή αντικαθίσταται μόνο όταν προκύπτει ανάγκη. Ενώ τα Τοπικά Εδαφικά Σχέδια εφαρμόζονται αυστηρά, ενημερώνονται συχνά για να ταιριάζουν στις ανάγκες των ενδιαφερόμενων φορέων χωρικής ανάπτυξης. Σε πολλές περιπτώσεις, αφήνουν επίσης περιθώρια διακριτικής ευχέρειας από το Γραφείο Κτιρίων που είναι υπεύθυνο για την έκδοση άδειας σχεδιασμού. (OECD, 2017:77)

Δεύτερον, τα Ρυθμιστικά Σχέδια καταρτίζονται μόνο για συγκεκριμένους τομείς, όπως οι ζώνες ανάπλασης, και μόνο μικρά τμήματα των δήμων καλύπτονται από αυτά. Παρέχουν περαιτέρω κανονισμούς σχετικά με τις λεπτομέρειες των επιτρεπόμενων αναπτυξιακών δράσεων, όπως αρχιτεκτονικές προδιαγραφές, και έχουν κλίμακες από 1:1.000 έως 1:500. Οι δημόσιες αρχές δεν καταρτίζουν πάντα οι ίδιες Ρυθμιστικά Σχέδια, αλλά τα προμηθεύονται από τον ιδιωτικό τομέα. Τα Ρυθμιστικά Σχέδια που προμηθεύονται ιδιωτικά ισχύουν για τρία έτη μετά την έγκρισή τους, αλλά πρέπει να αναθεωρηθούν εάν αλλάξει το Τοπικό Εδαφικό Σχέδιο στο οποίο βασίζονται. (OECD, 2017:77)

Τρίτον, οι Μελέτες Σχεδιασμού είναι ad hoc έγγραφα που μπορούν να αγοραστούν από τις περιφερειακές και τοπικές αρχές για την ανάπτυξη λύσεων σε συγκεκριμένα προβλήματα σχεδιασμού. Δεν είναι θεσμοθετημένες και δεν έχουν νομικώς δεσμευτικές συνέπειες ούτε για τους ιδιοκτήτες γης ούτε για τις δημόσιες αρχές. Οι Μελέτες Σχεδιασμού δεν έχουν σαφώς καθορισμένο περιεχόμενο και μπορεί να κυμαίνονται από ευρέα στρατηγικά έγγραφα έως ακριβή σχέδια χρήσεων γης. (OECD, 2017:77)

Ο σχεδιασμός αναλυτικών υλικών χρησιμεύει ως μία GIS βάση δεδομένων για χωροταξία. Επεξεργάζονται και ενημερώνονται συνεχώς για όλες τις περιφέρειες και τις περιοχές δικαιοδοσίας των δήμων με εκτεταμένες εξουσίες. Περιλαμβάνουν αξιολόγηση της κατάστασης και της ανάπτυξης της περιοχής και των αξιών της, περιορισμούς στις αλλαγές στην περιοχή λόγω προστασίας των δημόσιων προτεραιοτήτων, καθώς και ανάλυση της περιοχής για βιώσιμη ανάπτυξη. (OECD, 2017:77)

5.22.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί

Εκτός από τον Οικοδομικό Νόμο που περιγράφει το σύστημα χωροταξίας στη Τσεχία, αρκετοί περαιτέρω νόμοι έχουν σημαντικό αντίκτυπο στο σύστημα σχεδιασμού. Τέσσερις διαφορετικοί περιβαλλοντικοί νόμοι (νόμος 17/1992, νόμος 114/1992, νόμος 254/2001 και νόμος 201/2012) χρησιμεύουν για την προστασία του αέρα, των υδάτων, των τοπίων και

άλλων περιβαλλοντικών πτυχών. Ο νόμος 13/1997 ασχολείται με θέματα οδοποιίας και διαχείρισης και ο νόμος 266/1994 με τους σιδηροδρόμους. Τέλος, ο νόμος 20/1987 προβλέπει κανόνες σχετικά με την προστασία των μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς. (OECD, 2017:77)

5.22.4 Μηχανισμοί συντονισμού

Ο κάθετος συντονισμός μεταξύ των επιπέδων διακυβέρνησης γίνεται κυρίως μέσω του ιεραρχικού χαρακτήρα του τσεχικού συστήματος σχεδιασμού. Οι τοπικές κυβερνήσεις πρέπει να ακολουθούν τις κατευθυντήριες γραμμές των σχεδίων υψηλότερου επιπέδου. Στην πράξη, οι τοπικές κυβερνήσεις δεν περιορίζονται αυστηρά από σχέδια υψηλότερου επιπέδου, δεδομένου ότι τα σχέδια αυτά δεν διαθέτουν την απαραίτητη εξειδίκευση για να εφαρμοστούν αυστηρά. Ο επίσημος οριζόντιος συντονισμός μεταξύ των δήμων γίνεται μέσω της συμμετοχής των γειτονικών δήμων στη διαδικασία σχεδιασμού και μέσω της δυνατότητας υποβολής παρατηρήσεων και διατύπωσης επίσημων ενστάσεων. Τέλος, ο συντονισμός μεταξύ των τομέων πολιτικής εξασφαλίζεται μέσω ενός συστήματος που απαιτεί από τις τομεακές αρχές, κυρίως τις περιφερειακές υπηρεσίες των αρμόδιων υπουργείων, να παρέχουν αξιολόγηση όλων των νέων σχεδίων πριν από την έγκρισή τους. (OECD, 2017:77)

5.23 Φινλανδία

5.23.1 Επίπεδα διακυβέρνησης

Η Φινλανδία είναι ένα ενιαίο κράτος με 310 δήμους. Σε ενδιάμεσο διοικητικό επίπεδο υπάρχουν 19 περιφερειακά συμβούλια, αλλά μόνο το περιφερειακό συμβούλιο των νήσων Ώλαντ έχει το καθεστώς αυτόνομης περιφερειακής κυβέρνησης. Τα υπόλοιπα 18 περιφερειακά συμβούλια ενεργούν ως καταστατικά κοινά δημοτικά συμβούλια. (OECD, 2017:93)

Η εθνική κυβέρνηση υιοθετεί το νομοθετικό πλαίσιο που δομεί το σύστημα σχεδιασμού και άλλες σχετικές νομοθετικές πράξεις, όπως οι περιβαλλοντικοί νόμοι. Επιπλέον, μπορεί να υιοθετήσει εθνικούς στόχους όσον αφορά τις χρήσεις γης και την περιφερειακή χωρική δομή. Το Υπουργείο Περιβάλλοντος είναι αρμόδιο για τη σύνταξη εθνικών στόχων χρήσεων γης. Παρέχει επίσης καθοδήγηση σχετικά με τη διαδικασία σχεδιασμού των χρήσεων γης και τη ρύθμιση των οικοδομικών δραστηριοτήτων. Η εθνική κυβέρνηση επηρεάζει επίσης έμμεσα τη χωροταξική πολιτική μέσω των Κέντρων Οικονομικής Ανάπτυξης, Μεταφορών και Περιβάλλοντος (ELY-keskus), τα οποία είναι αποκεντρωμένα υποκαταστήματα της εθνικής διοίκησης. Είναι υπεύθυνα για θέματα

οικονομικής ανάπτυξης, μεταφορών και περιβάλλοντος και τέλος εκδίδουν άδειες σχεδιασμού σε εξαιρετικές μόνο περιπτώσεις. (OECD, 2017:93)

Τα περιφερειακά συμβούλια έχουν δύο κύριες λειτουργίες: την ενθάρρυνση της περιφερειακής ανάπτυξης και την προώθηση του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού, οι οποίες πραγματοποιούνται επί το πλείστον μέσω της εκπόνησης Περιφερειακών Σχεδίων (Maakuntakaava). Επιπλέον, τα περιφερειακά συμβούλια είναι κυρίως υπεύθυνα για την εφαρμογή προγραμμάτων που υποστηρίζονται από τα διαρθρωτικά ταμεία της ΕΕ και μπορούν να τα χρησιμοποιήσουν για να επηρεάσουν τη χωρική δομή μιας περιοχής. (OECD, 2017:93)

Η τοπική αυτοδιοίκηση εξασφαλίζεται από το φινλανδικό σύνταγμα. Όσον αφορά το σχεδιασμό των χρήσεων γης, οι δήμοι εκπληρώνουν αυτή την ευθύνη καταρτίζοντας Τοπικά Σχέδια Ανάπτυξης (Yleiskaava) και Τοπικά Λεπτομερή Σχέδια (Asemakaava). Επιπρόσθετα, είναι υπεύθυνοι για την έκδοση αδειών σχεδιασμού και οικοδομικών αδειών. (OECD, 2017:93)

5.23.2 Χωροταξικά σχέδια και σχέδια χρήσεων γης

Η Φινλανδία χρησιμοποιεί ένα ιεραρχικό σύστημα σχεδίων. Δεν υπάρχει χωροταξικό σχέδιο σε εθνικό επίπεδο, αλλά η κυβέρνηση αναπτύσσει εθνικούς στόχους χρήσεων γης (valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet) για να κατευθύνει την πολιτική για τις χρήσεις γης και τις περιφερειακές χωρικές δομές που είναι σημαντικές για ολόκληρη τη χώρα. Τα χαμηλότερα επίπεδα διακυβέρνησης υποχρεούνται να λαμβάνουν τα παραπάνω υπόψη κατά τη διαδικασία σχεδιασμού τους. Επιπλέον, το Υπουργείο Περιβάλλοντος σε συνεργασία με άλλα υπουργεία έχει αναπτύξει ένα μη δεσμευτικό όραμα για την περιφερειακή δομή και το σύστημα μεταφορών της Φινλανδίας του 2050, ονόματι «Μία ανανεώσιμη Φινλανδία» (Uusiutumiskykyinen ja mahdollistava Suomi), το οποίο προβλέπει μία πολυκεντρική περιφερειακή δομή για τη χώρα. (OECD, 2017:93)

Τα Περιφερειακά Σχέδια είναι τα σχέδια υψηλότερου επιπέδου. Αρμοδιότητά τους είναι ο καθορισμός αρχών για τις χρήσεις γης και την κοινοτική δομή. Επίσης, ορίζουν περιοχές που είναι απαραίτητες για την περιφερειακή ανάπτυξη και αυτό πραγματοποιείται μόνο εάν απαιτείται από εθνικούς ή περιφερειακούς στόχους χρήσεων γης ή για την εναρμόνιση των χρήσεων γης σε διάφορους δήμους. (OECD, 2017:95)

Οι δήμοι προετοιμάζουν δύο τύπους σχεδίων. Πρώτος τύπος είναι τα Τοπικά Σχέδια Ανάπτυξης, τα οποία περιέχουν περιγραφή της αστικής δομής του δήμου και γενικούς στόχους για την ανάπτυξη της κοινότητας. Περιλαμβάνουν επίσης κανονισμούς για τις ζώνες

χρήσεων γης για το σύνολο της επικράτειας ενός δήμου, συνήθως σε κλίμακα 1:10.000, και καθορίζουν τις περιοχές για τις οποίες απαιτούνται Τοπικά Λεπτομερή Σχέδια. Τέλος, τα Τοπικά Master Plans υπάρχουν σε όλους τους δήμους. (OECD, 2017:95)

Ο δεύτερος τύπος είναι τα Τοπικά Λεπτομερή Σχέδια, τα οποία καταρτίζονται για την καθοδήγηση της ανάπτυξης σε ιδιαίτερα σημαντικές ή ευαίσθητες περιοχές. Περιλαμβάνουν λεπτομερείς κανονισμούς σχετικά με την επιτρεπόμενη ανάπτυξη για μεμονωμένα οικοπέδα. Οι χάρτες συνήθως σχεδιάζονται σε κλίμακα 1:2.000. Τα Τοπικά Λεπτομερή Σχέδια δεν πρέπει να επιβάλλουν παράλογους περιορισμούς στους ιδιοκτήτες γης, οι οποίοι θα μπορούσαν να αποφευχθούν χωρίς να παραβλέπονται οι στόχοι που θέτουν τα σχέδια. Τέλος πρέπει να διασφαλίζουν ότι δεν μειώνουν σημαντικά την ποιότητα του περιβάλλοντος διαβίωσης κανενός, εκτός εάν είναι απαραίτητο για την επίτευξη των στόχων τους. (OECD, 2017:95)

5.23.3 Σημαντικοί νόμοι και κανονισμοί

Ο Νόμος για τις Χρήσεις Γης και την Οικοδόμηση δομεί το σύστημα σχεδιασμού χρήσεων γης και περιέχει διατάξεις για τη διασφάλιση της περιβαλλοντικής, οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής βιωσιμότητας του σχεδιασμού. Μαζί με το Νόμο για την Τοπική Αυτοδιοίκηση, ο οποίος περιγράφει τις αρμοδιότητες των δήμων, αποτελεί το νομοθετικό πλαίσιο για το σχεδιασμό χρήσεων γης. Περαιτέρω διατάξεις σχετικά με τη διαδικασία σχεδιασμού προβλέπονται με διάταγμα, υπουργική απόφαση και τοπικές οικοδομικές διατάξεις. Σημαντικοί περιορισμοί στις χρήσεις γης περιλαμβάνονται επίσης στο Νόμο για τη Διατήρηση της Φύσης και το Νόμο για την Προστασία του Περιβάλλοντος. (OECD, 2017:95)

5.23.4 Μηχανισμοί συντονισμού

Ο κάθετος συντονισμός των πολιτικών χρήσεων γης είναι ένα από τα καθήκοντα των προαναφερθέντων Κέντρων Οικονομικής Ανάπτυξης, Μεταφορών και Περιβάλλοντος. Παρακολουθούν τις περιφερειακές και τοπικές πολιτικές χρήσεων γης, ώστε να διασφαλίζεται ότι λαμβάνονται υπόψη οι εθνικοί στόχοι όσον αφορά τις χρήσεις γης και την οικοδομική δραστηριότητα. Ο οριζόντιος συντονισμός σε όλους τους τομείς πολιτικής αποτελεί ευθύνη του Υπουργείου Περιβάλλοντος, το οποίο εναρμονίζει τους κανονισμούς σχετικά με τις οικοδομικές δραστηριότητες που εκδίδονται από άλλες κυβερνητικές αρχές. (OECD, 2017:95)

Κεφάλαιο 6: Συγκριτική ανάλυση

6.1 Ομαδοποίηση των χωρών της ΕΕ

Στο προηγούμενο κεφάλαιο πραγματοποιήθηκε αναλυτική περιγραφή των συστημάτων χωρικού σχεδιασμού των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Βάσει αυτής λοιπόν δημιουργήθηκαν τρεις πίνακες οι οποίοι συνοψίζουν τα δεδομένα που παρατέθηκαν προηγουμένως.

Ο πίνακας 4 εστιάζει στα επίπεδα διακυβέρνησης και τις αρμοδιότητές τους ως προς τον χωροταξικό και τον πολεοδομικό σχεδιασμό. Επιπλέον, παρουσιάζονται τα επίπεδα διακυβέρνησης που είναι υπεύθυνα για τον χωροταξικό και τον πολεοδομικό σχεδιασμό, καθώς και ο χαρακτήρας (στρατηγικός ή ρυθμιστικός) των χωροταξικών και πολεοδομικών πλαισίων που καταρτίζουν.

Πίνακας 4: Επίπεδα διακυβέρνησης & αρμοδιότητες χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού

Χώρες	Κεντρική Διοίκηση	Ομόσπονδα Κρατίδια	Αποκεντρωμένες Διοικήσεις	Περιφέρειες	Επαρχίες	Νομοί / Κομητείες	Δήμοι
Αυστρία	●	○●					□■
Βέλγιο				○●	○●		□■
Γαλλία				○●			○□■
Γερμανία	●	●			○		□■
Δανία	●			○●			□
Ελλάδα	○●		○●□				
Εσθονία	●		●				□
Ιρλανδία	●			○			□■
Ισπανία	○			●			□■
Ιταλία	●			○●	●		□
Κάτω Χώρες	○●				○●		□■
Κροατία	●					○●	□
Κύπρος	●□■						
Λουξεμβούργο	○●						□■
Μάλτα	●□■						
Ουγγαρία	○●					○	□■
Πολωνία	●			●			□■
Πορτογαλία	●			○			□■
Σλοβακία	●			○			□
Σλοβενία	○●						□■
Σουηδία						●	□■
Τσεχία	○●		○				□■
Φινλανδία	○			●			□■

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Υπόμνημα

- Χωροταξικά Πλαίσια Ρυθμιστικού Χαρακτήρα
  - Χωροταξικά Πλαίσια Στρατηγικού Χαρακτήρα
  - Πολεοδομικά Πλαίσια Ρυθμιστικού Χαρακτήρα
  - Πολεοδομικά Πλαίσια Στρατηγικού Χαρακτήρα
-

Αρχικά, σε όλες τις χώρες υπάρχει κεντρική διοίκηση στο εθνικό επίπεδο, καθώς και τοπική αυτοδιοίκηση η οποία συγκροτείται από τους δήμους. Παρατηρείται όμως ποικιλομορφία όσον αφορά το ενδιάμεσο επίπεδο διακυβέρνησης, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις υπάρχουν περισσότερα από ένα, ενώ σε άλλες κανένα. Η Ιρλανδία, το Λουξεμβούργο, η Μάλτα, η Πορτογαλία, η Σλοβενία και η Φινλανδία δεν έχουν ενδιάμεσο επίπεδο διακυβέρνησης. Αντίθετα, η Αυστρία, η Δανία, η Εσθονία, οι Κάτω Χώρες, η Κροατία, η Κύπρος, η Ουγγαρία, η Σλοβακία και η Σουηδία έχουν ένα μόνο ενδιάμεσο επίπεδο διακυβέρνησης, ενώ το Βέλγιο, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ελλάδα, η Ισπανία, η Ιταλία, η Πολωνία και η Τσεχία έχουν περισσότερα από ένα. Αναλυτικότερα, τα ομόσπονδα κρατίδια αποτελούν ένα από τα ενδιάμεσα επίπεδα διακυβέρνησης για την Αυστρία και την Γερμανία, οι αποκεντρωμένες διοικήσεις για την Ελλάδα, την Εσθονία και την Τσεχία, οι περιφέρειες για το Βέλγιο, τη Γαλλία, τη Δανία, την Ελλάδα, την Ισπανία, την Ιταλία, την Πολωνία, τη Σλοβακία και τη Τσεχία, οι επαρχίες για το Βέλγιο, τη Γερμανία, την Ισπανία, την Ιταλία, τις Κάτω Χώρες και την Κύπρο και οι νομοί/κομητείες για τη Γαλλία, την Κροατία, την Ουγγαρία, την Πολωνία και τη Σουηδία.

Όσον αφορά τα επίπεδα διακυβέρνησης που είναι υπεύθυνα για τον χωροταξικό και τον πολεοδομικό σχεδιασμό, παρατηρείται ότι στη συντριπτική πλειονότητα των κρατών μελών η κεντρική διοίκηση και οι δήμοι είναι τα πιο συνήθη επίπεδα διακυβέρνησης με χωροταξικές και πολεοδομικές ευθύνες. Συγκεκριμένα, σε όλα τα κράτη μέλη εκτός του Βελγίου, της Γαλλίας και της Σουηδίας η κεντρική διοίκηση είναι ένα από τα αρμόδια επίπεδα διακυβέρνησης για τον χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό. Παρόμοια είναι και η περίπτωση των δήμων για τις περισσότερες χώρες, με εξαίρεση την Ελλάδα, την Κύπρο και τη Μάλτα. Επιπλέον επίπεδα διακυβέρνησης με χωροταξικές και πολεοδομικές αρμοδιότητες είναι τα ομόσπονδα κρατίδια για την Αυστρία και τη Γερμανία, οι αποκεντρωμένες διοικήσεις για την Ελλάδα, την Εσθονία και τη Τσεχία, οι περιφέρειες για το Βέλγιο, τη Γαλλία, τη Δανία, την Ισπανία, την Ιταλία, την Πολωνία και τη Σλοβακία, οι επαρχίες για το Βέλγιο, τη Γερμανία, την Ιταλία και τις Κάτω Χώρες και οι νομοί/κομητείες για την Κροατία, την Ουγγαρία και τη Σουηδία. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν η Ιρλανδία, η Πορτογαλία και η Φινλανδία, στις οποίες οι περιφέρειες είναι αρμόδιες για την εκπόνηση χωροταξικού σχεδίου, αν και οι ίδιες δεν αποτελούν ένα από τα επίπεδα διακυβέρνησης για τις χώρες αυτές.

Σχετικά με τα χωροταξικά και πολεοδομικά πλαίσια που σχεδιάζονται από τα διάφορα επίπεδα διακυβέρνησης, διακρίνεται ποικιλομορφία. Οι κεντρικές διοικήσεις καταρτίζουν επί το πλείστον χωροταξικά σχέδια, είτε στρατηγικού είτε ρυθμιστικού χαρακτήρα είτε και τα δύο. Η κεντρική διοίκηση της Κύπρου και αντίστοιχα της Μάλτας προετοιμάζει επιπλέον στρατηγικά και κανονιστικά πολεοδομικά πλαίσια. Τα ομόσπονδα κρατίδια, οι περιφέρειες, οι επαρχίες και οι νομοί/κομητείες καταρτίζουν μόνο χωροταξικά σχέδια στρατηγικού ή/και ρυθμιστικού χαρακτήρα. Παρομοίως και οι αποκεντρωμένες διοικήσεις, με εξαίρεση την αποκεντρωμένη διοίκηση της Ελλάδας η οποία σχεδιάζει και κανονιστικά πολεοδομικά πλαίσια. Τέλος, οι δήμοι καταρτίζουν μόνο στρατηγικά ή/και ρυθμιστικά πολεοδομικά σχέδια, εκτός των δήμων της Γαλλίας οι οποίοι συγκροτούν διαδημοτικές ενώσεις που προετοιμάζουν και χωροταξικά πλαίσια κανονιστικού χαρακτήρα.

Ο πίνακας 5 παρουσιάζει τα επίπεδα χωρικού σχεδιασμού που υπάρχουν σε κάθε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτά χωρίζονται σε τρεις βασικές κατηγορίες: εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο χωρικού σχεδιασμού.

Πίνακας 5: Επίπεδα χωρικού σχεδιασμού

Χώρες	Εθνικό	Περιφερειακό	Τοπικό
Αυστρία	√	√	√
Βέλγιο		√	√
Γαλλία		√	√
Γερμανία		√	√
Δανία	√	√	√
Ελλάδα	√	√	√
Εσθονία		√	√
Ιρλανδία	√	√	√
Ισπανία		√	√
Ιταλία	√	√	√
Κάτω Χώρες	√	√	√
Κροατία	√	√	√
Κύπρος			√
Λουξεμβούργο	√		√
Μάλτα		√	√
Ουγγαρία	√	√	√
Πολωνία	√	√	√
Πορτογαλία	√	√	√
Σλοβακία	√	√	√
Σλοβενία	√		√
Σουηδία		√	√
Τσεχία	√	√	√
Φινλανδία		√	√

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα 5, σε όλες τις χώρες πραγματοποιείται χωρικός σχεδιασμός στο τοπικό επίπεδο. Παρόμοια είναι η περίπτωση του περιφερειακού επιπέδου στη συντριπτική πλειονότητα των κρατών μελών, με εξαίρεση την Κύπρο, το Λουξεμβούργο και τη Σλοβενία, στις οποίες δεν υπάρχει περιφερειακός χωρικός σχεδιασμός. Όσον αφορά το εθνικό επίπεδο, υφίσταται χωρικός σχεδιασμός για την Αυστρία, τη Δανία, την Ελλάδα, την Ιρλανδία, την Ιταλία, τις Κάτω Χώρες, την Κροατία, το Λουξεμβούργο, την Ουγγαρία, την Πολωνία, την Πορτογαλία, τη Σλοβακία, τη Σλοβενία και τη Τσεχία. Αντίθετα, δεν υπάρχει εθνικός χωρικός σχεδιασμός στο Βέλγιο, στη Γαλλία, στη Γερμανία, στην Εσθονία, στην Ισπανία, στην Κύπρο, στη Μάλτα, στην Σουηδία και στη Φινλανδία. Σημειώνεται ότι στα περισσότερα κράτη μέλη ο χωρικός σχεδιασμός εθνικού επιπέδου εκφράζεται με τη μορφή πολιτικών κατευθύνσεων οι οποίες εξειδικεύονται από τα κατώτερα επίπεδα σχεδιασμού.

Ο πίνακας 6 δείχνει ποια επίπεδα διακυβέρνησης λειτουργούν ως μηχανισμοί συντονισμού της χωρικής πολιτικής για κάθε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πίνακας 6: Μηχανισμοί συντονισμού χωρικής πολιτικής

Χώρες	Κεντρική Διοίκηση	Ομόσπονδα Κρατίδια	Αποκεντρωμένες Διοικήσεις	Περιφέρειες	Επαρχίες	Νομοί / Κομητείες	Δήμοι
Αυστρία	√	√					√
Βέλγιο				√	√		√
Γαλλία	√						
Γερμανία	√	√					
Δανία	√						
Ελλάδα	√						
Εσθονία	√		√				
Ιρλανδία	√			√			
Ισπανία				√			
Ιταλία	√			√			
Κάτω Χώρες	√				√		√
Κροατία	√					√	√
Κύπρος	√				√		√
Λουξεμβούργο	√						
Μάλτα	√						
Ουγγαρία	√						
Πολωνία	√			√			√
Πορτογαλία	√			√			
Σλοβακία	√						
Σλοβενία	√						√
Σουηδία	√					√	
Τσεχία	√		√				√
Φινλανδία	√						

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Σε όλα τα κράτη μέλη, με εξαίρεση το Βέλγιο και την Ισπανία, η κεντρική διοίκηση αποτελεί τουλάχιστον ένα από τα επίπεδα διακυβέρνησης που λειτουργούν ως μηχανισμός συντονισμού της χωρικής πολιτικής. Συντονιστικό ρόλο έχουν επίσης, τα ομόσπονδα κρατίδια στην Αυστρία και στη Γερμανία, οι αποκεντρωμένες διοικήσεις στην Εσθονία και στη Τσεχία, οι περιφέρειες στο Βέλγιο, την Ιρλανδία, την Ισπανία, την Ιταλία, την Πολωνία και την Πορτογαλία, οι επαρχίες στο Βέλγιο, τις Κάτω Χώρες και την Κύπρο, οι νομοί/κομητείες στην Κροατία και στη Σουηδία και οι δήμοι στην Αυστρία, το Βέλγιο, τις Κάτω Χώρες, την Κροατία, την Κύπρο, την Πολωνία, τη Σλοβενία και τη Τσεχία.

Συγκρίνοντας τους πίνακες 4, 5 και 6 παρατηρείται ότι στον πρώτο πίνακα επικρατούν μεταξύ των κρατών μελών οι στήλες «Κεντρική Διοίκηση» και «Δήμοι» σχετικά με τα επίπεδα διακυβέρνησης, συνοδευόμενα από τις χωροταξικές και πολεοδομικές τους αρμοδιότητες. Στον δεύτερο πίνακα, όσον αφορά τα επίπεδα χωρικού σχεδιασμού η στήλη «Τοπικό» επικρατεί σε όλες τις χώρες, παράλληλα η στήλη «Εθνικό» ανταποκρίνεται στις περισσότερες από αυτές. Εξυπακούεται ότι η κεντρική διοίκηση αντιστοιχεί στο εθνικό επίπεδο, ενώ οι δήμοι στο τοπικό. Ο τρίτος πίνακας όμως δείχνει ότι η στήλη «Κεντρική Διοίκηση» αποτελεί τον κυρίαρχο μηχανισμό συντονισμού της χωρικής πολιτικής συγκριτικά με τα υπόλοιπα επίπεδα διακυβέρνησης, συμπεριλαμβανομένων και των δήμων. Διαπιστώνεται λοιπόν ότι παρόλο που υπάρχει τοπική αυτοδιοίκηση και τοπικός χωρικός σχεδιασμός στα περισσότερα κράτη μέλη, το μοντέλο χωρικού σχεδιασμού που υιοθετούν δεν είναι αποκεντρωμένο, με την κεντρική διοίκηση να διαδραματίζει πρωταγωνιστικό ρόλο.

Η ομαδοποίηση των κρατών μελών θα γίνει με γνώμονα το Πρόγραμμα ESPON 2.3.2 «Διακυβέρνηση Εδαφικών και Αστικών Πολιτικών από την ΕΕ στο Τοπικό Επίπεδο» (ESPON Project 2.3.2 Governance of Territorial and Urban Policies From EU to Local Level). Το Πρόγραμμα βασίστηκε στη Συλλογή Συστημάτων και Πολιτικών Χωρικού Σχεδιασμού της ΕΕ (EU Compendium of Spatial Planning Systems and Policies) που εκδόθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 1997 και είχε χρησιμοποιήσει ένα ευρύ σύνολο κριτηρίων για τη δημιουργία τεσσάρων ιδανικών τύπων χωρικού σχεδιασμού. Αναλυτικότερα, η λέξη «παράδοση» χρησιμοποιήθηκε για να τονίσει τον τρόπο με τον οποίο οι μορφές σχεδιασμού είναι βαθιά ενσωματωμένες στις σύνθετες ιστορικές συνθήκες συγκεκριμένων τόπων. Επιπλέον, χρησιμοποιήθηκε το νομικό πλαίσιο μαζί με έξι άλλες μεταβλητές: το πεδίο εφαρμογής του συστήματος όσον αφορά τα θέματα πολιτικής που καλύπτονται, την έκταση του εθνικού και περιφερειακού σχεδιασμού, το σημείο εξουσίας ή τις σχετικές αρμοδιότητες μεταξύ κεντρικής και τοπικής αυτοδιοίκησης, τους σχετικούς ρόλους του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, την ωριμότητα του συστήματος ή πόσο καλά έχει καθιερωθεί στην κυβέρνηση και τη δημόσια ζωή και την προφανή απόσταση μεταξύ των

εκπεφρασμένων στόχων χωρικής ανάπτυξης και των αποτελεσμάτων. (Nadin & Stead, 2008:39)

Το Πρόγραμμα ESPON 2.3.2 αναβάθμισε τη Συλλογή Συστημάτων και Πολιτικών Χωρικού Σχεδιασμού της ΕΕ αξιοποιώντας τις Εθνικές Επισκοπήσεις των κρατών μελών. Δίνει επίσης μεγαλύτερη έμφαση στην κατανομή των εξουσιών που σχετίζονται με τον σχεδιασμό μεταξύ των επιπέδων διακυβέρνησης. Μάλιστα, παρέχει μια λεπτομερέστερη ανάλυση των κρατικών δομών και της αποκέντρωσης και εκχώρησης αρμοδιοτήτων, ιδίως των ποικίλων μορφών περιφερειακής διακυβέρνησης και τοπικών εξουσιών. (Nadin & Stead, 2008:39) Ο ακόλουθος πίνακας 7 περιλαμβάνει τους τέσσερις ιδανικούς τύπους χωρικού σχεδιασμού, καθώς και τις χώρες των οποίων τα συστήματα χωρικού σχεδιασμού αντιστοιχούν σε κάθε τύπο.

Πίνακας 7: Ομαδοποίηση των κρατών μελών

Τύποι	Κράτη Μέλη
Περιφερειακός Οικονομικός Σχεδιασμός (Regional Economic Planning)	Γαλλία, Πορτογαλία
Ολοκληρωμένος Καθολικός Σχεδιασμός (Comprehensive Integral Planning)	Αυστρία, Γερμανία, Δανία, Ελβετία, Ιρλανδία, Κάτω Χώρες, Κροατία, Νορβηγία, Ουγγαρία, Πολωνία, Σλοβακία, Σλοβενία, Σουηδία, Τσεχία, Φινλανδία
Σχεδιασμός Χρήσεων Γης (Land Use Planning)	Βέλγιο, Εσθονία, Λουξεμβούργο, Μάλτα
Πολεοδομικός Σχεδιασμός (Urban Planning)	Ελλάδα, Ισπανία, Ιταλία, Κύπρος

Πηγή: Ιδία επεξεργασία με προσαρμογή από ESPON, 2007:50

Ο πρώτος τύπος χωρικού σχεδιασμού, ονόματι «Περιφερειακός Οικονομικός Σχεδιασμός» (Regional Economic Planning), έχει ως στόχο να αφήσει την περιφερειακή οικονομική ανάπτυξη να εναρμονιστεί με κάποια γενική ιδέα που έχει διατυπώσει ένας κεντρικός οργανισμός, χρησιμοποιώντας εξουσίες και πόρους που έχει στη διάθεσή της. Στο πλαίσιο αυτής της περιφερειακής οικονομικής προσέγγισης, ο χωροταξικός σχεδιασμός έχει πολύ ευρεία σημασία όσον αφορά την επιδίωξη ευρέων κοινωνικών και οικονομικών στόχων,

ιδίως σε σχέση με τις ανισότητες μεταξύ των διαφόρων περιφερειών. Όπου αυτή η προσέγγιση είναι κυρίαρχη, η κεντρική κυβέρνηση διαδραματίζει αναπόφευκτα σημαντικό ρόλο. (ESPON, 2007:48)

Δεύτερος τύπος είναι ο «Ολοκληρωμένος Καθολικός Σχεδιασμός» (Comprehensive Integral Planning). Πρόκειται για μια ολοκληρωμένη καθολική προσέγγιση που διεξάγεται μέσω μιας πολύ συστηματικής και επίσημης ιεράρχησης σχεδίων από το εθνικό έως το τοπικό επίπεδο, τα οποία συντονίζουν τη δραστηριότητα του δημόσιου τομέα σε διάφορους τομείς, αλλά επικεντρώνονται πιο συγκεκριμένα στον χωροταξικό συντονισμό παρά στην οικονομική ανάπτυξη. Αυτή η παράδοση συνδέεται αναγκαστικά με ώριμα συστήματα. Απαιτεί ανταποκρινόμενους και εξελιγμένους θεσμούς και μηχανισμούς σχεδιασμού και σημαντική πολιτική δέσμευση. Οι επενδύσεις του δημόσιου τομέα για την υλοποίηση του πλαισίου σχεδιασμού αποτελούν επίσης κανόνα. (ESPON, 2007:48,49)

Σχετικά με τον τρίτο τύπο, ο συγκεκριμένος ονομάζεται «Σχεδιασμός Χρήσεων Γης» (Land Use Planning) και θέτει ως στόχο τον έλεγχο της αλλαγής των χρήσεων γης. Ο έλεγχος επιτυγχάνεται με τη χρήση τοπικών πολεοδομικών σχεδίων ενδεικτικού ή δεσμευτικού χαρακτήρα, ή με τη θέσπιση κατευθυντήριων οδηγιών στο εθνικό, το περιφερειακό και το τοπικό επίπεδο για την έκδοση κανονιστικών πράξεων. Το μοντέλο χαρακτηρίζεται από την ευελιξία του τοπικού σχεδιασμού και τη μη δεσμευτικότητα του εθνικού και περιφερειακού σχεδιασμού. Αυτή η προσέγγιση έχει ισχυρές ρίζες στον χωρικό σχεδιασμό του Ηνωμένου Βασιλείου. (ESPON, 2007:49 ; Γιαννακούρου, 2008:65&76)

Ο τέταρτος και τελευταίος ιδανικός τύπος χωρικού σχεδιασμού είναι ο «Πολεοδομικός Σχεδιασμός» (Urban Planning). Πρόκειται για ένα κανονιστικό μοντέλο χωρικού σχεδιασμού που συναντάται στα μεσογειακά κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Λαμβάνει χώρα σε τοπικό επίπεδο μέσω οικοδομικών κανονισμών, ιεραρχικών δομών και νομικών κυρώσεων. Κύριο εργαλείο σχεδιασμού αποτελούν πολεοδομικά σχέδια τα οποία είναι δεσμευτικά με αναλυτικό περιεχόμενο. Ο ρυθμιστικός χαρακτήρας του προτύπου επιρρίπτεται συνήθως τις ευθύνες για την έλλειψη ευελιξίας και προσαρμοστικότητας στα νέα χωρικά δεδομένα, ενώ παρατηρείται επίσης διαφθορά στη διαδικασία εφαρμογής του με τη μορφή της αυθαίρετης δόμησης και γενικότερα παρατυπιών που οδηγούν στην ανεξέλεγκτη οικιστική ανάπτυξη. (ESPON, 2007:49) (Γιαννακούρου, 2008:76-78)

Σύμφωνα με τον πίνακα 7 ο πιο διαδεδομένος τύπος χωρικού σχεδιασμού είναι ο «Ολοκληρωμένος Καθολικός Σχεδιασμός». Συγκεκριμένα, τα συστήματα χωρικού σχεδιασμού της Αυστρίας, της Γερμανίας, της Δανίας, της Ελβετίας, της Ιρλανδίας, των Κάτω Χωρών, της Κροατίας, της Νορβηγίας, της Ουγγαρίας, της Πολωνίας, της Σλοβακίας,

της Σλοβενίας, της Σουηδίας, της Τσεχίας και της Φινλανδίας πληρούν τις προδιαγραφές αυτού του είδους χωρικού σχεδιασμού. Αντίθετα, ο λιγότερο διαδεδομένος τύπος χωρικού σχεδιασμού είναι ο «Περιφερειακός Οικονομικός Σχεδιασμός» καθώς εντοπίζεται μόνο σε δύο χώρες, τη Γαλλία και την Πορτογαλία. Στο μοντέλο του «Σχεδιασμού Χρήσεων Γης» ανταποκρίνονται τα συστήματα χωρικού σχεδιασμού του Βελγίου, της Εσθονίας, του Λουξεμβούργου και της Μάλτας, ενώ της Ελλάδας, της Ισπανίας, της Ιταλίας και της Κύπρου χαρακτηρίζονται από το πρότυπο του «Πολεοδομικού Σχεδιασμού».

Καθένας από τους τέσσερις τύπους χωρικού σχεδιασμού εστιάζει σε συγκεκριμένα προβλήματα που χρήζουν αντιμετώπισης. Ένα κοινό ζήτημα που μπορεί να αναγνωρίζεται κανείς στις χώρες με πρότυπο τον «Περιφερειακό Οικονομικό Σχεδιασμό» είναι ότι σε όλες υπάρχει μια ανισόρροπη ανάπτυξη με τη μορφή συγκέντρωσης πληθυσμού και οικονομικής ανάπτυξης σε συγκεκριμένες περιοχές, καθώς και μεγάλης εξόδου ανθρώπων, εργασίας κ.λπ. στις λιγότερο ανεπτυγμένες και αγροτικές περιοχές. Η αναπτυξιακή ανισορροπία οδηγεί σε όλα τα συνηθισμένα προβλήματα που παρουσιάζονται σε αυτές τις καταστάσεις, όπως 1) πίεση στις ζώνες ανάπτυξης (συγκρούσεις με το περιβάλλον, συμφόρηση, ρύπανση κ.λπ.), 2) διαχωρισμός και επιλεκτική προς τα έξω μετανάστευση νέων και μορφωμένων ατόμων προς τους πόλους ανάπτυξης αφήνοντας τις αγροτικές περιοχές με γηραιό πληθυσμό και προκαλώντας προβλήματα όσον αφορά τη διατήρηση των κοινωνικών υπηρεσιών σε ένα ορισμένο επίπεδο στις περιοχές αυτές και 3) μια ολοένα ισχυρότερη ανισορροπία μεταξύ των περιοχών ανάπτυξης και της υπόλοιπης χώρας σε πολλαπλά επίπεδα. (ESPON, 2007:56)

Ο «Ολοκληρωμένος Καθολικός Σχεδιασμός» έχει την ιδιαιτερότητα ότι ενώνει δύο τύπους χωρών με πολύ διαφορετικά προβλήματα. Υπάρχουν οι βορειοδυτικές χώρες με μακροχρόνιες παραδόσεις σχεδιασμού οι οποίες έχουν προβλήματα που συνοδεύουν την κατάσταση ευημερίας τους. Επιπλέον, υπάρχουν οι χώρες της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης που όλες αντιμετωπίζουν όμοια προβλήματα τα οποία απορρέουν από το κοινό τους κομμουνιστικό παρελθόν. Η πτώση του κομμουνισμού άφησε πίσω της μια πολύ συγκεκριμένη κοινωνία με αρκετά χαρακτηριστικά ζητήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν όπως προκατασκευασμένη κατοικία που πέρασε την ημερομηνία λήξης, νέα πολιτικά μοντέλα που υιοθετήθηκαν κ.λπ. Επίσης, οι χώρες αυτές υφίστανται μια εξαιρετικά γρήγορη και ριζική μετάβαση από το κομμουνιστικό μοντέλο στην οικονομία της ελεύθερης αγοράς, η οποία φέρνει πολλά πρόσθετα προβλήματα. Ένα πολύ γενικό κοινό πρόβλημα εντοπίζεται στις αστικές – αγροτικές σχέσεις, όπου το αγροτικό περιβάλλον βρίσκεται πάντα υπό την πίεση της αστικής ανάπτυξης. (ESPON, 2007:56,57)

Τα κράτη μέλη που ακολουθούν το μοντέλο του «Σχεδιασμού Χρήσεων Γης» εμφανίζουν κάποια κοινά προβλήματα. Σε αρκετές περιπτώσεις μπορεί να παρατηρηθεί το πρόβλημα μιας σχετικά περιορισμένης περιοχής και μιας μεγάλης πίεσης σε αυτόν τον περιορισμένο χώρο που οδηγεί σε κάθε είδους προβλήματα (αντικρουόμενες χρήσεις γης, περιβαλλοντικά ζητήματα, συμφόρηση, ρύπανση κ.λπ.). Πολλές φορές αυτά τα προβλήματα περιλαμβάνουν τη ρύθμιση των χρήσεων γης και έτσι αυτός ο τύπος χωρικού σχεδιασμού φαίνεται να είναι ο κατάλληλος, ιδιαίτερα στις σχετικά μικρές χώρες του Βελγίου, της Εσθονίας, του Λουξεμβούργου και της Μάλτας. Συγκριτικά, σε μεγαλύτερες χώρες (Αυστρία, Γερμανία, Δανία κ.λπ.), ο «Ολοκληρωμένος Καθολικός Σχεδιασμός» είναι θεωρητικά πιο αρμόζων για το συνολικό όραμα και τον συντονισμό μεταξύ των κατωτέρων επιπέδων χωρικού σχεδιασμού. Εκτός αυτού, σε περιπτώσεις με μη ισορροπημένη συγκεντρωμένη αύξηση πληθυσμού και οικονομίας είναι προτιμότερο να υιοθετηθεί ο «Περιφερειακός Οικονομικός Σχεδιασμός». (ESPON, 2007:57)

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, ο «Πολεοδομικός Σχεδιασμός» συναντάται στις χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου. Ο μεσογειακός χαρακτήρας τους, τις καθιστά πολύ δημοφιλείς στον τομέα του τουρισμού, παράλληλα όμως προκαλεί ένα κοινό πρόβλημα τουριστικής ανάπτυξης. Επιπλέον, ο μαζικός τουρισμός ασκεί τεράστια πίεση στις ελκυστικές για τους τουρίστες περιοχές. Υπάρχει επίσης μια πολύ σαφής συγκέντρωση πληθυσμού και οικονομικής δραστηριότητας στις παράκτιες περιοχές, δημιουργώντας αρνητικό αντίκτυπο στις εσωτερικές περιοχές, καθώς και προβλήματα κοινωνικής φύσεως που αφορούν τις κοινωνικές υπηρεσίες, τους γηράσκοντες πληθυσμούς κ.λπ. Η πίεση που συνεχίζει να αυξάνεται στις παράκτιες περιοχές, οδηγεί σε μια πολύ ανισόρροπη ανάπτυξη και αυξανόμενη ασυμμετρία εντός της χώρας. Συνεπώς, τέτοιου είδους ζητήματα καλείται να αντιμετωπίσει το πολεοδομικό μοντέλο σχεδιασμού. (ESPON, 2007:57,58)

Εν ολίγοις, μπορούμε να πούμε ότι στην περίπτωση του πρώτου τύπου χωρικού σχεδιασμού, τα σημαντικότερα μελήματα είναι η χωρική δικαιοσύνη και η εξομάλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων. Ο δεύτερος τύπος χωρικού σχεδιασμού ασχολείται με γενικά προβλήματα, όπως ο κοινωνικός αποκλεισμός, η αστική – αγροτική σχέση και η ανάπτυξη των πόλεων, αλλά και άλλα πιο συγκεκριμένα, όπως η θέση υποδομής και ο αντίκτυπος αυτής. Αυτό θα μπορούσε να εκληφθεί ως ένδειξη ωριμότητας και ευαισθησίας όσον αφορά τις εδαφικές και βιώσιμες επιπτώσεις. Ο τρίτος και ο τέταρτος τύπος χωρικού σχεδιασμού συγκλίνουν ως προς το ενδιαφέρον τους για τα αστικά ζητήματα και τις περιφερειακές ανισότητες. Βέβαια, ο «Σχεδιασμός Χρήσεων Γης» εστιάζει στις σχέσεις μεταξύ των αστικών και αγροτικών χώρων, καθώς και τον ρόλο που διαδραματίζουν οι πόλεις, ενώ ο

«Πολεοδομικός Σχεδιασμός» ασχολείται με την αστική ανάπτυξη και επέκταση. (ESPON, 2007:55,56)

Μολονότι η ομαδοποίηση των συστημάτων χωρικού σχεδιασμού των κρατών μελών έγινε κατά αυτόν τον τρόπο, δεν υπάρχει απολυτότητα. Αυτό απορρέει από το γεγονός ότι υπάρχουν χώρες που έχουν αντιστοιχηθεί σε έναν τύπο χωρικού σχεδιασμού, αλλά παράλληλα εμφανίζουν ορισμένα χαρακτηριστικά και από άλλους τύπους. Παραδείγματος χάριν, η Γαλλία αν και εφαρμόζει τον «Περιφερειακό Οικονομικό Σχεδιασμό», παρουσιάζει σε τοπικό επίπεδο στοιχεία που συναντώνται κυρίως στις χώρες που υιοθετούν το κανονιστικό μοντέλο του «Πολεοδομικού Σχεδιασμού». Εκτός αυτού, υπάρχουν κράτη μέλη τα οποία επιδιώκουν να στραφούν προς ένα διαφορετικό πρότυπο χωρικού σχεδιασμού από αυτό που ανήκουν τη δεδομένη στιγμή. Η Ελλάδα αποτελεί χαρακτηριστική περίπτωση, καθώς με την έκδοση του ν.4759/2020 «Εκσυγχρονισμός της Χωροταξικής και Πολεοδομικής Νομοθεσίας και άλλες διατάξεις» είναι σαφές ότι προσπαθεί να ξεφύγει από το μοντέλο του «Πολεοδομικού Σχεδιασμού» και να κατευθυνθεί προς ένα άλλο στο οποίο ο χωροταξικός σχεδιασμός έχει περισσότερο ενεργό ρόλο.

Βάσει λοιπόν όλων των παραπάνω συμπεραίνουμε ότι δεν υπάρχει κάποιος τύπος χωρικού σχεδιασμού που θα μπορούσε να θεωρηθεί καλύτερος από κάποιον άλλο, καθώς καθένας εστιάζει σε διαφορετικά ζητήματα. Επιπλέον, όπως έχει αναφερθεί και προηγουμένως, σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση και εφαρμογή των προτύπων σχεδιασμού διαδραματίζουν τα ιστορικά, πολιτιστικά, νομικά, πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά και γεωγραφικά χαρακτηριστικά κάθε χώρας. Ταυτόχρονα όμως, είναι απαραίτητο να κρίνουμε ποιο από τα τέσσερα μοντέλα είναι καταλληλότερο για να αντιμετωπίσει συγκεκριμένα προβλήματα ή να εκπληρώσει το εθνικό όραμα που συλλαμβάνει κάθε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

6.2 Συμπέρασμα

Η συνολική επίσημη δομή των συστημάτων χωρικού σχεδιασμού και της εδαφικής διακυβέρνησης είναι συνεπής σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, με τις κυβερνήσεις να διαχειρίζονται τα δικαιώματα ανάπτυξης μέσω μιας ιεραρχίας εργαλείων σχεδιασμού και αναπτυξιακών κανονισμών. Οι κυβερνήσεις χρησιμοποιούν τον χωροταξικό σχεδιασμό για τη διαχείριση της χωρικής ανάπτυξης και για να εντάξουν τα ενδιαφερόμενα μέρη και τους πολίτες σε αυτή τη διαδικασία. Υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση στις ακριβείς ρυθμίσεις των εργαλείων και των διαδικασιών που τείνει να αντικατοπτρίζει τη νομική και διοικητική δομή της κυβέρνησης κάθε κράτους μέλους. Δεν υπάρχουν άλλα σημαντικά μοτίβα στην παραλλαγή των συστημάτων. Υπάρχει ισχυρή επιμέλεια στον τρόπο με τον οποίο οι χώρες μεταρρυθμίζουν τον σχεδιασμό, ιδίως για τη μείωση του διοικητικού φόρτου της λήψης αποφάσεων με την απλούστευση των διαδικασιών σχεδιασμού και ρύθμισης και για την παροχή ταχύτερων αποφάσεων και βεβαιότητας στο σύστημα.

Ανεξαρτήτως του προτύπου χωρικού σχεδιασμού που υιοθετεί κάθε χώρα, σκοπός όλων πρέπει να είναι μια πιο οικουμενική προσέγγιση του χωροταξικού σχεδιασμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Συνιστάται λοιπόν η απομάκρυνση από τον χωροταξικό σχεδιασμό με πυξίδα το έθνος – κράτος και η στροφή προς μία ευρωκεντρική προσέγγιση ανάπτυξης και βελτίωσης των συστημάτων χωρικού σχεδιασμού των κρατών μελών. Είναι απαραίτητο να καλλιεργηθεί περαιτέρω η ιδέα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως μίας ενιαίας επικράτειας και όχι ως μεμονωμένων χωρικών τμημάτων που χρήζουν σχεδιασμό. Συνεπώς, ο χωροταξικός σχεδιασμός πρέπει να αντιμετωπίζει την ΕΕ ως αναπόσπαστο σύνολο και να μην εξυπηρετεί μόνο τα εσωτερικά συμφέροντα των κρατών μελών.

Τα άτυπα Συμβούλια των Υπουργών Χωροταξίας είναι απαραίτητα για τη σταδιακή και σταθερή αλλαγή πορείας προς την ευρωκεντρική κατεύθυνση. Σε αυτές τις συνελεύσεις λαμβάνουν μέρος η ανταλλαγή ιδεών, η έκφραση προβληματισμών, η επίλυση προβλημάτων καθώς και η λήψη αποφάσεων από κοινού. Όλες οι παραπάνω δράσεις ενισχύουν περαιτέρω τη διασυννοριακή συνεργασία και τον διακυβερνητικό διάλογο για ένα ενωτικό χωροταξικό μέλλον. Εξίσου σημαντικό είναι επίσης να εξασφαλίσει η εθνική κυβέρνηση κάθε χώρας ότι ακολουθούνται με σύνεση οι χωροταξικές οδηγίες που παρέχει η Ευρωπαϊκή Ένωση και ότι δεν συμβαίνουν παρατυπίες. Ολοκληρώνοντας, η ανάπτυξη ξεχωριστών χωροταξικών σχεδίων που θα εστιάζουν στις σχέσεις διακρατικής αλληλεπίδρασης και στον σχεδιασμό σε ευρωπαϊκό επίπεδο από τα κράτη μέλη, θα μπορούσε να αποτελέσει ένα επιπλέον βήμα προς τη χάραξη αυτής της κοινής πορείας.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

1. Αγγελίδης, Μ., 2000. *Χωροταξικός Σχεδιασμός και Βιώσιμη Ανάπτυξη*. Αθήνα: Εκδόσεις Συμμετρία.
2. Βασενχόβεν, Λ., 2004. *Χωροταξικός Σχεδιασμός: Διδακτικό Εγχειρίδιο*. Αθήνα: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις ΕΜΠ.
3. Βασενχόβεν, Λ., 2012. *Εργαστήριο Χωροταξίας και Οικιστικής Ανάπτυξης*. [Ηλεκτρονικό] Available at: http://courses.arch.ntua.gr/el/ergastirio_xvrotajias_kai_oikistikis_anaptyjhs/arura_-_dialejeis_-_paroyysiaseis/loydobikos_basexoben_-_xvrotajia_uevria_kai_prajh.html [Πρόσβαση 4 11 2020].
4. Γιαννακούρου, Γ., 2008. *Η Χωροταξία στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Εθνικές Πολιτικές και Ευρωπαϊκή Διακυβέρνηση*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
5. Γιαννακούρου, Γ. & Καυκαλάς, Γ., 2014. *Επανεξετάζοντας τη χωροταξία σε περίοδο κρίσης: αναγκαιότητα, περιεχόμενο και προϋποθέσεις της μεταρρύθμισης*. Στο: Χ. Γκόρτσος & Μ. Μασουράκης, επιμ. Ανταγωνιστικότητα για ανάπτυξη. Προτάσεις πολιτικής. σ.λ.:Ελληνική Ένωση Τραπεζών, pp. 511-522.
6. Γιαουτζή, Μ. & Στρατηγέα, Α., 2011. *Χωροταξικός Σχεδιασμός: Θεωρία και Πράξη*. σ.λ.:Εκδόσεις Κριτική.
7. Γουργιώτης, Α. & Τσιλιμίγκας, Γ., 2016. *Μια νέα προσέγγιση για το χωροταξικό σχεδιασμό στην Ελλάδα*. Αειχώρος, Issue 26, pp. 103-122.
8. Επίσημος ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, χ.χ. *Γλωσσάριο. Εδαφική Συνοχή*. [Ηλεκτρονικό] Available at: https://ec.europa.eu/regional_policy/el/policy/what/glossary/t/territorial-cohesion [Πρόσβαση 25 11 2020].
9. Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 10.10.2007. *Μια ολοκληρωμένη θαλάσσια πολιτική για την Ευρωπαϊκή Ένωση*. Βρυξέλλες, s.n.
10. Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2008. *Πράσινη Βίβλος για την εδαφική συνοχή. Μετατροπή της εδαφικής ποικιλομορφίας σε προτέρημα*. Βρυξέλλες, s.n.
11. Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 25.11.2008. *Ένας οδικός χάρτης για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό. Επίτευξη κοινών αρχών*. Βρυξέλλες, s.n.
12. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, επίσημος ιστότοπος - Europa EU, χ.χ. *Θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός*. [Ηλεκτρονικό] Available at: https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/maritime_spatial_planning_el [Πρόσβαση 20 2 2021].

13. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1994. *Ευρώπη 2000+: Συνεργασία για την Ανάπτυξη του Ευρωπαϊκού Εδάφους*. Λουξεμβούργο: Επίσημες Εκδόσεις των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.
14. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 17.7.2008. *Οδηγία 2008/56/ΕΚ περί πλαισίου κοινοτικής δράσης στο πεδίο της πολιτικής για το θαλάσσιο περιβάλλον*. s.l., Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
15. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 23.8.2014. *Οδηγία 2014/89/ΕΕ περί θεσπίσεως πλαισίου για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό*. s.l., Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
16. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, χ.χ. *Συνθήκη της Λισαβόνας*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/el/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-lisbon> [Πρόσβαση 11 28 2020].
17. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, χ.χ. *Σχέδιο Συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης (δεν έχει κυρωθεί)*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/el/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/draft-treaty-establishing-a-constitution-for-europe> [Πρόσβαση 28 11 2020].
18. Η Καθημερινή, 2008. *Οι περιπέτειες του σχεδιασμού στην Ελλάδα, από το 1976 ως σήμερα*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <https://www.kathimerini.gr/society/319666/oi-peripeteies-toy-schediasmoy-stin-ellada-apo-to-1976-os-simera/> [Πρόσβαση 13 3 2021].
19. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ.1080/2006 Του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5ης Ιουλίου 2006 για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ.1783/1999 (χ.χ.).
20. Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ.214/79 του Συμβουλίου της 6ης Φεβρουαρίου 1979 περί τροποποιήσεως του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ.724/75 περί δημιουργίας Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Αναπτύξεως (χ.χ.).
21. Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ.2616/80 του Συμβουλίου της 7ης Οκτωβρίου 1980 (χ.χ.) περί αναλήψεως ειδικής κοινοτικής ενέργειας περιφερειακής αναπτύξεως για τη συμβολή στην εξάλειψη των εμποδίων στην ανάπτυξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων σε ορισμένες ζώνες που θίγονται από την αναδιάρθρωση της βιομηχανίας σιδήρου και χάλυβος.
22. Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ.2617/80 του Συμβουλίου της 7ης Οκτωβρίου 1980 (χ.χ.) περί αναλήψεως ειδικής κοινοτικής ενέργειας περιφερειακής αναπτύξεως για τη συμβολή στην εξάλειψη των εμποδίων στην ανάπτυξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων σε ορισμένες ζώνες που θίγονται από την αναδιάρθρωση της ναυπηγικής βιομηχανίας.
23. Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ.724/75 του Συμβουλίου της 18ης Μαρτίου 1975 περί δημιουργίας Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Αναπτύξεως (χ.χ.).

24. Κόνσολας, Ν., 1997. *Σύγχρονη Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
25. Κυβέλλου, Σ., 2010. *Από τη Χωροταξία στη Χωροδιαχείριση. Η έννοια του Στρατηγικού Χωρικού Σχεδιασμού και της Εδαφικής Συνοχής στην Ευρώπη*. s.l.: Εκδόσεις Κριτική.
26. Λαλένης, Κ. & Μεταξάς, Θ., 2006. *Ο Στρατηγικός Σχεδιασμός ως τύπος σχεδιασμού και ως εργαλείο αποτελεσματικής Αστικής Διαχείρισης*. *Αειχώρος*, Μάιος, 5(1), pp. 4-37.
27. Λουκάκης, Π., 2017. *Πολεοδομικές & Χωροταξικές Εξελίξεις. Ελλάδα 1952-2012: Εμπειρίες δράσης*. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.
28. Μπαϊμπά, Α., Σερράος, Κ., Τσακιροπούλου, Ε. & Χατζοπούλου, Β., 2005. *Μελέτη συστημάτων και επιπέδου σχεδιασμού σε χώρες της Ευρώπης*, Αθήνα: ΤΕΕ.
29. Μπεριάτος, Η. & Παπαγεωργίου, Μ., 2013. *Σημειώσεις Στούντιο Χωροταξίας Ιβ: Σχεδιασμός Υπαίθρου & Περιβάλλοντος: Χωροταξικός Σχεδιασμός σε Ευαίσθητες & Κρίσιμες Περιοχές*. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.
30. Νόμος 2742/1999 (ΦΕΚ Α'207/7.10.1999) "*Χωροταξικός σχεδιασμός και αιεφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις*" (χ.χ.).
31. Νόμος 4(III)/2006 "*Νόμος που κυρώνει την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Τοπίο*" (χ.χ.).
32. Νόμος 4759/2020 (ΦΕΚ Α 245/9.4.2020) "*Εκσυγχρονισμός της Χωροταξικής και Πολεοδομικής Νομοθεσίας και άλλες διατάξεις*." (χ.χ.).
33. Νόμος 90/1972 "*Ο περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας του 1972*" (χ.χ.).
34. Ο περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας Νόμος 90/1972 (χ.χ.).
35. Προεδρικό Συμβούλιο, χ.χ. *Αποστολή*. [Ηλεκτρονικό] Available at: http://www.moi.gov.cy/moi/tph/council.nsf/page01_gr/page01_gr?OpenDocument [Πρόσβαση 29 6 2021].
36. Σιόλας, Ά. και συν., 2015. *Μέθοδοι, εφαρμογές και εργαλεία πολεοδομικού σχεδιασμού*. s.l.: Εκδόσεις Κάλλιπος.
37. Συνθήκη για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης αριθ. C 310 της 16/12/2004. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (χ.χ.).
38. Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση αριθ. C 191 της 29/07/1992. Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (χ.χ.).
39. Συνθήκη της Λισσαβώνας για την τροποποίηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας αριθ. C 306 (υπογράφηκε στη Λισσαβώνα στις 13 Δεκεμβρίου 2007) Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
40. Σχέδια Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών, χ.χ. *Σχέδια Διαχείρισης ΛΑΠ*. [Ηλεκτρονικό]

- Available at: <http://wfdver.ypeka.gr/el/management-plans-gr/>
[Πρόσβαση 10 5 2021].
41. Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, *χ.χ. Πολεοδομικές Αρχές. Τομέας Πολεοδομικού Ελέγχου και Εφαρμογής Σχεδίων.* [Ηλεκτρονικό]
Available at:
http://www.moi.gov.cy/MOI/tph/tph.nsf/page18_gr/page18_gr?OpenDocument
[Πρόσβαση 25 6 2020].
42. Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, *χ.χ. Σχέδια Ανάπτυξης. Πολεοδομικός Σχεδιασμός και Μελέτες.* [Ηλεκτρονικό]
Available at:
http://www.moi.gov.cy/moi/tph/tph.nsf/page15_gr/page15_gr?OpenDocument
[Πρόσβαση 26 6 2021].
43. Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, *χ.χ. Σχέδια Ανάπτυξης. Σχέδιο για τη Νήσο.* [Ηλεκτρονικό]
Available at:
<http://www.moi.gov.cy/moi/tph/tph.nsf/All/F3FF68CFF5F7FC3DC225828D001DF863?OpenDocument>
[Πρόσβαση 26 6 2021].
44. Υπουργείο Εσωτερικών, *χ.χ. Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως.* [Ηλεκτρονικό]
Available at:
<http://www.moi.gov.cy/moi/moiup/moi.nsf/All/C60173FC1327B899C225841D002E969B?OpenDocument>
[Πρόσβαση 25 6 2021].
45. Υπουργείο Εσωτερικών, *χ.χ. Τοπική Αυτοδιοίκηση.* [Ηλεκτρονικό]
Available at:
http://www.moi.gov.cy/moi/moiup/moi.nsf/page51_gr/page51_gr?OpenDocument
[Πρόσβαση 22 6 2021].
46. Χριστοφιλόπουλος, Δ. Γ., 2002. *Πολιτιστικό Περιβάλλον - Χωρικός Σχεδιασμός και Βιώσιμη Ανάπτυξη. Διαμόρφωση πολιτιστικού (ανθρωπογενούς) περιβάλλοντος μέσω χωροταξικού & πολεοδομικού σχεδιασμού.* Αθήνα: Εκδόσεις Δίκαιο & Οικονομία - Π.Ν. Σάκκουλας.

Ξενόγλωσση

47. Biblioteca Nacional de España, 2019. *Manual de indización de Encabezamientos de Materia.* 2da Edición επιμ. s.l.:s.n.
48. Commission of the European Communities, 1991. *Europe 2000. Outlook For The Development Of The Community's Territory.* Luxembourg: Official Publications of the European Communities.
49. Commission of the European Communities, 1985. *Completing The Internal Market: White Paper From The Commission To The European Council.* COM(85) 310 final επιμ. Brussels: s.n.

50. Committee on Spatial Development, 1999. *ESDP. European Spatial Development Perspective. Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the European Union*. Luxembourg: Official Publications of the European Communities.
51. Cotella, G. & Berisha, E., 2016. *Changing Institutional Framework for Spatial Planning in the Western Balkan Region. Evidences from Albania, Bosnia Herzegovina and Croatia*. Europa XXI, Τόμος 30 Territorial Uncertainty as a Challenge for Regional Policy in Europe, pp. 41-57.
52. Council of Europe Conference of Ministers responsible for Spatial/Regional Planning (CEMAT), 2010. *Basic texts 1970–2010. Territory and landscape*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
53. Division of Powers, χ.χ. *The Netherlands*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <https://portal.cor.europa.eu/divisionpowers/Pages/Netherlands-intro.aspx> [Πρόσβαση 15 8 2021].
54. ECOLEX, 2013. *Law on Nature Protection*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <https://www.ecolex.org/details/legislation/law-on-nature-protection-lex-faoc143039/?q=Law+on+Nature+Protection> [Πρόσβαση 5 8 2021].
55. ESPON 2020 Cooperation Programme (2015).
56. ESPON, 2006. *Territory matters for competitiveness and cohesion. Facets of regional diversity and potentials in Europe*. Denmark : The ESPON Programme.
57. ESPON, 2007. *ESPON Project 2.3.2 Governance of Territorial and Urban Policies From EU to Local Level*. Luxembourg: ESPON.
58. ESPON, 2018. *COMPASS – Comparative Analysis of Territorial Governance and Spatial Planning Systems in Europe*. Luxembourg: ESPON.
59. EUR-Lex, χ.χ. *Πράσινη Βίβλος για μια θαλάσσια πολιτική*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3A166029> [Πρόσβαση 15 2 2021].
60. *European Commission* (2007) ESPON 2013 Press Release.
61. European Commission, χ.χ. *Regional Spatial and Economic Strategy (RSES)*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regional-innovation-monitor/policy-document/ireland/regional-spatial-and-economic-strategy-rses> [Πρόσβαση 2 6 2021].
62. European MSP Platform , χ.χ. *About Us*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <https://www.msp-platform.eu/about-contact/about-us> [Πρόσβαση 17 2 2021].
63. Faludi, A., 2006. *The European Spatial Development Perspective Shaping the Agenda*. European Journal of Spatial Development, Article 21, pp. 1-22.

64. Gendebien, P. H., 1983. *Report drawn up on behalf of the Committee on Regional Policy and Regional Planning on a European regional planning scheme*, s.l.: European Parliament.
65. Government of Malta, *χ.χ. Government Synopsis*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <https://www.gov.mt/en/Government/Government%20of%20Malta/Synopsis/pages/governance-synopsis.aspx> [Πρόσβαση 20 6 2021].
66. Government of the Netherlands, 2015. *National Water Plan 2016-2021*. Hague: Ministry of Infrastructure and the Environment & Ministry of Economic Affairs.
67. Government of the Netherlands, 2015. *Policy Document on the North Sea 2016-2021*. Hague: Ministry of Infrastructure and the Environment & Ministry of Economic Affairs.
68. Government of the Netherlands, *χ.χ. Environment and Planning Act – Explanatory Memorandum*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <https://www.government.nl/topics/spatial-planning-and-infrastructure/documents/reports/2017/02/28/environment-and-planning-act-%E2%80%93-explanatory-memorandum> [Πρόσβαση 16 8 2021].
69. Government of the Netherlands, *χ.χ. Spatial Planning in The Netherlands*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <https://www.government.nl/topics/spatial-planning-and-infrastructure/spatial-planning-in-the-netherlands> [Πρόσβαση 15 8 2021].
70. *Guiding Principles for Sustainable Spatial Development of the European Continent* (χ.χ.) adopted at the 12th Session of European Conference of Ministers responsible for Regional Planning (CEMAT) on 7-8 September 2000 in Hanover.
71. Hans, S. & Böhme, K., 2018. *Planning in Luxembourg: innovation and tradition under one umbrella?*. EUROPA XXI, Τόμος 35, pp. 57-68.
72. HELCOM, *χ.χ. The Helsinki Convention*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <https://helcom.fi/about-us/convention/> [Πρόσβαση 15 2 2021].
73. Hrvatska 2030, *χ.χ. Razvojni smjерови*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <https://hrvatska2030.hr/> [Πρόσβαση 6 8 2021].
74. Kenniscentrum InfoMil, *χ.χ. Bestemmingsplan*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <https://www.infomil.nl/onderwerpen/landbouw/gezondheid/handreiking/juridische/bestemmingsplan/> [Πρόσβαση 16 8 2021].
75. Kenniscentrum InfoMil, *χ.χ. De Wro in het kort*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <https://www.infomil.nl/onderwerpen/ruimte/ruimteliijke/wet->

ruimtelijke/wro-kort/#Hoofdstuk3Bestemmings-eninpassingsplannen
[Πρόσβαση 17 8 2021].

76. Loi du 17 avril 2018 concernant l'aménagement du territoire (χ.χ.).
77. Loi du 19 juillet 2004 concernant l'aménagement communal et le développement urbain (χ.χ.).
78. Mifsud, W. J., 2019. *A study of spatial planning using participatory GIS in the Maltese context*. s.l.:s.n.
79. Miklavčič, T., 2020. *Slovenia's new Spatial Development Strategy 2050 – on track towards a Just and Green Europe*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://territorialagenda.eu/renewal-reader/slovenias-new-strategy-2050.html>
[Πρόσβαση 5 6 2021].
80. Ministère de la Cohésion des territoires et des Relations avec les collectivités territoriales, 2019. *SRADDET: UN SCHÉMA STRATÉGIQUE, PRESCRIPTIF ET INTÉGRATEUR POUR LES RÉGIONS*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.cohesion-territoires.gouv.fr/sraddet-un-schema-strategique-prescriptif-et-integrateur-pour-les-regions>
[Πρόσβαση 10 6 2021].
81. Ministry of Infrastructure and Environment, 2014. *North Sea 2050 Spatial Agenda*. Hague: Ministry of Infrastructure and Environment and Ministry of Economic Affairs.
82. Ministry of Infrastructure and the Environment, 2011. *Summary National Policy Strategy for Infrastructure and Spatial Planning. Making the Netherlands competitive, accessible, liveable and safe*. Hague: Ministry of Infrastructure and the.
83. Nadin, V. & Stead, D., 2008. *European Spatial Planning Systems, Social Models and Learning*. *disP - The Planning Review*, 44(172), pp. 35-47.
84. National Planning Framework: Ireland 2040 Our Plan, χ.χ. *The National Planning Framework*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://npf.ie/project-ireland-2040-national-planning-framework/>
[Πρόσβαση 2 6 2021].
85. OECD, 2017. *Land-use Planning Systems in the OECD: Country Fact Sheets*. Paris: OECD Publishing.
86. OECD, 2017. *National Urban Policy In OECD Countries*. Paris: OECD Publishing.
87. OSPAR Commission, χ.χ. *History*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.ospar.org/about/history>
[Πρόσβαση 15 2 2021].
88. Scharmman, L. & Cibilić, A., 2020. *Introduction to the Croatian spatial planning system*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://rainman-toolbox.eu/wp->

[content/uploads/2020/06/RAINMAN_Spatial-Planning_Croatia.pdf](#)

[Πρόσβαση 6 8 2021].

89. SNGWOFI World Observatory on Subnational Government Finance and Investment, 2019. *Country and territory profiles*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.sng-wofi.org/country-profiles/Fiche%20LUXEMBOURG.pdf>
[Πρόσβαση 24 7 2021].
90. Southern Regional Assembly, χ.χ. *Regional Planning*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.southernassembly.ie/regional-planning/regional-spatial-and-economic-strategy>
[Πρόσβαση 2 6 2021].
91. Stamenkov, I., Dokov, H. & Simeonova, V., 2019. *A Comparative Study of Different Balkan Spatial Planning Systems: the Cases of Bulgaria, Croatia, Serbia and Albania*. *The Balkans*, 6(1), pp. 352-362.
92. *Territorial Agenda 2030. A future for all places (Summary)* (χ.χ.) Informal meeting of Ministers responsible for Spatial Planning and Territorial Development and/or Territorial Cohesion 1 December 2020, Germany.
93. *Territorial Agenda of the European Union 2020. Towards an Inclusive, Smart and Sustainable Europe of Diverse Regions* (χ.χ.) Informal Ministerial Meeting of Ministers responsible for Spatial Planning and Territorial Development on 19th May 2011 Gödöllő, Hungary .
94. *Territorial Agenda of the European Union. Towards a More Competitive and Sustainable Europe of Diverse Regions* (χ.χ.) Informal Ministerial Meeting on Urban Development and Territorial Cohesion in Leipzig, 25 May 2007.
95. The government of the Grand Duchy of Luxembourg, 2019. *Ministry of Energy and Spatial Planning: The Ministry*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://mea.gouvernement.lu/en/le-ministere.html>
[Πρόσβαση 24 7 2021].
96. *The territorial state and perspectives of the European Union. Towards a stronger European territorial cohesion in the light of the Lisbon and Gothenburg ambitions* (χ.χ.) Informal Ministerial Meeting in Luxembourg, May 2005.
97. UNEPMAP, χ.χ. *Who we are*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.unep.org/unepmap/who-we-are>
[Πρόσβαση 15 Φεβρουάριος 2021].
98. VASAB, 1996. *Vision and Strategies around the Baltic Sea 2010. Towards a Framework for Spatian Development in the Baltic Sea Region*. 1st επιμ. Denmark: s.n.
99. VASAB, χ.χ. *History*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://vasab.org/home/about/history/>
[Πρόσβαση 15 2 2021].
100. *Zakon o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj* (χ.χ.).